

ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2544

โดย

นางสาวอรุณี จำปานิล

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2544

โดย

นางสาวอรุณี จำปานิล

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**HISTORY OF SAM CHUK MARKET COMMUNITY, SUPHANBURI PROVINCE,
A.D.1923-2001**

**By
Arunee Jampanil**

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Department of History

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2007

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ ประวัติศาสตร์ชุมชน
ตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466 - 2544 ” เสนอโดย นางสาวอรุณี จำปานิล
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ศึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สุภาภรณ์ จินดามณีโรจน์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น)

...../...../.....

47205214 : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

อรรณี จำปานิล : ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466 - 2544. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : รศ. ยงยุทธ ชูแว่น. 175 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466 - 2544 เป็นสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประมวลหลักฐานและวิเคราะห์หลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ โดยข้อมูลหลักฐานที่ใช้ศึกษามาจาก การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งมีทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ฯลฯ และการศึกษาภาคสนาม ซึ่งได้จากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลในลักษณะของการบอกเล่า (Oral History)

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนตลาดสามชุกเป็นชุมชนการค้าที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานกว่า 100 ปี ตั้งแต่การเป็นชุมชนการค้าขนาดเล็กประจำท้องถิ่น พัฒนามาสู่การเป็นตลาดแห่งการค้าขายขนาดใหญ่ประจำอำเภอสามชุก โดยพัฒนาการของตลาดสามชุกที่มีมาอย่างยาวนานนั้น สามารถแบ่งช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของตลาดสามชุกได้เป็น 4 ยุคด้วยกัน ดังนี้

- 1.ยุคดั้งเดิม (ก่อนทศวรรษ 2460)
- 2.ยุคเติบโต (ทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2)
- 3.ยุครุ่งเรือง (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520)
- 4.ยุคเสื่อมถอยและปรับตัว (พ.ศ.2530 - ทศวรรษ 2540)

โดยผลของการศึกษา แสดงให้เห็นว่าตลาดสามชุกเป็นชุมชนการค้าที่มีความสำคัญและมีวิวัฒนาการที่น่าสนใจมาตั้งแต่อดีต เพราะไม่เพียงแต่เป็นชุมชนการค้ามีบทบาทภายในชุมชนเท่านั้น แต่ชุมชนตลาดสามชุกยังมีบทบาททางการค้าภายในลุ่มน้ำท่าจีนและลุ่มน้ำเจ้าพระยาอีกด้วย

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ.....

47205214 : MAJOR : HISTORICAL STUDIES

KEY WORD : HISTORY OF SAM CHUK MARKET COMMUNITY, SUPHANBURI
PROVINCE

ARUNEE JAMPANIL : HISTORY OF SAM CHUK MARKET COMMUNITY,
SUPHANBURI PROVINCE, A.D.1923-2001. AN INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASST.
PROF. YONGYUTH CHUWAEN. 175 pp.

This research was aimed to study the historical prosperity of Sam Chuk market community in Suphanburi Province during A.D. 1923-1981.

The study was proceeded by collecting evidences and analyzing by historical criteria. All of evidences came from documents that combined with primary and secondary sources and field study which including observation and interview in terms of oral history.

From the study, Sam Chuk community was a commercial community with historical evolution over 100 years. A small local market became greater commercial community in Sam Chuk district. Nevertheless, the evolution of Sam Chuk market could be divided into 4 periods as following;

1. Former period (Before B.E. 2460s)
2. Growing period (B.E. 2460s - World war II)
3. Prosperous period (After World war II - B.E. 2520s)
4. Period of declaration and adaptation (B.E. 2530 – 2540s)

From the study result, it revealed that Sam Chuk market represented the dynamic market community and their evolution were interested over past. Not only in own community, Sam Chuk market also played a key roll of well-known market in Thachin and Chaopraya river basin especially in the highest economic growth.

Department of History Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2007

Student's signature

An Independent Study Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สามารถกระทำจนบรรลุความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากความอนุเคราะห์ของบุคคลหลายท่าน ได้แก่ บิดา มารดา พี่สาว พี่ชาย ที่ได้ให้กำลังใจและทุนทรัพย์ในการศึกษามาโดยตลอดจนสามารถศึกษาเล่าเรียนได้บรรลุผลสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของ รองศาสตราจารย์ ขงยุทธ ชูแว่น อย่างสูง สำหรับการให้โอกาส คำปรึกษา ให้คำชี้แนะและแนวทางในการทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงความกังวลและห่วงใยตลอดช่วงระยะเวลาในการทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของข้าพเจ้า รวมทั้งคณาจารย์ผู้ตรวจสอบโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทุกท่าน และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ของข้าพเจ้าที่ให้กำลังใจตลอดระยะเวลาที่ศึกษาตลอดจนพี่สาว และพี่ชาย ที่คอยให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลและเป็นกำลังใจให้เสมอมา

ขอขอบคุณ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, คุณพิชัย ไม่หวาด, คุณสายบัว พัวพลเทพ, คุณศิริ สรหงษ์, คุณปรีชา ทวีสุข, เจ้าหน้าที่แขวงการทางสุพรรณบุรีที่ 1, เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, คุณพงษ์วิน วิชัยรัตน์, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ และชาวบ้านในตลาดสามชุกที่เอื้อเฟื้อข้อมูลด้วยดีมาตลอด

ขอขอบคุณการวางพื้นฐานวิชาประวัติศาสตร์ของ รองศาสตราจารย์ พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล และคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ขอขอบคุณ คุณอารยา เรียวโชติสกุล เจ้าของสถาบันสอนภาษา HOME OF ENGLISH (PHAHOLYOTHIN) พี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อนร่วมงานทุกคน ที่คอยให้กำลังใจตลอดมา

ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ (Hist'26, Soc'35, KU'60) ที่คอยกระตุ้นและคอยให้กำลังใจอยู่เสมอ

ขอขอบคุณ พี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อน ๆ (KU'60) สมาชิกดีกัฟักหญิงบุษกร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ทุกคน ที่คอยให้กำลังใจและความห่วงใยมาตลอด

ขอขอบคุณ คณะครู พี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อน ๆ โรงเรียนสวณหญิง ที่มีกำลังใจให้เสมอ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย สำหรับการตรวจรูปแบบการค้นคว้าอิสระ

สุดท้าย ขอขอบคุณใคร่ ๆ ที่เกิดขึ้นในการค้นคว้าอิสระเล่มนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	10
ขอบเขตของการศึกษา	11
วิธีการศึกษา	11
แหล่งข้อมูล	12
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	12
ข้อตกลงเบื้องต้น	12
2 สภาพทั่วไปของชุมชนและประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก ก่อนทศวรรษ 2460.....	14
สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดสามชุก	14
ประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก.....	20
ความเป็นมาของชุมชนการค้าสามชุกเดิม.....	20
การโยกย้ายชุมชนการค้าสามชุกเดิมมาสู่ชุมชนปัจจุบัน.....	32
3 ตลาดสามชุกยุคเติบโต : ทศวรรษ 2460-สงครามโลกครั้งที่ 2	41
ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเติบโต	41
การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย.....	43
การตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ.....	46
การอพยพของชาวจีน.....	46
ลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเติบโต.....	49
การเติบโตทางกายภาพ.....	49
การขยายตัวของการค้า.....	57

บทที่	หน้า
วิถีชีวิตของชาวตลาดในยุคเดิบท	65
ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด	65
ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ	67
4 ตลาดสามชุกยุครุ่งเรือง : หลังสงครามโลกครั้งที่ 2-ทศวรรษ 2520	71
ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรุ่งเรือง	71
การอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน	72
การคมนาคมสมัยใหม่	76
การเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม	81
ลักษณะของตลาดสามชุกในยุครุ่งเรือง	84
การขยายตัวทางกายภาพ	84
การขยายตัวทางการค้า	92
ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของชาวตลาดสามชุกในยุครุ่งเรือง	95
ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด	98
ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ	103
5 ตลาดสามชุกยุคเสื่อมถอยและการปรับตัว : ประมาณ พ.ศ.2530-ทศวรรษ 2540	109
ปัจจัยที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดการเสื่อมถอย	109
การปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ	110
การเกิดตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า	115
การย้ายสถานที่ราชการไปตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่	117
วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540	119
สภาพชนบทของตลาดสามชุก	120
ความเสื่อมโทรมทางกายภาพ	120
การค้าขายที่ถดถอย	122
การปรับตัวของตลาดสามชุกในยุคเสื่อมถอย	123
การทำมาหากิน	123
ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม	126
การต่อสู้และอนุรักษ์	130
6 บทสรุป	134
บรรณานุกรม	140

	หน้า
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล.....	151
ภาคผนวก ข รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบริษัทเดินเรือขนส่งสุพรรณฯ	157
ภาคผนวก ค ประวัติของขุนจ้านงจันรักษ์ กรรมการพิเศษจังหวัดสุพรรณบุรี นายอากรสุรา.....	161
ภาคผนวก ง ตารางความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าขายปลีก ในปี พ.ศ.2523	163
ภาคผนวก จ ตารางแสดงความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าขายปลีก เปรียบเทียบ ปี พ.ศ.2523 กับปี พ.ศ.2524	167
ภาคผนวก ฉ แผนผังแสดงร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดสามชุก	171
ภาคผนวก ช แผนพื้บนำเที่ยวของตลาดสามชุก	172
ภาคผนวก ซ กลอนชาวสามชุก โดย คุณศิริ สรหงษ์	173
ประวัติผู้วิจัย	175

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ตลาดสามชุกในปัจจุบัน.....	15
2	แสดงที่ตั้งชุมชนตลาดสามชุก.....	17
3	พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนจันจันจันจัน.....	19
4	ร้านค้าเก่าแก่ที่เป็นร้านขึ้นชื่อของตลาด.....	19
5	บริเวณท่าขาย ในปัจจุบัน.....	21
6	แสดงที่ตั้งของชุมชนต่าง ๆ ในอดีต.....	22
6	แสดงที่ตั้งของชุมชนต่าง ๆ ในอดีต (ต่อ)	23
7	“ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเก่า” ประจำชุมชนสามชุกเดิม สร้างขึ้น ในปี พ.ศ.2370.....	24
8	“กระชุก” ภาชนะสานรูปฟักผ่าตามยาว ใช้สอดลงในเกวียน สำหรับใส่ข้าวเปลือก.....	26
9	กระชุกหรือกระชู่ ภาชนะสานรูปทรงกลม สำหรับบรรจุของ เช่น นุ่นหรือถ่าน.....	27
10	“เรือชะล่า” หรือ “เรือทรัพย์แผ่นดิน” ตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ.....	28
11	มณฑป และรอยพระพุทธรูปจำลองประดิษฐานในมณฑป ซึ่งอยู่ภายในวัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.....	29
12	การอพยพโยกย้ายจากชุมชนสามชุกเดิมไปสู่บ้านสามเพ็ง.....	35
13	ใบเสร็จค่าผูกปีในสมัย ร.ศ.125 (พ.ศ.2449) ภาษีทางตรงที่รัฐบาลสยาม เก็บจากคนจีนทุก 3 ปี สัญลักษณ์ คือ ปีกระเบื้องร้อยเชือกผูกติดข้อมือ ซึ่งต้องเก็บรักษาติดตัวตลอดเวลา.....	37
14	อาคารที่ว่าการอำเภอสามชุกในสมัยก่อน แต่เดิมมีชื่อว่า “ที่ว่าการอำเภอนางบวช”.....	39
15	เส้นทางหลักสามสายที่สามารถเดินทางเข้ามาค้าขายยังตลาดสามชุกได้ ในขณะนั้น.....	45
16	“บ้านป่าสายหยุด” หรือ “อาคารสายหยุด” อาคารหลังแรกที่สร้างขึ้น ในตลาดสามชุก.....	51
17	บ้านนายหุย แซ่เฮง (ขุนจันจันจันจัน) สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2459.....	52
18	หลักหมุด สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชอย 3,4.....	52
19	โรงเรียนวัดสามชุก หรือโรงเรียนราษฎร์วิริยานุกูล สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ.2472.....	53
20	สหกรณ์ไม่จำกัดสินใช้ สร้างขึ้นในช่วงทศวรรษ 2480.....	54

21	โรงเรียนนิกรนราวิทยศึกษาลัย เริ่มเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2480.....	54
22	สถานีตำรวจภูธร สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2483.....	55
23	โรงแรมสำราญรมย์ โรงแรมแห่งแรกของตลาดสามชุก.....	56
24	โรงแรมอุดมโชค โรงแรมแห่งที่สองของตลาดสามชุก.....	56
25	ร้านขายของชำป่านา ซอย 3 ในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของโรงยาฝิ่น หรือโรงฝิ่นมาก่อน.....	57
26	(ภาพบนด้านซ้าย) หีบ, (ภาพบนด้านขวา) เซฟใส่เงิน, (ภาพล่างด้านซ้ายและด้านขวา) ตู้กระจก หนึ่งในสินค้าหลายประเภท ที่มีการนำเข้ามาขายภายในตลาดสามชุก โดยพ่อค้าชาวจีน.....	58
27	การทำไม้ในสมัยก่อน.....	64
28	(ด้านซ้าย) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุก หรือ “เจ๊ยปึงเถ่ากง” และ (ด้านขวา) “ปะรำ” สำหรับไหว้เจ้า.....	69
29	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จทรงเป็นประธานในพิธีเปิดเขื่อนชลมารคพิจารณา เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2498.....	77
30	ประตูระบายน้ำชลมารคพิจารณา สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478.....	77
31	ประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณา สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478.....	78
32	ตั๋วเดินเรือ หรือใบรับค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน ราคา 4 บาท 6 บาท 8 บาท และ 10 บาท.....	80
33	(ภาพซ้าย) บริษัทขนส่งสุพรรณฯ , (ภาพขวา) เรือโดยสารขนส่งสุพรรณฯ แบบสองชั้น.....	81
34	โรงสีกลาง สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2500.....	82
35	โรงงานน้ำตาลทรายแห่งแรกของภาคตะวันตก สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2499.....	82
36	ตลาดสามชุกในช่วงทศวรรษ 2500.....	85
37	วัดวิมลโกการาม วัดประจำตลาดสามชุก ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2490.....	86
38	โรงหนังเก่า ซอย 4 สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2500.....	87
39	โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม เริ่มทำการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2501.....	87

	หน้า
40	ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสามชุก สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2520..... 88
41	บริเวณทำน้ำด้านหน้าตลาดสามชุก ที่ในอดีตเคยมีถึง 6 ทำด้วยกัน..... 90
42	ร้านทำผมสตรี ซอย 2..... 91
43	ร้านทองรูปพรรณ ซอย 3..... 91
44	ย่านพาหุรัด ซอย 4..... 92
45	อาหารและขนมไทยโบราณ ของขึ้นชื่อในตลาดสามชุก..... 93
46	ขนมและของเล่นโบราณ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วง ก่อนทศวรรษ 2520..... 94
47	บริเวณท่าเรือแดงในอดีต..... 97
48	ตัวอย่างหนังที่เคยนำเข้ามาฉายในตลาดสามชุก..... 98
49	(ด้านซ้าย) ขุนจ้านงจินารักษ์ หรือ เจ้าแก้ว แซ่เฮง, (ด้านขวา) คุณสุมาลย์ จินารักษ์ หรือ ชั่วลั้ง จินารักษ์ บุตรสาวคนสุดท้องของขุนจ้านงจินารักษ์..... 101
50	สะพานพรประชา สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2508..... 103
51	การแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในตลาดสามชุก..... 104
52	โรงเจพังม่วง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี (ซึ่งเป็นทั้งสถานที่ประกอบพิธีกรรม โรงเจ และสุสานบรรพชนของ คนไทยเชื้อสายจีนในตลาดสามชุก)..... 105
53	โรงเรียนประจำชุมชนในเขตอำเภอสามชุก ที่ชาวบ้านในตลาด มักนำบุตรหลานของตนเข้าไปศึกษาเล่าเรียน..... 106
54	โรงเรียนสงวนหญิง โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดสุพรรณบุรี..... 107
55	โรงเรียนวิทยาศาสตร์ (ฉกวงเซี่ยะเจี้ยว) หรือโรงเรียนจีน ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี..... 107
56	แนวเส้นทางเดิมของถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ..... 112
57	แผนที่แนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3365 (ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ) ที่ได้รับการปรับปรุงขึ้นในปี พ.ศ.2526-2534..... 113
58	ห้างสรรพสินค้าอันทันสมัยบริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340..... 116
59	สถานที่ราชการต่าง ๆ ที่มีการย้ายไปตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340..... 118
60	สภาพทรุดโทรมของอาคารบ้านเรือนในตลาดสามชุกในช่วงก่อนทศวรรษ 2540... 121

	หน้า
61	บรรยายภาพน้ำท่วมด้านหน้าตลาดสามชุกและที่ว่าการอำเภอสามชุก ในปี พ.ศ.2538..... 123
62	การลดราคาสินค้าของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดสามชุก ในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา..... 125
63	การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการค้าในตลาดสามชุก..... 126
64	วิถีชีวิตของชาวบ้านในตลาดสามชุก..... 127
65	บรรยายภาพของการแต่งงานในตลาดสามชุก ในช่วงทศวรรษ 2530 129
66	การดักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ของชาวบ้านในตลาดสามชุก ในช่วงทศวรรษ 2530..... 129
67	รายการโทรทัศน์ที่เข้ามาถ่ายทำรายการเกี่ยวกับ “ตลาดสามชุกร้อยปี” 132

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (STATEMENTS AND SIGNIFICANCE OF THE PROBLEM)

เมื่อถามถึงตลาดสามชุก ความรู้สึกแรกที่กระทบใจก็คือ บรรยากาศเก่า ๆ ซึ่งยังคงอบอวลเหมือนรอคอยเราอยู่ ตัวตลาดนั้นกว้างขวางใหญ่โตกว่าตลาดแห่งอื่น ๆ หลายแห่งในท้องถิ่นเดียวกัน จนต้องแบ่งเป็นสายเป็นซอย ห้องแถวไม้สูงสองชั้นตั้งเรียงรายยาวเหยียดติดแม่น้ำสุพรรณบุรีเกือบทุกห้องมีลานลู่ประดับประดาไว้อย่างงดงามด้วยลายขนมปังขิง ตรงช่องลมบริเวณป้ายร้านเหมือนกันบ้างต่างกันบ้างแล้วแต่ช่างคิดทำ ซึ่งลายเหล่านี้ช่วยเพิ่มความคลาสสิกให้แก่ร้านค้าเหลือประมาณ ที่สำคัญคือ สภาพทั่วไปในบริเวณตลาดยังสะอาด น่าเดิน อีกทั้งยังมีสีสัน มีชีวิตชีวา สักเกตได้จากมีชาวบ้านเดินผ่านไปมาอยู่เป็นระยะ ๆ ไม่เงียบเหงาโรยราจนไร้ผู้คน แสดงว่าแม้โลกจะเปลี่ยนไป ตลาดสามชุกก็ยังไม่ตาย โดยเฉพาะร้านกาแฟโบราณตรงเชิงสะพานที่ทุก ๆ เช้าจะต้องมีกาแฟมานั่งแลกเปลี่ยนความคิดผ่านฉากไอน้ำที่ลอยกรุ่นขึ้นมาจากหม้อต้ม น้ำบนเตาอยู่เสมอ ซึ่งเป็นภาพที่หาได้ไม่ง่ายนักแล้วในปัจจุบัน

ตลาดสามชุก เป็นตลาดเก่าแก่ที่มีพัฒนาการมากกว่า 100 ปี โดยการก่อตัวของตลาดสามชุกแห่งนี้ มีวิวัฒนาการมาจากชุมชนริมแม่น้ำขนาดเล็ก พัฒนามาสู่ชุมชนการค้าที่มีขนาดใหญ่ และกลายมาเป็นตลาดประจำอำเภอได้ในที่สุด ตลาดสามชุก เป็นเมืองท่าที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขาย เป็นจุดพักพ่อค้าในการล่องเรือขึ้นลงกรุงเทพฯ และเมืองต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีท่าจอดเรือรับส่งสินค้า เรือโดยสาร เรือเมล์ เรือแดง เรือขนส่งสินค้า ฯลฯ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนหลายชุมชนในท้องถิ่นมาเป็นเวลาช้านาน เนื่องจากมีศาสนสถานต่าง ๆ อย่างเช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวัด ตั้งอยู่ในชุมชนและอยู่คู่ชุมชนแห่งนี้มาตั้งแต่อดีต รวมทั้งยังเป็นที่ตั้งของโรงมหรสพ โรงแรม ร้านค้าทองคำ ร้านถ่ายรูป ร้านกาแฟ ร้านขายยาโบราณ ร้านเสริมสวย ฯลฯ อย่างมากมายอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ตลาดสามชุกจึงกลายเป็นแหล่งดึงดูดให้ผู้คนจากต่างถิ่นเดินทางเข้ามาทำมาหากินกันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน สถานที่แห่งนี้จึงกลายเป็นทั้งที่อยู่อาศัย ที่ทำมาหากิน หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนภายในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นสืบมา

ปัจจุบันแม้ว่าตลาดสามชุกจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งการพัฒนาที่ถาโถมเข้ามาอยู่ทุกขณะ แต่บรรยากาศและสภาพทั่วไปโดยรอบกลับยังคงรักษาสภาพและคงกลิ่นอายเอาไว้ได้

ใกล้เคียงของเดิมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของผู้คนในชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นที่มีส่วนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาชุมชนในลักษณะของ “ตลาดเชิงอนุรักษ์” ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์บ้านขุนจำนงค์จิราภรณ์” ตลอดจนการจัดพิมพ์เอกสารต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่เรื่องราวและข้อมูลเกี่ยวกับตลาดสามชุก ให้ผู้คนทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญและเป็นที่รู้จักมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีความพยายามถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับตลาดสามชุกออกมาอยู่บ้างแล้วก็ตาม แต่ผลงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่ยังคงขาดความชัดเจนในด้านประวัติศาสตร์อยู่มาก และยังไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนแห่งนี้ในมิติประวัติศาสตร์เอาไว้อย่างจริงจัง ทั้ง ๆ ที่ชุมชนแห่งนี้มีความน่าสนใจและมีความโดดเด่นอยู่หลายประการ และยังเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต โดยยังคงปรากฏร่องรอยหลักฐานให้ได้ศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากได้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นย่านตลาดสามชุกขึ้นมาอย่างจริงจังแล้วนั้น ตลาดแห่งนี้คงกลายเป็นตลาดเชิงอนุรักษ์ที่มีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง ที่มองจากชุมชนท้องถิ่นออกสู่ภายนอกอย่างแท้จริง

สำหรับการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ปัจจุบันได้มีผู้คนให้ความสนใจกันอย่างแพร่หลายและเกิดการขยายของความรู้ออกไปอย่างขวาง ¹ แต่ผลงานศึกษาที่ปรากฏกลับยังมีข้อจำกัดอยู่มากในการศึกษาบางลักษณะ โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นย่านการค้าหรือชุมชนตลาดที่ผู้ศึกษาให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากในปัจจุบันมีผลงานปรากฏอยู่เพียงไม่กี่ชิ้นเท่านั้น ในขณะที่ชุมชนการค้าหรือตลาดหลายแห่งได้มีการพัฒนาตัวตลาดให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือตลาดเชิงอนุรักษ์กันอย่างแพร่หลาย แต่กลับไม่มีประวัติศาสตร์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นของตนออกมาได้ว่าในอดีตนั้นว่าเคยมีตัวตน มีความเป็นตัวของตัวเอง หรือลักษณะเฉพาะของตัวเองอย่างไร ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนแห่งนี้ผ่านมิติประวัติศาสตร์ขึ้นมาอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตลาดเชิงอนุรักษ์เหล่านี้ โดยหน่วยพื้นที่ศึกษาที่ผู้ศึกษาสนใจเป็นพิเศษคือ ตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนในมิติประวัติศาสตร์อยู่มาก และเท่าที่มีการศึกษาและตีพิมพ์เผยแพร่ส่วนใหญ่ยังคงให้ภาพตลาด

¹ ขงยุทธ ชูแว่น, สี่ทศวรรษของ “ท้องถิ่นศึกษา” ในมิติประวัติศาสตร์ : จากภายใต้กรอบประวัติศาสตร์ชาติไทยสู่การปลดปล่อยและพัฒนาพลังประชาชน (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทยบนเส้นทางเปลี่ยนแปลง : การประมวลความรู้เพื่อการพัฒนาการวิจัยประวัติศาสตร์ไทย”), 1-40.

สามชุกได้ไม่ค่อยชัดเจน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจึงได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก พัฒนาการของวิถีชีวิตของตลาดสามชุก ปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตลาดสามชุกกับชุมชนภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้เป็นสำคัญ เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ให้กับท้องถิ่นและสังคมไทย ทำให้ตลาดสามชุกมีประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง ที่จะสามารถนำไปพัฒนาตนเอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ บนพื้นฐานของประวัติศาสตร์ต่อไปได้

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (REVIEW OF RELATED LITERATURE)

จากการสำรวจเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก พบว่า มีผลงานที่เกี่ยวข้องอยู่พอสมควร ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ โดยผลงานกลุ่มแรก คือ การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลงานกลุ่มที่สอง คือ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำท่าจีนและสามชุก ดังนี้

(1) การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

จากการสำรวจงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นนั้น พบว่า ได้มีผู้ให้ความสนใจและมีผู้ทำการศึกษาไว้อยู่เป็นจำนวนมาก โดยผลงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเป็นงานศึกษาประเภทประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนลุ่มน้ำหรือเครือข่ายชุมชน ส่วนงานศึกษาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนการค้าในลักษณะเดียวกันกับโครงการวิจัยนี้ กลับพบว่ามีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

โดยงานศึกษาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน² ของ นักรัตทิพย์ นาดสุภา เป็นหลัก เช่น ผลงานวิจัยของ สุวิทย์ ชีรสวัสดิ์ และคณะ ที่ใช้หมู่บ้านในภาคอีสานเป็นหน่วยพื้นที่ในการศึกษา³ สำหรับงานศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนลุ่มน้ำหรือเครือข่ายชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชุมชนลุ่มน้ำในภาคต่าง ๆ โดยผลงานที่ปรากฏมีทั้งประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชุมชน

² นักรัตทิพย์ นาดสุภา, แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2544. ที่ระลึกในวาระครบรอบ 60 ปี).

³ สุวิทย์ ชีรสวัสดิ์, เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสานห้าทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480-2544) : กรณีศึกษาบ้านวังสาว (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545).

ลุ่มน้ำในภาคอีสาน⁴ และภาคกลาง⁵ เป็นต้น ส่วนงานศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนการค้า จากการสำรวจพบว่ามีเพียงไม่กี่ชิ้น เช่น “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมริมน้ำย่านตลาดพลูจากคลองบางหลวงถึงคลองด่าน” ของ พวงร้อย กล่อมเอี้ยง⁶ ผลงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบัวใหญ่ ระหว่างปี พ.ศ.2474-2506” ของ นิภาพร กุลมาตย์⁷ และผลงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ ระหว่างปี พ.ศ.2476-2506” ของ นิรุบล อึ้งอรุณยะวี⁸ โดยมีรายละเอียดและประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

ผลงานของ พวงร้อย กล่อมเอี้ยง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนย่านตลาดพลูผ่านประเด็นเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในประเด็นเศรษฐกิจนั้น ได้มีการศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ตลาดพลูขึ้นสู่ความเป็นศูนย์กลางแห่งการค้าขาย รวมทั้งการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการค้าภายในชุมชน ส่วนในด้านสังคม ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของผู้คน การตั้งถิ่นฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในย่านตลาดพลู ตลอดจนการใช้ทรัพยากรและสมบัติสาธารณะที่มีอยู่ในท้องถิ่น ฯลฯ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาทำให้ทราบว่าผลงานชิ้นนี้ยังขาดความชัดเจนอยู่บ้างในบางส่วน โดยเฉพาะเนื้อหาในส่วนที่เป็นสภาพทั่วไปของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งหากมีการใส่ข้อมูลลงไปให้เห็นว่าเหตุการณ์หรือบรรยากาศต่าง ๆ

⁴ สุวิทย์ ชีรสอวต และคนอื่น ๆ, การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนลุ่มแม่น้ำสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2530); ขอบ ดีสวนโลก และคนอื่น ๆ, การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนลุ่มแม่น้ำมูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2532).

⁵ เสาวภา พรศิริพงษ์, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลางชุมชนลุ่มน้ำนครชัยศรี : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม พลวัตและการท้าทาย (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ม.ป.ป.); สุภาภรณ์ จินตมณีโรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (ม.ป.ท., 2532. งานวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532).

⁶ พวงร้อย กล่อมเอี้ยง และคนอื่น ๆ , โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมริมน้ำย่านตลาดพลูจากคลองบางหลวงถึงคลองด่าน (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ม.ป.ป.).

⁷ นิภาพร กุลมาตย์, “สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบัวใหญ่ ระหว่างปี พ.ศ.2474-2506” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541)

⁸ นิรุบล อึ้งอรุณยะวี, “สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ ระหว่างปี พ.ศ.2476-2506” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543)

ของท้องถิ่นในแต่ละช่วงเวลานั้นเป็นอย่างไร จะทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความเคลื่อนไหวและไม่เป็นภาพนิ่งจนเกินไปมากขึ้น

สำหรับงานของ นิภาพร กุลมาตย์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจของชุมชนบัวใหญ่ โดยผ่านประเด็นศึกษาในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน โดยในแต่ละช่วงได้มีการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการผลิตและการค้าของผู้คนภายในชุมชนบัวใหญ่ การขยายตัวทางการผลิตและการค้าภายในชุมชน ตลอดจนความเสื่อมโทรมลงของชุมชนในที่สุด ฯลฯ สำหรับการนำเสนอผลงานดังกล่าว โดยภาพรวมแล้วค่อนข้างมีความน่าสนใจ เนื่องจากมีการแบ่งช่วงเวลาในการศึกษาค่อนข้างชัดเจน ซึ่งสามารถนำเสนอแนวคิดและวิธีการศึกษาเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ต่อการศึกษาได้ ทั้งในส่วนของการกำหนดโครงเรื่อง เนื้อหา และวิธีการนำเสนอผลงานเป็นต้น นอกจากนี้ แนวทางสำคัญอย่างหนึ่งที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าวคือ การที่จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นให้ได้ผลดีนั้นควรต้องศึกษาสภาพสังคมและสภาพทั่วไปของท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพของชุมชนนั้น ๆ ออกมาได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด ถึงแม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ยังขาดการศึกษาผ่านประเด็นเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันอยู่ก็ตามที แต่ถ้าหากได้มีการศึกษาควบคู่กันไปแล้วนั้น ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชุมชนบัวใหญ่จะกลายเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความชัดเจนและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ส่วนผลงานวิจัยของ นิรุบล อึ้งอรุณยะวี มีความคล้ายคลึงกับผลงานของ นิภาพร กุลมาตย์ เป็นอย่างมาก เพียงแตกต่างกันที่ขอบเขตพื้นที่และขอบเขตเวลาที่ใช้ในการศึกษาเท่านั้น โดย นิรุบล อึ้งอรุณยะวี ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ผ่านประเด็นศึกษาทางด้านเศรษฐกิจเพียงประเด็นเดียวเช่นกัน ดังนั้นความชัดเจนของงานวิจัยชิ้นนี้จึงลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากงานวิจัยของ นิภาพร กุลมาตย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสภาพทั่วไปทางกายภาพและสภาพสังคมของชุมชนท้องถิ่นในแต่ละช่วงเวลา ที่ยังคงสะท้อนออกมาได้อย่างไม่เต็มที่ ซึ่งหากผลงานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้มีการศึกษาที่ให้ภาพของท้องถิ่นผ่านประเด็นสังคมควบคู่ไปกับเศรษฐกิจแล้วนั้น ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนของทั้งสองแห่งย่อมเกิดความชัดเจนและเห็นถึงความเคลื่อนไหวอย่างมีพลวัตเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน

อาจกล่าวได้ว่า ผลงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนที่ผ่านมานั้น ส่วนใหญ่ล้วนเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนในระดับหมู่บ้านและระดับเครือข่ายชุมชน เป็นสำคัญ ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนในลักษณะของชุมชนตลาดหรือย่านการค้ายังคงมีอยู่น้อยมาก และยังคงให้ภาพของชุมชนการค้าที่ไม่ค่อยชัดเจนนัก รวมทั้งยังขาดพลวัตและขาดความเคลื่อนไหวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นอยู่มาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่างานศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดหรือย่านการค้าจะยังคงขาดความชัดเจนและยังขาดผู้ที่

ให้ความสนใจอยู่มากก็ตามที่ แต่ผลงานศึกษาที่ผ่านมาช่วยทำให้ผู้ศึกษาได้มีแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไปได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในเรื่องของการนำเสนอผลงานวิจัย การแบ่งประเด็นในการศึกษา ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ อย่างเช่นผลงานของ พวงร้อย กล่อมเอียง และนิภาพร กุลม้าย เป็นต้น

(2) องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำท่าจีนและสามชุก

2.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมลุ่มน้ำท่าจีน

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุกเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นในการศึกษาดังกล่าวจึงไม่อาจจะละเลยการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมภายในท้องถิ่นหรือภูมิภาคเดียวกันได้ โดยตลาดสามชุกนั้นจัดเป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาบริบทแวดล้อมอย่างสภาพสังคมของลุ่มแม่น้ำท่าจีน ประกอบการศึกษาครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

จากการสำรวจผลงานศึกษาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีผลงานหลายชิ้นที่ได้กล่าวถึงสภาพสังคมของลุ่มแม่น้ำท่าจีน ตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24-พุทธศตวรรษที่ 25 อย่างเช่น ผลงานของมณฑล คงแถวทอง⁹ เรื่อง “เศรษฐกิจข้าวและน้ำตาลทรายในลุ่มน้ำท่าจีน พ.ศ.2398-2453” ที่ได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของสังคมลุ่มน้ำท่าจีนในเรื่องของการค้าข้าวและน้ำตาลทราย ทั้งในช่วงก่อนและหลังการเปิดเสรีทางการค้า พ.ศ.2398 การขยายตัวของการผลิตข้าวในท้องถิ่น และการลดบทบาทของการผลิตน้ำตาลทรายในลุ่มน้ำท่าจีนภายหลังการเปิดเสรีทางการค้า พ.ศ.2398 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีผลงานที่ศึกษาไว้ใกล้เคียงกับผลงานของมณฑล คงแถวทอง แต่มีการกำหนดช่วงเวลาในการศึกษาและรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไปในบางประเด็น อย่างเช่น ผลงานของ สุภาภรณ์ จินดาภิโรจน์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน”¹⁰ โดยได้กล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชนลุ่มน้ำท่าจีนช่วงก่อน พ.ศ.2398 จนถึงช่วงหลัง พ.ศ.2398 เป็นสำคัญ ตั้งแต่การเติบโตของอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย, สภาพของ “ข้าว” ในปลายรัชกาลที่ 4, การเติบโตของนายทุนชาวจีน, การขยายตัวของเศรษฐกิจเพื่อการค้า ฯลฯ และผลงานของ ชีระ แก้วประจันต์ เรื่อง “สภาพเศรษฐกิจมณฑลนครชัยศรี พ.ศ.2438-2475”

⁹ มณฑล คงแถวทอง, “เศรษฐกิจข้าวและน้ำตาลทรายในลุ่มน้ำท่าจีน พ.ศ.2398-2453” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), 6-152.

¹⁰ สุภาภรณ์ จินดาภิโรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (ม.ป.ท., 2532). งานวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532).

¹¹ ที่ได้กล่าวถึง สภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำทำเงินในการเป็นที่ตั้งของเมืองต่าง ๆ ในมณฑลแห่งนี้ และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ส่วนผลงานอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มักเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจชนบทในภาคกลาง ซึ่งจะให้ภาพของสังคมกลุ่มน้ำทำเงินในภาพกว้าง อย่างเช่น ผลงานของ สุวิทย์ ไพทยวัฒน์ เรื่อง “วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2394-2475” ¹² โดยได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของชนบทภาคกลาง ลักษณะความเป็นอยู่และสภาพเศรษฐกิจในชนบทก่อนการเปิดเสรีทางการค้าใน พ.ศ.2398 รวมทั้งลักษณะความเป็นอยู่ของราษฎรในท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจของชนบทภายหลังการเปิดเสรีทางการค้าเท่านั้น โดยไม่ได้กล่าวถึงลงไปในส่วนที่เป็นสังคมกลุ่มน้ำทำเงินมากนัก ผลงานของ ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ เรื่อง “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2411-2475)” ¹³ โดยได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐในการผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางของประเทศ ตลอดจนปัญหาและวิกฤตการณ์การขาดแคลนข้าวช่วง พ.ศ.2462 และผลงานของ ธรรมรักษ์ จำปา เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจข้าวในภาคกลางกับผลกระทบต่อสังคมไทยช่วง พ.ศ.2460-2498” ¹⁴ โดยได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจข้าวในช่วงเวลาต่าง ๆ 4 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ช่วงข้าวขาดแคลนมากแหว่ง วิกฤตการณ์ข้าวปี พ.ศ.2460-2463, ช่วงที่ 2 เศรษฐกิจโลกตกต่ำปี พ.ศ.2473, ช่วงที่ 3 สงครามโลกครั้งที่ 2 การเข้ามา

¹¹ ชีระ แก้วประจันต์, “สภาพเศรษฐกิจมณฑลนครชัยศรี พ.ศ.2438-2475” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2534), 58-148.

¹² สุวิทย์ ไพทยวัฒน์, “วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2394-2475” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), 11-266.

¹³ ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2411-2475)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), 185-278.

¹⁴ ธรรมรักษ์ จำปา, “การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจข้าวในภาคกลางกับผลกระทบต่อสังคมไทยช่วง พ.ศ.2460-2498” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), 8-189.

ของกองทัพญี่ปุ่น, ช่วงที่ 4 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของภาครัฐ ทั้งการส่งเสริมการผลิตและการควบคุมการค้าข้าว เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมลุ่มน้ำท่าจีนพบว่า ผลงานศึกษาและงานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงเป็นการศึกษาที่ให้ภาพรวมของกลุ่มน้ำท่าจีนเป็นหลัก ทั้งในเรื่องของการผลิตและการค้าข้าว การจัดเก็บภาษี การกำกับดูแลโดยภาครัฐในระบบมุลนาย-ไพร่ และการควบคุมผลิตและการส่งออกข้าวทั้งในและนอกราชอาณาจักร ฯลฯ โดยผลงานส่วนใหญ่ยังไม่มีการเน้นให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนหนึ่งชุมชนใดขึ้นมาอย่างชัดเจนนัก ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการสำรวจงานศึกษาครั้งนี้ คือส่วนของข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสังคมลุ่มน้ำท่าจีนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะสภาพการค้าและการขยายตัวทางการค้าในท้องถิ่นในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเงื่อนไขในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุกในครั้งนี้ต่อไปได้

2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับสามชุก

จากการสำรวจผลงานศึกษาและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสามชุก พบว่า มีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสามชุกอยู่พอสมควร โดยผลงานส่วนใหญ่จะเป็นประเภทบทความ ทั้งประเภทบทความในวารสารภาษาไทย และบทความทางในหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

สำหรับงานศึกษาประเภทบทความในวารสารภาษาไทย มีดังนี้

อนุก นาวิกมูล. “ตลาดสามชุก.” วารสารสารคดี 12, 211(กันยายน 2545): 18-19.

ธีรณ. “100 ปี ตลาดสามชุก...100ปี ของชุมชนยั่งยืน.” สกุลไทย 51,2642 (มิถุนายน 2548)

ธีรณ. “100 ปี ตลาดสามชุก...100ปี ของชุมชนยั่งยืน.” สกุลไทย 51,2643 (มิถุนายน 2548)

โดยบทความทั้งสาม ได้กล่าวถึงชุมชนสามชุกในอดีตและปัจจุบันอย่างคร่าว ๆ ว่าเป็นชุมชนที่เติบโตขึ้นมาจากการแลกเปลี่ยนการค้า ต่อมาชุมชนสามชุกได้เกิดการหลั่งไหลของคนจีนเชื้อสายแต้จิ๋วมากขึ้น ทำให้ชุมชนแห่งนี้ขยายตัวและกลายเป็นตลาดแห่งการแลกเปลี่ยนสินค้าทางน้ำที่มีความสำคัญและสร้างรายได้ให้แก่เมืองสุพรรณบุรีเป็นอย่างมาก ภายหลังการพัฒนาจากภาครัฐได้ถาโถมเข้าสู่ท้องถิ่นแห่งนี้อย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้ซบเซาลงไปในที่สุด

สำหรับงานศึกษาประเภทบทความในหนังสือพิมพ์ มีดังนี้

ชวนชื่น หวนชื่นชม. “100 ปี ตลาดสามชุก.” มติชน, 4 กรกฎาคม 2548, 3.

ไรชาล. “ตลาดสามชุกร้อยปี.” กรุงเทพวันอาทิตย์, 22 พฤษภาคม 2548.

โดยบทความทั้งสองนี้ ได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของชุมชน ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นมาของตลาดและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดสามชุกในปัจจุบัน

สำหรับผลงานประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากประเภทบทความข้างต้น ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับสามชุกเอาไว้เช่นกัน แต่ส่วนใหญ่มักกล่าวถึงชุมชนสามชุกเพียงแค่ประวัติชุมชน

และสภาพสังคมของชุมชนสามชุกโดยรวมเท่านั้น เช่น โคลงนิราศสุพรรณ ผลงานของสุนทรภู่ ที่ได้กล่าวถึงสามชุกว่าเป็นชุมชนแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญทางด้านการค้ามาตั้งแต่อดีต โดยมีท่าเรือค้าขายไว้แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชาวทะเลที่เรือซึ่งมีอาชีพลูกค้าฝ้ายกับกลุ่มพ่อค้าที่นำเครื่องอุปโภคบริโภค ทำให้เขตสามชุกกลายเป็นท่าเรือจอดขายฝ้ายที่สำคัญและสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก¹⁵ ซึ่งผลงานดังกล่าวได้สอดคล้องกับผลงานชิ้นอื่น ๆ อีกหลายเล่ม เช่น “สุพรรณบุรีในสมัยสุนทรภู่และสุพรรณบุรีในสมัยปัจจุบัน”¹⁶, “เมืองสุพรรณบนเส้นทางเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ พุทธศตวรรษที่ 8 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 25”¹⁷, “วิวัฒนาการเมืองสุพรรณ: ศึกษาพัฒนาการชุมชนเมืองจากพุทธศตวรรษที่ 6 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 24”¹⁸, “วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี”¹⁹ ฯลฯ

ส่วนผลงานศึกษาประเภทผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตลาดสามชุกปรากฏว่ามีเพียงสองเล่มเท่านั้น โดยผลงานทั้งสองเล่มเป็นผลงานวิทยานิพนธ์ของสาขาวิชาอื่นที่ไม่ได้สะท้อนภาพของชุมชนตลาดสามชุกในมิติประวัติศาสตร์ออกมาแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นงานศึกษาในด้านสาขาวิชาสถาปัตยกรรมและสาขาวิชาพัฒนาชุมชน²⁰ ที่ใช้พื้นที่ของชุมชนตลาด

¹⁵ โคลงนิราศสุพรรณ (กรุงเทพฯ: ศิวพร, 2512. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานกิจศพ พันจ่าอากาศโทสุรพล สมบัติเจริญ 16 สิงหาคม 2512), 71.

¹⁶ สมชาย พุ่มสอาด, ผู้รวบรวม, สุพรรณบุรีในสมัยสุนทรภู่และสุพรรณบุรีในสมัยปัจจุบัน (ม.ป.ท., 2517), 39.

¹⁷ วารุณี โอสการมย์, เมืองสุพรรณบนเส้นทางเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ พุทธศตวรรษที่ 8 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), 194.

¹⁸ วารุณี โอสการมย์, วิวัฒนาการเมืองสุพรรณ: ศึกษาพัฒนาการชุมชนเมืองจากพุทธศตวรรษที่ 6 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 (ม.ป.ท., 2546), 180.

¹⁹ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2544. พิมพ์เนื่องในโอกาสพระบรมราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542), 59.

²⁰ รุจ รัตนพาหุ, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547); อมรา จันทรมานะ, “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาดสามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548).

สามชุกเป็นหน่วยพื้นที่ในการศึกษา ดังนั้น ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตลาดสามชุกในเชิงประวัติศาสตร์จึงยังไม่มีผู้ใดได้ทำการศึกษาเอาไว้อย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุป จากการสำรวจเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษานี้ พบว่า ผลงานศึกษาวิจัยในกลุ่มแรกที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนในระดับหมู่บ้านและระดับเครือข่ายชุมชนเป็นสำคัญ ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนในลักษณะของชุมชนตลาดหรือย่านการค้า ยังคงมีอยู่น้อยมาก และยังไม่มีการศึกษาขึ้นใดที่ให้ภาพชุมชนท้องถิ่นออกมาได้อย่างชัดเจนนัก รวมทั้งยังขาดพลวัตและขาดความเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นอย่างมาก ส่วนผลงานกลุ่มที่สอง องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำท่าจีนและสามชุก พบว่า ผลงานศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ยังคงให้ภาพของชุมชนสามชุกในลักษณะที่ค่อนข้างแคบและจำกัด อีกทั้งยังเป็นการมองจากภายนอกเข้าไปยังท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นประเภทบทความ ที่จัดทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองชุมชนในลักษณะของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ แม้ว่าผลงานส่วนใหญ่จะมีการกล่าวถึงสามชุกอยู่บ้างในแง่ประวัติศาสตร์ ในลักษณะของความเป็นชุมชนแห่งการค้าขายที่มีความเก่าแก่ร่วมร้อยกว่าปี นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา แต่อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดของความเก่าแก่ของชุมชนแห่งนี้ ยังคงขาดการอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนสามชุกในแต่ละช่วงเวลาอย่างมาก โดยเฉพาะพัฒนาการในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับสามชุกที่ได้รับจากการสำรวจ ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยได้อย่างเต็มที่นัก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สามชุกขึ้นมาอย่างจริงจัง เพื่อให้เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มองจากภายในสู่ภายนอกอย่างแท้จริงต่อไป

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (GOAL AND OBJECTIVE)

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตลาดสามชุก
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดสามชุก ในช่วงปีพ.ศ.2466-2544
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตลาดสามชุกกับชุมชนภายนอก

ขอบเขตของการศึกษา (SCOPE OR DELIMITATION OF THE STUDY)

(1) ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาครอบคลุมบริเวณตัวตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสำคัญ โดยชุมชนแห่งนี้มีผู้คนอาศัยอยู่ ราว 3,000 คน ประมาณ 300-400 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่อาศัยสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับขอบเขตพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะใช้ตลาดสามชุกเป็นหน่วยพื้นที่หลักแล้วนั้น ผู้ศึกษายังได้ใช้พื้นที่ศึกษาในเขตท้องที่อื่น ๆ ซึ่งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันกับตลาดสามชุกประกอบการศึกษาในครั้งนี้ด้วย เช่น พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำสุพรรณบุรีในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช, เขตอำเภอสามชุก, เขตอำเภอศรีประจันต์, เขตอำเภอเมืองฯ, เขตอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับตลาดสามชุก ดังนั้น จึงมีบทบาทต่อการเติบโตและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนแห่งนี้มาตั้งแต่อดีต

(2) ขอบเขตเนื้อหา

โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก ปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อตลาดสามชุก พัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดสามชุก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2466-2544 และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตลาดสามชุกกับชุมชนภายนอก

(3) ขอบเขตเวลา

สำหรับขอบเขตเวลาที่ใช้ศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2466-2544 เพราะเป็นช่วงที่เห็นถึงพัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ.2466 เป็นต้นมา เนื่องจากเป็นช่วงที่มีการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวร ส่งผลให้เกิดการเติบโตและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมและการบริการ ส่วนระยะเวลาที่ใช้เป็นจุดสิ้นสุดในการศึกษา คือ ช่วง พ.ศ.2544 เพราะเป็นช่วงที่ตลาดสามชุกต้องประสบกับภาวะตกต่ำและซบเซาลงจากกระแสแห่งการพัฒนาของภาครัฐที่ถาโถมเข้ามายังท้องถิ่นในขณะนั้น

วิธีการศึกษา (METHOD OF STUDY)

การศึกษาค้นคว้าจะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) โดยข้อมูลที่ใช้ศึกษามาจาก

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งมีทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น โคลงนิราศสุพรรณ พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เอกสารกรมราช

เลขธิการในสมัยรัชกาลที่ 5-7 ฯลฯ และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น วิทยานิพนธ์ หนังสือภาษาไทย หนังสือภาษาต่างประเทศ บทความ วารสาร เป็นต้น

2. การศึกษาภาคสนาม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลในลักษณะของการบอกเล่า (Oral History) เป็นสำคัญ

แหล่งข้อมูล

1. หอสมุดวชิรญาณ หอสมุดแห่งชาติ
2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
3. หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุพรรณบุรี
4. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
5. หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร ฯลฯ
6. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลร่วมสมัยในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อตลาดสามชุก
3. ทำให้ทราบถึงพัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดสามชุก ในช่วงปี พ.ศ. 2466-2544
4. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตลาดสามชุกกับชุมชนภายนอก
5. ทำให้ตลาดสามชุกมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นของตัวเอง

ข้อตกลงเบื้องต้น

ชุมชนการค้าสามชุกเดิม หมายถึง ชุมชนการค้าดั้งเดิมของตลาดสามชุก ซึ่งตั้งอยู่บริเวณท่ายาง บ้านสามชุก โดยชุมชนการค้าแห่งนี้ได้ก่อตัวขึ้นจากการเป็นชุมชนริมน้ำ และพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนแห่งการแลกเปลี่ยนสินค้าของชาวบ้านในท้องถิ่นสามชุกและละแวกใกล้เคียงเรื่อยมา ซึ่งช่วงเวลาของชุมชนการค้าสามชุกเดิมนั้น จะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2370 - ปี พ.ศ. 2439

ชุมชนการค้าสามชุก หมายถึง ชุมชนการค้าสามชุกเดิมที่ได้มีการอพยพโยกย้ายเข้าสู่บ้านสามเพ็งในปี พ.ศ. 2439 โดยชุมชนการค้าสามชุกได้มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าขึ้นมาอย่างต่อเนื่องภายหลังการโยกย้ายชุมชนเป็นต้นมา ซึ่งชุมชนการค้าสามชุกในช่วงหลังปี พ.ศ. 2439 -

ปี พ.ศ.2466 นั้น ยังคงจัดว่าเป็น “ชุมชนการค้า” มากกว่าเป็น “ตลาด” เนื่องจากชุมชนการค้าแห่งนี้ยังขาดความสมบูรณ์ทางการค้า โดยเฉพาะสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ การค้าในรูปแบบของ “ตลาด” ที่ยังไม่มีมีการก่อสร้างขึ้นมาอย่างถาวร ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงถือว่าชุมชนการค้าสามชุกเป็นชุมชนการค้าพื้นฐานของตลาดสามชุกเพียงเท่านั้น

ตลาดสามชุก หมายถึง ชุมชนการค้าสามชุกที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นตลาด ภายหลังจากการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวรในปี พ.ศ.2466 ซึ่งภายหลังจากการพัฒนาชุมชนการค้าขึ้นมาเป็นตลาด ชุมชนการค้าสามชุกได้กลายเป็นชุมชนตลาดที่มีวิถีชีวิตในการทำมาหากิน และมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าที่มีลักษณะเฉพาะของตลาดปรากฏขึ้นมาอย่างชัดเจน ดังนั้น จึงถือว่าตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีความสมบูรณ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของชุมชนและประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุกก่อนทศวรรษ 2460

เนื่องจากชุมชนตลาดสามชุก เป็นชุมชนที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานจากอดีตสู่ปัจจุบัน ดังนั้น ในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก ระหว่างปี พ.ศ. 2466-2544 จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงภูมิหลังของชุมชนด้วยเป็นสำคัญ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ศึกษา สร้างองค์ความรู้พื้นฐานให้กับชุมชน และเป็นการปูทางไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุกในประเด็นต่าง ๆ ต่อไป

สำหรับเนื้อหาในบทนี้ จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของตลาดสามชุกในปัจจุบันและประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุกในช่วงก่อนทศวรรษ 2460 โดยในส่วนของสภาพทั่วไปของตลาด จะศึกษาถึงลักษณะที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อ และบรรยากาศต่าง ๆ ภายในตลาดปัจจุบัน ฯลฯ ส่วนประวัติความเป็นมาของตลาด จะศึกษาตั้งแต่การก่อเกิดชุมชนสามชุกเดิมจนพัฒนามาสู่ตลาดในช่วงทศวรรษ 2460 ดังนี้

2.1 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดสามชุก

“ตลาดสามชุก” เป็นตลาดโบราณประจำอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีพัฒนาการมากกว่า 100 ปี ซึ่งในปัจจุบันตลาดแห่งนี้ยังคงอบอวลและรายล้อมไปด้วยบรรยากาศเก่า ๆ ของอาคารร้านค้ากว่า 300-400 หลังคาเรือน ที่มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้สองชั้นขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายเป็นสายเป็นซอยอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันตก ในเขตเทศบาลตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอันเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมไทยและจีนที่ได้รับอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสอดแทรกและปรากฏให้เห็นอยู่แทบทุกหลัง ทั้งรูปทรงของอาคารบ้านเรือน ศิลปะบนกระเบื้องปูพื้นที่ตระการตาไปด้วยสีฉูดฉาด และการประดับประดาด้วยลวดลายไม้ฉลุทั้งแบบไทยแบบจีนตามส่วนต่าง ๆ ของบ้าน อย่างเช่น ตามแผงประดับใต้หลังคา ช่องลม ราวกันตก หน้าจั่ว ประตู และหน้าต่าง เป็นต้น

นอกจากนี้ ภายในอาคารร้านค้าแต่ละหลัง ยังคงมีข้าวของเครื่องใช้ในอดีตอย่างมากมาย ที่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีแทบทุกชิ้นและยังคงถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นพัดลม โคมไฟ ตะเกียง โป๊ะ ตู้ เตียง นาฬิกา ตู้เย็น จักรยาน ชุดเขียนหมาก ชุดน้ำชา เครื่องถ้วยลายคราม เครื่องลงหิน เครื่องทองเหลือง เครื่องกระเบื้อง ฯลฯ ตลอดจนสินค้าหลากหลายชนิดที่เคย

ทรงคุณค่าในอดีต อย่างเช่น ขนมหมากรฝรั่งมวนบุหรืตราแมวสีดำ ลูกอมรสโคลา ขนมหักโก๋แถมแหวน ของเล่นสังกะสี เรือป๊อปปี้ ปืนแก้ว ตุ๊กตาไหลลาน ตุ๊กตากระดาด ลูกโป่งวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ก็ได้ถูกนำกลับมาวางขายอย่างแพร่หลายเช่นกัน จนทำให้ตลาดสามชุกในปัจจุบันไม่เพียงแต่เป็นตลาดโบราณที่สามารถคงความเก่าแก่ได้อย่างสมบูรณ์เท่านั้น แต่ตลาดสามชุกในปัจจุบันยังเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ของเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 1 ตลาดสามชุกในปัจจุบัน

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 17 มกราคม 2550

ปัจจุบันตลาดสามชุกตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดสุพรรณบุรีประมาณ 35 กิโลเมตร ในเขตเทศบาลตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยตัวตลาดมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ทางด้านทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอสามชุกเป็นส่วนใหญ่ บนเนื้อที่กว้างขวางประมาณ 2 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ - มีพื้นที่ติดต่อกับบ้านเรือนและที่ดินของประชาชน

ทิศตะวันออก - มีพื้นที่ติดต่อกับแม่น้ำท่าจีน¹ และถัดจากแม่น้ำท่าจีนออกไปเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) ที่ยาวขนานกับตลาดสามชุกในแนวเหนือ-ใต้

ทิศใต้ - มีพื้นที่ติดต่อกับที่ว่าการอำเภอสามชุกและที่ดินสาธารณะ ซึ่งเป็นลานโล่งหน้าว่าการอำเภอ และเป็นที่ตั้งของอาคารโรงสูบน้ำ หอประชุม สำนักงานที่ดินหลังเก่า สถานีตำรวจท้องที่ สวนเฉลิมพระเกียรติ ฯลฯ

ทิศตะวันตก - มีพื้นที่ติดต่อกับถนนเลียบคลองชลประทาน ซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3365 (ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ) เป็นต้น

การเดินทางเข้าสู่ตลาดสามชุกในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 2 ช่องทางหลัก คือ ทางบกและทางน้ำ โดยทางบกสามารถใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3365 (ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ) ส่วนทางน้ำสามารถล่องเรือตามลำน้ำ

¹ แม่น้ำท่าจีน เป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านชุมชนตลาดสามชุก มีต้นกำเนิดมาจากการไหลแยกของแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี กับตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมืองชัยนาท แล้วจึงไหลผ่านลงมาทางใต้ผ่านอำเภอดอนเจดีย์ อำเภอเมืองชัยนาท อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เรียกว่า “แม่น้ำมะขามเฒ่า” ต่อมาไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งแต่อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก อำเภอศรีประจันต์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาม้า และอำเภอสองพี่น้อง เรียกว่า “แม่น้ำสุพรรณบุรี” หลังจากนั้นไหลผ่านเข้าสู่จังหวัดนครปฐม ผ่านอำเภอบางเลน อำเภอนครชัยศรี อำเภอสามพราน เรียกว่า “แม่น้ำนครชัยศรี” แล้วเข้าเขตจังหวัดสมุทรสาคร ผ่านอำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอเมืองสมุทรสาคร เรียกว่า “แม่น้ำท่าจีน” แล้วไหลออกทะเลที่อ่าวไทย โดยมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 300 กิโลเมตร ความกว้างเฉลี่ย 60 เมตร

สำหรับช่วงที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่านในแต่ละจังหวัดจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป อย่างเช่นผ่านจังหวัดชัยนาท เรียกว่าแม่น้ำมะขามเฒ่า ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี เรียกว่าแม่น้ำสุพรรณบุรี ผ่านจังหวัดนครปฐม เรียกว่าแม่น้ำนครชัยศรี และผ่านจังหวัดสมุทรสาคร เรียกว่าแม่น้ำท่าจีน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในทางภูมิศาสตร์ได้มีการกำหนดชื่อแม่น้ำตามหลักการทางภูมิศาสตร์เอาไว้เช่นกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน โดยใช้ชื่อตรงปลายน้ำก่อนไหลลงสู่อ่าวไทย ซึ่งอยู่ระหว่างตำบลหญ้าแพรกกับตำบลโคกกราก อำเภอสมุทรสาคร มีชื่อเรียกว่า แม่น้ำท่าจีน ทำให้แม่น้ำสายนี้มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “แม่น้ำท่าจีน” ตลอดสาย

เจ้าพระยาจากกรุงเทพมหานครเข้าประตูน้ำบ้านแพน ประตูน้ำบางยี่หน ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี แล้วเข้าประตูน้ำโพธิ์พระยามาสู่ตลาดสามชุก

ภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งชุมชนตลาดสามชุก

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศโดยโปรแกรม Kh.google.com, 9 June 2007.

สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในตลาดส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งมีอยู่ประมาณ 80 % ของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในตลาดทั้งหมด โดยจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในตลาดจากสถิติทะเบียนราษฎร ณ เดือนตุลาคม พ.ศ.2547 จำนวน 4,441 แยกเป็นชาย 2,097 หญิง 2,344 คน² ซึ่งอยู่

² อมรา จันทรมานะ, “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาดสามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), 50.

ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกหลังคาเรือน โดยชาวบ้านในตลาดสามชุกส่วนใหญ่ยังคงยึดการค้าขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนอาชีพเกษตรกรรม รับราชการ รัฐวิสาหกิจ กิจการส่วนตัว ฯลฯ จะเป็นอาชีพรองลงไป

ปัจจุบันตลาดสามชุกได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ในลักษณะของ “ตลาดเชิงอนุรักษ์” หรือ “ตลาดโบราณ” จึงทำให้ตลาดสามชุกเริ่มกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ และช่วงเทศกาลต่าง ๆ ประจำปี ฯลฯ ซึ่งจะมีความคึกคักมากเป็นพิเศษ เนื่องจากนักท่องเที่ยวในปัจจุบันเริ่มให้ความสนใจต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเริ่มรู้จักตลาดสามชุกผ่านสื่อต่าง ๆ มากขึ้น ประกอบกับตลาดสามชุกเป็นตลาดโบราณที่มีเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นเฉพาะตัว ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ด้านศิลปกรรม และด้านอาหารการกิน ฯลฯ จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศได้อย่างไม่ขาดสายเรื่อยมา โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มักเดินทางเข้ามาตลาดสามชุกอยู่เสมอ นั้น มีทั้งเดินทางมาจาก กรุงเทพฯ ชัยนาท นครปฐม กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง เป็นต้น ซึ่งการหลงใหลของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดโบราณที่ได้รับการกล่าวขวัญ และเป็นที่รู้จักของทุกคนทั่วไปอย่างกว้างขวางในนาม “สามชุก ตลาดร้อยปี” หรือ “OLD CHINESE MARKET” (ตลาดจีนเก่า) เท่านั้น แต่การหลงใหลของนักท่องเที่ยวอย่างไม่ขาดสายเช่นในปัจจุบัน ยังส่งผลให้ตลาดสามชุกสามารถยืนหยัดอยู่ท่ามกลางกระแสเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างแข็งแกร่งและมั่นคงอีกด้วย

สำหรับการท่องเที่ยวของตลาดสามชุกในปัจจุบันจะมีอยู่ด้วยกันสองส่วนใหญ่ โดยส่วนแรกจะเป็นการเข้าชม “พิพิธภัณฑ์ขุนนางจินารักษ์” ซึ่งเป็นส่วนที่มีการจัดแสดงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน ความเป็นอยู่ ความเคลื่อนไหว ความเจริญ ทั้งทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของผู้นั้นในตลาดจากอดีตสู่ปัจจุบัน และอีกส่วนจะเป็นการเข้าชมร้านค้าที่เป็น “ร้านเก่า” ขึ้นชื่อของตลาด ซึ่งชาวบ้านได้มีการเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชมข้าวของเครื่องใช้ในอดีต การใช้ชีวิต การทำมาหากิน และเป็นจุดซื้อขายของฝากและของที่ระลึก อย่างเช่น ร้านเครื่องหยาบ “ศิริทรัพย์”, ร้านนาฬิกาโบราณ “บุญช่วยหัตถกิจ”, ร้านกาแฟเรือส่ง “เจ้าหมวยเล็ก”, ร้านข้าวห่อใบบัว “พี่หรั่ง”, ร้านบะหมี่ “เจ๊กฮ่าว”, ร้านขายยาจีน “ฮกอันโอสถสถาน”, ร้านถ่ายรูป “ศิลปวัฒนธรรมชาติ”, ร้านขายเครื่องใช้ครัวเรือน “ลู่อ่งฮวด” ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และตัวตลาดได้ทุกวัน โดยไม่เสียค่าบริการแต่อย่างใด

ภาพที่ 3 พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนจันจันรักษ์

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 4 ร้านค้าเก่าแก่ที่เป็นร้านขึ้นชื่อของตลาด

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

2.2 ประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุกก่อนทศวรรษ 2460

“ตลาดสามชุก” เป็นตลาดแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าประจำอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่เป็นเพียงชุมชนริมแม่น้ำขนาดเล็กประจำท้องถิ่นพัฒนามาสู่ชุมชนการค้าที่มีขนาดใหญ่ และกลายมาเป็นตลาดประจำอำเภอที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลกว่าหลายอำเภอได้ในที่สุด ซึ่งความเป็นมาของชุมชนการค้าสามชุกในช่วงก่อนการพัฒนามาสู่ตลาด สามารถแบ่งประเด็นได้ 2 ประเด็น คือ ความเป็นมาของชุมชนการค้าสามชุกเดิม และการโยกย้ายชุมชนการค้าสามชุกเดิมมาสู่ชุมชนปัจจุบัน ดังนี้

2.2.1 ความเป็นมาของชุมชนการค้าสามชุกเดิม

สำหรับความเป็นมาของ “ชุมชนการค้าสามชุกเดิม” ได้มีการเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า ได้ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกจากการเป็นชุมชนริมแม่น้ำขนาดเล็กประจำท้องถิ่น ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ห่างจากตลาดสามชุกในปัจจุบันประมาณ 2 กิโลเมตร ในบริเวณ “ท่ายาง” บ้านสามชุก ทางฝั่งตะวันตกของลำน้ำท่าจีน ตรงข้ามกับวัดสามชุก วัดเก่าแก่ประมุขที่สร้างขึ้นราวสมัยอยุธยา โดยมีชุมชนริมน้ำอื่น ๆ รายรอบมากมาย อย่างเช่น ชุมชนริมน้ำบ้านยางสองพี่น้อง บ้านบางแวก บ้านกระด้ว บ้านซัดหอม บ้านทิง บ้านบางขวาง บ้านวังหิน บ้านวังหว้า บ้านกล้วย บ้านม่วง (พังม่วง) บ้านปู่เจ้า บ้านไร่ บ้านกร่าง บ้านใหม่ ฯลฯ

ส่วนการก่อตัวขึ้นเป็นชุมชนการค้าของชุมชนสามชุกเดิม ได้เริ่มต้นขึ้นจากการที่ในสมัยก่อน ในบริเวณลำน้ำท่าจีนตอนบน ตั้งแต่เขตสามชุกขึ้นไปจนถึงเขตรอยต่อระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี กับตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมืองชัยนาท จะมีหาดทรายตื้นมาก โดยเฉพาะในฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำท่าจีนจะแห้งขาดตอนจนเรือแพต่าง ๆ ไม่สามารถสัญจรไปมาได้เลยทีเดียว ด้วยเหตุนี้ ชาวเรือหลายรายที่ต้องใช้ลำน้ำท่าจีนในการเดินทางไปมา ต้องขนถ่ายสินค้าลงกองไว้กับพื้นที่บริเวณปากท่าของชุมชนสามชุกเดิมที่เรียกกันว่า “ท่ายาง” อยู่เสมอ เพื่อรอคอยจนกว่าแม่น้ำในลำน้ำท่าจีนเต็มท่า จึงจะสามารถเดินทางต่อไปได้³

สำหรับการที่ชาวเรือส่วนใหญ่มักเลือกที่จะหยุดพักชั่วคราวที่บริเวณ “ท่ายาง” อยู่เสมอนั้น นอกจากบริเวณ “ท่ายาง” จะเป็นบริเวณหนึ่งที่มีสันดอนทรายเกิดขึ้นมากในบริเวณปากท่า

³ สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิถุขวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

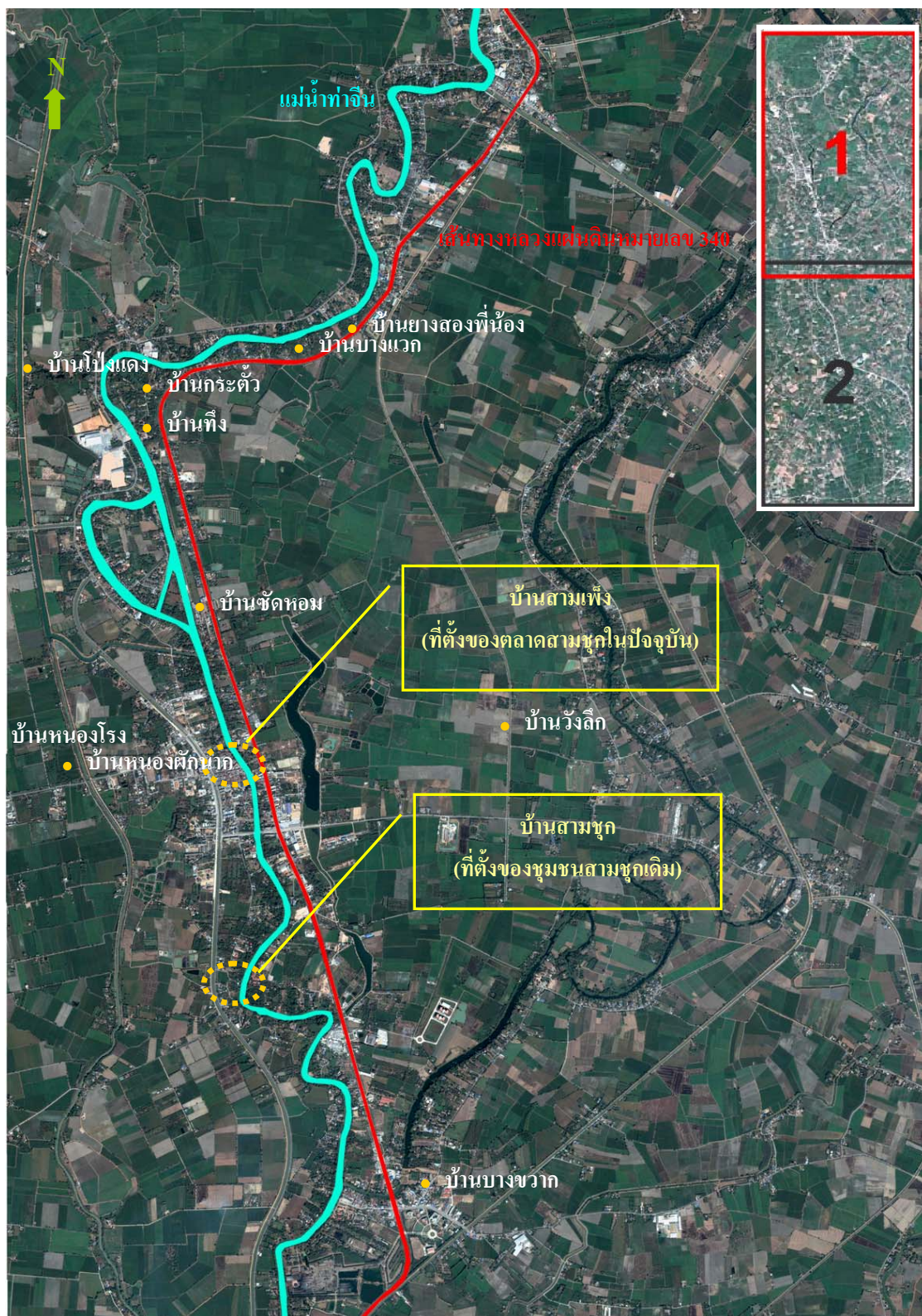
ด้านหน้าชุมชน จนทำให้เรือแพไม่สามารถล่องต่อไปได้ ชาวเรือส่วนใหญ่ยังเล็งเห็นว่าการหยุดพักการเดินทางชั่วคราวที่บริเวณ “ท่ายาง” ในช่วงที่ประสบปัญหาจะทำให้ตนเองเกิดความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินมากที่สุด เพราะ “ท่ายาง” เป็นท่าน้ำที่มีขนาดใหญ่โตและกว้างขวาง จึงสามารถรองรับเรือสินค้าและการขนถ่ายสินค้าจำนวนมากได้ อีกทั้งบริเวณ “ท่ายาง” เป็นบริเวณที่เริ่มมีผู้คนเข้าไปตั้งรกรากอยู่เป็นจำนวนมาก จึงค่อนข้างมีความปลอดภัยสูงกว่าบริเวณอื่น ๆ ที่ยังเป็นป่าเป็นดงและยังไม่มีชุมชนเข้าไปตั้งหลักแหล่ง ดังนั้น ชาวเรือส่วนใหญ่จึงเลือกบริเวณ “ท่ายาง” เป็นที่ปักหลักชั่วคราวในทุก ๆ ครั้งที่ประสบปัญหา แม้ว่าในบางครั้งการปักหลักชั่วคราวอาจกินเวลานานแรมเดือนแรมปีก็ตาม เพราะชาวเรือส่วนใหญ่ต้องการสร้างความมั่นใจให้ได้ว่า หากเดินทางต่อไปจะไม่เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนอย่างแน่นอน เนื่องจากระยะทางจาก “ท่ายาง” ขึ้นไปจนถึงเขตรอยต่อของแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำเจ้าพระยาค่อนข้างไกลมาก ซึ่งหากเดินทางต่อไปในขณะที่แม่น้ำท่าจีนยังคงมีการขาดตอนอยู่เป็นระยะ ๆ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายเพิ่มมากขึ้นได้ด้วยเหตุนี้ ชาวเรือหลายรายจึงเลือกที่จะหยุดพักและขนถ่ายสินค้าลงกองไว้ที่บริเวณ “ท่ายาง” ในทุกครั้ง ๆ ที่ประสบปัญหา และเมื่อเกิดความบ่อยครั้งเข้า บริเวณ “ท่ายาง” จึงกลายเป็นแหล่งรวมสินค้า ผู้คน และเกิดการแลกเปลี่ยนค้าขายตามมา จนทำให้ชุมชนสามชุกเดิมเริ่มก่อตัวขึ้นเป็นชุมชนการค้าที่มีการแลกเปลี่ยนค้าขายขึ้นในที่สุด⁴

ภาพที่ 5 บริเวณท่ายาง ในปัจจุบัน

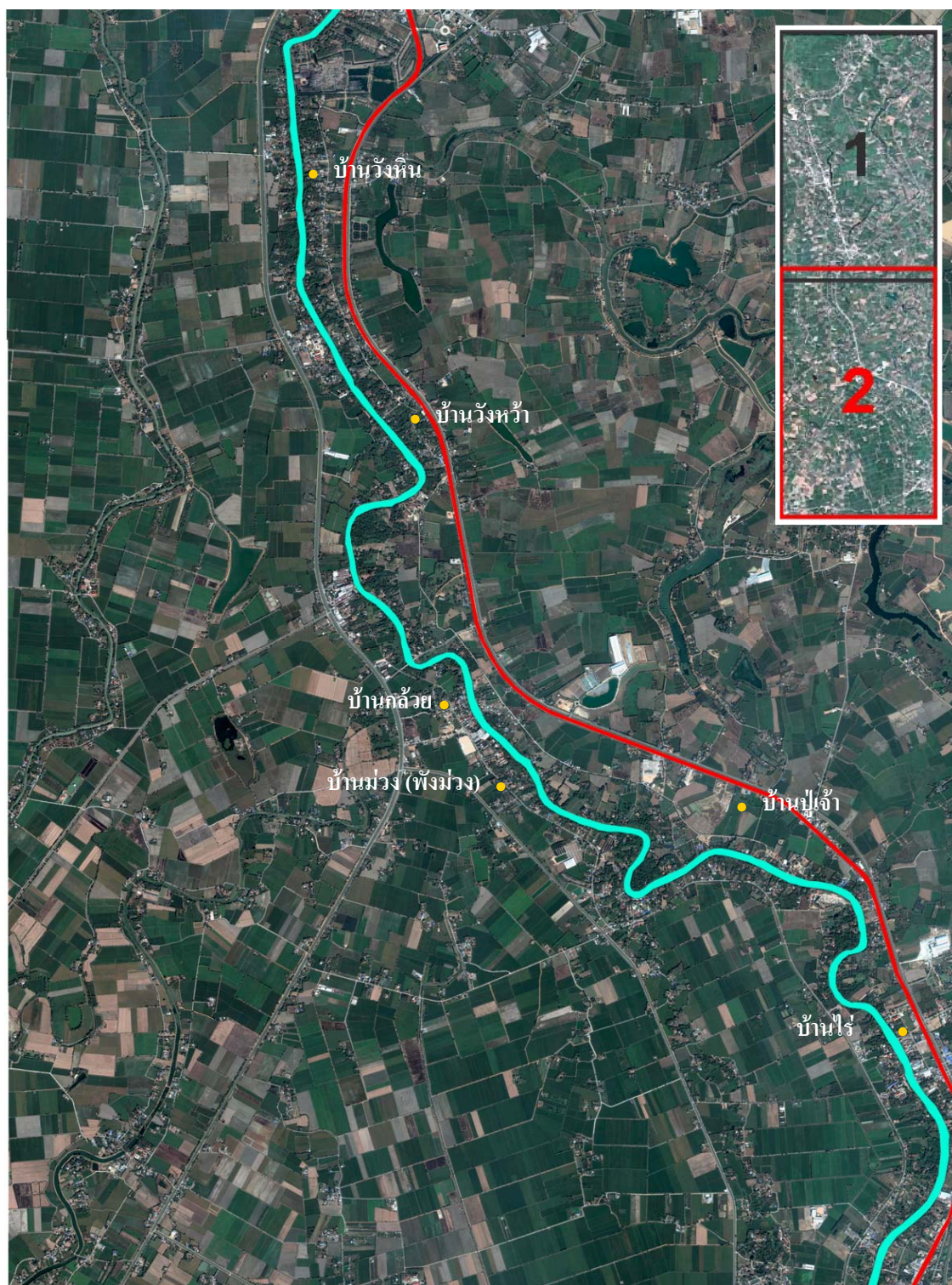
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 1 มกราคม 2549

⁴ หนังสือสวนมนต์วัดสามชุก (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542),

ภาพที่ 6 แสดงที่ตั้งของชุมชนต่าง ๆ ในอดีต

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศโดยโปรแกรม Kh.google.com, 9 June 2007.

ภาพที่ 6 (ต่อ) แสดงที่ตั้งของชุมชนต่าง ๆ ในอดีต

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศโดยโปรแกรม Kh.google.com, 9 June 2007.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะไม่ทราบแน่ชัดว่าชุมชนสามชุกเดิมเริ่มมีฐานะเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อใด แต่ในช่วงหลังทศวรรษ 2370 เป็นต้นมา ก็สามารถยืนยันได้ว่าชุมชนสามชุกเดิมได้กลายเป็นชุมชนการค้าขึ้นแล้วอย่างชัดเจน เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ.2370 ได้มีการก่อสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนการค้าขึ้นมาอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ เพื่อปกป้องรักษาชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนและเพื่อคุ้มครองชาวบ้านที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย ทำให้ชาวบ้านทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นเกิดการรับรู้และเข้าใจตรงกันมาโดยตลอดว่าชุมชนสามชุกเดิมได้กลายเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นขึ้นแล้วในขณะนั้น จึงได้มีการเรียกขานชุมชนสามชุกเดิมว่า “ชุมชนการค้าสามชุก” ตามชื่อหมู่บ้านสามชุก ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนการค้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ 7 “ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเก่า” ประจำชุมชนสามชุกเดิม สร้างขึ้น ในปี พ.ศ.2370
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 1 มกราคม 2549

สำหรับความหมายของคำว่า “สามชุก” ซึ่งมาจากชื่อหมู่บ้านสามชุกนั้น ได้มีการเล่าขานต่อ ๆ กันมาหลายนัยยะด้วยกัน⁵ ดังนี้

⁵ สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุหไสย ติภูวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

นัยยะแรก มาจากคำว่า “กระชุก” หรือ “สีชุก” ⁶ ภาชนะที่ชาวบ้านนิยมใช้ใส่สิ่งของในขณะนั้น ซึ่งปรากฏหลักฐานในหนังสือสวดมนต์วัดสามชุกไว้ว่า ⁷ ในการแลกเปลี่ยนค้าขาย ถ้าหากคราวใดที่พ่อค้าแม่ค้า ไม่ว่าจะเป็นชาวเรือ ชาวป่า (ลาว ละว้า กะเหรี่ยง) และชาวบ้าน เดินทางมาพบกัน ก็จะซื้อขายแลกเปลี่ยนกันสะดวก แต่ถ้าคราวหนึ่งคราวใดที่ต้องรอคอยซึ่งกันและกัน ฝ่ายที่มา ก่อนก็ต้องรอและขนถ่ายสินค้าลงกองไว้ หรือไม่ก็นำสินค้ามาเก็บไว้ในกระชุกหรือสามชุกของตน เพื่อป้องกันข้าวของจะเกิดความเสียหาย ครั้งนั้นเล่ากันว่าที่ชุมชนย่านนี้บรรดาพ่อค้าแม่ค้าต่างนิยมสานกระชุกไว้ใส่สินค้าของตนกันอย่างแพร่หลายในช่วงเวลาที่ต้องรอคอยซื้อขายสินค้าระหว่างกัน ทั้งการสานกระชุกแบบรูปฟักผ่าตามยาว เพื่อใช้สอดลงในเกวียน สำหรับใส่ข้าวเปลือก นุ่น และถ่าน ฯลฯ และการสานกระชุกแบบทรงกลมไว้บรรจุสิ่งของ เป็นต้น ซึ่งกระชุกทั้งสองลักษณะล้วนเรียกว่า กระชุก สีชุก สามชุก กระชุก ได้ทั้งสิ้น ส่งผลให้ชาวบ้านทั้งในที่ถนัดและต่างถิ่นพากันเรียกละแวกนั้นว่า “บ้านกระชุก” หรือ “บ้านสามชุก” เรื่อยมา

⁶ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้กล่าวถึง กระชุก กระชุก หรือ สามชุก ไว้ดังนี้

กระชุก น. ภาชนะสานรูปทรงกลม สำหรับบรรจุของ เช่น นุ่นหรือถ่าน, กระชุก กี่ว่า.

กระชุก๑ น. ภาชนะสานรูปทรงกลมสูง สำหรับบรรจุของ เช่น นุ่นหรือถ่าน, กระชุก กี่ว่า ; อัตราตวงของโบราณ มีพิกัดเท่ากับ ๕ สัด, และ ๔ กระชุก เป็น ๑ ตะลอง.

กระชุก๒ น. ภาชนะสานรูปฟักผ่าตามยาว ใช้สอดลงในเกวียน สำหรับใส่ข้าวเปลือก เป็นต้น, กระชุก ก็เรียก.

สามชุก น. ภาชนะสานรูปฟักผ่าตามยาว ใช้สอดลงในเกวียน สำหรับใส่ข้าวเปลือก เป็นต้น, สามชุก ก็เรียก.

⁷ หนังสือสวดมนต์วัดสามชุก, 18-19.

ภาพที่ 8 “กระชุก” ภาชนะสานรูปฟีกผ่าตามยาว ใช้สอดลงในเกวียน สำหรับใส่ข้าวเปลือก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อ โดย อาจารย์ปรีชา ทวีสุข)

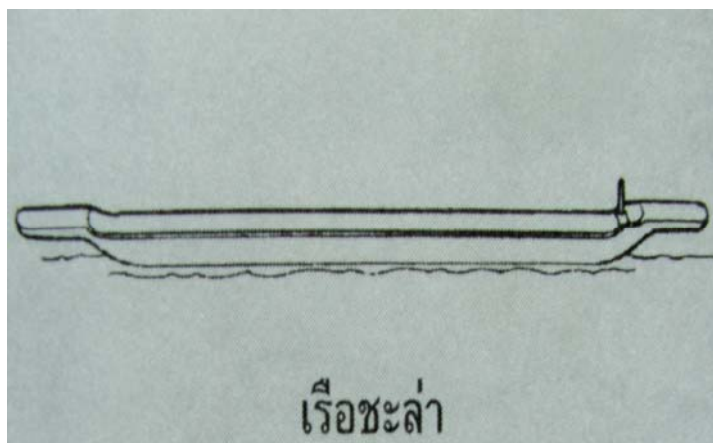
ภาพที่ 9 กระชุกหรือกระชู่ ภาชนะสานรูปทรงกลม สำหรับบรรจุของ เช่น นุ่นหรือถ่าน
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คุณศิริ สรหงษ์)

นัยยะที่สอง มาจากการที่ชุมชนย่านนี้มีทำเลที่ตั้งอันเป็นเสมือนชุมทางการค้าที่สามารถติดต่อได้ถึงสามสายหรือสามแพร่งด้วยกัน ได้แก่ ทางเรือจากทิศเหนือสายหนึ่ง ทางเรือจากทางทิศใต้สายหนึ่ง และบรรทุกเวียนมากจากทิศตะวันตกอีกสายหนึ่ง ทำให้ย่านนี้กลายเป็นย่านที่มีผู้คนชุกชุม จนเกิดการผนวกคำระหว่าง “สามแพร่ง” กับ “ชุกชุม” กลายเป็นคำว่า “สามชุก” ที่ใช้เรียกขานท้องถิ่นย่านนี้นับแต่นั้นเป็นต้นมา ดังปรากฏในหนังสือท้องถิ่นสุพรรณบุรี⁸ ดังนี้

จะขอกล่าวถึงตำนานย่านสามชุก สมัยยุคโบราณกล่าวนานว่า	
ในท้องถิ่นนี้มีกระชุกละลานตา	นำไม้ไผ่ในป่ามาสานกัน
ใช้ใส่ของหิ้วไปได้ทุกที่	หรือบางทีเรียก “สามชุก” ทุกเขตชั้น
บ้างก็ว่ามาจากทางสามแพร่งพลัน	เมื่อก่อนนั้นขายค้ำมาชุมนุม
ทั้งแม่ค้าลูกค้ำมาเต็มย่าน	ร่วมสามด้านคนถ้วนทั่วมาั่วสม
เรียก “สามชุก” เพราะสามทางช่างชุกชุม	ทุกเมืองมูมเรียกขานเนิ่นนานมา

⁸ ศิวกานท์ ปทุมสูติ, สุนันทา สุนทรประเสริฐ และอรอนงค์ โชคสกุล, ผู้รวบรวม, ตำนานท้องถิ่นสุพรรณบุรี (ม.ป.ท., สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี, 2534), 109.

นัยยะที่สาม มาจากคำว่า “สามสิชุก” เนื่องจากในอดีตภายในชุมชนได้มีเรือเก่าขานต่อ ๆ กันมาว่า สมัยก่อนที่บริเวณบ้านสามชุกได้เคยมีเรือชะล่า⁹ หรือเรือทรัพย์แผ่นดินเคลื่อนที่ผ่านไปมาอยู่ใต้ดิน โดยเรือของทรัพย์แผ่นดินลำนี้ชาวบ้านต่างเชื่อกันว่าเป็นเรือที่บรรทุกเงินบรรทุกทองเอาไว้มากมายดั่งดวงเท่าใดก็ไม่หมด ครั้งหนึ่งเล่ากันว่าเรือชะล่าได้เคยเคลื่อนผ่านมาจอดยังบ้านสามชุกแห่งนี้ เมื่อชาวบ้านมาพบเข้าจึงได้ช่วยกันนำทรัพย์สินที่ได้จากเรือลำดังกล่าวขึ้นมาใส่เกวียน ซึ่งมีมากมายถึงสามสิชุกด้วยกัน และจากการที่ชาวบ้านสามารถนำทรัพย์สินจากเรือขึ้นมาใส่เกวียนได้ถึงสามสิชุกครั้งนั้น จึงเกิดการรำลือไปทั่วสารทิศ และเกิดการเรียกขานท้องถิ่นย่านนี้ว่า “บ้านสามสิชุก” หรือ “บ้านสามชุก” นับแต่นั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ 10 “เรือชะล่า” หรือ “เรือทรัพย์แผ่นดิน” ตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ
ที่มา : ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, 2525), ภาพประกอบท้ายเล่ม (เรือชนิดต่าง ๆ) .

นัยยะที่สี่ มาจากคำว่า “สาวชุก” มาจากการที่ท้องถิ่นแห่งนี้มีหญิงสาวมากหรือมีหญิงสาวชุก จึงเกิดเรียกขานว่า “บ้านสาวชุก” หรือ “บ้านสามชุก” เรื่อยมา และ**นัยยะสุดท้าย** มาจากคำว่า “เสาชุก” ซึ่งมาจากการที่ท้องถิ่นแห่งนี้มีเสาหรือท่อนซุงลอยอยู่ในลำน้ำมากมาย จึงเกิดการเรียก

⁹ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้กล่าวถึง เรือชะล่า ไว้ดังนี้

ชะล่า ๑ น. ชื่อเรือชนิดหนึ่ง ท้องแบน เอาซุงทั้งท่อนซุงเป็นรูปเรือ แต่ไม่ต้องเปิดอย่างเรือบางชนิด เช่นเรือมาด.

กันว่า “บ้านเสาชุก” ต่อมาได้เกิดการเรียกเพี้ยนจากคำว่า “บ้านเสาชุก” มาเป็น “บ้านสามชุก” ในที่สุด

เนื่องจากชุมชนสามชุกเดิม เป็นชุมชนที่มีวัดสามชุกอยู่คู่ชุมชนมาเป็นเวลาช้านาน (ราว พ.ศ.2300)¹⁰ ชุมชนสามชุกเดิมจึงเป็นชุมชนโบราณที่มีการอยู่อาศัยของผู้คนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ สมัยอยุธยา โดยกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาจนถึงช่วงที่เป็นชุมชนการค้า สันนิษฐานได้ว่าเป็นกลุ่มคนไทยพื้นเมืองเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับคนไทยพื้นเมืองอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นมณฑปและรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ประติมากรรมในมณฑป พระพุทธรูปหินทราย พระสมัยอยุธยา หงส์สัมฤทธิ์ 1 คู่ และหลวงพ่อพระธรรมจักรพระพุทธรูปสมัยอุทอง เป็นต้น ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อย่างเช่น กลุ่มลาว ละว้า กะเหรี่ยง และจีน จะเป็นกลุ่มคนที่มีการอพยพเข้ามาในช่วงหลังเกิดชุมชนการค้า ตามคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา เพราะได้ปรากฏการเรียกขานชาวบ้านตามกลุ่มชาติพันธุ์มาตั้งแต่ครั้งนั้นว่า “ชาวบ้าน” (คนไทย) “ชาวเรือ” (คนจีน) และ “ชาวป่า” (คนลาว ละว้า กะเหรี่ยง) เป็นต้น¹¹

ภาพที่ 11 มณฑป และรอยพระพุทธรูปบาทจำลองประติมากรรมในมณฑป ซึ่งปรากฏอยู่ในวัดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 1 มกราคม 2549

¹⁰ หนังสือสวนมณฑปวัดสามชุก, 13.

¹¹ สัมภาษณ์ คุณภาค กฤษวงษ์, คณะกรรมการวัดบ้านทึง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 16 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิถีวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงหลังทศวรรษ 2370 ชุมสามชุกเดิมจะกลายเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นขึ้นแล้วอย่างชัดเจน¹² แต่สภาพทั่วไปของชุมชนสามชุกเดิมยังคงมีสภาพไม่แตกต่างไปจากชุมชนริมน้ำอื่น ๆ เท่าใดนัก เนื่องจากได้มีการเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า บริเวณชุมชนสามชุกเดิม ยังคงรกร้างและถูกปกคลุมไปด้วยต้นไม้สูงใหญ่อยู่อย่างหนาแน่น ทั้งต้นยาง ไม้ ตะโก ฝรั่ง มะม่วง มะพร้าว มะพลับ ฯลฯ และยังคงมีสัตว์ป่าน้อยใหญ่อาศัยอยู่มากมาย ทั้งสุนัข จิ้งจอก เสือ ปลา นกยูง จระเข้ กระต่ายป่า ฯลฯ¹³

นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังมีการตั้งบ้านเรือนเรียงรายตลอดลำน้ำ ในลักษณะเป็นบ้านไม้มุงจากและบ้านไม้มุงแฝก พื้นกระดาน ฝาไม้ขัดแตะ ทรงไทย ที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่หลังบ้านแทบทุกหลัง ซึ่งชาวบ้านต่างยังคงมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงชีพ มีการผลิตเพื่อบริโภคมากกว่าเพื่อค้าเพื่อขาย จึงทำให้มีการเพาะปลูกข้าวและพืชผลทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก และมีการแลกเปลี่ยนค้าขายเป็นอาชีพรอง โดยสินค้าที่ชาวบ้านและชาวเรือมักนำมาแลกเปลี่ยนค้าขายกับชาวป่าในขณะนั้น จะมีทั้งข้าว พืชผลทางการเกษตร เครื่องจักรสาน เกลือ ปูน มีด พร้า เครื่องประดับ และสินค้าจากต่างถิ่น ฯลฯ ส่วนชาวป่าจะนำสินค้าประเภท นุ่น ถ่าน แร่ ไม้ฝาง หนังสัตว์ ชันซ่อ น้ำมันยาง สมุนไพร และฝ้าย ฯลฯ ดังนั้น สภาพทั่วไปภายในชุมชนการค้าระยะแรกจึงยังไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนริมน้ำในลักษณะเดิมเท่าใดนัก จนกระทั่งในช่วงก่อนทศวรรษ 2380 ไม่นาน¹⁴ ชุมชนสามชุกเดิมจึงเริ่มมีการเติบโตและเกิดการขยายตัวทางการค้าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชุมชนสามชุกเดิมเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นเพียงแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค จึงทำให้มีชาวบ้านจากทั่วสารทิศพากันเดินทางเข้ามาแลกเปลี่ยนค้าขายกันอย่างไม่ขาดสาย ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนค้าขายเกิดความคึกคักมาโดยตลอด ทั้งนี้สังเกตได้จากปริมาณฝ้ายของชาวกะเหรี่ยงที่ตากแห้งเรียงรายตลอดแนวลำ

¹² สุนทรภู์, โคลงนิราศสุพรรณ, อ้างถึงใน โคลงนิราศสุพรรณ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สิวพร, 2512). พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ พันจ่าอากาศโทสุรพล สมบัติเจริญ 16 สิงหาคม 2512), 71.

¹³ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณน้อม จำปานิล, ชาวบ้านตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุหไส ดิคุขีโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

¹⁴ สยามกษัตริย์และหนังสือแห่งประเทศไทย, อนุสรณ์สุนทรภู่ 200 ปี (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), 161.

น้ำทำเงินเพื่อเตรียมไว้ขายให้กับชาวบ้านและชาวเรืออย่างมากมาย และบรรดาเรือแพน้อยใหญ่ของชาวกะเหรี่ยง ละว้า ฯลฯ ที่จอดเรียงรายตลอดทำนน้ำด้านหน้าชุมชน เป็นต้น¹⁵ ดังปรากฏในโคลงนิราศสุพรรณ ของสุนทรภู่ ที่แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2384 ความตอนหนึ่งว่า

ถึงนามสามชุกถ้ำ	ป่าดง
เกรียงไรได้ฟายลง	แลกถ้ำ
เรือค้าทำนนั้นคง	คอยเกรียง เรียงเอย
รายจอดทอดทำนน้ำ	นับฟายขายของฯ
นางเกรียงเสียงเพราะพร้อง	กหนองกแหง
สาวผูกผูกปัดแดง	ประดับพริ้ม
คิ้วตาน่านวลแดง	ตลหม่อม จอมเอย
แก่งทู่หุยาน้อย	อย่างลว้าพาคล้ายฯ ¹⁶

สำหรับความคึกคักทางการค้าของชุมชนสามชุกเดิม ยังคงมีความต่อเนื่องตลอดปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ต่อพุทธศตวรรษที่ 25 เพราะการค้าขายได้เกิดการขยายตัวทั่วราชอาณาจักรภายหลังการเปิดเสรีทางการค้าในปี พ.ศ.2398 เป็นต้นมา ดังนั้น จึงทำให้การผลิตเพียงเพื่อยังชีพของชาวบ้านในชุมชนสามชุกเดิมเกิดการผันแปรไปสู่การผลิตเพื่อค้าเพื่อขายภายใต้ระบบเงินตราอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการค้าข้าว เนื่องจากข้าวมีราคาดี ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงเริ่มหันไปบุกเบิกพื้นที่เพื่อเพาะปลูกข้าวเพื่อค้าเพื่อขายกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งการขยายตัวของการบุกเบิกพื้นที่เพื่อเพาะปลูกข้าวของชุมชนสามชุกเดิมนั้น ได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในช่วงหลังพุทธศตวรรษ 2440 เป็นต้นมา เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนชาวนาโดยการลดภาษีเมื่อมีการบุกเบิกที่ใหม่ทั่วราชอาณาจักรภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนภูมิภาคในปี พ.ศ.2438 ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวนาจำนวนมากเกิดแรงจูงใจในการเพาะปลูกข้าวเพื่อค้าเพื่อขายตามการขยายตัวของการค้าข้าวตลอดลำน้ำท่าจีนเรื่อยมา ซึ่งการขยายตัวของการค้าข้าวของกลุ่มน้ำท่าจีนในขณะนั้นได้ปรากฏอยู่ในรายงานการตรวจราชการมณฑลนครชัยศรีของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ในความตอน

¹⁵ รุ่ง รัตนพาหุ, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), 35.

¹⁶ สุนทรภู่, โคลงนิราศสุพรรณ, 71.

หนึ่งว่า “ถ้าน้ำสุพรรณบุรีขึ้นไปหรือใต้เมืองลงมาทำเลผู้คนแลการทำมาค้าขายบริบูรณ์ บ้านเรือนเปนนฝาคระดานโดยมาก พบเรือข้าวขนาดใหญ่ขึ้นมามบรรทุกเข้า (ข้าว) ตลอดระยะทางประมาณ 200 ลำ เห็นได้ว่าการค้าขายบริบูรณ์ขึ้นมาก”¹⁷ ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าบรรยากาศของการค้าข้าวบริเวณชุมชนสามชุกเดิมได้เริ่มมีการขยายตัวขึ้นแล้วอย่างชัดเจนตามการขยายตัวของการค้าข้าวในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนในช่วงหลังทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา จนทำให้ชาวบ้านในชุมชนสามชุกเดิมหลายรายเกิดการอพยพโยกย้ายเข้าสู่ชุมชนแห่งใหม่ตามมาในที่สุด เนื่องจากชุมชนสามชุกเดิมเริ่มมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าว จึงทำให้มีชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมอพยพออกจากชุมชนไปสู่พื้นที่แห่งใหม่ที่อยู่ไม่ไกลนักและมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า อย่างเช่น “บ้านสามเพ็ง” เป็นต้น

2.2.2 การโยกย้ายชุมชนการค้าสามชุกเดิมมาสู่ชุมชนปัจจุบัน

สำหรับพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมได้มีการอพยพโยกย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานและทำการเพาะปลูกในช่วงหลังทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา จากการเล่าขานต่อ ๆ กันมา ได้กล่าวไว้ว่า บริเวณที่ชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมอพยพเข้าไปทำมาหากินนั้น คือ “บ้านสามเพ็ง” เพราะบ้านสามเพ็งมีความเหมาะต่อการตั้งถิ่นฐานสูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน เนื่องจากในขณะนั้นบ้านสามเพ็งยังคงเป็นป่าเป็นดงอยู่มาก อีกทั้งการตั้งรกรากและอาศัยของผู้คนยังคงมีอยู่น้อย จึงทำให้การจับจองที่ดินเพื่อก่อสร้างบ้านเรือนและขยายการเพาะปลูกในบริเวณบ้านสามเพ็งสามารถกระทำได้ง่าย และที่สำคัญบ้านสามเพ็งยังตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนสามชุกเดิมเพียง 2 กิโลเมตร จึงสะดวกต่อการนำสินค้าลงมาค้าขาย ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมจึงอพยพโยกย้ายเข้าสู่บ้านสามเพ็งเรื่อยมา ซึ่งการอพยพของชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมเข้าสู่บ้านสามเพ็งอย่างต่อเนื่องในขณะนั้น ได้ส่งผลให้ “บ้านสามเพ็ง” ค่อย ๆ เติบโตขึ้นจนกลายเป็นชุมชนริมน้ำที่มีขนาดใหญ่ และเป็นพื้นฐานให้กับชุมชนสามชุกในปัจจุบันได้ในที่สุด¹⁸

¹⁷ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, “กรมหมื่นดำรงฯ ตรวจราชการมณฑลนครไชยศรี (18 สิงหาคม - 27 ตุลาคม ร.ศ.117),” เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย, ร.5 ม.2.14/9, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, อ้างถึงใน มณฑล คงแถวทอง, “เศรษฐกิจข้าวและน้ำตาลทรายในลุ่มน้ำท่าจีน พ.ศ.2398-2453” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), 127.

¹⁸ สัมภาษณ์ คุณสมชาย หงษ์สุพรรณ, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัด

ส่วนความเป็นมาของบ้านสามเพ็ง ได้มีการเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า บ้านสามเพ็งได้มีการก่อตัวขึ้นเป็นชุมชนอย่างชัดเจนมาตั้งแต่ช่วงหลังทศวรรษ 2380 ตามการขยายตัวของชุมชนการค้าสามชุกเดิม แต่เนื่องจากบริเวณบ้านสามเพ็งยังคงเป็นป่าเป็นดงอยู่มาก จึงทำให้ในระยะแรกที่มีการก่อตัวขึ้นเป็นชุมชน จึงยังคงมีผู้คนเข้าไปอยู่อาศัยเพียงเบาบาง ดังปรากฏในโคลงนิราศสุพรรณ ของสุนทรภู่ ที่แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2384¹⁹ ความตอนหนึ่งว่า

สามเพงเลงสะล่างไม้	ไพรสน
ป่าใหญ่ไซ้เขตน	ขาดบ้าน
ร่มรื่นชื่นชมชล	ชุ่มแต่ แร่เออ
ปลายวายุสายสินส้าน	สอาดดินพื้นทรายฯ ²⁰

จนกระทั่งเมื่อมีการขยายตัวทางการค้าและการเพาะปลูกข้าวในช่วงหลังทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา²¹ กลุ่มคนต่าง ๆ จึงเริ่มอพยพเข้าสู่บ้านสามเพ็งเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนทำให้บ้านสามเพ็งเกิดการขยายตัวและเกิดการพัฒนาก้าวขึ้นเป็นชุมชนริมน้ำที่มีขนาดใหญ่ได้มากที่สุด โดยกลุ่มคนที่อพยพเข้าสู่บ้านสามเพ็งตั้งแต่ทศวรรษ 2380 เป็นต้นนั้น มีอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มแรก** กลุ่มเศรษฐีที่อพยพหนีภัยจากโจรผู้ร้ายจากบ้านหนองโรงและบ้านหนองผักนาก อย่างเช่น พวกตาสด และตาเชียร ฯลฯ **กลุ่มที่สอง** กลุ่มชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนสามชุกเดิมมาก่อน ทั้งที่อาศัยอยู่บริเวณด้านหน้าวัดสามชุก บริเวณชุมชนการค้า และบริเวณท้องทุ่งนาที่อยู่ห่างแม่น้ำออกไปทางด้านตะวันตกและตะวันออก ฯลฯ และ**กลุ่มที่สาม** กลุ่มคนที่อพยพโยกย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อพยพไปตามกระแสความเจริญ หากชุมชนใดมีผู้คนรู้จักมากหรือเป็นชุมชนที่มีการบอกต่อ ๆ กันว่าดี คนกลุ่มนี้ก็จะพร้อมจะอพยพเข้าไปทุกเมื่อ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนจีนที่

สุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุหไสย จิตฺตวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

¹⁹ สยามภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, อนุสรณ์ สุนทรภู่ 200 ปี, 161.

²⁰ สุนทรภู่, โคลงนิราศสุพรรณ, 72.

²¹ อมรา จันทรมานะ, “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาดสามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี,” 58.

เข้ามาอยู่อาศัยตามชุมชนต่าง ๆ ในเขตเมืองสุพรรณบุรีมาก่อน หรือไม่ก็เป็นกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่บนเรือ เป็นต้น²²

สำหรับการอพยพโยกย้ายจากชุมชนสามชุกเดิมเข้าสู่บ้านสามเพ็งในระยะแรกนั้น ชาวบ้านต่างยังคงเดินทางเข้ามาค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมอยู่เสมอ จนกระทั่งในช่วงก่อนปี พ.ศ.2439 ไม่นาน ชาวบ้านที่เคยเข้ามาแลกเปลี่ยนค้าขายต่างหันมาทำการค้าภายในชุมชนแห่งใหม่มากขึ้น แทนที่จะเดินทางเข้าไปค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมเช่นแต่ก่อน เนื่องจากสะดวกสบายต่อการค้าขาย และสะดวกสบายต่อการขนส่งผลผลิตจากไร่นามากกว่า จึงทำให้ “ชุมชนสามเพ็ง” กลายเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นเช่นเดียวกับชุมชนสามชุกเดิมได้ในที่สุด และจากการที่ “ชุมชนสามเพ็ง” เป็นชุมชนการค้าแห่งใหม่ที่ตั้งทางตอนบนของชุมชนสามชุกเดิม ชุมชนสามเพ็งจึงกลายเป็นชุมชนการค้าที่ตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางเกวียนของชาวบ้านและชาวป่าไปโดยปริยาย โดยในช่วงหลังเกิดชุมชนการค้าสามเพ็งไม่นาน ชาวบ้าน ชาวเรือ และชาวป่าที่เคยเข้ามาค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมต่างเริ่มหันมาทำการค้ากันที่ชุมชนสามเพ็งกันเป็นจำนวนมาก แทนที่จะเดินทางเข้าไปค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมเหมือนเช่นสมัยก่อน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การค้าขายของชุมชนสามเพ็งจึงค่อย ๆ มีการเติบโตและขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในขณะที่ชุมชนสามชุกเดิมกลับมีการซบเซาลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้ชาวบ้านหลายรายที่เข้ามาค้าขายอยู่ที่ชุมชนสามชุกเดิมต่างพากันทยอยออกจากชุมชนสามชุกเดิมมายังชุมชนสามเพ็งกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งมากจนทำให้ชุมชนสามชุกเดิมต้องยุบเลิกลงไปในปีที่สุด²³

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบริเวณที่เป็นย่านการค้าของชุมชนสามชุกเดิมจะถูกยุบเลิกลงไปแล้วนั้น แต่ความเป็นชุมชนการค้าสามชุกเดิมก็ยังคงมีอยู่ และยังคงมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าภายในชุมชนการค้าแห่งใหม่ที่มีชื่อว่า “ชุมชนสามเพ็ง” เรื่อยมา เนื่องจากในปี พ.ศ.2439 ได้มีการเคลื่อนย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนสามชุกเดิมมายังชุมชนสามเพ็ง โดยได้ทำพิธีอัญเชิญเจ้ารูปจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังเก่ามาใส่กระถางใหม่และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตาม

²² สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณปราณี สุวรรณวัฒนกิจ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุหไสย ดิษฐวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

²³ คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก, สืบสานงานศิลป์ ถิ่นสามชุก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 6.

ธรรมเนียม ดังนั้น จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ชุมชนการค้าสามเพ็งที่เกิดขึ้นในช่วงหลังปี พ.ศ.2439 เป็นต้นมา ก็คือ ชุมชนสามชุกเดิมที่มีการอพยพโยกย้ายมาสู่ชุมชนการค้าสามเพ็งแล้วนั่นเอง

ภาพที่ 12 การอพยพโยกย้ายจากชุมชนสามชุกเดิมไปสู่บ้านสามเพ็ง
ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศโดยโปรแกรม Kh.google.com, 9 June 2007.

ภายหลังการโยกย้ายชุมชนสามชุกเดิมมายังชุมชนสามเพ็ง การเรียกขานชุมชนแห่งนี้ว่า “ชุมชนสามชุก” ยังคงมีอยู่ควบคู่กับการเรียกขานว่า “ชุมชนสามเพ็ง” เรื่อยมา ซึ่งการเรียกขานชุมชนแห่งนี้ว่า “ชุมชนสามชุก” ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มคนไทยที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนสามชุกเดิมมาก่อน ส่วนการเรียกขานว่า “ชุมชนสามเพ็ง” จะมีเฉพาะในกลุ่มคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเท่านั้น เพราะคนจีนได้มีการเรียกขานกันมาตั้งแต่สมัยที่มีการอพยพเข้ามาในครั้งแรก ๆ จึงคุ้นเคยและสามารถออกเสียงได้ง่ายกว่า แต่เนื่องจากในขณะนั้นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีคนไทยมากกว่ากลุ่มคนจีน จึงทำให้การเรียกขานชุมชนแห่งนี้ว่า “ชุมชนสามชุก” กลายเป็นคำที่นิยมใช้กัน

อย่างแพร่หลายมาโดยตลอด ในขณะที่การเรียกขานชุมชนแห่งนี้ว่า “ชุมชนสามเพ็ง” กลับค่อย ๆ เลือนหายไปที่สุดในที่สุด²⁴

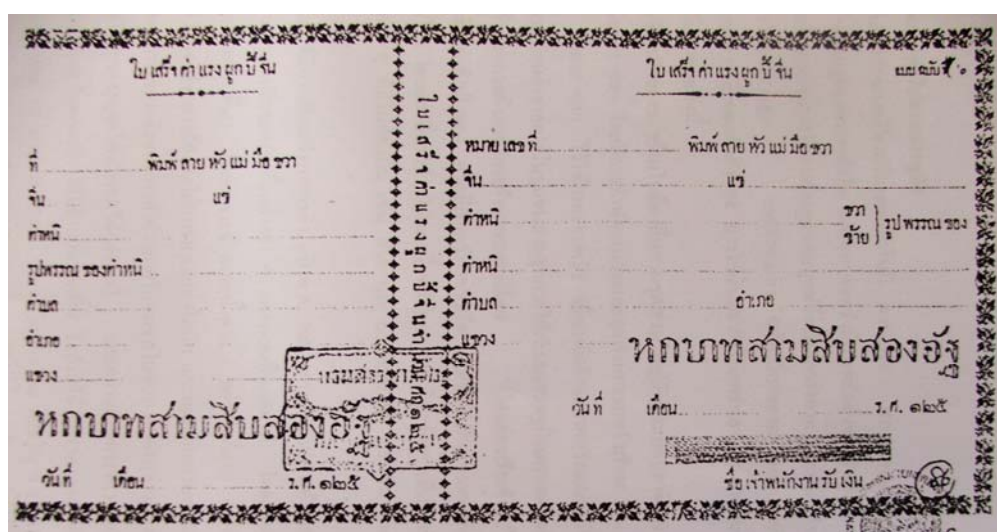
สภาพทั่วไปของชุมชนสามชุก ภายหลังจากการโยกย้ายชุมชนมายังบ้านสามเพ็งในช่วงปี พ.ศ.2439 ได้มีการเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า โดยทั่วไปยังคงไม่ต่างไปจากเดิมมากนัก เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของชุมชนสามชุกแห่งใหม่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนสามชุกเดิม สภาพทั่วไปของท้องถิ่นจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีทั้งเป็นป่าเป็นดง พงหญ้ารกสูง ท้องทุ่งนา ไร่ยาสูบ และสวนผัก สลับกันไปเป็นระยะ ๆ ในขณะที่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนยังคงตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนเป็นส่วนใหญ่ ในลักษณะของบ้านไม้มุงจากและมุงแฝก ฝาไม้ขัดแตะ พื้นกระดาน ตั้งอยู่เป็นหลัง ๆ มีเนื้อที่ห่างกันพอประมาณ โดยกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนการค้าส่วนมากยังคงเป็นคนไทย ที่ยังคงยึดการเพาะปลูกและการค้าขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนคนจีนจะอาศัยอยู่ในชุมชนเพียงประปราย โดยคนจีนที่พอมีทุนรอนจะทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างเช่น ขายของโชห่วย รับซื้อข้าวเปลือก ฯลฯ แต่หากไม่มีทุนรอนก็จะเข้ามาทำงานรับจ้าง กรรมกร กุฎี ฯลฯ ในขณะที่คนจีนที่อาศัยอยู่รอบนอกจะทำงานอยู่ในไร่ยาสูบและสวนผักบริเวณรอบนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ จะหาบผักเข้ามาแลกข้าวตามบ้านบ้างในบางครั้งคราว อย่างเช่น หัวผักกาด ผักกาดคอง หอมคอง เป็นต้น ส่วนกลุ่มลาว ละว้า กะเหรี่ยง จะอาศัยอยู่ในเขตป่าและพื้นที่ดอนถัดจากไร่นาของชาวบ้านออกไป โดยจะเดินทางเข้ามาค้าขายกับชาวบ้านในชุมชนก็ต่อเมื่อต้องการสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นจากชาวบ้านและชาวเรือเท่านั้น²⁵

สำหรับพันธะผูกพันของราษฎรภายใต้ระบบมูลนาย-ไพร่ของชาวบ้านในชุมชนสามชุกเดิม ที่มีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยอยุธยา ได้สิ้นสุดลงในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ

²⁴ สัมภาษณ์ คุณภาค กฤษวงษ์, คณะกรรมการวัดบ้านทึง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 16 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549.

²⁵ สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิคุขีโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว²⁶ ส่งผลให้ราษฎรส่วนใหญ่เริ่มมีอิสระในการทำมาหากินมากขึ้น ในขณะที่ราษฎรชายบางกลุ่มยังคงต้องมิพันธผูกพันกับส่วนกลางตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ.124 เช่นเดียวกับราษฎรไทยทั่วไปที่ยังคงผูกพันกับรัฐอยู่ในขณะนั้น ส่วนคนจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและยังไม่ได้แปลงชาติ ยังคงต้องเสียเงินค่าผูกปี้ซื้อมือจีน หรือเสียค่าต่างด้าวตามเดิม แต่ถ้าเป็นคนจีนที่แปลงชาติแล้วจะต้องขึ้นทะเบียนเช่นเดียวกับชายไทยตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พุทธศักราช 2460 ทุกประการ²⁷

ภาพที่ 13 ใบเสร็จค่าผูกปี้ในสมัย ร.ศ.125 (พ.ศ.2449) ภาษีทางตรงที่รัฐบาลสยามเก็บจากคนจีนทุก 3 ปี สัญลักษณ์ คือ ปี่กระเบื้องร้อยเชือกผูกติดข้อมือซึ่งต้องเก็บรักษาติดตัวตลอดเวลา ที่มา : จี วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมจีนในไทย แปลโดย พรรณี นัตรพลรักษ์ และ คนอื่น ๆ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์, 2548).

²⁶ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว, ประวัติศาสตร์ไทย : ไทยศึกษา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2543), 77-78.

²⁷ “ร่าง พ.ร.บ.เกณฑ์ทหาร พ.ศ.2460”, พ.ศ.2460, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 6 กระทรวงนครบาล, ร.6น2/64, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

ในด้านความเป็นอยู่ภายในชุมชนค่อนข้างมีความสุขเป็นอย่างมาก ผู้คนในชุมชนมีความรักใคร่ปรองดองกันดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ถึงแม้ว่าสังคมภายนอกจะมีการปล้นฆ่าจากโจรผู้ร้ายทั้งในและต่างถิ่น แต่ชุมชนแห่งนี้ก็ไม่เคยประสบกับปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้คนในชุมชนต่างยังคงยึดถือและปฏิบัติตามธรรมเนียมของตนอย่างเคร่งครัด โดยคนไทยยังคงมีการไปทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ฯลฯ ที่วัดสามชุกกันอยู่เป็นประจำ ส่วนคนจีนก็จะมีการไหว้เจ้า การถือศีลกินเจ เป็นต้น โดยในช่วงแรกของการโยกย้ายชุมชน ผู้คนทั้งชาวไทยและชาวจีนต่างยังคงต้องไปประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเก่าที่ชุมชนสามชุกเดิมอยู่เสมอ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2439 ได้มีการเคลื่อนย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมายังบ้านสามเพ็งอย่างถาวร ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจึงเกิดขึ้นที่บ้านสามเพ็งเรื่อยมา อย่างเช่น งานจี่ว งานประจำปีของศาลเจ้า เป็นต้น

ส่วนในด้านการค้าภายหลังการโยกย้ายชุมชนสามชุกเดิมมายังบ้านสามเพ็ง การค้าขายภายในชุมชนได้มีทิศทางที่ดีขึ้นมาโดยตลอด นับตั้งแต่มีการปลูกสร้างที่ว่าการอำเภอนางบวชหลังแรกขึ้นที่บ้านสามเพ็งในปี พ.ศ.2441 ในสมัยหมื่นยงพลพ่าย นายอำเภอคนที่ 3 ของอำเภอนางบวช เป็นต้นมา เพราะการมีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ในชุมชน ได้ทำให้ผู้คนจากทั่วสารทิศมีการเดินทางเข้าออกชุมชนสามชุกกันอย่างไม่ขาดสาย ทั้งเข้ามาติดต่อราชการ เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และเข้ามาติดต่อค้าขาย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ชุมชนสามชุกเกิดการขยายตัวทางการค้ามาโดยตลอด ถึงแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2457 ในสมัยหลวงปราบประจันต์ราษฎร์ (ใหม่ บุญบุตร) นายอำเภอคนที่ 10 ของอำเภอนางบวช จะได้มีการดำเนินการก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอนางบวชขึ้นใหม่อย่างถาวรก็ตาม แต่การก่อสร้างก็ไม่ได้ส่งผลต่อการค้าขายแต่อย่างใด เพราะการค้าขายยังคงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2466 ไม่นาน ชุมชนการค้าสามชุกจึงสามารถก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาได้อย่างมั่นคง เพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้าและธุรกิจต่าง ๆ ที่กำลังจะเติบโตตามมาได้ในที่สุด โดยผู้ริเริ่มก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมานั้น คือ เจ้าแก้วหุย แซ่เฮง²⁸ และชาวบ้านในชุมชน นับแต่นั้นเป็นต้นมาชุมชนแห่งนี้จึงกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปในนาม “ตลาดสามชุก” ตลาดแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขายประจำอำเภอนางบวชเรื่อยมา

²⁸ คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก, สืบสานงานศิลป์ ถิ่นสามชุก, 15.

ภาพที่ 14 อาคารที่ว่าการอำเภอสามชุกในสมัยก่อน แต่เดิมมีชื่อว่า “ที่ว่าการอำเภอนางบวช”
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิหลังของชุมชน ทั้งสภาพทั่วไปของชุมชนสามชุกในปัจจุบันและประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุกในช่วงก่อนทศวรรษ 2460 ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า “ตลาดสามชุก” เป็นตลาดแห่งการแลกเปลี่ยนค้าขายที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่อดีต จากชุมชนริมแม่น้ำขนาดเล็กประจำท้องถิ่น พัฒนามาสู่ชุมชนการค้าที่มีขนาดใหญ่ และกลายมาเป็นตลาดประจำอำเภอได้ในที่สุด โดยชุมชนดั้งเดิมของตลาดสามชุกนั้น ได้เริ่มก่อตัวขึ้นในฐานะชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นสามชุก ประมาณ พ.ศ. 2370 ที่บริเวณท่ายาง บ้านสามชุก จนกระทั่งในปี พ.ศ.2439 ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการค้าภายในชุมชน จึงได้มีการโยกย้ายชุมชนการค้าจากบ้านสามชุกมายังบ้านสามเพ็งนับแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งภายหลังจากการโยกย้ายชุมชนมายังบ้านสามเพ็งแล้วนั้น การค้าขายภายในชุมชนเริ่มมีทิศทางที่ดีขึ้นมาโดยตลอด นับตั้งแต่มีการปลูกสร้างที่ว่าการอำเภอนางบวชหลังแรกขึ้นที่บ้านสามเพ็งในปี พ.ศ.2441 เป็นต้นมา เพราะการมีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ในชุมชน ได้ทำให้ผู้คนจากทั่วสารทิศมีการเดินทางเข้าออกชุมชนสามชุกกันอย่างไม่ขาดสาย ทั้งเข้ามาติดต่อราชการ เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และเข้ามาติดต่อค้าขาย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ชุมชนสามชุกเกิดการขยายตัวทางการค้ามาโดยตลอด ถึงแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2457 จะได้มีการดำเนินการก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอนางบวชขึ้นใหม่อย่างถาวรก็ตาม แต่การก่อสร้างก็

ไม่ได้ส่งผลต่อการค้าขายแต่อย่างใด เพราะการค้าขายของชุมชนสามชุกยังคงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2466 ไม่นาน ชุมชนการค้าสามชุกจึงสามารถก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาได้อย่างมั่นคง เพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้าและธุรกิจต่าง ๆ ที่กำลังจะเติบโตตามมาได้ในที่สุด โดยผู้ริเริ่มก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมานั้น คือ เจ้าแก้วหุย แซ่เฮง และชาวบ้านในชุมชน นับแต่นั้นเป็นต้นมาชุมชนแห่งนี้จึงกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปในนาม “ตลาดสามชุก” ตลาดแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขายประจำอำเภอนางบวชเรื่อยมา ซึ่งการเติบโตของตลาดในช่วงหลังทศวรรษ 2460 เป็นต้นมานั้น ได้มีแนวโน้มที่ดีขึ้นมาเป็นลำดับ ดังจะได้ศึกษาในรายละเอียดต่อไป

บทที่ 3

ตลาดสามชุกยุคเติบโต : ทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวรในช่วงทศวรรษ 2460 ชุมชนการค้าสามชุกจึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น “ตลาดสามชุก” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งการยกฐานะของตลาดสามชุกในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการขยายตัวทางกายภาพและการค้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตของอาคารบ้านเรือนภายในชุมชน การเติบโตของส่วนราชการและกิจการของเอกชนในละแวกใกล้เคียง และการเติบโตของการค้าข้าวและถ่าน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดประจำอำเภอที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวางและกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปเรื่อยมา ซึ่งการขยายตัวของตลาดในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ ได้แก่ การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย การตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ และการอพยพของชาวจีน เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาในบทนี้จะศึกษาเกี่ยวกับการเติบโตของตลาดสามชุก ในช่วงทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสำคัญ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้เริ่มมีเติบโตทางกายภาพและการค้าขึ้นกับตลาดสามชุกอย่างมากมาย ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจว่าตลาดสามชุกมีการเติบโตและมีการขยายตัวอย่างไรบ้างในช่วงเวลาดังกล่าว การศึกษาในบทนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเติบโต ลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเติบโต และวิถีชีวิตของชาวตลาดในยุคเติบโต ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเติบโต

นับตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการค้าในปี พ.ศ.2398 เป็นต้นมา เศรษฐกิจการค้าบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ มาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบใช้เงินตราอย่างแพร่หลาย¹ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากผลพวงของสนธิสัญญาเบาริง (Bowring Treaty) ที่ได้กระทำขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ได้ทำให้เศรษฐกิจการค้าเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ

¹ สุวิทย์ ไพบทวัฒน์, “วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2398-2475” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), 160-169.

การค้าข้าว ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวบ้านต่างหันมาผลิตข้าวเพื่อค้าเพื่อขายกันเป็นจำนวนมาก จนทำให้ระบบเศรษฐกิจเพียงเพื่อยังชีพเริ่มถูกแทนที่ด้วยระบบเศรษฐกิจแบบใช้เงินตราเรื่อยมา²

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการขยายตัวของการค้าข้าวในกลุ่มน้ำท่าเงินแล้วนั้น ยังพบว่าการซื้อขายสินค้าประเภทอื่น ๆ จากต่างชุมชนหรือจากภายนอกกลุ่มน้ำท่าเงิน และจากภายในกลุ่มน้ำท่าเงินออกสู่ภายนอก ยังเกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามมาอีกหลายประเภท โดยสินค้าที่ได้มีการนำออกไปขาย ได้แก่ ข้าว ปลา ถั่ว งา หนังสัตว์ น้ำตาล เขาสัตว์ ไม้ไผ่ เสา ไม้กระดาน ผาง ฯลฯ ส่วนสินค้าจากกรุงเทพฯ และสินค้าจากภายนอกที่มีการนำเข้ามาขาย ได้แก่ เสื้อผ้า ผ้า กระทะ หม้อ น้ำปลา กะปิ ไม้จืด และน้ำมัน ฯลฯ³ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้การค้าขายบริเวณกลุ่มน้ำท่าเงินเริ่มเกิดความคึกคักตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ถึงแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2438 จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนภูมิภาคขึ้นทั่วราชอาณาจักรก็ตาม แต่เศรษฐกิจการค้าขายในบริเวณกลุ่มน้ำท่าเงินก็ยังคงเกิดการขยายตัวทางการค้าอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการค้าข้าว เนื่องจากทางภาครัฐได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ราษฎรเข้าไปบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูกข้าว เพราะราคาข้าวที่ทำการซื้อขายกันในช่วงนั้นมีราคาดี จึงทำให้ชาวนาหลายรายเกิดแรงจูงใจในการขยายพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูกข้าวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การปลูกข้าวเพื่อค้าเพื่อขายในบริเวณกลุ่มน้ำท่าเงินจึงเริ่มมีการขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ชุมชนการค้าและตลาดหลายแห่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณกลุ่มน้ำท่าเงินเริ่มมีการก่อตัวขึ้นตามมามากมาย เพื่อรองรับการขยายตัวของข้าวในช่วงนั้น อย่างเช่น ตลาดสามชุก ตลาดเก้าห้อง ตลาดบางลี่ ตลาดศรีประจันต์ ตลาดท่าพี่เลี้ยง ในจังหวัดสุพรรณบุรี, ตลาดวัดสิงห์ ตลาดปากคลองมะขามเฒ่า ในจังหวัดชัยนาท, ตลาดบางหลวง ตลาดห้วยพลู ตลาดจี่วราย ตลาดองค์พระปฐม ตลาดใหม่ ในจังหวัดนครปฐม⁴ เป็นต้น

จากสภาพที่กล่าวมาข้างต้นล้วนมีผลต่อการขยายตัวทางกายภาพและการค้าของตลาดสามชุกในช่วงทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างมาก ซึ่งการขยายตัวของตลาดสามชุกในช่วงทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเกื้อหนุน 3 ประการ คือ การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย การตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ และการอพยพของชาวจีน

² พอพันธ์ อูยานนท์, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (กรุงเทพฯ:สถาบันวิจิตรศิลป์, 2546), 4-5.

³ สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในกลุ่มน้ำท่าเงิน (ม.ป.ท., 2532. งานวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 104-106.

⁴ เรื่องเดียวกัน , 108.

3.1.1 การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย

การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มเกิดการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตลอดช่วงทศวรรษ 2460 จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย ได้เอื้ออำนวยให้การค้าขายของตลาดสามชุกมีโอกาสทางการค้ามากเป็นพิเศษ โดยทำเลที่ตั้งของตลาดสามชุกที่เหมาะสมต่อการค้าขายในขณะนั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ คือ การมีทำเลที่อยู่ในจุดที่สามารถนำเรือเข้าไปเทียบท่าได้สะดวกกว่าชุมชนการค้าอื่น ๆ และการมีทำเลที่ตั้งที่อยู่ในจุดเชื่อมต่อของชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก การมีทำเลที่ตั้งที่อยู่ในจุดที่สามารถนำเรือเข้าไปเทียบท่าได้สะดวกกว่าชุมชนการค้าอื่น ๆ จากการที่ตัวตลาดสามชุกตั้งอยู่ในจุดที่สามารถนำเรือเข้าไปเทียบท่าได้สะดวกกว่าชุมชนอื่น ๆ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เพราะการมีทำเลที่ตั้งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ย่อมทำให้โอกาสทางการค้ามีมากกว่าชุมชนการค้าใด ๆ ในละแวกเดียวกัน โดยทำเลที่ตั้งของตลาดสามชุกในขณะนั้น ถือได้ว่าเป็นทำเลแห่งหนึ่งที่มีความเหมาะสมต่อการทำมาค้าขายเป็นอย่างมาก เนื่องจากบริเวณทำนน้ำด้านหน้าตลาดสามชุก มีลักษณะเป็นหาดทรายตื้น ๆ จนมองเห็นสัตว์น้ำน้อยใหญ่ว่ายไปมาอยู่บนพื้นทราย อีกทั้งยังเป็นหาดทรายที่มีความลาดยาวตลอดทำนน้ำ ดังนั้น จึงเอื้ออำนวยให้การนำเรือสินค้าเข้ามาเทียบท่ายังตลาดสามชุกเป็นไปโดยง่ายและสะดวกกว่าชุมชนการค้าอื่น ๆ ⁵ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ปรากฏสอดคล้องกับโคลงนิราศสุพรรณ ของสุนทรภู่ ที่แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2384 ⁶ ดังความตอนหนึ่งว่า

สามเพงเลงสะล่ำไม้	ไพรสน
ป่าใหญ่ไซ้เขตน	ขาดบ้าน
ร่มรื่นชื่นชมชล	ชุ่มแต่ แร่เอย
ปลายวายุสายสินส้าน	สะอาดดินพื้นทราย

⁵ สัมภาษณ์ คุณขงยุทธ เขียวอมร, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ คุณสมชาย หงษ์สุพรรณ, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549.

⁶ สยามภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, อนุสรณ์ สุนทรภู่ 200 ปี (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), 161.

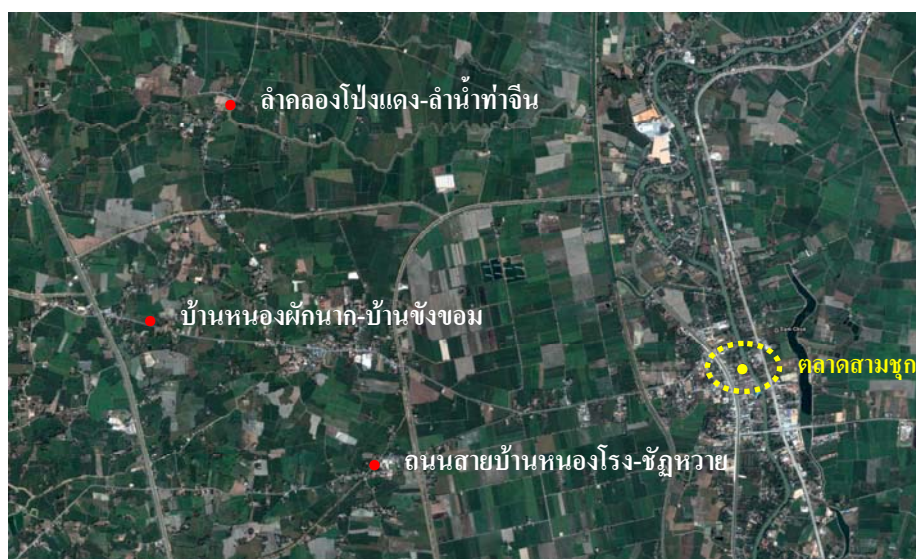
ปลาขนางคว้างแคว้งว้าย	ลายแล
เลื่อมเลื่อมเล่ตุกแก	กคิบกเคี้ย
ไข่นางอย่างฝึกแคะ	เขี้ยวฉุ่ม ชุ่มเอย
สร้อยช่ากาคคเพี้ย	พล่านน้ำคล้าทางฯ
ไ้บ้ำอ้าปากกว้าง	หางแดง
ชีวสุบสีเสียดแซง	แซกซ้อน
กริมกรายว้ายเวียรแวง	ร้วงม่าย หมายเอย
ฝึกดาบปลาบเปลือยหล่อน	แลลหว้ายสายสินธุ์ฯ
ปลาตะเพียนเวียรว้ายเกล้า	คลอเรือ
เกล็ดจเคือบเหลือบเหลืองเหลื่อ	เลื่อมพร้อย
ปลาเลื่อมมุ่นเหมือนเสื่อ	ส่ายโบก กโชกแฮ
หางไ้ไข่หางซ้อย	ชแล่มหว้ายร้ายเรียงฯ
นানাปลาน้ำถีน	หินทราย
ชมเล่นเหนปลาหลาย	เล็กน้อย
ทางเปลี่ยวเที่ยวถึงปลาย	น้ำเต่า เจ้าเอย
บนบกนกกระเด็นกระด้อย	ต่างร้องซ้องเสียงฯ ⁷

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีชาวบ้านทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นจำนวนมาก เลือกที่จะเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับตลาดสามชุกอย่างไม่ขาดสายเรื่อยมา โดยเฉพาะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามลำน้ำท่าจีนตอนบน อย่างเช่น ชาวบ้านจากบ้านยางสองพี่น้อง บ้านบางเวก บ้านกระด้ว บ้านซัดหอม บ้านทิง บ้านบางขวาง บ้านวังหิน บ้านวังหว้า บ้านกล้วย บ้านม่วง (พังม่วง) บ้านปู่เจ้า บ้านไร่ บ้านกร่าง บ้านใหม่ เป็นต้น ดังนั้น การที่ตัวตลาดสามชุกตั้งอยู่ในจุดที่สามารถนำเรือเข้าไปเทียบท่าได้สะดวกกว่าชุมชนอื่น ๆ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการเติบโตขึ้นตลอดช่วงหลังทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2

ประการที่สอง การมีทำเลที่ตั้งที่อยู่ในจุดเชื่อมต่อของชุมชนต่าง ๆ จากการที่ตลาด

⁷ สุนทรภู, โคลงนิราศสุพรรณ, อ้างถึงใน โคลงนิราศสุพรรณ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ศิวพร, 2512). พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ พันจ่าอากาศโทสุรพล สมบัติเจริญ 16 สิงหาคม 2512), 72-73.

สามชุกเป็นตลาดที่ตั้งอยู่ที่บ้านสามเพ็ง หมู่บ้านที่มีลักษณะเสมือนจุดเชื่อมต่อของชุมชนต่าง ๆ จึงทำให้ตัวตลาดสามชุกมีลักษณะเสมือนจุดเชื่อมต่อของชุมชนต่าง ๆ ไปด้วย⁸ โดยจุดเชื่อมต่อของชุมชนแห่งนี้ มีเส้นทางที่สามารถเดินทางเข้าออกชุมชนตลาดสามชุกไปยังชุมชนอื่น ๆ และจากชุมชนอื่น ๆ มายังตลาดสามชุกได้ถึงสามเส้นทางด้วยกัน⁹ ได้แก่ ถนนสายบ้านหนองโรง-ชัยหวาย ถนนสายบ้านหนองผักนาก-บ้านช้างขอม (คลองขอม) และลำคลองโป่งแดง-ลำน้ำท่าจีน (แม่น้ำสุพรรณบุรี) เป็นต้น ดังนั้น ผู้คนที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับตลาดและผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตต่าง ๆ ที่ห่างไกลออกไปทางแถบตะวันตกของตลาด อย่างเช่น ดอนเจดีย์ ด่านช้าง และหนองหญ้าไซ ฯลฯ จึงนิยมใช้เส้นทางดังกล่าวในการเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกันที่ตลาดสามชุกกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งในขณะนั้นพบว่าการเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายยังตลาดสามชุกโดยใช้เส้นทางดังกล่าวมีมากกว่าชุมชนการค้าใด ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน เพราะเส้นทางที่เข้าถึงตัวตลาดสามชุกไม่คดเคี้ยววกวนเท่ากับชุมชนการค้าแห่งอื่น อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้การค้าขายภายในตลาดสามชุกเริ่มเกิดการขยายตัวขึ้นมาโดยตลอด

ภาพที่ 15 เส้นทางหลักสามสายที่สามารถเดินทางเข้ามาค้าขายยังตลาดสามชุกได้ในขณะนั้น
ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศโดยโปรแกรม Kh.google.com, 9 June 2007.

⁸ กฤตยา เสริมสุข, ประวัติตลาดสามชุก (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา)

⁹ รุจ รัตนพานู, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), 35.

3.1.2 การตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ

จากการที่ตลาดสามชุกเป็นชุมชนการค้าที่มีที่ว่าการอำเภอนางบวชเป็นศูนย์กลางของทางราชการตั้งอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับชุมชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2441 จึงทำให้ชุมชนการค้าแห่งนี้เริ่มมีการเดินทางเข้าออกของผู้คนอย่างไม่ขาดสาย เพราะชาวบ้านทั้งในชุมชนและต่างถิ่นที่เดินทางเข้ามาติดต่อราชการ ณ ที่ว่าการอำเภอนางบวช ส่วนใหญ่มักเดินทางเข้ามาติดต่อกับชุมชนการค้าแห่งนี้ด้วย เนื่องจากตั้งอยู่ในละแวกเดียวกัน ดังนั้น ในช่วงทศวรรษ 2460 ชุมชนการค้าสามชุกจึงสามารถก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวรเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนและการค้าขึ้นมาได้ในที่สุด¹⁰

ภายหลังการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวร ตลาดสามชุกยังคงมีการหลั่งไหลของผู้คนอย่างต่อเนื่อง เพราะการมีทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ ได้ทำให้ชาวบ้านต่างยังคงเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อใช้ในการค้าขาย เข้ามารับราชการ เข้ามารับราชการ และปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานกันเป็นจำนวนมาก จนทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นย่านการค้าและเป็นศูนย์รวมของผู้คนประจำท้องถิ่นไปโดยปริยาย นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังพบว่าการที่ตัวตลาดสามชุกตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ ยังมีส่วนผลักดันให้หน่วยงานราชการอื่น ๆ มีการเติบโตตามมาอีกด้วย อย่างเช่น สหกรณ์ไม่จำกัดสินใช้ สุขศาลา ไปรษณีย์โทรเลข สำนักงานที่ดิน โรงเรียน สถานีตำรวจ ฯลฯ ซึ่งการเติบโตของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนส่งผลให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการขยายตัวทางการค้าเพิ่มมากขึ้น เพราะผู้คนที่เดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขาย ส่วนหนึ่งมาจากการเข้ามาติดต่อราชการในละแวกใกล้เคียงกับตลาดแห่งนี้ ดังนั้น การที่ตลาดสามชุกตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มเกิดการขยายตัวตลอดช่วงหลังทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเช่นกัน

3.1.3 การอพยพของชาวจีน

การอพยพของชาวจีนเข้าสู่ตลาดสามชุก ได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในปี พ.ศ.2439 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของคนในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ว่า การอพยพของชาวจีนเข้าสู่ตลาดสามชุกมีอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่มใหญ่ โดย **กลุ่มแรก** เป็นกลุ่มคนจีนที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนสามชุกเดิม ซึ่งได้มีการอพยพเข้าสู่บ้านสามเพ็งภายหลังการยุบตัวของชุมชนสามชุกเดิม อย่างเช่น “ยายหนอ” ชาวจีนที่เคยเปิดร้านขายทองอยู่บริเวณหน้าวัดสามชุก เป็นต้น **กลุ่มที่สอง** เป็นชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาภายหลังจากโรงงานน้ำตาลในมณฑลนครชัยศรียุบเลิก

¹⁰ กฤตยา เสริมสุข, ประวัติอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา)

ลงหลายแห่งในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว¹¹ โดยชาวจีนกลุ่มนี้ได้มีการอพยพโยกย้ายเข้าสู่แหล่งทำกินแห่งใหม่และกระจัดกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนมาก่อน หลังจากนั้นจึงได้อพยพเข้าสู่ตลาดสามชุกในช่วงเวลาต่อมา¹² และ **กลุ่มที่สาม** เป็นกลุ่มชาวจีนที่มีกอพยพโยกย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ตามชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ตามกระแสความเจริญ โดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำท่าจีนและในเขตตัวเมืองสุพรรณบุรีมาตั้งแต่สมัยคันธารัตนโกสินทร์ หรือไม่ก็เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่บรรพบุรุษของพวกเขาเหล่านั้นได้เข้ามาแต่งงานอยู่กินกับคนไทยตั้งแต่สมัยแรก ๆ ที่มีการอพยพเข้ามา อย่างเช่น ขุนจ้านงจินารักษ์ หรือ นายหุย แซ่เฮง ซึ่งขุนจ้านงจินารักษ์เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตลาดสามชุกก่อนที่จะมีการก่อสร้างตัวตลาด โดยเป็นบุตรของนายแมว แซ่เฮง ชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาจากซัวเถา และนางนม ซึ่งเป็นคนไทย แต่เดิมขุนจ้านงจินารักษ์เคยอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา ณ บ้านเรือนแฟรมฝั่งลำน้ำสุพรรณบุรี ใกล้กับวัดโพธิ์ค้อย ตำบลท่าระหัด อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุพรรณบุรี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งได้สมรสกับนางกุ่มเฮง แซ่เจ็ง เป็นบุตรสาวนายอากรเล้ง แซ่เจ็ง เจ้าของโรงสีที่ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จึงได้แยกออกมาทำกิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นที่ตลาดสามชุกเรื่อยมา¹³

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีการอพยพเข้าสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ในแถบลุ่มน้ำท่าจีนตอนบน โดยเฉพาะในเขตมณฑลนครชัยศรีเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตัวตลาดสามชุกกลับพบว่ามีไม่มากนัก เนื่องจากชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มักตั้งถิ่นฐานอยู่ตามท้องไร่

¹¹ มณฑล กองแถวทอง, “เศรษฐกิจข้าวและน้ำตาลทรายในลุ่มแม่น้ำท่าจีน พ.ศ.2398-2453” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), 17.

¹² มัลลิกา เรื่องระพี, “บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทย สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), 62.

¹³ สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุมาลย์ จินารักษ์, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิคุขีโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

ท้องถิ่นบริเวณรอบ ๆ ตลาดสามชุกเป็นส่วนใหญ่ เพื่อทำการเพาะปลูก ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ เพราะยังไม่มีทุนรอนมากนักที่จะเข้ามายึดจับอาชีพค้าขายภายในตลาดได้อย่างคนไทย จนกระทั่งเมื่อมีการสะสมทุนรอนได้มาก เมื่อนั้นจึงจะเข้ามาเปิดร้านขายของภายในตลาด ตามแบบอย่างของชาวจีนอพยพทั่วไป ดังเช่นคำกล่าวของ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ที่ได้กล่าวถึงวิธีการของชาวจีนอพยพที่เข้ามามีบทบาทในการค้าขายในประเทศไทยว่า “...วิธีการหากินของจีนนอกตามที่สังเกตมา เมื่อมาถึงก็เที่ยวรับจ้างเป็นลูกแรง ทำงานโดยลำพังตัว ทำงานหาเงินได้แล้วมักกลับออกไปเสียส่วนหนึ่ง บางคนหาเงินทุนในชั้นต้นได้ ก็จะทำมาหากินยึดยาวต่อไปในเมืองนี้ จึงเอาทุนนั้นไปเสง (เส็ง) ร้านขายของ”¹⁴ ดังนั้น ชาวจีนอพยพส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาลงหลักปักฐานในท้องถิ่นสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ตามท้องไร่ท้องนาที่อยู่ห่างตัวตลาดสามชุกออกไป ในขณะที่บางพวกที่พอมีทุนรอนก็จะเข้ามาค้าขายอยู่ในตลาด อย่างเช่น พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าปลีก พ่อค้าย่อย เป็นต้น¹⁵

สำหรับการอพยพของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้ว่าจะมีไม่มากเท่ากับในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่บรรดาชาวจีนอพยพเหล่านี้ก็ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการค้าขายภายในตลาดเพิ่มมากขึ้น อย่างเช่น การเป็นแรงงานในการผลิตพืชผลทางการเกษตรเพื่อป้อนเข้าสู่ตลาด การเป็นผู้ซื้อ พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าย่อย พ่อค้าปลีก ฯลฯ และที่สำคัญ ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนอพยพยังเป็นผู้ราระบบที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ดีขึ้นกว่าเดิมมาใช้ในตลาดอีกด้วย โดยชาวจีนได้นำระบบ “ถั่ง” เข้ามาใช้ดวงสินค้าแทนการใช้กระชุกและกระบุงในการชั่ง ตวง วัด ในแบบเก่า ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการเติบโตและมีอัตราในการแลกเปลี่ยนซื้อขายที่แน่นอน เทียบตรง และอยู่ในบรรทัดฐานที่สังคมการค้าส่วนใหญ่พึงกระทำตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนทำให้ระบบเงินตราเริ่มเป็นที่แพร่หลายภายในตลาดและทำให้ชาวบ้านทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นเกิดแรงจูงใจที่จะเข้ามาติดต่อกับค้าขายกับตลาดสามชุกตามมาในที่สุด

¹⁴ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, “หนังสือกราบบังคมทูลของกรมพระยาดำรงราชานุภาพเกี่ยวกับการเก็บเงินค่าแรงจีน ร.ศ.128,” เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย, ร.5 ม.28.2/43, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, อ้างถึงใน ด่วน ลิเซียง และ คนอื่น ๆ, บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันตก: ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม (ม.ป.ท.:สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540), 46.

¹⁵ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2540), 46.

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย การตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ และการอพยพของชาวจีน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการขยายตัวทางกายภาพและการค้าในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างมาก จนทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดประจำอำเภอที่เริ่มเป็นที่รู้จักและเริ่มมีผู้คนให้ความสนใจอย่างกว้างตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเดิมนั้นมีทิศทางที่น่าสนใจ ดังนี้

3.2 ลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเติบโต

ในช่วงหลังทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพทั่วไปของท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในตลาดสามชุกและบริเวณโดยรอบตลาดได้เริ่มมีการเติบโตขึ้นมามาก ซึ่งคนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้กล่าวว่า ¹⁶ สภาพทั่วไปของท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในตลาดสามชุกและบริเวณโดยรอบตลาดในช่วงหลังทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งแต่เดิมท้องถิ่นสามชุกยังคงเป็นป่าเป็นดงที่มีความรกชัฏอยู่ทั่วบริเวณ แต่ในช่วงหลังทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา ชาวบ้านได้เริ่มมีการบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณฝั่งตะวันตกและทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พืชเศรษฐกิจหลากหลายชนิด ที่สามารถเพาะปลูกหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันไปตามฤดูกาลปรากฏอยู่ทุกพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงตลาดสามชุกเรื่อยมา จนทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่ถูกรายล้อมไปด้วยท้องทุ่งนาสลับกับสวนผักและไร่อยู่เป็นระยะ ๆ ¹⁷ ในขณะที่สภาพทั่วไปภายในตลาดสามชุกและละแวกใกล้เคียงก็ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเติบโตทางด้านกายภาพและการเติบโตทางการค้า ซึ่งทั้งหมดมีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่น่าสนใจ ดังนี้

3.2.1 การเติบโตทางกายภาพ

สำหรับการเติบโตทางกายภาพภายในตลาดสามชุกและละแวกใกล้เคียงในช่วงทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 จะมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ การเติบโตของอาคารบ้านเรือน และการเติบโตของส่วนราชการและกิจการเอกชน เป็นต้น ซึ่งการเติบโตทางกายภาพในช่วงเวลาดังกล่าว

¹⁶ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุหไส ตฤขวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

¹⁷ “เรื่อง รายงานกรมชลประทานได้ช่วยเหลือชาวนาในมณฑลต่าง ๆ,” 15-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2472, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ, ร.7กษ.1/1, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

นั้น ได้ส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดขึ้นมามีความมั่นคง จนมีผู้คนเริ่มรู้จักในฐานะ “ตลาดสามชุก” อย่างกว้างขวาง และพากันเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับตลาดสามชุกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จากการศึกษาวิเคราะห์ทางด้านสถาปัตยกรรม ทำให้น่าเชื่อถือได้ว่า การเติบโตของอาคารบ้านเรือนภายในตลาดสามชุกจะเริ่มคืบคลานขึ้นในซอย 2 และซอย 1 เป็นส่วนใหญ่ ส่วนอาคารบ้านเรือนในซอย 3 และซอย 4 จะเกิดขึ้นทีหลังในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยอาคารบ้านเรือนทั้งหมดที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น จะมีอยู่ด้วยกัน 4 ซอย ก่อสร้างแล้วเสร็จประมาณปี พ.ศ.2466 อาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นอาคารหลังเดี่ยว ๆ หรือไม่ก็เป็นอาคารเรือนแถวไม้ที่มีการผสมผสานกับเรือนเครื่องผูกที่มีอาณาบริเวณในแต่ละหลัง ซึ่งทั้งหมดจะมีงานศิลปกรรมอันเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปรากฏอยู่ตามอาคารบ้านเรือนอย่างโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะลวดลายฉลุไม้ที่เรียกว่า “ลายขนมปังขิง” ที่มีถึง 19 ลาย ที่ปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของอาคารบ้านเรือน อย่างเช่น ช่องลม ราวกันตก หน้าต่าง ประตู แฉกประดับได้หลังคา เป็นต้น¹⁸

สำหรับอาคารหลังแรกที่เกิดขึ้นในตลาดสามชุกนั้น คือ อาคารสายหยุด หรือ “บ้านป่าสายหยุด” ซึ่งตั้งอยู่ในซอย 2 เป็นอาคารไม้สองชั้น ส่วนอาคารอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตามมา ได้แก่ บ้านยายหนอ บ้านยายพลัด บ้านนายสมุด บ้านนางเดียบ บ้านนายถม บ้านนายอูย และบ้านนายหุย แซ่เฮง (ขุนจ่านึงจันารักษ์) ฯลฯ โดยกรรมสิทธิ์ของอาคารบ้านเรือนในซอย 1 และ ซอย 2 ส่วนใหญ่จะเป็นของเจ้าแก้วรายใหญ่ที่เข้ามาบุกเบิกตลาด ส่วนที่ดินจะเป็นกรรมสิทธิ์ของที่ราชพัสดุหรือทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะต้องเสียค่าเช่าให้กับที่ราชพัสดุตามสัญญาเช่าปีต่อปี โดยอัตราค่าเช่าที่ดินในขณะนั้นอยู่ที่ประมาณปีละ 2 บาท (ปัจจุบันค่าเช่าประมาณปีละ 2,000 บาท) ซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์ของอาคารบ้านเรือนในบริเวณซอย 1 และห้องแถวริมน้ำในขณะนั้น คือ เจ้าแก้วเขียว แซ่เจ็ง เจ้าของกรรมสิทธิ์ของอาคารบ้านเรือนในบริเวณซอย 2 คือ เจ้าแก้วหุย แซ่เฮง (ขุนจ่านึงจันารักษ์) ส่วนกรรมสิทธิ์ของที่ดินและบ้านเรือนในซอย 3 และซอย 4 คือ เจ้าแก้วเนียม แซ่โฉ้ว โดยเจ้าแก้วเนียมได้สร้างอาคารบ้านเรือนถัดจากพื้นที่ราชพัสดุในซอย 2 ออกไปอีก 2 ซอย กลายเป็นซอย 3 และ ซอย 4 ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2466 ไม่นาน ซึ่งบ้านเรือนแต่ละหลังในซอย 3 และซอย 4 จะมีสัญลักษณ์ที่เรียกว่า “หลักหมุด” ปรากฏอยู่บนถนนหน้าบ้านในทุก ๆ หลัง เพื่อบ่งบอกถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยในแต่ละหลักหมุดจะมีหมายเลขกำกับอยู่ ในขณะที่ซอย 1 และ ซอย 2 จะไม่มี เพราะเป็นที่ดินของราชพัสดุ

¹⁸ รุจ รัตนพาหุ, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี,” 1-38.

ส่วนการต่อเติมอาคารบ้านเรือนให้มีพื้นที่ใช้งานเพิ่มมากขึ้นนั้น จะเกิดขึ้นในช่วงหลังปี พ.ศ.2466 เป็นต้นมา โดยส่วนใหญ่จะเป็นการต่อเติมอาคารบ้านเรือนในหลาย ๆ ลักษณะ อย่างเช่น การต่อเติมอาคารบ้านเรือนเพิ่มเข้าไปในพื้นที่บางส่วนที่ยังไม่มีการปลูกสร้างอาคาร การปรับสภาพบ้านเรือนจากบ้านชั้นเดียวมาเป็นบ้านสองชั้น การต่อเติมห้องหรืออาคารแทรกเข้าไประหว่างสองอาคารที่ตั้งห่างกัน และการกั้นห้องหรือขยายห้องให้กว้างขวางกว่าเดิมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยมากขึ้น ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้อาคารบ้านเรือนภายในตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่นาน จึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากอาคารหลังเดี่ยวหรืออาคารเรือนแถวไม้ที่มีการผสมผสานกับเรือนเครื่องผูกที่มีอาณาบริเวณ กลายมาเป็นอาคารร้านค้าที่มีลักษณะทอดยาวติดต่อกันเป็นสายเป็นขอยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹⁹

ภาพที่ 16 “บ้านป่าสายหยุด” หรือ “อาคารสายหยุด” อาคารหลังแรกที่สร้างขึ้นในตลาดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2550

¹⁹ สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุมาลย์ จินารักษ์, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์ไศดิกขวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

ภาพที่ 17 บ้านนายหุย แซ่เฮง (ขุนจ้านงจันารักษ์) สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2459
ที่มา : สุภาภรณ์ จินตามณี โรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (ม.ป.ท., 2532.
งานวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 139.

ภาพที่ 18 หลักหมุด สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดินของซอย 3,4
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2550

สำหรับการเติบโตของส่วนราชการและกิจการของเอกชนในตลาดและละแวกใกล้เคียง ได้
เกิดขึ้นหลายแห่งเช่นกัน โดยส่วนราชการจะมีการเติบโตไล่เรียงกันมาตั้งแต่หลังทศวรรษ 2460 -

สงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเช่น สำนักงานของไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งเป็นสำนักงานที่ตั้งอยู่ในตลาด โดยการเช่าห้องในซอย 2 , สำนักงานที่ดิน ซึ่งเป็นสำนักงานที่ตั้งอยู่ได้ที่ว่าการอำเภอ, สุขศาลา เป็นอาคารพยาบาลประจำตลาดที่ตั้งอยู่ชายน้ำบริเวณด้านหน้าที่ว่าการอำเภอ, โรงเรียนวัดสามชุก หรือ โรงเรียนราษฎร์วิริยานุกูล เป็นโรงเรียนประถมหลังแรกของอำเภอ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณวัดสามชุก สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ.2472 ผู้ริเริ่มสร้างคือ พระมหาสุมน โอภาสี เจ้าอาวาสวัดสามชุก, สหกรณ์ไม้จำกัสดินใช้ เป็นอาคารกู้ยืมเงินเพื่อการเกษตรที่ตั้งอยู่หลังที่ว่าการอำเภอ สร้างขึ้นในช่วงทศวรรษ 2480²⁰, โรงเรียนนิกรนราวิทยาสถิต ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนบริเวณตลาดสามชุก เริ่มเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2480 สร้างขึ้นด้วยเงินงบประมาณ 1,000 บาท รวมกับเงินบริจาคของข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวตลาดสามชุก จำนวน 2,925 บาท สร้างเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น 6 ห้องเรียน, และสถานีตำรวจภูธร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันตกในบริเวณตลาดสามชุก สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2483 โดยมี ร.ต.ท. โกศล ศุภมณฑล เป็นหัวหน้าสถานีคนแรก²¹ เป็นต้น

ภาพที่ 19 โรงเรียนวัดสามชุก หรือ โรงเรียนราษฎร์วิริยานุกูล สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ.2472
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

²⁰ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี, ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.2523-2524 (สุพรรณบุรี:ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), 33.

²¹ ประวัติสถานีตำรวจภูธรอำเภอสามชุก [Online], accessed 5 January 2007. Available from <http://www.samcuk.police7.go.th/>

ภาพที่ 20 สหกรณ์ไม่จำกัดสินใช้ สร้างขึ้นในช่วงทศวรรษ 2480
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 21 โรงเรียนนิกรนราชนครศึกษา เริ่มเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2480
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 22 สถานีตำรวจภูธร สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2483

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ส่วนการเติบโตของกิจการเอกชนนอกเหนือกิจการร้านค้าทั่วไป จะเกิดขึ้นในช่วงหลังทศวรรษ 2470 เป็นส่วนใหญ่ อย่างเช่น โรงแรม โรงเหล้าและโรงยาฝิ่น ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดจะตั้งอยู่ในตัวตลาดสามชุก โดยโรงแรมในตลาดสามชุกมีอยู่ด้วยกัน 2 แห่ง แห่งแรก คือ โรงแรมสำราญรมย์ ของ หลงสำราญ กลิ่นหอมหวล เป็นโรงแรมแห่งแรกที่เกิดขึ้นในตลาด ส่วนแห่งที่สอง คือ โรงแรมอุดมโชค ของ นายพิศิษฐ์ สิริภิญโญ (แป๊ะซิม)²² โดยทั้งสองโรงแรมเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ตั้งอยู่ในซอย 2 ซึ่งถูกสร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2470 โดยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงแรมสำราญรมย์ คิดค่าบริการ 12 บาท ต่อคืน ส่วนโรงแรมอุดมโชค คิดค่าบริการ 22 บาทต่อคืน

สำหรับกิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่น จะตั้งอยู่ในซอย 2 ซอย 3 และซอย 4 ของตลาดสามชุก โดยกิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นได้มีขึ้นเป็นครั้งแรกภายหลังจาก เจ้าแก้วหุย แซ่เฮง ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนจ้านงจันรำกัษ กรรมการพิเศษประจำจังหวัดสุพรรณบุรี นายอากรสุรา ในปี พ.ศ. 2474 โดยโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นแห่งแรกของตลาดนั้น จะอยู่ที่บ้านขุนจ้านงจันรำกัษในซอย 2 ต่อมากิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นเกิดการเติบโต ขุนจ้านงจันรำกัษจึงได้ตั้งโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นเพิ่มขึ้นอีก 2 โรง ในบริเวณซอย 3 และ ซอย 4 โดยกิจการโรงเหล้าและโรงฝิ่นในซอย 3 จะตั้งอยู่ในบริเวณร้านขายของชำป่านาในปัจจุบัน ส่วนโรงเหล้าและโรงฝิ่นในซอย 4 ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าอยู่ใน

²² คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก, สืบสานงานศิลป์ ถิ่นสามชุก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 27.

บริเวณใด หลังจากนั้นจึงปิดกิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นแห่งแรกลง เนื่องจากต้องการใช้บ้านเป็นสถานที่ติดต่อราชการ จึงทำให้กิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นที่มีอยู่ในตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เหลือเพียง 2 แห่ง เรื่อยมา

ภาพที่ 23 โรงแรมสำราญรมย์ โรงแรมแห่งแรกของตลาดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่

ภาพที่ 24 โรงแรมอูมโชค โรงแรมแห่งที่สองของตลาดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่

ภาพที่ 25 ร้านขายของชำป่านา ซอย 3 ในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของโรงยาฝิ่นหรือโรงฝิ่นมาก่อน
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่

3.2.2 การขยายตัวของการค้า

ภายหลังจากการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวรในช่วงทศวรรษ 2460 การค้าขายได้เริ่มมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สังเกตได้จากการนำสินค้าหลากหลายชนิดเข้ามาขายจากต่างถิ่น โดยสินค้าที่สามารถขนขึ้นมาจากบนฝั่งได้ก็จะนำมาขึ้นที่ท่าหน้าบริเวณหัวตลาดในซอย 1 และซอย 2 เช่น น้ำมันก๊าด น้ำมันยาง ไม้ขีดไฟ ถ้วยโถโอชาม เสื้อผ้า ของโซห่วย ฯลฯ แต่ถ้าเป็นสินค้าที่ไม่สามารถขนขึ้นมาจากบนฝั่งได้ก็จะทำการค้าขายกันบนเรือและร้องเรียกลูกค้ากันบนเรือ ถ้าลูกค้าคนใดสนใจก็จะขนขึ้นไปที่บนฝั่ง อย่างเช่น หีบ ตู้ เป็นต้น โดยพ่อค้าชาวจีนจะนำผู้บรรทุกใส่เรือลำเรียงเข้ามาขาย โดยขนมาครั้งละ 20 กว่าตู้ ราคาตู้ละประมาณ 18 บาท จะร้องเรียกลูกค้าว่า “ตู้ซัวโอ้ย ตู้ซัวโอ้ย ” ทุกครั้งที่น่าตู้เข้ามาขายยังตลาด หากขายได้ก็จะขนตู้ขึ้นบนฝั่งแล้วติดกระดกให้ลูกค้า แต่ถ้าขายไม่ได้ก็ต้องรอคอยลูกค้าอยู่บนเรือและอยู่อาศัยกันบนเรือ หรือไม่ก็ต้องนำสินค้าลงตามลำน้ำไปขายยังชุมชนอื่น ๆ ต่อไป²³

²³ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุหไสย ติคุขวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

ภาพที่ 26 (ภาพบนด้านซ้าย) หีบ, (ภาพบนด้านขวา) เซฟใส่เงิน,
 (ภาพล่างด้านซ้ายและด้านขวา) ตู้กระจก หนึ่งในสินค้าหลายประเภท
 ที่มีการนำเข้ามาขายภายในตลาดสามชุก โดยพ่อค้าชาวจีน
 ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อ โดย คุณศิริ สรหงษ์)

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการนำสินค้าหลากหลายประเภทเข้ามาค้าขายภายในชุมชน
 มากขึ้นแล้วนั้น สินค้าบางชนิดที่มีการค้าขายกันตามปรกติยังมีการเติบโตทางด้านการค้าและการ
 ผลิตเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย โดยเฉพาะข้าวและถ่าน ซึ่งสอดคล้องกับคำกลอนของคุณศิริ สร
 หงษ์ ที่ได้บรรยายถึงความรุ่งเรืองของการค้าข้าวและถ่านของตลาดสามชุกในช่วงหลังเกิดตลาดไว้
 โดยได้ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑสถานจันทน์จันทรักษ์ ในปี พ.ศ.2545 ดังนี้²⁴

²⁴ ประวัติศาสตร์เมืองสามชุก [Online], accessed 21 August 2006. Available from
<http://www.lek-prapai.org/samchuk> 3.html

บ้านยายมีตาผู้อยู่ข้างใต้	ถัดขึ้นไปถึงบ้านตารื่นจัน
เขียวจาวขายของกันพลวัน	ทั้งถ่านทั้งข้าวอยู่มากมี
เป็นถ่านเป็นข้าวมาถึงท่า	ศิราคถ่านข้าวกันอึ้งมี
หยุดพักลงจากเกวียนมาทันที	ดูบุญหรืนั่งพักกายสบายอารมณ์
ปลดแอกปลดเกวียนเอาควายออก	ไถ่ลงกรอกกินน้ำกันขรม
ผู้คนอาบน้ำสบายคลายอารมณ์	เสียงขรมเบิกบานสำราญใจ

เนื่องจากในขณะนั้นพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตตลาดสามชุกและท้องถิ่นโดยรอบ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกข้าวมาเป็นเวลาช้านาน ประกอบกับในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ข้าวยังคงเป็นสินค้าหลักที่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศมีความต้องการสูง ดังนั้น ข้าวจึงเป็นสินค้าหลักที่มีการผลิตเพื่อค้าเพื่อขายอย่างแพร่หลายเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การค้าข้าวของตลาดสามชุกมีแต่การขยายตัวเกิดขึ้นมาโดยตลอด ตั้งแต่ช่วงหลังทศวรรษ 2460 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการซื้อขายข้าวเปลือกและข้าวสารในขณะนั้นจะกระทำกันที่ตลาดสามชุกเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นจุดแลกเปลี่ยนรับซื้อประจำท้องถิ่น โดยเฉพาะบริเวณทำน้ำ หอย 2 ซึ่งจะมีชาวนาในท้องถิ่นและละแวกใกล้เคียงจำนวนมากนำข้าวที่ผลิตได้บรรทุกใส่เกวียนเข้ามาขายให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่มารับซื้ออยู่เสมอ ซึ่งจะมีทั้งข้าวเปลือกและข้าวสาร โดยการซื้อขายข้าวสารนั้นจะเป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่เปิดร้านขายข้าวสารอยู่ในตลาดสามชุกเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการซื้อขายข้าวเปลือกจะเป็นกลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่อาศัยอยู่บนเรือ ที่เข้ามารับซื้อแล้วนำไปขายให้กับโรงสีข้าวในบริเวณเมืองสุพรรณบุรีต่ออีกทอด

สำหรับการขยายตัวของการค้าข้าวในตลาดสามชุกนั้น ได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของการค้าข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีมาตั้งแต่ทศวรรษ 2460 เนื่องจากทางตลาดสามชุกได้มีการปรับราคาในการซื้อขายข้าวให้เป็นไปตามกลไกของตลาดกลางประจำจังหวัดสุพรรณบุรีมาโดยตลอด นับตั้งแต่มีการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวร (ดังตารางที่ 1) ดังนั้น จึงทำให้มีผู้ซื้อผู้ขายจำนวนมากพากันหลั่งไหลเข้ามาซื้อขายข้าวกับตลาดสามชุกอย่างไม่ขาดสาย เพราะต่างมีความมั่นใจว่าการค้าข้าวกับตลาดแห่งนี้จะมีความเที่ยงตรงและได้ความยุติธรรมอย่างแน่นอน ถึงแม้ว่าในบางครั้งการซื้อขายข้าวจะมีการปรับราคาขึ้นลงบ้างก็ตาม

ตารางที่ 1 บัญชีราคาข้าวเปลือกในจังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2457-2473

ปี พ.ศ.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
พ.ศ.2457 (เกี่ยวนละ)	35	31	31	33	33	36	38	36	35	33	36	35
พ.ศ.2458	35	28	29	26	24	25	24	24	31	35	35	31
พ.ศ.2459	39	35	26	37	35	33	33	34	35	39	40	39
พ.ศ.2465	33	33	34	-	-	39	36	38	42	38	37	30
พ.ศ.2470	47	48	-	-	-	51	54	45	44	44	40	47
พ.ศ.2472	47	-	-	-	-	63	61	62	71	66	63	56
พ.ศ.2473	-	-	-	-	-	57	57	51	49	39	30	28

ที่มา : “พิจารณาเรื่องข้าว (ข้าว) (พ.ศ.2473),” เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงพาณิชย์และการคมนาคม, ร.7พ7/14, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการกำหนดราคาในการซื้อขายข้าวให้เป็นไปตามราคากลางของจังหวัดสุพรรณบุรีแล้วนั้น การมีโรงสีข้าวเกิดขึ้นหลายแห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังมีส่วนช่วยให้การค้าข้าวในตลาดสามชุกเกิดการเติบโตมากยิ่งขึ้นอีกด้วย เพราะการมีโรงสีข้าวมาก ย่อมทำให้ความต้องการข้าวจากตลาดเพื่อป้อนเข้าสู่โรงสีมีมากขึ้นตาม ดังนั้น ความคลั่งคั่งของการค้าข้าวภายในตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงสัมพันธ์กับข้อมูลตัวเลขโรงสีที่เพิ่มขึ้นในบริเวณมณฑลนครชัยศรีและเมืองสุพรรณบุรีเป็นอย่างมาก ดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3 เป็นต้น

ตารางที่ 2 สถิติโรงสีข้าวใน 7 มณฑล ของที่ราบภาคกลาง (สำรวจ พ.ศ.2464-2472)

มณฑล	จังหวัด	ตั้งก่อนปี พ.ศ. 2451/ โรง	ตั้งปี พ.ศ.2451- 2462/ โรง	ตั้งปี พ.ศ. 2463-2472/ โรง	ยอดรวมใน จังหวัด	รวมทั้งสิ้นใน มณฑล
กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	-	57	9	66	128
	สมุทรปราการ	-	3	12	15	
	นนทบุรี	-	5	16	21	
	มีนบุรี	-	1	14	15	
	พระประแดง	-	-	11	11	
อยุธยา	อยุธยา	-	26	36	62	156
	สระบุรี	-	-	25	25	
	ลพบุรี	-	2	21	23	
	อ่างทอง	-	4	15	19	
	ปทุมธานี	-	4	7	11	
	สิงห์บุรี	-	-	8	8	
	ชัยภูมิบุรี	-	1	7	8	
ปราจีนบุรี	ฉะเชิงเทรา	-	8	25	33	82
	ชลบุรี	-	1	26	27	
	ปราจีนบุรี	-	-	12	12	
	นครนายก	-	-	10	10	
นครชัยศรี	นครปฐม	-	5	42	47	96
	สุพรรณบุรี	-	16	17	33	
	สมุทรสาคร	-	3	13	16	
ราชบุรี	ราชบุรี	-	1	43	44	82
	เพชรบุรี	1	2	15	18	
	สมุทรสงคราม	-	1	17	18	
	กาญจนบุรี	-	-	2	2	
นครสวรรค์	นครสวรรค์	-	3	16	19	46
	อุทัยธานี	-	-	12	12	
	ชัยนาท	-	-	9	9	
	กำแพงเพชร	-	-	3	3	
	ตาก	-	-	3	3	
พิษณุโลก	พิษณุโลก	-	1	7	8	33
	พิจิตร	-	-	16	16	
	อุตรดิตถ์	-	-	6	6	
	สุโขทัย	-	-	2	2	
	สวรรคโลก	-	1	-	1	
	รวม	1				623

ที่มา : ถนอม ตะนา, “กิจการโรงสีข้าวในที่ราบภาคกลางของประเทศไทย พ.ศ.2401-2481”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), 45-46.

ตารางที่ 3 โรงสีข้าวในเมืองสุพรรณบุรีก่อนปี พ.ศ.2472

ชื่อโรงสี	ชื่อเจ้าของ	ที่ตั้ง		ปีที่เปิด	ชนิด เครื่อง	กำลัง เครื่อง/ แรงม้า	จำนวนข้าว ที่สีได้ต่อ 1 ชม./หาบ
		ตำบล	อำเภอ				
1.หลิววด	นายเล้งและหุ้นส่วน	เขาพระ	เดิมบาง	2471	กลไฟ	12	6
2.เจริญพาณิชย์	นายฮวดและหุ้นส่วน	เขาช้าง	เดิมบาง	2467	กลไฟ	25	10
3.หย่งฮ่งตั้ง	นายเย็น	สามชุก	นางบวช	-	กลไฟ	24	10
4.โรงสีตำบลศาลเคียน	นายพ่องและหุ้นส่วน	ศรีประจันต์	ศรีประจันต์	-	กลไฟ	32	9
5.โรงสีตำบลศรีจันทร์	นายเทียน	ศรีประจันต์	ศรีประจันต์	2465	กลไฟ	36	19
6.โรงสีตำบลบ้านไร่	หลวงอนุกุล	บ้านไร่	ศรีประจันต์	-	กลไฟ	36	16
7.โรงสีตำบลบ้านคอย	นายให้	บ้านคอย	ศรีประจันต์	2470	กลไฟ	36	16
8.บันกิม	นายใช้	ศาลาขาว	ท่าพี่เลี้ยง	2467	กลไฟ	30	12
9.ฮั่วเฮง	นายกิมซุ่ย	ทับเตีเหล็ก	ท่าพี่เลี้ยง	2462	กลไฟ	32	12
10.เฮงเฮงเส็ง	นายพัก	โพธิ์พระยา	ท่าพี่เลี้ยง	2471	กลไฟ	32	12
11.ซุนเฮงฮวด	นายคำ	ท่าพี่เลี้ยง	ท่าพี่เลี้ยง	2471	กลไฟ	32	11
12.สุพรรณเจริญผล	นายหู่	พิหารแดง	ท่าพี่เลี้ยง	2468	กลไฟ	28	8
13.อรุณบุญโพธิ์	นายถมยา	ไร่ใหญ่	ท่าพี่เลี้ยง	2468	กลไฟ	36	15
14.เซ่งเองหลี	นายสกลหลี	คลังชัน	ท่าพี่เลี้ยง	2470	กลไฟ	36	15
15.คำรวงศ์สุวรรณ	นายทองดี	บางปลาหมอ	บางปลาหมอ	2459	กลไฟ	20	10
16.เซ่งฮวด	นายม่วยเฮง	บ้านแพก	บางปลาหมอ	2461	กลไฟ	30	12
17.พานิชเจริญผล	นายฮิมฮวด	ตะมา	บางปลาหมอ	2464	กลไฟ	24	10
18.เจี๊ยะ	นายซุนตั้ง	ป่าพุกภัย	บางปลาหมอ	2466	กลไฟ	25	10
19.กัระศิริ	นายสังวาลย์	บางใหญ่	บางปลาหมอ	2458	กลไฟ	20	10
20.บุญญะกิจวิเศษ	นายอ่อน	องค์กรักษ์	บางปลาหมอ	-	กลไฟ	25	10
21.จ่วนเซ็ง	นายทองสุข	ไผ่ทองดิน	บางปลาหมอ	2466	กลไฟ	25	10
22.คำรวงศ์สุวรรณ	นายฉาย	จะเข้ใหญ่	บางปลาหมอ	2469	กลไฟ	20	9
23.ราษฎร์บำรุง	นายจวน	วัดโบสถ์	บางปลาหมอ	2468	กลไฟ	25	10
24.เฮงเฮงหลง	นายไถ	บางปลาหมอ	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	20	7
25.หงวนหลี	นายจื้อฮิน	บางปลาหมอ	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	16	5
26.โรงสีบ้านบวน	นายพริ้ง	หัวโพ	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	16	5
27.ดอนมะสัง	นายกรุง	หัวโพ	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	16	5
28.หลีเซ่งเฮง	นายแพน	บางลี่	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	16	5
29.นิคมสามัคคี	นายพริ้ง	บางลี่	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	16	5
30.โรงสีตำบลบ้านกุ่ม	นายเชียม	บ้านกุ่ม	สองพี่น้อง	-	ยนต์	20	8
31.ฮวงเฮงจื้อจัน	นายสองหน่ง	บางตะเคียน	สองพี่น้อง	-	กลไฟ	20	7
32.สามทับ	นายเอม	จะเข้สัมพัน	จะเข้สัมพัน	2465	ยนต์	12	3
33.สมิงสมปองบำรุง สังขรัตน์	นายกรุง	อู่ทะลาย	จะเข้สัมพัน	2467	กลไฟ	28	15

ที่มา : ชีระ แก้วประจันต์, “สภาพเศรษฐกิจมณฑลนครชัยศรี พ.ศ.2438-2475” (วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534), 210-212.

สำหรับ “ถ่าน” ถือเป็นสินค้าอีกประเภทที่มีการซื้อขายกันในชุมชนมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากในขณะนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ทั้งในเขตบ้านสามเพ็งและบริเวณใกล้เคียงยังคงเป็นป่าเป็นดงอยู่มาก การตัดไม้เพื่อนำมาเผาถ่านยังคงสามารถทำได้อย่างเสรีและไม่ผิดกฎหมาย โดยในขณะนั้นหน้าที่ในการค้าถ่านส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะชาวกะเหรี่ยงและละว้าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า จนกระทั่งในช่วงปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา เมื่อเกิดการสัมปทานป่าไม้เกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร การค้าถ่านจึงไม่จำกัดเฉพาะชาวกะเหรี่ยงและละว้าเช่นเดิมอีกต่อไป เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นและต่างถิ่นต่างเริ่มเข้ามาขออนุญาตทำไม้เพื่อนำมาแปรรูปและนำมาเผาถ่านเพิ่มมากขึ้น²⁵ อย่างเช่นในช่วงทศวรรษ 2480 ที่ปรากฏว่ามีโรงเลื่อยเกิดขึ้นทางด้านทิศใต้ของตลาดสามชุก โดยผู้ควบคุมกิจการคือผู้จัดการชาวพม่า ฯลฯ ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าการทำไม้และการเผาถ่านขายในบริเวณท้องถิ่นสามชุกจึงเริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นนับตั้งแต่มีการสัมปทานป่าไม้ทั่วราชอาณาจักรในปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา²⁶ โดยไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ตัดไปทำถ่านได้นั้นมีเพียงไม่กี่ชนิด เช่น ไม้จิก ไม้แจ ไม้ตะโก²⁷ เป็นต้น ดังนั้น การขยายตัวทางการค้าของตลาดสามชุกในช่วงหลังการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวร จึงมักพบเห็นข้าวและถ่านกลายเป็นสินค้าหลักที่มีการค้าขายอย่างแพร่หลายควบคู่กันมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลาดสามชุกจะเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางเข้ามาดูแลและควบคุมในเรื่องของการค้าขายก็ตาม เนื่องจากตลาดสามชุกเริ่มกลายเป็นย่านการค้าที่มีขนาดใหญ่โตและมีผู้คนพลุกพล่าน แต่ตลาดสามชุกก็ไม่ได้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวมากนัก เนื่องจากทางภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทต่อการค้าขายภายในตลาดเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อย่างเช่น การกำหนดมาตรการในการใช้คูโปงแทนเงินสดในการซื้อขายสินค้าภายในตลาดในช่วงสงคราม และการควบคุมการซื้อขายสินค้าบางรายการเป็นพิเศษ

²⁵ ประวัติกรมป่าไม้ 2439-2514 กรมป่าไม้กระทรวงเกษตร (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 48-49.

²⁶ กฤตยา เสริมสุข, สามชุก บ้านเรา (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา)

²⁷ สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพิชัย ไม่หวาด, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณปรางค์ สุวรรณวัฒนกิจ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549.

อย่างเช่น น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ ข้าวสาร เสื้อผ้า น้ำตาลปี๊บ เป็นต้น²⁸ ซึ่งพอผ่านพ้นจากช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ไปได้ไม่นาน บรรยาการของการค้าขายภายในตลาดสามชุกก็ได้กลับมาสู่ สภาวะปรกติ และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ภาพที่ 27 การทำไม้ในสมัยก่อน

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ภายหลังจากการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวรในช่วงทศวรรษ 2460 ตลาดสามชุกได้กลายเป็นตลาดที่เริ่มมีการขยายตัวทางกายภาพและการค้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดประจำอำเภอที่มีผู้คนทั่วไปรู้จักกันอย่างกว้างขวางเรื่อยมา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าลักษณะทั่วไปของตลาดในช่วงทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 จะมีความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่วิถีชีวิตของชาวตลาดสามชุกยังคงมีการสืบเนื่องมาจากช่วงก่อนหน้าเป็นอย่างมาก ซึ่งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในตลาดในช่วงหลังทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 มีทิศทางที่น่าสนใจ ดังนี้

²⁸ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิถีขวิโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

3.3 วิถีชีวิตของชาวตลาดในยุคเดิบท

สำหรับวิถีชีวิตของชาวตลาดสามชุกในยุคเดิบท ถึงแม้ว่าจะเริ่มมีหลายสิ่งหลายอย่างเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่สภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านในตลาดส่วนใหญ่ยังคงมีการสืบเนื่องจากในช่วงก่อนทศวรรษ 2460 โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด และด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องตามคำบอกเล่าของคนในสมัยนั้น ดังนี้

3.3.1 ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลาดสามชุกยังคงเป็นตลาดที่มีผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาปฏิสัมพันธ์และเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากตลาดสามชุกเป็นหนึ่งในตลาดประจำท้องถิ่นเพียงไม่กี่แห่งที่ชาวบ้านจำเป็นต้องเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายอยู่เสมอ ดังนั้น จึงทำให้มีชาวบ้านหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏอยู่ในตลาดแห่งนี้มาโดยตลอด ตั้งแต่ทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเช่น ชาวจีน ชาวกระเหรี่ยง และชาวละว้า เป็นต้น ส่วนกลุ่มเชื้อชาติลาวที่เคยเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและเข้ามาตั้งรกรากภายในชุมชนในช่วงก่อนเกิดตลาด สันนิษฐานได้ว่า ชาวลาวถูกกลืนเป็นคนไทยแล้วโดยสมบูรณ์ เพราะไม่ปรากฏข้อมูลของการอยู่อาศัยในกลุ่มน้ำท่าจีนอย่างชัดเจน และที่สำคัญคนไทยและคนลาวแบ่งแยกกันได้ยากเพราะมีภาษาและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้น หากกล่าวถึงคนไทยที่อาศัยอยู่ในตลาดสามชุกตั้งแต่ทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา จึงหมายรวมถึงคนลาวไปโดยปริยาย²⁹

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จะปรากฏอยู่ในตลาดสามชุกอยู่เป็นจำนวนมากก็ตาม แต่การเข้ามาตั้งถิ่นฐานและการเข้ามาอยู่อาศัยภายในตลาด จะจำกัดเฉพาะกลุ่มคนไทย คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มคนในบางกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างเช่น ชาวกระเหรี่ยง และชาวละว้า ยังคงต้องการรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอาไว้เช่นเดิมและไม่คุ้นเคยกับการใช้ชีวิตอยู่ในตลาด จึงได้มีการอพยพโยกย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลชุมชนหรือถอยร่นเข้าสู่เขตป่ากันเกือบหมดตั้งแต่มีการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวร เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมของตนต้องถูกกลืนไป แต่ในขณะเดียวกันชาวป่าเหล่านี้ก็ยังคงมีการเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับชาวบ้านในตลาดอยู่เสมอ เพื่อนำสินค้าจากป่าเข้ามาขายและเข้ามาซื้อหาแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นจากตลาดกลับไปใช้สอยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งรกรากและอยู่อาศัยในตลาดในก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีอยู่ด้วยกันเพียง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนไทย กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และกลุ่ม

²⁹ ต่วน ลีเซิง และ คนอื่น ๆ, บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันตก: ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม, 40.

คนจีน เป็นต้น โดยกลุ่มคนที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเป็นกลุ่มคนไทย ในขณะที่กลุ่มคนจีนและกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนยังคงมีไม่มากนัก เพราะยังคงอาศัยอยู่รอบตลาดเป็นส่วนใหญ่

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังคงมีลักษณะของการเกื้อกูลกันอยู่ค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าในขณะนั้นจะเริ่มมีคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนอพยพเข้าสู่ตลาดสามชุกแล้วก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ก็เกินไปโดยราบรื่น โดยที่ไม่มีการกระทบกระทั่งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แต่อย่างใด เพราะตลาดสามชุกเป็นตลาดที่รักความสงบ ดังนั้น ความเกื้อกูลและความเอื้ออาทรของชาวบ้านในตลาดจึงมีให้แกกันอยู่เสมอและพร้อมที่จะเผื่อแผ่ไปยังผู้ที่อพยพมาอยู่ใหม่ตลอดเวลา อย่างเช่น หากชาวจีนอพยพคนใด ต้องการหาที่พักและต้องการหางานทำ ก็จะให้ที่พักอาศัยและให้งานทำ, หากบ้านไหนเกี่ยวข้าว ก็จะช่วยเหลือกันลงแขกเกี่ยวข้าว, หากบ้านไหนมีงานบุญ ก็จะช่วยเหลือกันโดยการเอาแรงในงานบุญต่าง ๆ , หากบ้านไหนขาดสนเรื่องการกินการอยู่และเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ ก็จะมีการแบ่งปันข้าวของและให้หยิบยืมเงินแก่กัน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงมีแต่ความสงบสุขมาโดยตลอด จนทำให้ปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งอย่างรุนแรง ฯลฯ แทบจะไม่ปรากฏขึ้นกับตลาดแห่งนี้เลยทีเดียว

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตลาดสามชุกกับชุมชนอื่น ๆ นอกเหนือจากการติดต่อค้าขายแล้วนั้น การถ้อยทีถ้อยอาศัยและการรวมแรงร่วมใจกันระหว่างชุมชน ยังถือเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านในตลาดสามชุกกับชุมชนอื่น ๆ ยังคงมีให้แกกันมาโดยตลอด โดยการร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างตลาดสามชุกกับชุมชนอื่น ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางเข้ามาช่วยงานกันตามวาระและโอกาสที่จัดขึ้นในตลาดหรือในที่อื่น อย่างเช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค งานศพ งานศาลเจ้าพ่อหลักเมือง งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานฉลองอุโบสถ ฯลฯ ซึ่งชาวบ้านจะเกณฑ์คนในชุมชนหรือไม่ก็จะนำสิ่งของที่หาได้ในท้องถิ่นบรรทุกใส่เกวียนและเรือเข้าไปช่วยงานอยู่เสมอ แต่ในขณะเดียวกันหากชุมชนใดที่ตั้งอยู่ไกลมากจนไม่สามารถเดินทางเข้าไปช่วยงานได้สะดวก ชาวบ้านก็ส่งตัวแทนเพื่อนำเงินที่ได้จากการเรียไ้ภายในชุมชนหรือสิ่งของที่จำเป็นต่อการจัดงานเข้าไปช่วยเหลือแทน โดยสิ่งของที่ชาวบ้านมักนิยมนำมาช่วยงานในขณะนั้นจะมีทั้ง ข้าวสาร มะพร้าว ถั่วฝักยาว อ้อย หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างตลาดสามชุกกับชุมชนอื่น ๆ ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยและการถ้อยทีถ้อยอาศัยค่อนข้างสูงตลอดมา

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนกับรัฐ ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของผู้เช่าที่ดินกับเจ้าของที่ดิน โดยชาวบ้านในตลาดมีฐานะเป็นผู้เช่า ส่วนทางภาครัฐมีฐานะเป็น

เจ้าของที่ดิน เนื่องจากในช่วงหลังปี พ.ศ.2441 เป็นต้นมา ทางภาครัฐได้กำหนดว่า บริเวณซอย 1 และซอย 2 ของตลาดสามชุก เป็นที่ราชพัสดุ เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของที่ว่าการอำเภอ ดังนั้น การที่ชาวบ้านจะเข้ามาอยู่อาศัยหรือเข้ามาสร้างบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเสียค่าเช่าตามอัตราที่ทางภาครัฐกำหนดตามกฎหมายตลอดมา ซึ่งในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ทางภาครัฐได้กำหนดอัตราในการเช่าที่ดินในอัตรา 2 ต่อปี ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับรัฐในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นไปในลักษณะของผู้เช่าและเจ้าของที่ดินมาโดยตลอด³⁰ ส่วนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกเหนือจากการที่ทางภาครัฐได้เข้ามาควบคุมดูแลในด้านการค้าแล้วนั้น ทางภาครัฐยังได้มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และมีการตรวจตราความสงบเรียบร้อยภายในตลาดและท้องถื่นอีกด้วย โดยเฉพาะในการใช้เครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์บินสำรวจและลาดตระเวนไปมาในบริเวณตลาดและท้องถื่นในช่วงสงคราม และการประกาศให้ราษฎรดับไฟหรือห้ามจุดไฟในยามค่ำคืนเพื่อไม่ให้กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกจึงรอดพ้นจากภาวะสงครามและไม่ได้รับผลกระทบต่อภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่อย่างใด³¹

3.3.2 ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

ตลาดสามชุกเป็นตลาดที่มีความเชื่อและมีความศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่อดีตและถูกสร้างขึ้นโดยบรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตลาดมีความเชื่อและมีความศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนมาโดยตลอด โดยความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้นได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในสมัยที่ตลาดสามชุกยังเป็นชุมชนสามชุกเดิม โดยเกิดจากชาวบ้านในชุมชนที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนขึ้นในปี พ.ศ.2370 ซึ่งสร้างขึ้นจากไม้

³⁰ สัมภาษณ์ คุณสุณิภา เหลืองศรีดี, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณวิบูลย์ จึงเจริญสุขยิ่ง, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549.

³¹ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณน้อม จำปานิล, ชาวบ้านตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549.

ชัยพฤกษ์ทั้งหลายตามแบบอย่างของสถาปัตยกรรมไทยสมัยก่อน เพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นและต่างถิ่นได้เข้ามาเคารพกราบไหว้เมื่อเดินทางเข้ามาค้าขาย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่ชุมชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2439 ชุมชนสามชุกเดิมจะได้มีการโยกย้ายไปหมู่บ้านสามเพ็งก็ตาม แต่ชาวบ้านในชุมชนก็ได้ช่วยกันทำพิธีย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนตามมาด้วย ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านยังคงมีความรักความผูกพันต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังนี้เสมอมา ส่วนการทำพิธีย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลักเก่ามาตั้งยังพื้นที่แห่งใหม่ในขณะนั้น สันนิษฐานว่าเป็นการเคลื่อนย้ายในลักษณะที่ไม่ต้องมีการรื้อถอนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังเก่าออกแต่อย่างใด เพราะในขณะนั้น พบว่า ภายหลังจากการทำพิธีสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมาสร้างขึ้นใหม่ที่บ้านสามเพ็ง ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังเก่าที่บ้านสามชุกยังคงปรากฏอยู่เช่นเดิมและยังมิได้ถูกรื้อถอน ดังนั้น ลักษณะของการย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตามธรรมเนียมโบราณ จึงเป็นการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นใหม่ในชุมชนที่มีการโยกย้าย หลังจากนั้นก็อัญเชิญเจ้ารูปจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังเก่ามาใส่กระถางใหม่และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามธรรมเนียม จึงถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธี โดยที่ไม่ต้องมีการรื้อศาลเก่าออก

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองภายในชุมชนแห่งนี้ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและยังคงฝังรากลึกในชุมชนอยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากชาวบ้านได้มีการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังใหม่ขึ้นในปี พ.ศ.2467 ภายหลังจากก่อสร้างวัดตลาดสามชุกขึ้นมาอย่างเป็นกิจจะลักษณะ โดยมีชื่อว่า “ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุก” หรือ “เจ๊ปปึงเถ่ากง” แม้ว่าการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในครั้งนี้จะมีวัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตาม เนื่องจากได้มีการผสมผสานวัฒนธรรมจีนเข้าไปในการก่อสร้างและการประกอบพิธีกรรม แต่ความรักความศรัทธาของชาวบ้านในชุมชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก็ไม่ได้ลดน้อยถอยลงไปเลย และที่สำคัญการก่อสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในครั้งนี้ ยังได้เพิ่มแรงศรัทธาและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีกด้วย เนื่องจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังนี้เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนทั้งสองวัฒนธรรม ดังนั้น จึงทำให้ชาวจีนและชาวไทยที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นและละแวกใกล้เคียงพากันเดินทางเข้ามาเคารพสักการะกันอย่างไม่ขาดสายมาโดยตลอด จนทำให้บริเวณหน้าด้านหน้าศาลเจ้าแน่นขนัดไปด้วยผู้คนจำนวนมากเลยทีเดียว

ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งคนไทย คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีน ต่างยังคงยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีของตนอยู่เสมอ ทั้งการทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม ถือน้ำพระพรหม ถวายภัตตาหาร การแต่งงาน การบวชนาค การฝังศพ เป็นต้น ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าววัฒนธรรมบางอย่างจะได้รับการผสมผสานและเกิดการยอมรับระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

บ้างแล้วก็ตาม โดยเฉพาะการยอมรับวัฒนธรรมจีน อย่างเช่น การสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นใหม่ โดยนำวัฒนธรรมจีนเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย, การแต่งงานระหว่างคนไทยกับคนจีน โดยมีประเพณีจีนเป็นหลัก, คนไทยบางกลุ่มยอมรับวัฒนธรรมซูบผื่น, คนไทยบางคนหันมากินเจ และไหว้เจ้า ฯลฯ ซึ่งในขณะเดียวกันก็พบว่ามิชชันนารีจีนบางกลุ่มเริ่มมีการยอมรับวัฒนธรรมไทย เช่นกัน อย่างเช่น การไหว้พระสวดมนต์, การตัดบวช, การเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม, การประกอบพิธีกรรมในการเผาศพแทนการฝัง, การบวชนาค, การโกนจุก ฯลฯ โดยทั้งสองวัฒนธรรมสามารถยอมรับและผสมผสานวัฒนธรรมของกันและกันได้อย่างกลมกลืนโดยที่ไม่เกิดความแตกแยกหรือแตกต่างกันในชุมชนแต่อย่างใด³²

ภาพที่ 28 (ด้านซ้าย) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุก หรือ “เจี๋ยปึงเถ่ากง” และ (ด้านขวา) “ปะรำ” สำหรับไหว้เจ้า

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภายหลังการก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาอย่างถาวรในช่วงทศวรรษ 2460 ตลาดสามชุกได้กลายเป็นตลาดที่เริ่มมีการขยายตัวทางการค้าและกายภาพขึ้นมาอย่างมั่นคง ซึ่งการขยายตัวของตลาดในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ

³² ปรีชา ทวีสุข, ความคิดเห็นของคนตลาดสามชุก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา).

ได้แก่ การมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการค้าขาย การตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของทางราชการ และการอพยพของคนจีน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่โตและมีผู้คนรู้จักกันอย่างกว้างขวางตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การผลิตเพื่อค้าเพื่อขายภายใต้ระบบเงินตราจะได้เข้ามามีบทบาทต่อตลาดสามชุกแล้วก็ตาม แต่การผลิตจากภายนอกก็ไม่ได้แยกออกจากสังคมพึ่งพาอาศัยอย่างชัดเจนนัก อีกทั้งสภาพวิถีชีวิตของชาวตลาดยังมีการสืบเนื่องมาจากในช่วงก่อนหน้า ดังนั้น ลักษณะของตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นไปในลักษณะของการผสมผสานระหว่างการเป็นสังคมดั้งเดิมที่มีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ค่อนข้างสูง ควบคู่ไปกับการผลิตเพื่อค้าเพื่อขายภายใต้ระบบเงินตราที่มีความพร้อมในการเติบโตและขยายตัว จนทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการเติบโตทางกายภาพและการค้าขึ้นอย่างมั่นคง และมีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ดังจะศึกษาในรายละเอียดต่อไป

บทที่ 4

ตลาดสามชุกรุ่งเรือง : หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520

จากการเติบโตของตลาดสามชุกในช่วงหลังทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา ส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นย่านการค้าที่มีผู้คนรู้จักกันอย่างกว้างขวาง ในฐานะตลาดประจำอำเภอที่อุดมไปด้วยสินค้ามากมายหลากหลายชนิด ทั้งสินค้าที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น สินค้านำเข้าจากกรุงเทพฯ และสินค้าจากต่างถิ่น ฯลฯ ที่นับวันตลาดแห่งนี้ยิ่งมีแต่การขยายตัวและทวีความรุ่งเรืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ซึ่งความรุ่งเรืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น สืบเนื่องมาจากปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ ได้แก่ การอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน การคมนาคมสมัยใหม่ และการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกไม่เพียงแต่เป็นที่รู้จักเฉพาะภายในลุ่มน้ำท่าจีนเท่านั้น แต่ตลาดสามชุกยังมีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลยังต่างลุ่มน้ำอีกด้วย

ดังนั้น เนื้อหาในบทนี้จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรุ่งเรืองของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสำคัญ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นกับตลาดสามชุกอย่างมาก ทั้งการขยายตัวของตลาด การขยายตัวของส่วนราชการและกิจการเอกชน และการขยายตัวของการค้าขาย โดยเนื้อหาในบทนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรุ่งเรือง ลักษณะของตลาดสามชุกในยุครุ่งเรือง และวิถีชีวิตของชาวตลาดในช่วงที่ตลาดเกิดการขยายตัว ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรุ่งเรือง

แม้ว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจการค้าภายในประเทศจะได้รับผลกระทบเป็นอันมากจากภาวะเงินเฟ้อในระดับสูง จนทำให้รายได้ที่แท้จริงของประชากรลดลงไปเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะชาวนาที่ผลิตข้าวเพื่อการส่งออก เนื่องจากทางภาครัฐได้พยายามรักษาระดับราคาสินค้าในเมืองเพื่อไม่ให้ค่าครองชีพถีบตัวสูงขึ้นด้วยการทำให้ราคาข้าวต่ำลง ห้ามส่งออกข้าวในช่วงสงคราม และเก็บภาษีข้าวส่งออกข้าวในระดับสูงในระยะหลังสงคราม¹ แต่อย่างไรก็ตาม ภาพรวม

¹ พอพันธ์ อุยยานนท์, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์, 2546), 51-52.

ของเศรษฐกิจการค้าภายในลุ่มน้ำท่าจีนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะการค้าข้าว กลับไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะดังกล่าวมากนัก เพราะเศรษฐกิจการค้าภายในลุ่มน้ำท่าจีนค่อนข้างมีเอกเทศและมีเสถียรภาพสูง เนื่องจากตั้งอยู่ห่างไกลจากเมืองหลวงมาก และที่สำคัญการค้าข้าวในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนยังคงสามารถป้อนเข้าสู่โรงสีประจำท้องถิ่นได้ ดังนั้น ตลาดที่ทำการค้าข้าวในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนจึงยังสามารถทำการค้าได้ตามปกติ และยังคงมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมาโดยตลอดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ซึ่งแนวโน้มในการขยายตัวของตลาดหลายแห่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น นอกเหนือจากการค้าข้าวเป็นหลักแล้ว ตลาดหลายแห่งยังได้มีการนำสินค้าหลากหลายชนิดเข้ามาขายภายในตลาดกันเป็นจำนวนมากอีกด้วย โดยเฉพาะสินค้าอันเป็นที่ขึ้นชื่อของตลาดและสินค้าชั้นนำจากต่างถิ่น ซึ่งสินค้าเหล่านี้มักเป็นที่ดึงดูดและเป็นที่ต้องการของผู้คนที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายเป็นอย่างมาก จนทำให้ผู้คนจากทั่วสารทิศพากันหลั่งไหลเข้ามาติดต่อค้าขายมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จึงมักพบเห็นตลาดหลายแห่งในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างเช่น ตลาดสามชุก ตลาดเก้าห้อง ตลาดบางลี่ ตลาดศรีประจันต์ เป็นต้น

จากสภาพที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนส่งผลให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเช่นกัน ซึ่งการขยายตัวของตลาดในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเกื้อหนุน 3 ประการ ได้แก่ การอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน การคมนาคมสมัยใหม่ และการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของคนในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนี้

4.1.1 การอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน

จากการอพยพของชาวจีนละลอกใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างมากมาย เนื่องจากชาวจีนอพยพละลอกใหม่เหล่านี้ได้เข้ามา มีบทบาทต่อการค้าขายภายในตลาด ทั้งในฐานะผู้ผลิต ผู้ค้าผู้ขาย ผู้บริโภค ผู้ขายเครือข่ายทางการค้าเพิ่มมากขึ้น โดยชาวจีนที่มีการอพยพเข้าสู่ตลาดสามชุกละลอกใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่ม² ได้แก่

² สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุนิภา เหลืองศรีดี, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณเจ้หมั่น แซ่เหลียง, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 1 มกราคม 2551.

กลุ่มแรก ชาวจีนที่เคยทำงานในโรงสีข้าว สำหรับชาวจีนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่เคยทำงานอยู่ในโรงสีข้าวมาก่อน ต่อมาเมื่อมีการสะสมทุนจนสามารถตั้งตัวได้ ประกอบกับมีช่องทางในการทำมาหากินในตลาด จึงได้เข้ามาอยู่อาศัยในตลาดและทำมาค้าขายเรื่อยมา โดยชาวจีนกลุ่มนี้มักเติบโตมาจากการเป็นหลงจู๊หรือผู้จัดการ โรงสี ช่างเครื่อง และกุลี³ เป็นต้น

กลุ่มที่สอง ชาวจีนที่เคยอาศัยกันอยู่บนเรือและทำการค้าอยู่บนเรือมาก่อน โดยชาวจีนกลุ่มนี้เมื่อสามารถก่อร่างสร้างตัวได้จากการค้าขายบนเรือ จึงจะเข้ามาตั้งรกรากและเปิดร้านค้าขายในตลาด อย่างเช่น ครอบครัวของคุณปราณี สุวรรณกิจ เป็นต้น ซึ่งคุณปราณีได้เล่าให้ฟังว่า ทั้งบิดาและมารดาของคุณปราณีเป็นชาวจีนทั้งคู่ ได้เข้ามาทำมาหากินอยู่ในเมืองไทยโดยการรับซื้อข้าวเปลือกส่งโรงสีข้าวมาตั้งแต่คุณปราณียังไม่เกิด โดยการล่องเรือรับซื้อข้าวเปลือกข้าวสารตามชุมชนการค้าต่าง ๆ ขึ้นเหนือล่องใต้ไปทั่ว จนกระทั่งมาลงหลักปักฐานอย่างถาวรได้ที่ตลาดสามชุก ในขณะที่คุณปราณีอายุได้ 10 กว่าขวบ หลังจากนั้นทางครอบครัวจึงค่อย ๆ สะสมทุนจนทีละเล็กละน้อยจากการค้าข้าวอยู่บนเรือ และในที่สุดในปี พ.ศ.2519 ก็สามารถย้ายครอบครัวเข้ามาเปิดร้านค้าอยู่ในตลาดสามชุกได้ โดยครอบครัวของคุณปราณีได้เข้ามาเช่าห้องในซอย 5 แล้วเปิดร้านขายข้าวสาร เตา กระจก เกลือ ฯลฯ ที่มีชื่อว่า “ร้านซึ่งจิราวุฒน์” เรื่อยมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้คุณปราณียังเล่าให้ฟังอีกว่า ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การค้าขายค่อนข้างจะคล่องตัว จึงทำให้มีชาวจีนหลายรายที่เคยค้าขายอยู่บนเรือเช่นเดียวกับครอบครัวของตน ต่างทยอยเข้ามาอาศัยอยู่ในตลาดกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งเข้ามาในช่วงก่อนทศวรรษ 2510 และในเข้ามาในช่วงเวลาเดียวกัน จนทำให้อาคารร้านค้าที่เปิดให้เช่าในบริเวณซอย 5 และซอยต่าง ๆ ถูกจับจองจนเกือบหมดภายในตลาดจึงมีชาวจีนหน้าใหม่ ๆ อยู่หลายครอบครัว ที่เริ่มเข้ามามีบทบาททางการค้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา⁴

กลุ่มที่สาม ชาวจีนที่มีการอพยพโยกย้ายเข้ามาจากต่างถิ่น โดยกลุ่มนี้มีอยู่ด้วยกัน 4 ประเภท ได้แก่ **ประเภทแรก** เข้ามาจากการแต่งงาน ซึ่งชาวจีนกลุ่มนี้มีทั้งชาวจีนจากต่างถิ่นที่เข้ามาแต่งงานกับชาวบ้านในตลาดสามชุก และคู่สามีภรรยาชาวจีนที่เพิ่งแต่งงานแล้วเข้ามาสร้างครอบครัวในตลาดสามชุก อย่างเช่น นายเต็กเหม็ง แซ่จ้ง และนางหึงหงษ์ แซ่เอี๊ยะ คู่สามีภรรยาชาวจีน เจ้าของร้านศิลปวัฒนธรรมชาติ ที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในตลาดสามชุกในปี พ.ศ.2493 ภายหลัง

³ ชีระ แก้วประจันต์, “สภาพเศรษฐกิจมณฑลนครชัยศรี พ.ศ.2438-2475” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534), 142-143.

⁴ สัมภาษณ์ คุณปราณี สุวรรณกิจ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549.

การแต่งงานในปี พ.ศ.2492 ฯลฯ **ประเภทที่ 2** เข้ามาจากการแสวงหาที่ทำกินแห่งใหม่ ซึ่งชาวจีนกลุ่มนี้เป็นชาวจีนที่มีหลักแหล่งในการทำมาหากินอยู่แล้วในช่วงก่อนหน้านี้ แต่อาจจะเป็นเพราะการทำมาค้าขายในแหล่งเดิมเกิดความไม่คล่องตัว ประกอบกับในขณะนั้นมีการบอกเล่าต่อ ๆ กันว่า ตลาดสามชุกเป็นแหล่งที่มีการทำมาค้าขายดี จึงทำให้ชาวจีนกลุ่มนี้พากันอพยพโยกย้ายเข้ามายังตลาดสามชุกเรื่อยมา อย่างเช่น นายเลียง แซ่เตีย และนางมาป้อจู แซ่อิง สองสามีภรรยาชาวจีนแต่จิวทื่ออพยพมาจากบ้านแพน คลองเจ้าเจ็ด พระนครศรีอยุธยา เพื่อเปิดร้านขายยาที่มีชื่อว่า “ฮกอันโอสถสถาน” และนายเติ่งเซ็ง เจริญจามีกร ทืออพยพมาจากบ้านแพน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2522 เพื่อเปิดร้านทำเคียวที่มีชื่อว่า “ร้าน ช. เจริญ”⁵ ฯลฯ **ประเภทที่ 3** เข้ามาจากการหนีโจรผู้ร้ายในท้องถิ่นอื่น เนื่องจากในขณะนั้นอำนาจของกฎหมายยังไม่สามารถคุ้มครองชาวบ้านในรودพ้นจากโจรผู้ร้ายได้ในทุกพื้นที่ จึงทำให้มีชาวจีนที่พอมีฐานะบางคน เริ่มหวั่นเกรงทรัพย์สินและชีวิตของตนจะเกิดความสูญเสียเพราะปัญหาโจรผู้ร้ายในท้องถิ่น จึงได้มีการอพยพโยกย้ายเข้าสู่ตลาดสามชุกเพื่อความอยู่รอดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างเช่น นายสุข สองสงวนวงษ์ (ฮั่น แซ่เล่า) เจ้าของร้านขายยาสมุนไพรจีนและไทย “ฮกจ้วนตึง” ชาวจีนจากอำเภอเดิมบางนางบวช ซึ่งได้อพยพเข้าสู่ตลาดสามชุกในปี พ.ศ.2490 เพราะกลัวจะถูกโจรจับตัวไปเรียกค่าไถ่ ในช่วงที่เปิดร้านขายยาอยู่ที่อำเภอเดิมบางนางบวช⁶ ฯลฯ และ**ประเภทที่ 4** เข้ามาจากการหนีภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อาคารบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จะเป็นจุดที่ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยตรง เนื่องจากเป็นจุดยุทธศาสตร์ จนทำให้ไม่สามารถอยู่อาศัยและทำมาหากินได้ตามปกติ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีชาวจีนหลายรายที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวพากันอพยพโยกย้ายหนีภัยสงครามเข้ามาอยู่อาศัยในตลาดสามชุกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างเช่น ครอบครัวของเจ้หมิ่น แซ่เหลียง เป็นต้น ซึ่งเจ้หมิ่นได้เล่าให้ฟังว่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีชาวจีนพากันอพยพเข้าสู่ตลาดสามชุกกันเป็นจำนวนมาก ทั้งหนีโจรผู้ร้าย แต่งงานหาแหล่งทำกินใหม่ และก็มีชาวจีนจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาจากการหนีภัยสงครามเช่นเดียวกับครอบครัวของตน เพราะในขณะนั้นเครื่องบินทิ้งระเบิดจนบ้านเรือนเกิดไฟไหม้เสียหายจนไม่สามารถอยู่อาศัยได้ ด้วยเหตุนี้ ทั้งบิดามารดาของตนจึงพาครอบครัวอพยพจากบางลำพูเข้ามาอาศัย

⁵ คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก, สืบสานงานศิลป์ ถิ่นสามชุก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 35.

⁶ เรื่องเดียวกัน, 34.

อยู่ในตลาดสามชุก พร้อม ๆ กับชาวจีนอีกหลายครอบครัว ในขณะที่ตนมีอายุได้เพียง 4 ขวบ หลังจากนั้นจึงได้เปิดร้านขายทองอยู่ในซอย 4 โดยมีชื่อว่า “เหลียงมีลี” เรื่อยมา⁷

สำหรับการอพยพของชาวจีนละลอกใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ล้วนมีบทบาททำให้การค้าขายภายในตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวจีนเป็นกลุ่มคนที่มีความชำนาญทางการค้า มีความอดทน และมีช่องทางในการทำมาหากินที่กว้างขวางมาก่อนที่จะมีการอพยพเข้าสู่ตลาดสามชุก เพราะต้องอพยพโยกย้ายไปทำมาหากินตามท้องถิ่นต่าง ๆ จนกว่าจะลงหลักปักฐานได้ จึงทำให้ชาวจีนอพยพมีความเชี่ยวชาญและมีเครือข่ายทางการค้าค่อนข้างมาก จนกระทั่งเมื่อมีการอพยพโยกย้ายเข้ามายังตลาดสามชุก เครือข่ายทางการค้าของชาวจีนอพยพเหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ และยังคงมีการติดต่อค้าขายระหว่างกันเรื่อยมา ถึงแม้ว่าจะได้มีการโยกย้ายเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในตลาดสามชุกแล้วก็ตาม ดังนั้น ในการอพยพของชาวจีนเข้าสู่ตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จึงเท่ากับเป็นการนำพาเครือข่ายทางการค้าเข้าสู่ตลาดสามชุกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมากจนทำให้เครือข่ายทางการค้าของตลาดสามชุกมีไปไกลยังต่างลุ่มน้ำ โดยเฉพาะตามจังหวัดต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง อย่างเช่น กรุงเทพฯ พระนครศรีอยุธยา นครปฐม นครสวรรค์ และราชบุรี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากชาวจีนอพยพละลอกใหม่ที่เข้ามามีบทบาทต่อการค้าขายในตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วนั้น ยังพบว่าชาวจีนอพยพในช่วงก่อนหน้านี้ ที่สามารถก้าวขึ้นมาเป็นเจ้าของตลาดและเจ้าของซอย ยังได้เข้ามามีบทบาทต่อตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย อย่างเช่น เจ้าแก้วเขียว แซ่เจ็ง เจ้าของอาคารซอย 1 และห้องแถวริมน้ำ, เจ้าแก้วหุย แซ่เฮง (ขุนจันจันารักษ์) เจ้าของอาคารซอย 2 และพื้นที่ริมแม่น้ำหน้าศาลเจ้า และเจ้าแก่นเนียม แซ่ไคว้ เจ้าของพื้นที่ซอย 3,4 และพื้นที่ริมน้ำบางส่วน เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ได้เข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ควบคุมดูแลกิจการร้านค้าในอาณาเขตของตน ทั้งการเปิดพื้นที่ให้บรรดาพ่อค้าแม่ค้าทั้งหลายเช่าที่เพื่อทำการค้าขาย การสนับสนุนและส่งเสริมการค้าขายสินค้าทั้งในอำเภอและต่างอำเภอ รวมไปถึงการก่อสร้างอาคารร้านค้าเพิ่มเติมเพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้า ฯลฯ จนทำให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จนถึงทศวรรษ 2520

ดังนั้น การอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน จึงถือเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดความรุ่งเรืองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

⁷ สัมภาษณ์ คุณเจ้หมื่น แซ่เหลียง, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 1 มกราคม 2551.

เพราะชาวจีนอพยพพลเอกใหม่และชาวจีนอพยพในช่วงก่อนหน้านี้ ไม่เพียงทำให้ตลาดสามชุกมีเครือข่ายทางการค้าภายในลุ่มน้ำท่าจีนเท่านั้น แต่ยังทำให้ตลาดสามชุกมีเครือข่ายโยงใยไปตามจังหวัดต่าง ๆ ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลองอีกด้วย อย่างเช่น พระนครศรีอยุธยา นครปฐม นครสวรรค์ ราชบุรี และกรุงเทพฯ เป็นต้น

4.1.2 การคมนาคมสมัยใหม่

สำหรับการคมนาคมสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทานในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยโครงการต่าง ๆ ที่ส่งผลให้การคมนาคมทางน้ำภายในลุ่มน้ำท่าจีนเกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายโครงการ ได้แก่ โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา ตำบลโพธิ์พระยา อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2464 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2509 ซึ่งเป็นโครงการชลประทานแห่งแรกของแม่น้ำสุพรรณบุรี, โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำชลมารคพิหารณ์และประตูเรือสัญจรชลมารคพิหารณ์สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478 และโครงการประตูระบายน้ำพระยาบรรลือ และโครงการประตูระบายน้ำเจ้าเจ็ด - บางยี่หน ในปี พ.ศ.2482 เป็นต้น⁸ แต่โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำชลมารคพิหารณ์และประตูเรือสัญจรชลมารคพิหารณ์ ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478 ถือเป็นหนึ่งในหลายโครงการที่มีความสำคัญต่อการคมนาคมทางน้ำและการเกษตรกรรมของชาวบ้านในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมากเป็นพิเศษ เพราะโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการวางโครงการชลประทานแม่น้ำสุพรรณบุรีทั้งลำน้ำของนายเซอร์ธอมัส วอร์ด ที่เสนอไว้เมื่อปี พ.ศ.2478 เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในท้องถิ่นในเรื่องของการชลประทาน การระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วม การเก็บกักน้ำ การจัดรูปที่ดิน และการคมนาคมทางน้ำ ฯลฯ⁹ ดังนั้น โครงการดังกล่าวจึงส่งผลให้การคมนาคมทางน้ำและการผลิตพืชผลทางการเกษตรภายในลุ่มน้ำท่าจีนเกิดการขยายตัวควบคู่กันมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

⁸ “เรื่องประกาศใช้พระราชบัญญัติรักษาคล่องและเก็บค่าธรรมเนียมเรือผ่านประตูน้ำ,”

16-22 มกราคม พ.ศ.2468, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ร.7กษ.

2/3, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ., “เรื่องประกาศใช้พระราชบัญญัติรักษาคล่องและกฎเสนาบดีเรื่องเก็บค่าธรรมเนียมเรือผ่านประตูน้ำ,” 16-22 มกราคม พ.ศ.2468, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ร.7กษ.2/4, หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

⁹ สัมภาษณ์ คุณทเวช บุญลือ, หัวหน้าฝ่ายช่างกลโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549.

ภาพที่ 29 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จทรง
เป็นประธานในพิธีเปิดเขื่อนชลมารคพิจารณ์ เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2498
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อ โดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 30 ประตุน้ำชลมารคพิจารณ์ สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 6 มกราคม 2550

ภาพที่ 31 ประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณ์ สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภายหลังการก่อสร้างประตูระบายน้ำชลมารคพิจารณ์และประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณ์เป็นต้นมา การคมนาคมทางน้ำภายในลุ่มน้ำท่าจีนจึงเกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างจี๊ดสุด เพราะการเดินทางเข้าออกกลุ่มน้ำท่าจีนสามารถกระทำได้ง่ายและสะดวกขึ้น ดังนั้น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา บริเวณลำนํ้าท่าจีนจึงคลาคล่ำไปด้วยเรือน้อยใหญ่อ่างไม่ขาดสายมาโดยตลอด ซึ่งมีทั้งเรือบรรทุกข้าวเปลือก เรือบรรทุกทราย เรือโยง เรือแม่เหล็ก เรือแดง เรือบริษัท ขนส่งสุพรรณฯ เรือยนต์ เรือปอด ๆ เรือพาย เรือสำปั้น เรือกลไฟ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณ์มีรายได้จากการขายตั๋วเดินเรืออยู่เป็นจำนวนมากตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹⁰

จากการสอบถาม คุณพิชัย ไม่หวาด คณะกรรมการตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์และอดีตช่างฝีมือสนามชั้น 2 ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก ซึ่งเคยทำหน้าที่ขายตั๋วเดินเรือมาก่อน ทำให้ทราบว่ารายได้ที่ทางประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “อ่างเรือ” ได้รับในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในราว พ.ศ.2490 นั้น มีมากมายถึง 3,000 บาทต่อวันเลย

¹⁰ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพิชัย ไม่หวาด, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549.

ที่เดียว เนื่องจากในขณะนั้นการเดินทางเข้าออกประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณาจะต้องเสียเงินค่าตัวเดินเรือหรือค่าบำรุงทางน้ำชลประทานด้วยกันทุกลำ โดยคิดตามน้ำหนักเรือ ในขณะที่ราคาตัวเดินเรือสมัยก่อนมีราคาเพียง 4 บาท 6 บาท 8 บาท และ 10 บาท จึงทำให้เฉลี่ยแล้ววัน ๆ หนึ่ง จะต้องมียาเรือน้อยใหญ่เดินทางผ่านเข้าออกประตูเรือสัญจรแห่งนี้ไม่น้อยกว่าสามร้อยลำ¹¹ ดังนั้น การเกิดประตูน้ำและประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณาในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีน จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การคมนาคมทางน้ำในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนเกิดการขยายตัวมาโดยตลอด จนทำให้ตลาดหลายแห่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีน โดยเฉพาะตลาดสามชุก เกิดการขยายตัวตามมาด้วย ทั้งนี้เพราะการเดินทางเข้าออกลุ่มน้ำท่าจีนโดยใช้ประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณาในขณะนั้น ย่อมต้องผ่านท่าน้ำบริเวณด้านหน้าตลาดสามชุก ประกอบกับการเดินทางเข้าออกประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณาจะต้องจอดรอเพื่อสลับผ่านประตูเรือสัญจร จึงทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นจุดหนึ่งในการพักเรือที่ขึ้นลงในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บริเวณท่าหน้าด้านหน้าตลาดจึงมีแต่ความคึกคักเกิดขึ้น จนส่งผลให้การค้าขายและอาคารบ้านเรือนภายในตลาดเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปจนถึงทศวรรษ 2520¹²

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทานในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจนทำให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นแล้วนั้น การเติบโตของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เกิดขึ้นตามการขยายตัวของกรมคมนาคมทางน้ำในช่วงเวลาดังกล่าว อย่างเช่น บริษัทเดินเรือขนส่งสุพรรณฯ ฯลฯ ยังส่งผลให้ตลาดสามชุกยังเกิดการเฟื่องฟูเพิ่มขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะบริษัทเดินเรือขนส่งสุพรรณฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้บริการรับส่งลูกค้าที่ต้องการสัญจรไปมาภายในลุ่มน้ำท่าจีนและบริการลูกค้าที่ต้องการใช้ลุ่มน้ำท่าจีนเป็นเส้นทางในการสัญจรไปมาระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง ฯลฯ ดังนั้น การเติบโตของบริษัทเดินเรือขนส่งสุพรรณฯ จึงเอื้ออำนวยให้การคมนาคมทางน้ำในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนเริ่มกลายเป็นที่แพร่หลายมาโดยตลอด อีกทั้งยังช่วยให้การเดินทางจากชุมชนต่าง ๆ มายังตลาดสามชุก และจากตลาดสามชุกไปยังชุมชนต่าง ๆ สามารถกระทำได้อย่างง่ายและสะดวกขึ้น เนื่องจากมีเรือโดยสารไว้คอยบริการรับส่งลูกค้าและสัมภาระอยู่เป็นประจำทั้งไปและกลับ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นย่านที่มีผู้คนพลุกพล่านและมีผู้คนจากต่างถิ่นเดินทางเข้าออกอย่างไม่ขาดสาย และในที่สุดตลาดสามชุกก็

¹¹ สัมภาษณ์ คุณพิชัย ไม่หวาด, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549.

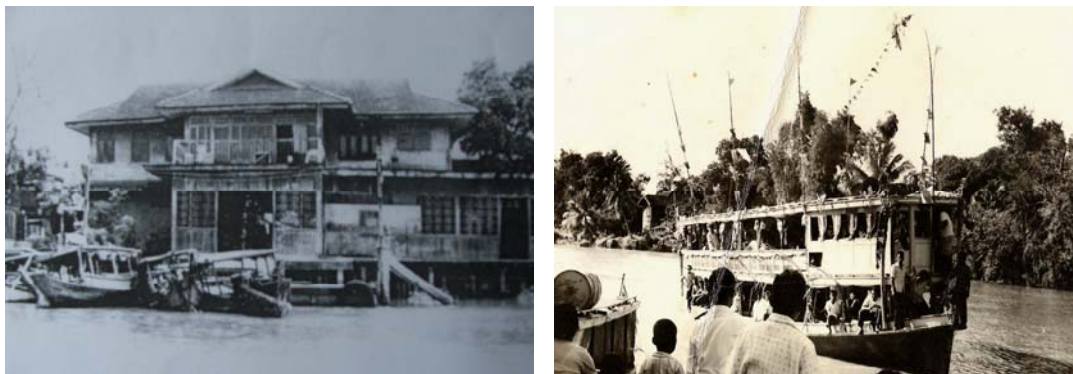
¹² ชุมพล อักพันธานนท์, สามชุกตลาดร้อยปี (นครปฐม: สำนักพิมพ์ไปทำไม, 2550).

สามารถขยายเครือข่ายทางการค้าออกไปไกลทั้งในกลุ่มน้ำทำเงินและต่างกลุ่มน้ำได้อย่างมากมายตั้งแต่
นั้นเป็นต้นมา¹³

ภาพที่ 32 ตัวเดินเรือ หรือใบรับค่าบำรุงทางน้ำชลประทาน ราคา 4 บาท 6 บาท 8 บาท และ 10 บาท
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คุณศิริ โคม แจ่มประจักษ์ พนักงานธุรการชั้น 3
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก), 28 ธันวาคม 2549

¹³ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549.

ภาพที่ 33 (ภาพซ้าย) บริษัทขนส่งสุพรรณฯ , (ภาพขวา) เรือโดยสารขนส่งสุพรรณฯ แบบสองชั้น
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

4.1.3 การเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม

สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่เริ่มมีการเติบโตขึ้นในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมานั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท ได้แก่ โรงสีข้าวและโรงงานน้ำตาล โดยโรงสีข้าวจะมีอยู่ด้วยกัน 3 โรง ได้แก่ โรงสีบน โรงสีกลาง และโรงสีล่าง ซึ่งทั้งหมดถูกสร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2500 เป็นโรงสีข้าวที่มีขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในย่านชุมชน และมีความทันสมัยกว่าโรงสีข้าวในสมัยเดียวกัน ส่วนโรงงานน้ำตาล จะมีอยู่ด้วยกัน 1 แห่ง ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2499 ที่บ้านบางขวาง ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นโรงงานผลิตน้ำตาลทรายขาวพิเศษแห่งแรกของภาคตะวันตก และเป็นโรงงานที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 5 ของเอเชีย¹⁴

¹⁴ ชุมพล อักพันธานนท์. สามชุกตลาดร้อยปี.

ภาพที่ 34 โรงสีกลาง สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2500

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 35 โรงงานน้ำตาลทรายแห่งแรกของภาคตะวันตก สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2499

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

จากการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม อย่างเช่น โรงสีข้าวและโรงงานน้ำตาลแห่งแรกของภาคตะวันตกในช่วงทศวรรษ 2500 ได้ส่งผลให้ตลาดสามชุกเกิดความรุ่งเรืองและเกิดการขยายตัวทางการค้ามากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากผลผลิตต่าง ๆ ที่ป้อนเข้าสู่โรงสีและโรงงานน้ำตาลในขณะนั้น ยังคงต้องผ่านกระบวนการในการซื้อขายภายในตลาดสามชุกเป็นหลัก จึงทำให้ผู้คนต่างหลั่งไหลเข้าสู่ตลาดสามชุกอย่างไม่ขาดสายเรื่อยมา ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเข้ามาซื้อขายโดยตรงระหว่างพ่อค้าแม่ค้าที่ตลาด และการเข้ามาซื้อขายโดยการโอนเงินหรือการชำระเงินผ่านทางธนาคาร เป็นต้น เพราะการซื้อขายแต่ละครั้ง ย่อมมีจำนวนเงินที่ค่อนข้างมากและมหาศาล การใช้เงินสดในทุก ๆ ครั้งที่มีการซื้อขายกัน จึงทำให้การค้าขายเกิดความไม่สะดวกขึ้นได้ ประกอบกับในขณะนั้นตลาดสามชุกเป็นย่านการค้าที่มีธนาคารตั้งอยู่ บรรดาผู้ซื้อผู้ขายหลายรายจำเป็นต้องพึ่งบริการจากธนาคารในตลาดเพื่อดำเนินธุรกรรมทางการเงินร่วมกัน ซึ่งการขอรับบริการทางการเงินจากธนาคารในขณะนั้น มีมากจนทำให้ธนาคารหลายแห่งเริ่มเข้ามาเปิดทำการอยู่หลายสาขาภายในตลาดแห่งนี้ อย่างเช่น ธนาคารนครหลวง ธนาคารเอเชีย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารศรีนคร ฯลฯ¹⁵ ซึ่งทั้งหมดได้เติบโตขึ้นในช่วงหลังปี พ.ศ.2499 เป็นต้นมา

ดังนั้น การเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งในช่วงทศวรรษ 2500 จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การค้าขายภายในตลาดสามชุกเกิดความคึกคักและเกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากโรงสีข้าวในย่านการค้าสามชุกเป็นโรงสีข้าวที่มีขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในย่านชุมชน ชาวบ้านจึงสามารถซื้อขายและขนส่งสินค้ากันได้สะดวกกว่าโรงสีหลายแห่งที่ตั้งห่างไกลออกไป ประกอบกับในขณะนั้นโรงงานน้ำตาลที่เกิดขึ้นในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุกเป็นโรงงานน้ำตาลทรายแห่งแรกของภาคตะวันตกและเป็นโรงงานที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 5 ของเอเชีย โรงงานน้ำตาลแห่งนี้จึงสามารถรับซื้อผลผลิตจากชาวไร่ในปริมาณมากได้ จึงทำให้ชาวไร่หลายรายที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ในแถบตะวันตก เกิดแรงจูงใจในการเข้ามาติดต่อค้าขายผลผลิตกันเป็นจำนวนมาก จนทำให้ตลอดช่วงหลังทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ตลาดสามชุกจึงเกิดการหลั่งไหลของผู้คนเข้าสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งการเดินทางเข้ามาติดต่อซื้อขายวัตถุดิบที่ป้อนเข้าสู่โรงสีและโรงงานน้ำตาล และการเข้ามาติดต่อขอรับบริการทางการเงินจากทางธนาคารภายในตลาด

¹⁵ สัมภาษณ์ คุณสมชาย หงษ์สุพรรณ, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพิชัย ไม่หวาด, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549.

สามชุก ไม่ว่าจะเป็นการกู้ยืมเงิน การฝากถอน การโอนเงิน และการขึ้นเชื่อกับทางธนาคาร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกเกิดความรุ่งเรืองและเกิดการขยายตัวทางการค้าอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน การคมนาคมสมัยใหม่ และการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวทางกายภาพและการค้าในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งสิ้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ส่งผลให้ลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเติบโต มีทิศทางที่น่าสนใจ ดังนี้

4.2 ลักษณะของตลาดสามชุกในยุครุ่งเรือง

สำหรับสภาพทั่วไปของท้องถิ่นต่าง ๆ โดยรอบบริเวณตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 นั้น ได้เกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ทั้งการขยายเนื้อในการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร การขยายตัวของการคมนาคมทางน้ำ การขยายตัวของการค้า และการขยายตัวของอาคารบ้านเรือน โรงสี และโรงงานต่าง ๆ บริเวณริมแม่น้ำท่าจีน เป็นต้น¹⁶ ในขณะที่สภาพทั่วไปภายในตัวตลาดก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นไปในทิศทางที่น่าสนใจเช่นกัน

4.2.1 การขยายตัวทางกายภาพ

การขยายตัวทางกายภาพของตลาดสามชุกและละแวกใกล้เคียงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 จะมีอยู่ด้วยกันหลายด้าน อย่างเช่น การขยายตัวของอาคารบ้านเรือน และการขยายตัวของส่วนราชการ สถาบันสงฆ์ กิจการเอกชน เป็นต้น ซึ่งการขยายตัวทางกายภาพในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้ส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวาง เป็นตลาดที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลกว่าหลายอำเภอ และเป็นตลาดที่เป็นเสมือนศูนย์รวมผู้คน สินค้า ส่วนราชการ แหล่งบันเทิง และการคมนาคมทางน้ำ ฯลฯ ได้ในที่สุด

¹⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี, ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.2523-2524 (สุพรรณบุรี:ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), 27.

ภาพที่ 36 ตลาดสามชุกในช่วงทศวรรษ 2500

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

สำหรับการขยายตัวของอาคารบ้านเรือนภายในตลาดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 ส่วนใหญ่จะเป็นการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นใหม่และการต่อเติมอาคารภายในตลาดให้มีพื้นที่ใช้งานมากขึ้นเป็นสำคัญ ซึ่งการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นใหม่ จะเป็นการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นใหม่ในบริเวณซอย 5 โดยมีนายเจริญ สถาปิตานนท์เป็นเจ้าของ ในขณะที่การต่อเติมอาคารบ้านเรือนให้มีพื้นที่ใช้งานมากขึ้น จะเกิดขึ้นกับอาคารบ้านเรือนในบริเวณซอย 1 - 4 อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ดังนั้น อาณาเขตของตลาดสามชุกในช่วงก่อนทศวรรษ 2520 จึงมีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 5 ซอย คือ ซอย 1 ซอย 2 ซอย 3 ซอย 4 และซอย 5

ส่วนการขยายตัวของส่วนราชการ สถาบันสงฆ์ และกิจการเอกชน ในช่วงก่อนทศวรรษ 2520 ก็ได้มีเพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลายเช่นกัน โดยส่วนใหญ่ได้มีการก่อสร้างขึ้นในช่วงทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา ได้แก่ วัดวิมลโกคาราม วัดประจำตลาดสามชุก ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2490, สำนักงานที่ดิน สถานีอนามัยสามชุก ธนาคารนครหลวง ธนาคารเอเชีย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารศรีนคร สร้างขึ้นในช่วงหลังทศวรรษ 2490 , โรงหนัง ซอย 4 และโรงหนัง ซอย 5 สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2500, โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม โรงเรียนสหศึกษาแห่งแรก

ในอำเภอสามชุก เริ่มทำการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2501, ที่ทำการไปรษณีย์
โทรเลขสามชุก และห้องสมุดประชาชน สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2520 เป็นต้น¹⁷

ภาพที่ 37 วัดวิมลโกถาราม วัดประจำตลาดสามชุก ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2490

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

¹⁷ สัมภาษณ์ คุณสมชาย หงษ์สุพรรณ, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกถาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณนิทยา ศรีสมบุรณ์, อาจารย์โรงเรียนประทีปศึกษา อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 14 กุมภาพันธ์ 2550; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 15 กุมภาพันธ์ 2550.

ภาพที่ 38 โรงหนังเก่า ซอย 4 สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2500
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่

ภาพที่ 39 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม
เริ่มทำการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2501
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 40 ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสามชุก สร้างขึ้นประมาณทศวรรษ 2520

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการขยายตัวของอาคารบ้านเรือน ส่วนราชการ สถาบันสงฆ์ และกิจการเอกชนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 แล้วนั้น บริเวณทำน้ำตรงหัวตลาด และร้านค้าต่าง ๆ ภายในตลาดยังได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งทำน้ำตรงหัวตลาดที่เคยใช้ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น จะมีเพียง 3 ท่า คือ ท่าที่ 1 (ชอย 1), ท่าที่ 2 (ชอย 2) และท่าที่ 3 (ด้านหน้าศาลเจ้า) แต่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา กลับมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 6 ท่าด้วยกัน โดยในแต่ละท่าจะมีหน้าที่แตกต่างกันไป ดังนี้

ท่าที่ 1 บริเวณชอย 1 เป็นท่าเรือแท็กซี่

ท่าที่ 2 บริเวณชอย 2 เป็นท่าเรือส่ง ท่านี้อยู่ขายส่งสินค้าไม่ว่าจะเป็นอุปโภคบริโภคจำพวกของโชห่วยหรือสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันทุกชนิดมักมาจอดทำนี่ย เพื่อจัดส่งสินค้าไปให้ร้านค้าในตลาดหรือไปรับคำสั่งซื้อสินค้าของร้านค้าในตลาด ส่วนใหญ่ต้องรอจอดค้างคืนรองกว่าจะค้าขายเสร็จ ก่อนที่จะขึ้นไปขายต่อยังตอนบนของแม่น้ำท่าจีน อย่างเช่น ตลาดประตูน้ำ ตลาดบ้านทิง ตลาดนางบวช ตลาดท่าช้าง ตลาดหันคา หรือตลาดสามง่าม-ท่าสามโบสถ์ เป็นต้น

ท่าที่ 3 บริเวณตรงหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุก เป็นท่าเรือสีแดงเลือดหมูของบริษัทสุพรรณฯ ขนส่ง จำกัด หรือท่าเรือบริษัท ซึ่งท่านี้อาจพิเศษกว่าทุกท่า เพราะจะมีโป๊ะสำหรับขายตัวโดยสาร และสถานที่ขนถ่ายสินค้าก่อนขึ้นขบวนและแข็งแรง

ท่าที่ 4 บริเวณปลายสุดของซอยที่ 3 เป็นท่าเรือแดง

ท่าที่ 5 บริเวณปลายซอยที่ 4 เป็นท่าเรือรับจ้าง เช่น เรือหางยาว เรือแท็กซี่ อาจมีบางครั้งที่เป็นเรือขนส่งสินค้าเข้ามาจอด

ท่าที่ 6 บริเวณบริเวณซอย 5 เป็นท่าถ่านของนายเจริญ หรือที่เรียกกันว่า “ท่านายเจริญ” เป็นท่าที่ขนส่งสินค้าหนักหรือใช้เวลาในการขนส่งนาน เช่น เกลือ เครื่องปั้นดินเผา โอ่ง น้ำปลา มะพร้าว ถ่าน ข้าว เป็นต้น (ดังภาพที่ 41)

ส่วนร้านค้าต่าง ๆ ภายในตลาดที่เกิดการขายตัว ส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะของการรวมกลุ่มเป็นย่านการค้าย่อยขึ้น อย่างเช่น ย่านไหนทำอะไรส่วนใหญ่ก็จะทำอย่างนั้น หรือไม่ย่านไหนค้าขายอะไรส่วนใหญ่ก็จะค้าขายเช่นนั้น เป็นต้น โดยในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า มีร้านค้าหลายร้านได้ทำการค้าขายในลักษณะเดียวกันและตั้งอยู่ในละแวกเดียวกันหลายแห่ง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทร้านค้าและลักษณะร้านค้าในช่วงเวลาดังกล่าว ได้ดังนี้¹⁸

ซอย 1 เป็นย่านการค้าขายที่มีการผสมผสานหลากหลายปะปนกัน ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของเล่น ฯลฯ ทำให้ถนนเส้นนี้เป็นพื้นที่การค้าที่มีความพลุกพล่านมากเป็นพิเศษ

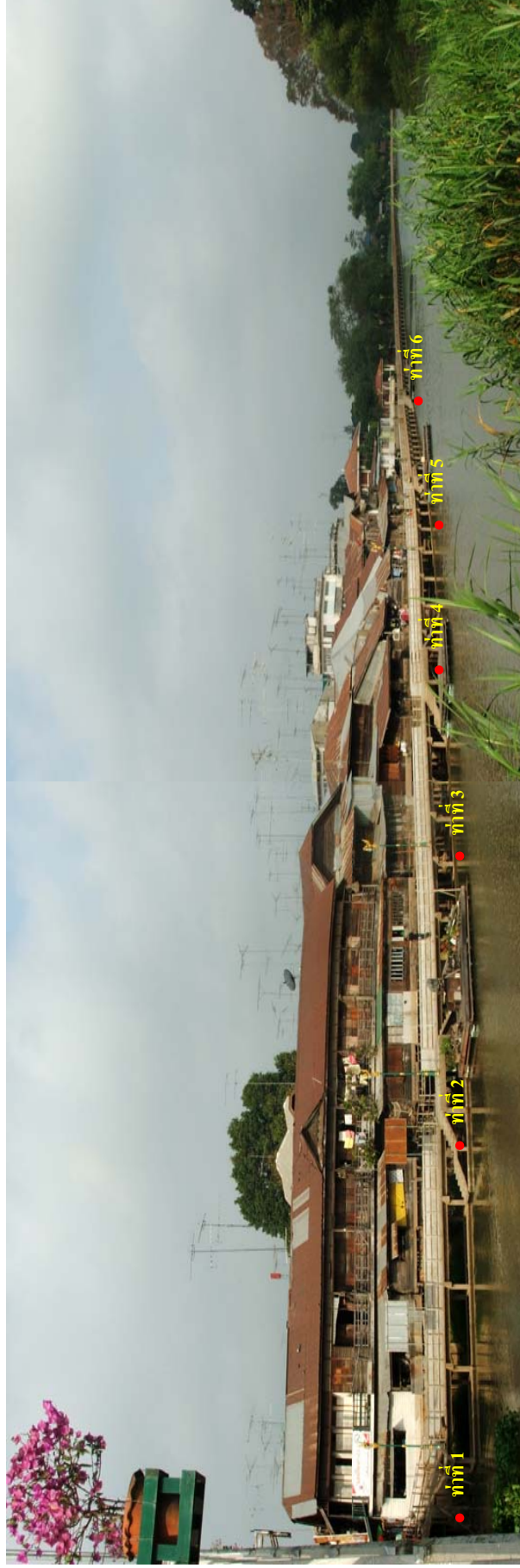
ซอย 2 เป็นพื้นที่กิจกรรมการค้าที่ให้ความรู้สึกรักของการพักผ่อน อย่างเช่น ร้านทำผมสตรี โรงแรม ฯลฯ เพียงไม่กี่ร้าน นอกนั้นเป็นพื้นที่พักอาศัยเป็นส่วนใหญ่

ซอย 3 เป็นซอยที่มีร้านค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านยาจีนโบราณ และร้านทองรูปพรรณ เป็นต้น

ซอย 4 เป็นย่านพาหุรัดหรือบางลำพูของตลาดสามชุก ซึ่งมีทั้งร้านตัดเย็บเสื้อผ้า และร้านผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

ซอย 5 เป็นการค้าในรูปแบบเกี่ยวกับการเกษตรกรรม ตั้งแต่เครื่องมือเครื่องใช้ จนถึงสินค้าเกษตรแปรรูปต่าง ๆ

¹⁸ กฤตยา เสริมสุข, สามชุก บ้านเรา (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา)

ภาพที่ 41 บริเวณท่าน้ำด้านตลาดสามชุก ที่ในอดีตเคยมีถึง 6 ทำด้วยกัน
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 17 มกราคม 2550

ภาพที่ 42 ร้านทำผมสตรี ซอย 2

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2550

ภาพที่ 43 ร้านทองรูปพรรณ ซอย 3

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2550

ภาพที่ 44 ย่านพาหุรัด ซอย 4

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2550

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 ตลาดสามชุกจึงมีแต่การขยายตัวเกิดขึ้นมาโดยตลอด โดยเฉพาะการขยายตัวทางกายภาพภายในตลาดและละแวกใกล้เคียง ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวาง เป็นตลาดที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลกว่าหลายอำเภอ และเป็นตลาดที่เป็นเสมือนศูนย์รวมผู้คน สินค้า ส่วนราชการ แหล่งบันเทิง และการคมนาคมทางน้ำเรื่อยมา เช่นเดียวกับในด้านการค้าที่มีการขยายตัวออกไปอย่างมากมายเช่นกัน

4.2.2 การขยายตัวทางการค้า

แม้ว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเป็นช่วงที่เพิ่งผ่านพ้นจากสงครามก็ตาม แต่ตลาดสามชุกก็ไม่ได้ได้รับผลกระทบจากสภาวะการดังกล่าวมากนัก เนื่องจากทางภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทต่อการค้าขายภายในตลาดเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อย่างเช่น การกำหนดมาตรการในการใช้คูโปงแทนเงินสดในการซื้อขายสินค้าภายในตลาดในช่วงสงคราม และการควบคุมการซื้อขายสินค้าบางรายการเป็นพิเศษ อย่างเช่น น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ ข้าวสาร เสื้อผ้า น้ำตาลปี๊บ เป็นต้น¹⁹ ซึ่ง

¹⁹ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิคุขีโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

พอผ่านพ้นจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปได้ไม่นาน บรรยากาศของการค้าขายภายในตลาดสามชุกก็ได้กลับมาสู่สภาวะการปกติ และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

สำหรับการขยายตัวทางการค้าภายในตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 นอกเหนือจากการขยายตัวของการค้าข้าวและอ้อยเป็นหลักแล้วนั้น ตลาดสามชุกยังเกิดการขยายตัวทางการค้าในสินค้าประเภทอื่น ๆ ตามมาด้วย โดยเฉพาะสินค้าอันเป็นที่ขึ้นชื่อของตลาด และสินค้าชั้นนำจากต่างถิ่น เนื่องจากในขณะนั้นสินค้าอันเป็นที่ขึ้นชื่อของตลาดและสินค้าชั้นนำจากต่างถิ่น มักเป็นที่เลื่องลือและได้รับความนิยมจากผู้คนทั่วไปอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นสินค้าแปลกใหม่ประจำตลาด ดังนั้น จึงสามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามาจับจ่ายซื้อขายสินค้าได้เป็นอย่างมาก โดยสินค้าอันเป็นที่ขึ้นชื่อในตลาดในขณะนั้น ได้แก่ อาหารและขนมไทยสูตรดั้งเดิม เครื่องดื่ม เครื่องมือทางการเกษตร พืชผลทางการเกษตร และเครื่องจักรสาน ฯลฯ ส่วนสินค้าชั้นนำจากต่างถิ่น ได้แก่ เสื้อผ้า ขนม ของเล่น เครื่องใช้ไฟฟ้า ทองคำ มั่นแกว แดงโม และของโชห่วย เป็นต้น

ภาพที่ 45 อาหารและขนมไทยโบราณ ของขึ้นชื่อในตลาดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2551

ภาพที่ 46 ขนมและของเล่นโบราณ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วงก่อนทศวรรษ 2520
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2551

อย่างไรก็ตาม ในการขยายตัวทางการค้าของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 นอกเหนือจากการนำสินค้าอันเป็นที่ขึ้นชื่อของตลาดและการนำสินค้าชั้นนำจากต่างถิ่นเข้ามาขายในตลาดแล้วนั้น การอพยพชาวจีนและการมีเซลล์แมนจากต่างถิ่นเข้ามาค้าขายภายในตลาดยังมีส่วนทำให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวทางการค้าเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะชาวจีนอพยพและเซลล์แมนจะเป็นกลุ่มคนที่มีช่องทางและมีเครือข่ายทางการค้าค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงมักเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการนำสินค้าจากตลาดสามชุกออกไปค้าและนำสินค้าจากต่างถิ่นเข้ามาขายมาโดยตลอดตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงทศวรรษ 2520 โดยสินค้าที่ชาวจีนและเซลล์แมนมักนำออกไปค้าและนำเข้ามาขายนั้น ได้แก่ เสื้อผ้า น้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน พืชผลทางการเกษตร เครื่องจักรสาน อาหาร ขนม ของเล่น เครื่องใช้ไฟฟ้า และของโซห่วย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวทางการค้าขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีเครือข่ายทางการค้าโยงใยไปทั่วลุ่มทำจีนและต่างลุ่มน้ำอย่างมากมาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยเฉพาะตามตลาดต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท เป็นต้น

ส่วนความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าประเภทต่าง ๆ ภายในตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาแล้วนั้น ได้มีการปรับราคาลงตามราคากลางของจังหวัดสุพรรณบุรีอย่างต่อเนื่อง ตามค่าเงินบาทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งราคาสินค้าที่ทำการซื้อขายกันในตลาดสามชุกส่วนใหญ่ จะมีทิศทางในการซื้อขายที่เพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี โดยมีคณะกรรมการส่วนจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นผู้ปรับราคา (ดังภาคผนวก ง) แต่อย่างไรก็ตาม ราคาสินค้าที่มีการปรับราคาเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ก็

ไม่ได้ส่งผลให้การค้าขายภายในตลาดที่กำลังเกิดการขยายตัวได้รับผลกระทบเท่าใดนัก เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีกำลังซื้อ และที่สำคัญราคาสินค้าที่มีการปรับเพิ่มขึ้นมีราคาไม่สูงมากจนเกินไป ดังนั้น ร้านค้าหลายร้านจึงยังคงมีรายได้และมีกำไรจากการค้าขายอยู่ตามปกติ อย่างเช่นร้านขายทองในซอย 3 ที่ขายทองได้วันละเป็นหมื่น ๆ บาท ในขณะที่ราคาทองในขณะนั้นมีราคาบาทละ 360 บาท²⁰ เป็นต้น

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ตลาดสามชุกได้เกิดความเปลี่ยนแปลงและเกิดการขยายตัวทางกายภาพและการค้าขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งการขยายตัวทางกายภาพและการค้าในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวางและอุดมไปด้วยสินค้าหลากหลายชนิดเท่านั้น เพราะตลาดสามชุกยังกลายเป็นตลาดที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลกว่าหลายอำเภอและหลายจังหวัดอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในตลาดมีทิศทางที่ดีขึ้นมาโดยตลอดตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 โดยวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในช่วงที่ตลาดเกิดการขยายตัว มีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่น่าสนใจ ดังนี้

4.3 ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของชาวตลาดสามชุกในยุครุ่งเรือง

สำหรับวิถีชีวิตของชาวบ้านในตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 นั้น ส่วนใหญ่ล้วนมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในตลาด เนื่องจากในขณะนั้นการค้าขายเกิดการขยายตัว จึงทำให้คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนจำนวนมากมีโอกาสดำเนินการค้าเพิ่มขึ้นและสามารถก่อร่างสร้างตัวจนเป็นเจ้าของกิจการได้อย่างคนไทย ในขณะที่พ่อค้าแม่ค้าคนไทยหลายรายกลับเริ่มห่างหายจากการค้าขายและลดบทบาททางการค้าลงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เนื่องจากเล็งเห็นว่าความเชี่ยวชาญและความชำนาญในการค้าขายเริ่มไม่คล่องตัวเท่ากับคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน และที่สำคัญในช่วงปี พ.ศ.2499 โรงงานน้ำตาลแห่งแรกของตะวันตกได้เกิดขึ้นในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุก จึงทำให้พ่อค้าแม่ค้าคนไทยหันไปทำไร่อ้อยกันอย่างแพร่หลาย

²⁰ สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุมาลย์ จินารักษ์, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549.

เพราะรายได้ดีกว่า ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดเริ่มมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาโดยตลอด และกลายเป็นคนกลุ่มใหม่ที่เริ่มมีบทบาททางการค้าแทนที่คนไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา²¹

ส่วนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวตลาดโดยทั่วไป ถึงแม้ว่าได้มีการเปลี่ยนกลุ่มผู้ค้าจากกลุ่มคนไทยมาเป็นกลุ่มคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนเป็นส่วนใหญ่ แต่ลักษณะของการค้าขายทั่วไปก็ยังคงดำเนินไปตามปกติ โดยในขณะนั้นยังคงพบเห็นพ่อค้าแม่ค้าคนไทยและคนจีนต่างสาละวนกับการทำมาค้าขายของตนอยู่เสมอ จนทำให้มีแต่เสียงดังแข่งแซ่ด้วยสำเนียงสุพรรณฯ จีนไทย อยู่เต็มไปหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทำน้าด้านหน้าตลาดทั้ง 6 ท่า ที่มักจะมีคนคึกคักอยู่ตลอดเวลาและมักจะคลาคล่ำไปด้วยผู้คนมากกว่าบริเวณใด ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน เนื่องจากเป็นจุดค้าขาย และเป็นจุดขนถ่ายสินค้าและผู้คน อย่างเช่น บริเวณทำน้าหน้าศาลเจ้าหรือท่าเรือบริษัท เป็นต้น ซึ่งทำน้าเป็นท่าหลักที่ความเจริญจากกรุงเทพฯ จะมาถึง โดยเฉพาะเวลาประมาณสิบเอ็ดโมงครึ่งไม่เก็นบ้ายโมงของทุกวัน เรือสองชั้นสีแดงเลือดหมูที่เรียกกันว่า “เรือบริษัท” จะออกจากท่าเตียนรอนแรมมาถึงตลาดสามชุก จึงทำให้เห็นผู้โดยสารทั้งที่เป็นชาวสามชุก กรุงเทพฯ และที่มาจากที่อื่น ๆ ต่างเดินกันขวักไขว่และหอบข้าวของพะรุงพะรังอยู่เต็มทำน้าเสมอ ในขณะที่สินค้าใหม่ ๆ ที่เพิ่งออกวางตลาดในกรุงเทพฯ ก็จะถูกนำมากับเรือบริษัทดังกล่าวด้วยเช่นกัน อย่างเช่น ผักผลไม้ ดอกไม้จากท่าเตียน เฟอร์นิเจอร์ แป้ง ข้าวสาร น้ำตาล ของทะเล เครื่องสูบน้ำ เมล็ดพันธุ์พืช วัสดุก่อสร้าง หนังสือ แบบเรียน และอื่น ๆ อีกอีกปีละ ไม่เว้นแม้แต่ของเด็กเล่นอย่างฉลากจับเบอร์และขนมเด็ก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ทำน้าด้านหน้าศาลเจ้ากลายเป็นจุดหนึ่งที่มีความคึกคักมาโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เรือบริษัทฯ เข้ามาเทียบท่าในทุก ๆ ครั้ง²²

²¹ สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุมาลย์ จินารักษ์, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสมชาย หงษ์สุพรรณ, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณชูหงษ์ แซ่เต๋, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 15 กุมภาพันธ์ 2550.

²² กฤตยา เสริมสุข, สามชุก ลมหายใจแห่งอดีต (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา)

ภาพที่ 47 บริเวณท่าเรือแดงในอดีต

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

นอกจากนี้ การที่ชาวบ้านในตลาดสามชุกเริ่มมีฐานะและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ยังส่งผลให้ชาวบ้านสามารถจับจ่ายใช้สอยสินค้าฟุ่มเฟือยต่างๆ ได้อย่างมากมายอีกด้วย อย่างเช่น เสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า ทองคำ เป็นต้น และในขณะเดียวกันก็สามารถสรรหาความบันเทิงจากโรงหนัง โรงเหล้า โรงยาฝิ่น ที่ตั้งอยู่ในตลาดได้ตลอดเวลาเช่นกัน โดยเฉพาะโรงหนัง ซึ่งชาวบ้านจะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นสิ่งแปลกใหม่ประจำตลาด เนื่องจากในสมัยนั้นหากบ้านไหนที่ยังไม่มีโทรทัศน์ดูและยังไม่มีวิทยุใช้ ส่วนใหญ่ก็จะหาความสำราญจากการดูหนังในตลาดแทน และที่สำคัญหนังแต่ละเรื่องก็นำมาฉายในโรงนั้น มักเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความนิยมและร่วมสมัย อย่างเช่น เรื่องหงส์เหิร จุฬาทรีคูณ อินทรีแดง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้คนเฝ้ารอดูและเฝ้าติดตามกันเป็นจำนวนมาก จนทำให้การค้าขายภายในตลาดเกิดความคึกคักตามมาในที่สุด²³

²³ สัมภาษณ์ คุณจินดา พรหมโชติ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 15 กุมภาพันธ์ 2550; สัมภาษณ์ คุณเจ้หมื่น แซ่เหลียง, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 1 มกราคม 2551.

ภาพที่ 48 ตัวอย่างหน้าที่เคยนำเข้ามาฉายในตลาดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 16 กุมภาพันธ์ 2551

ส่วนในด้านความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดและในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าอาจจะมียางบางอย่าง เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามการขยายตัวของตลาดสามชุก แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดและเอกลักษณ์ของตลาดสามชุกถูกลบเลือนลงไป เพราะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดและเอกลักษณ์ของตลาดสามชุกยังคงปรากฏอยู่และยังคงสะท้อนออกมาผ่านความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ ซึ่งความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด และความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีเอกลักษณ์และความน่าสนใจ ดังนี้

4.3.1 ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด

สำหรับความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 มีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับท้องถิ่นอื่น และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับส่วนกลาง เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาด

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็น

ต้นมานั้น แม้ว่าผู้คนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง มีอะไรก็พึ่งพาอาศัยกัน มีความเกื้อกูล มีความรักใคร่ปรองดอง และมีความรักความสามัคคี ฯลฯ แต่ความสัมพันธ์ของผู้คนก็ได้เริ่มมีการแปรเปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากผู้คนในตลาดเริ่มมีหลากหลายกลุ่มหลากหลายประเภท และในขณะเดียวกันเงินตราที่เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาด ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ความสนิทแนบแน่นในลักษณะเช่นเดิม จึงเริ่มกลายเป็นความห่างเหินเข้ามา ซึ่งแต่เดิมเคยมีทั้งการลดแลกแจกแถมและการแบ่งปัน แต่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมานั้น อาจเห็นภาพเหล่านั้นลดน้อยลงไป เพราะความสัมพันธ์ในลักษณะเดิมเริ่มกลายเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะผู้ซื้อผู้ขายขึ้นมาอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดจะเริ่มกลายเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์อันดีของผู้คนในตลาดก็ยังคงมีให้แกกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นคนไทย คนจีน หรือคนไทยเชื้อสายจีนก็ตาม โดยบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่คอยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในตลาดนั้น ได้แก่ เจ้าแก้ว หุย แซ่เฮง หรือ ขุนจ้านงจันารักษ์ (กรมการพิเศษจังหวัดสุพรรณบุรี นายอากรสุรา) เนื่องจากท่านเป็นผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นที่มีผู้คนนับถือมากและเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่มีมนุษยสัมพันธ์สูง ดังนั้น ท่านจึงสามารถดูแล ควบคุม ให้ความช่วยเหลือ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนจีนภายในตลาดมาโดยตลอด ซึ่งคุณสุมาลย์ จินารักษ์ บุตรสาวของขุนจ้านงจันารักษ์ ได้เล่าถึงบิดาของตนให้ฟังว่า “บ้านชั้นสามของเตี้ยเป็นศูนย์กลางสำคัญของชุมชน ตอนกลางวันจะมีคนสูงอายุนั่งคุยกันเล่น เตี้ยเป็นคนใจดีมีเมตตา ไม่ถือตัว เข้ากับคนได้ทุกเพศทุกวัย ใครมีเรื่องเดือดร้อนก็จะมาปรึกษาเตี้ย เตี้ยจะให้คำแนะนำที่ถูกต้อง บางทีก็ให้เงินช่วยเหลือ เตี้ยจึงเป็นที่รักของผู้คนในตลาดเป็นอย่างมาก” ²⁴ ดังนั้น จึงเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างหนึ่งว่าตลาดสามชุกยังคงมีความสงบสุขได้ เพราะส่วนหนึ่งเกิดจากขุนจ้านงจันารักษ์ ผู้คอยประสานความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาตนเอง นอกจากนี้ คำบอกเล่าของคุณสุมาลย์ จินารักษ์ ที่กล่าวถึงขุนจ้านงจันารักษ์ ยังได้สอดคล้องกับคำบอกเล่าของชาวบ้านในตลาดที่ได้เคยสัมผัส เคยใกล้ชิด และเคยได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากท่านขุนมาก่อนอีกหลายท่าน ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือประจำปีพิพิธภัณฑสถานจันารักษ์ เรื่อง “ความคิดเห็นของคนตลาดสามชุกหนังสือ” ที่เรียบเรียงขึ้นโดยอาจารย์ ปรีชา ทวีสุข ²⁵ ดังนี้

²⁴ สัมภาษณ์ คุณสุมาลย์ จินารักษ์, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549.

²⁵ ปรีชา ทวีสุข, ความคิดเห็นของคนตลาดสามชุก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา).

ท่านขุนเป็นคนโอบอ้อมอารี ชอบช่วยเหลือคนยากคนจน มีเมตตา ใครมีเรื่องขัดแย้งกันไปปรึกษาท่าน ท่านจะตัดสินอย่างยุติธรรมเสมอ ท่านเป็นคนดีมีคนนับถือมาก จะได้รับเชิญให้เป็นประธานในงานแต่งงานเสมอ ก่อนจะเสียชีวิต ท่านสั่งลูกหลานไม่ให้ไล่ผู้เช่าบ้านเดิมให้เขาอยู่ต่อไป ห้ามเรียกเบี้ยเจียะใหม่ ท่านเป็นคนดีสมกับตำแหน่งท่านขุน

(จินตนา สุริสมิตร)

ขุนจ้านงเป็นคนใจดี ช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน มีคนนับหน้าถือตาอย่างมาก คนจีนจะเรียกท่านว่า“ซาเล้าเถ่าล่อ” คือ อยู่ตำแหน่งบ้านสามชั้น ท่านเป็นคนดีมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ที่พักพิงชั่วคราวแก่คนที่อพยพมาแล้วยังไม่มีที่อยู่ ทั้งคนไทยและคนจีนเป็นคนรักความยุติธรรม ตรงไปตรงมา เป็นผู้ทำให้พิธีต่าง ๆ ตามประเพณีจีนของตลาดอยู่เสมอ ท่านเป็นคนดีที่น่ายกย่อง

(พิพัฒน์ โฆษิตวิวัฒน์)

ขุนจ้านงเป็นคนดีมาก โอบอ้อมอารี ใครขอความช่วยเหลืออะไรในทางที่ถูกที่ควรก็จะได้ ทุกคนยกให้เป็น“ตัวเถ่าล่อ”(เถ่าเถ่าใหญ่) ของตลาด เป็นคนกว้างขวาง มีคนรู้จักทุกอำเภอ ใครทะเลาะวิวาทกันจะตัดสินอย่างยุติธรรม

(ธนา สุวรรณาสน์)

ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดที่นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจแล้วนั้น ผู้คนส่วนใหญ่ยังอยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง มีอะไรก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคี หากบ้านไหนมีปัญหาทุกข์ร้อนก็สามารถมาปรึกษาหารือกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินเรื่องทอง เรื่องการงาน หรือแม้แต่กระทั่งเรื่องครอบครัว เป็นต้น โดยมีบุคคลสำคัญ อย่างเช่น ขุนจ้านงจินารักษ์ ฯลฯ เป็นเสมือนผู้นำชุมชนและเป็นผู้กระชับความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดให้คงอยู่เสมอมา

ภาพที่ 49 (ด้านซ้าย) ขุนจันจันรักษ์ หรือ เจ้าแก้ว แซ่เฮง, (ด้านขวา) คุณสมาลย์ จันรักษ์ หรือ
 ชั่วลั้ง จันรักษ์ บุตรสาวคนสุดท้ายของขุนจันจันรักษ์
 ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 26 ธันวาคม 2549

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับท้องถิ่นอื่น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับท้องถิ่นอื่น ส่วนใหญ่ยังคงเป็นไปในเรื่องของการค้าขาย การร่วมแรงร่วมใจ และการให้ความช่วยเหลือเป็นสำคัญ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดสามชุกกับท้องถิ่นอื่นยังคงมีความใกล้ชิดกันอยู่ เพราะต่างยังคงมีความผูกพันในด้านการค้าและความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การร่วมแรงร่วมใจและการให้ความช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนจึงยังคงเกิดขึ้นได้โดยง่าย อย่างเช่น การร่วมแรงร่วมใจในการก่อสร้างวัดวิมลโกการาม วัดประจำตลาดสามชุก ขึ้นในปี พ.ศ. 2490 เป็นต้น ที่ชาวบ้านทั้งในตลาดและชาวบ้านจากต่างถิ่นต่างให้ความร่วมมือร่วมใจ จนทำให้การก่อสร้างแล้วเสร็จโดยใช้เวลาเพียงไม่นาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในขณะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดสามชุกกับท้องถิ่นอื่น จะเริ่มแปรเปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับท้องถิ่นอื่นก็ยังคงมีความแนบแน่นและยังคงมีการขยายตัว

เพิ่มขึ้นโดยตลอด ทั้งนี้สังเกตได้จากการมีเครือข่ายทางการค้าโยงใยไปทั่วลุ่มน้ำท่าจีนและต่างลุ่มน้ำอย่างมากมายของตลาดสามชุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา²⁶

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาดกับส่วนกลาง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับส่วนกลาง ส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือ การส่งเสริมการค้า การอำนวยความสะดวก และการพัฒนาตลาดเป็นสำคัญ อย่างเช่น การจัดทำแพขึ้นที่ท่าน้ำทั้ง 6 ท่า โดยสุขาภิบาลสามชุก เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านเมื่อเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับตลาดสามชุก, การตัดถนนเพื่อเข้าสู่ตลาด โดยกรมทางหลวงและกรมเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) เพื่อขยายเส้นทางในการคมนาคมอีกหนึ่งช่องทาง, การสร้างสะพานพระประชา ในปี พ.ศ.2508 โดยนายอำเภอสมพร กลิ่นพงษา เพื่อใช้ข้ามไปมาระหว่างสองฟากฝั่งแทนการใช้เรือข้ามฟากในการเข้ามาติดต่อค้าขาย, การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการค้าขายสินค้าประจำท้องถิ่นและสินค้าขึ้นชื่อในตลาด ด้วยการบอกเล่าและการเชิญชวน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกเกิดการขยายตัวควบคู่กันมาโดยตลอด ทั้งในเรื่องของการค้าขายและในเรื่องของการพัฒนาชุมชน เป็นต้น²⁷

²⁶ สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณปรางค์ สุวรรณวัฒน์กิจ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพิชัย ไม่หวาด, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549.

²⁷ สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549.

ภาพที่ 50 สะพานพรประชา สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2508

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อ โดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

4.3.2 ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

เนื่องจากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชุมชนตลาดสามชุกเริ่มมีคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนเข้าอยู่อาศัยมากขึ้น ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามความเชื่อ ตามขนบธรรมเนียมประเพณี และตามพิธีกรรมต่างๆ ของผู้คนในตลาด จึงเริ่มได้รับการผสมผสานจากวัฒนธรรมจีนเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น แม้ว่าในขณะนั้นทั้งคนไทยและคนจีนต่างยังคงยึดถือและปฏิบัติตามจารีตประเพณีของตนอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อทั้งสองวัฒนธรรมได้เกิดการอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน ย่อมทำให้วัฒนธรรมต่าง ๆ เริ่มมีการดัดแปลงไปได้เช่นกัน โดยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนที่ได้รับการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นแล้วในขณะนั้น ได้แก่ วัฒนธรรมการแต่งงาน วัฒนธรรมการแต่งกาย และวัฒนธรรมการกิน เป็นต้น

ภาพที่ 51 การแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในตลาดสามชุก

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อ โดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

สำหรับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่คนจีนส่วนใหญ่ยังคงมีการยึดถือและยังคงมีการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ได้แก่ การถือศีลกินเจ การไหว้เจ้า การฝังศพ และการกราบไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น เนื่องจากคนจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดส่วนใหญ่ยังคงนิยมเดินทางไปประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ตามประเพณีวัฒนธรรมกันที่โรงเจพังม่วง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี และวัดก้ามะเขิร อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่เสมอ เพราะสถานที่ทั้งสองแห่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากตลาดสามชุกมากนัก จึงสะดวกต่อการเดินทางไปประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อดังกล่าว ทำให้ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนจีนยังคงดำรงเสมอมา ในขณะที่คนไทยก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของไทยไว้ได้ด้วยดีเช่นกัน ทั้งการทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ฟังธรรม การไหว้พระสวดมนต์ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น เพราะคนไทยมีวัดประจำชุมชน อย่างเช่น วัดสามชุก และวัดวิมลโกการาม เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้ประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนไทยยังคงอยู่คู่คนไทยในตลาดสามชุกสืบมา

ภาพที่ 52 โรงพยาบาล อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี (ซึ่งเป็นทั้งสถานที่ประกอบพิธีกรรม
 โรงเจ และสุสานบรรพชนของคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดสามชุก)
 ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 6 มกราคม 2550

ส่วนในด้านความเชื่อ ความศรัทธา และค่านิยม ทั้งคนจีนและคนไทยต่างยังคงมีความเชื่อ และยังคงมีความศรัทธาร่วมกันเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนอยู่เสมอ ในขณะที่ค่านิยม ส่วนตัวของคนไทยและคนจีนส่วนใหญ่ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นกัน โดยเฉพาะค่านิยม ในเรื่องของการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน ซึ่งในขณะนั้นทั้งคนไทยและคนจีนต่างมีค่านิยม ตรงกันว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิต เพราะการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลานย่อม นำพาความเจริญมาสู่บุตรหลานและมาสู่ครอบครัวของตนได้ในภายภาคหน้า ถึงแม้ว่าจะยากลำบากแค่ไหน ไหนคนจีนและคนไทยหลายครอบครัวก็จะมุ่งมั่นและพยายามที่จะส่งบุตรหลานของตนให้ได้ ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนดี ๆ เมื่อบุตรหลานของตนมีอายุถึงเกณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาใน โรงเรียนประจำชุมชนในเขตอำเภอสามชุก อย่างเช่น โรงเรียนวัดสามชุก โรงเรียนสามชุกรัตนโกคา ราม โรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต โรงเรียนประทีปศึกษา ฯลฯ และการศึกษาในโรงเรียน ประจำจังหวัด อย่างเช่น โรงเรียนสวนกุหลาบ โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย และโรงเรียนวิทยาศาสตร์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ฯลฯ ไปจนถึงการนำพาบุตรหลานมานั่งเรียนภาษาจีนขั้นต้นกันที่บ้านขุนจันทน์

นารักษ์ ในกรณีที่บุตรหลานยังเล็กมากหรือไม่ก็ต้องการเรียนรู้ภาษาจีนเอาไว้เช่นเดียวกับ
บรรพบุรุษ²⁸ เป็นต้น

ภาพที่ 53 โรงเรียนประจำชุมชนในเขตอำเภอสามชุก ที่ชาวบ้านในตลาดมักนำบุตรหลานของตน
เข้าไปศึกษาเล่าเรียน
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 14 กุมภาพันธ์ 2550

²⁸ สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัด
สุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุนิภา เหลืองศรีดี, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอ
สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์นิตยา ศรีสมบุรณ์, อาจารย์
โรงเรียนประทีปศึกษา อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

ภาพที่ 54 โรงเรียนสงวนหญิง โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : กรมศิลปากร, สุพรรณบุรีเมื่อวันวาน (กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2545. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปี หอจดหมายเหตุแห่งชาติ), 34.

ภาพที่ 55 โรงเรียนวิทยาศึกษา (ฉกวงจี้เยะเจี้ยว) หรือโรงเรียนจีนประจำจังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 14 กุมภาพันธ์ 2551

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ถือเป็นช่วงที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดขยายตัวและเกิดความรู้เรื่องอย่างชัดเจน เนื่องจากตลาดสามชุกได้เกิดการขยายตัวและเกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากมา โดยเฉพาะการขยายตัวทางกายภาพและการค้า ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของอาคารบ้านเรือนในซอย 5 การขยายตัวของส่วนราชการและกิจการเอกชน การขยายตัวของการค้าข้าวและอ้อย ฯลฯ ซึ่งการขยายตัวทางกายภาพและการค้าในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ ได้แก่ การอพยพของชาวจีนละลอกใหม่และบทบาทของชาวจีน การคมนาคมสมัยใหม่ และการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีความมั่นคง มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลยังต่างลุ่มน้ำ และอุดมด้วยสินค้าหลากหลายชนิดเรื่อยมา

สำหรับลักษณะของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 นั้น แม้ว่าจะยังมีลักษณะของการเป็นสังคมพึ่งพาอาศัยกันอยู่ภายในชุมชน แต่การพึ่งพาอาศัยก็ได้แยกออกจากสังคมการผลิตจากภายนอกอย่างชัดเจน เนื่องจากบทบาทและหน้าที่ของผู้ผลิตและผู้ค้าเริ่มแบ่งแยกกันอย่างเด่นชัด ในขณะที่การพึ่งพาอาศัยและความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดก็ได้เริ่มแปรเปลี่ยนมาเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากเงินตราได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในตลาด ดังนั้น ลักษณะของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จึงเป็นการพึ่งพาอาศัยที่แยกออกจากสังคมการผลิตจากภายนอกอย่างชัดเจน โดยมีความสัมพันธ์เชิงธุรกิจเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์แบบผสมผสานในลักษณะดั้งเดิมเรื่อยมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตลาดสามชุกจะกลายเป็นสังคมพึ่งพาอาศัย ที่แยกออกจากสังคมการผลิตจากภายนอกอย่างเด่นชัดและความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดจะเริ่มแปรเปลี่ยนไปสู่ความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น แต่บรรยากาศในการค้าขายและความเจริญรุ่งเรืองของตลาดสามชุกก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 จนส่งผลให้ทางภาครัฐเริ่มตระหนักและเริ่มมีมาตรการในการพัฒนาตลาดสามชุกและท้องถิ่นใกล้เคียงตามมาอย่างมากมา เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของตลาดที่มีขึ้นอยู่ทุกขณะ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ความเจริญต่าง ๆ จึงเริ่มถาโถมเข้าสู่ตลาดสามชุกอย่างไม่ขาดสาย ทั้งการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ และการพัฒนาการคมนาคมทางบก เป็นต้น ซึ่งมากจนทำให้ตลาดสามชุกเริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกครั้งในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา

บทที่ 5

ตลาดสามชุกยุคเสื่อมถอยและการปรับตัว : ประมาณ พ.ศ.2530 - ทศวรรษ 2540

จากการขยายตัวของชุมชนและการค้าของตลาดสามชุกในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ไม่เพียงแต่ทำให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีเครือข่ายการค้าโยงใยไปทั่วลุ่มน้ำท่าจีนและต่างลุ่มน้ำอย่างกว้างขวางเท่านั้น แต่ตลาดสามชุกยังกลายเป็นตลาดที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีความเพียบพร้อมไปด้วยสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งบริการ สถานที่ราชการ และกิจการเอกชนอย่างมากมายอีกด้วย ดังนั้น ในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ตลาดสามชุกจึงกลายเป็นตลาดที่เป็นทั้งศูนย์กลางทางการค้า ส่วนราชการ และการคมนาคมไปโดยปริยาย จนทำให้ทางภาครัฐเริ่มมีมาตรการในการเร่งรัดพัฒนาท้องถิ่นในบริเวณตลาดสามชุกและละแวกใกล้เคียงขึ้นตามมาอย่างจริงจัง เพื่อให้สอดคล้องกับขยายตัวของการค้าของตลาดในขณะนั้นเรื่อยมา

สำหรับการพัฒนาตลาดและท้องถิ่นในช่วงหลัง พ.ศ. 2530 เป็นต้นมานั้น ได้เกิดขึ้นจากหลายหน่วยงานด้วยกัน อย่างเช่น สุขาภิบาลสามชุก สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี กรมทางหลวง ฯลฯ จนทำให้ความเจริญต่าง ๆ เริ่มถาโถมเข้าสู่ตลาดสามชุกและท้องถิ่นอย่างไม่ขาดสายมาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาตลาดและท้องถิ่นในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่เพียงแต่นำพาความเจริญต่างๆ เข้าสู่ตลาดและท้องถิ่นเพียงเท่านั้น เพราะในทางกลับกันการพัฒนาตลาดและท้องถิ่นยังนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้าและทางกายภาพอีกด้วย เนื่องจากการพัฒนาได้ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าของตลาดสามชุกเริ่มลดน้อยถอยลงไปจากเดิม และในที่สุดตลาดสามชุกที่เคยรุ่งเรืองอย่างขีดสุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ค่อย ๆ ซบเซาลงอย่างรวดเร็ว จนเกือบจะต้องมีการรื้อถอนลงในช่วงเวลาต่อมา

จากสถานการณ์ดังกล่าวได้ทำให้ตลาดสามชุกเกิดการเสื่อมถอยลงอย่างต่อเนื่องในช่วงหลัง พ.ศ.2530 จนทำให้ผู้คนในตลาดต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดกันอย่างมากมายในหลายลักษณะ ซึ่งเราสามารถทำความเข้าใจตลาดสามชุกในช่วงหลัง พ.ศ.2530 - ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา โดยการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เป็นลำดับไป ดังนี้

5.1 ปัจจัยที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดการเสื่อมถอย

สำหรับสภาพเศรษฐกิจการค้าภายในลุ่มน้ำท่าจีนในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ยังคงมีการขยายตัวทางการค้าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่มีการพัฒนาระบบชลประทาน การพัฒนาสิ่ง

สาธารถูปโภคต่าง ๆ และการพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางบกเป็นต้นมา ดังนั้น ชาวบ้านจึงยังคงสามารถทำการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรเพื่อการส่งออกได้ในปริมาณที่มากและหลากหลายชนิดเพิ่มขึ้นได้ อีกทั้งยังสามารถเพาะปลูกสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปได้ตามฤดูกาล อย่างเช่น ถั่วลิสง มันสำปะหลัง พริก มะเขือ พัก แฟง แดงร้าน ข้าวโพด อ้อย ถั่วฝักยาว หน่อไม้ฝรั่ง ฯลฯ¹ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านและเศรษฐกิจการค้าในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมีแนวโน้มที่ดีขึ้นมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงหลัง พ.ศ.2530 การพัฒนาประเทศในด้านสาธารถูปโภคต่าง ๆ และการคมนาคมทางบก จะส่งผลให้กับชุมชนการค้าหลายแห่งไม่สามารถทำมาค้าขายกันได้ตามปกติก็ตาม แต่ภาพรวมของเศรษฐกิจการค้าในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ยังถือว่าอยู่ในสภาวะการที่ดี และที่สำคัญชุมชนการค้าหลายแห่งยังคงสามารถลงทุนทำการค้าขนาดใหญ่ได้ เนื่องจากเครือข่ายทางการค้าในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนยังคงมีเสถียรภาพมาก จนกระทั่งเมื่อเกิดปัญหาการผันผวนทางเศรษฐกิจทั่วประเทศในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา เมื่อนั้นเศรษฐกิจการค้าตามชุมชนการค้าต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงข้ามมาโดยตลอด ทั้งการค้าขายเกิดภาวะชะงักงัน การลงทุนเกิดการชะลอตัว สินค้ามีราคาสูงขึ้น เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดหลายแห่งที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการค้าเกิดขึ้นในช่วงหลัง พ.ศ. 2530 ยิ่งเกิดความซบเซาลงอย่างรวดเร็ว จนเกือบจะต้องปิดกิจการลงในที่สุด อย่างเช่น ตลาดสามชุก เป็นต้น²

สำหรับการเสื่อมถอยของตลาดสามชุกในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา เกิดจากปัจจัยอย่างน้อย 4 ประการ คือ การปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ การเกิดตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า การย้ายที่ทำการราชการไปตั้งอยู่ในที่แห่งใหม่ และการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ดังนี้

5.1.1 การปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ

ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ เป็นถนนสายดั้งเดิมของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคตะวันตกของเมืองสุพรรณบุรีมาตั้งแต่อดีต อย่างเช่น ในเขตหนองหญ้าไซ ด้านช้าง ดอนเจดีย์ และสามชุก เป็นต้น โดยถนนสายนี้ได้พัฒนามาจากเส้นทางเดินเท้าและเส้นทางเกวียนของชาวบ้านในท้องถิ่นในสมัยก่อนที่เคยใช้เดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างชุมชนและใช้ลำเลียงสินค้าเข้ามาค้าขาย

¹ กฤตยา เสริมสุข, สามชุก บ้านเรา (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (เอกสารอัดสำเนา)

² พอพันธ์ อูยานนท์, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์, 2546), 190-259.

ยังตลาดสามชุก ซึ่งได้รับการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2523³ หลังจากนั้นจึงมีชื่อว่า “ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในระยะแรกของการปรับปรุง ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซมีจุดเริ่มต้นที่ กม. 0+000 ตั้งแต่คันคลองชลประทานที่บ้านสามชุก ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี สิ้นสุดที่บ้านหนองหญ้าไซ ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ระยะทางของเส้นทางสายนี้จึงมีความยาวทั้งสิ้น 19+500 กม. ซึ่งได้มีการก่อสร้างและพัฒนาถนนขึ้นเป็นครั้งแรกตามโครงการของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2523 แล้วเสร็จสิ้นในเดือนมีนาคม พ.ศ.2524 (ดังภาพที่ 57) หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2526 ถนนสายสามชุก - หนองหญ้าไซ จึงได้มีการขยายเส้นทางเพิ่มเติมและได้มีการปรับปรุงถนนขึ้นใหม่เป็นการลาดยางตลอดสาย⁴ โดยได้มีการเชื่อมต่อเส้นทางจากจุดเริ่มต้นที่ กม. 0+000 บริเวณคันคลองชลประทานที่บ้านสามชุก ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มาแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 (อำเภอสามชุก) ซึ่งใช้ระยะเวลาในการปรับปรุงตั้งแต่ปี พ.ศ.2526-2534 จึงทำให้ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ มีระยะทางตั้งแต่แยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 ไปจนถึงบ้านหนองหญ้าไซ ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่อยมา โดยในขณะนั้นถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบที่แตกต่างกันไป⁵ ดังนี้

1.กรมทางหลวง จากแยกทางหลวงหมายเลข 340 (อำเภอสามชุก) - ข้ามแม่น้ำท่าจีน ระยะทาง 0.500 กม.

2.กรมชลประทาน ช่วงผ่านอำเภอสามชุก ระยะทาง 1.500 กม.

3.รพช.จาก อำเภอสามชุก - อำเภอนองหญ้าไซ ระยะทาง 19 กม.

4.กรมโยธาธิการ จากอำเภอนองหญ้าไซ - บ้านหนองอิพัง ระยะทาง 14 กม.

เนื่องจากในขณะนั้น ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซเป็นถนนสายหลักที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างอำเภอต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันตกกับจังหวัดชัยนาทและจังหวัดอ่างทองได้ จึงทำให้ในช่วงปี พ.ศ.2536-2539 ถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซจึงได้รับการบูรณะและซ่อมแซมใหม่อีกครั้ง ก่อนที่

³ สัมภาษณ์ คุณวันเพ็ญ คนล้า, เจ้าหน้าที่บริหารงานสถิติ 5 แขวงการทางสุพรรณบุรีที่ 1 สำนักงานทางหลวงที่ 10, 27 ธันวาคม 2549.

⁴ สำนักทางหลวงที่ 10 สุพรรณบุรี, “หนังสือที่ คค 0609/14364 เรื่อง ขอมอบโอนทางให้กรมทางหลวง เพื่อบูรณะปรับปรุงให้เป็นทางลาดยาง,” 30 มิถุนายน 2530.

⁵ สำนักทางหลวงที่ 10 สุพรรณบุรี, “หนังสือที่ คค 0616/2/11/2631 เรื่อง ขอรับมอบเส้นทางของกรมชลประทานเพื่อก่อสร้าง,” 8 ธันวาคม 2535.

จะมีการส่งมอบให้กรมทางหลวงเป็นผู้ดูแลเส้นทางทั้งสาย และกลายมาเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3365 ที่มีระยะทางตั้งแต่แยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 (อำเภอสามชุก) บรรจบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3230 (บ้านหนองฮีพัง) เรื่อยมาจนปัจจุบัน⁶

ภาพที่ 56 แนวเส้นทางเดิมของถนนสายสามชุก-หนองฮีพัง

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศโดยโปรแกรม Kh.google.com, 9 June 2007.

⁶ สำนักทางหลวงที่ 10 สุพรรณบุรี, “หนังสือที่ คค 0634/2/ส.3/3170 เรื่อง รับมอบทางสายสามชุก-หนองฮีพัง,” 13 กันยายน 2539.

13 กรกฎาคม พ.ศ.2524 ⁷ และตลาดในเขตกิ่งอำเภอหนองหญ้าไซที่ได้ก่อตั้งขึ้นภายหลังการรวมตำบล 4 ตำบล คือ ตำบลหนองหญ้าไซ ตำบลหนองโพธิ์ ตำบลหนองราชวัตร และตำบลแจรงงาม จัดตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอหนองหญ้าไซในปี พ.ศ.2526 เป็นต้น

ส่วนผลกระทบที่ชาวบ้านในตลาดได้รับในขณะนั้น หลายท่านได้กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ตั้งแต่มีการปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ เศรษฐกิจการค้าภายในตลาดซบเซามาโดยตลอด เนื่องจากชาวบ้านที่เคยอาศัยเส้นทางดังกล่าวในการเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายยังตลาดสามชุก อย่างเช่น ชาวบ้านในภูมิภาคตะวันตก ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาค้าขายยังตลาดสามชุกอีก เพราะมีตลาดเกิดใหม่หลายแห่งรองรับการค้าขายอยู่เป็นจำนวนมาก และที่สำคัญชาวบ้านหลายรายยังมองว่าในสภาวะการณ์ที่มีแต่การก่อสร้างและการปรับปรุงถนนหนทางที่กินเวลายาวนาน ย่อมทำให้การเดินทางเข้าออกชุมชนไม่ราบรื่น เพราะผิวถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อหลายจุด หากเปรียบเทียบกับสภาพถนนจากหนองหญ้าไซไปอำเภอเมืองสุพรรณบุรี หรือจากหนองหญ้าไซไปอำเภอด่านช้างที่มีผิวถนนอยู่ในสภาพที่ดีกว่า ดังนั้น เมื่อมีทางเลือกอื่นที่สะดวกสบายกว่าและปลอดภัยต่อทรัพย์สิน ชาวบ้านเหล่านั้นจึงเลือกที่จะค้าขายและซื้อสินค้าจากตลาดแห่งอื่นเรื่อยมา ⁸ อย่างเช่นคำบอกเล่าจาก คุณพิพัฒน์ โหมยศิริวัฒน์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ถนนจากอำเภอหนองหญ้าไซมาตลาดสามชุกไม่ได้พัฒนาเลย ปล่อยไว้เป็นลูกรังนานเป็นสิบ ๆ ปี อีหูกขลุกลกกว่าจะเดินทางมาได้ แต่กลับไปพัฒนาถนนจากอำเภอดอน

⁷ สรุปผลการดำเนินงานของเครือข่ายวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ประจำปี 2545 (ม.ป.ท., 2545), 35-79.

⁸ สัมภาษณ์ คุณสมชาย หงษ์สุพรรณ, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 กันยายน 2549; สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณบุญเลิศ ทองนิล, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพิชัย ไม่หวาด, คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณชู หงษ์ แซ่เต๋, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ พระสมุห์โส ดิถีขวีโร, พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 6 มกราคม 2550.

เจดีย์ไปหนองหญ้าไซ คนทางหนองหญ้าไซก็ไปอำเภอคอนเจดีย์ หรือไม่ก็เข้าจังหวัดไปเลย ไม่ผ่านมาทางสามชุก เพราะถนนทางเส้นนั้นเป็นลาดยาง ทำให้เป็นความเคยชินของคน อำเภอหนองหญ้าไซเกือบ 20 ปีที่อาศัยการเดินทางเส้นนั้น ซึ่งคนได้เคยถามคนหนองหญ้าไซว่าทำไมไม่มาสามชุก เขาก็ตอบว่า ก็เกียจล้ารถ ไม่อยากให้รถพัง เพราะว่ากว่าจะเดินทางมาถึงสามชุกก็ 20 กิโลเมตร ไม่มาดีกว่า นี่ละคือสาเหตุหลักที่ทำให้ตลาดสามชุกซบเซาลงไปในที่สุด”⁹

ดังนั้น ในการปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การค้าขายภายในตลาดสามชุกเกิดความซบเซาลงไปเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าการพัฒนาดังกล่าวจะนำพาความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่นก็ตาม แต่การพัฒนาก็กินเวลานานและยืดเยื้อ จึงทำให้ผู้ที่เคยใช้เส้นทางดังกล่าวในการเดินทางเข้าออกชุมชนเพื่อซื้อขายสินค้าและลำเลียงสินค้ามายังตลาด ต่างหันไปติดต่อซื้อขายกับตลาดอื่นแทน อย่างเช่น ตลาดนัด และห้างสรรพสินค้าเกิดใหม่ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกค่อย ๆ ซบเซาลงและร้างราผู้คนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

5.1.2 การเกิดตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า

การเข้ามาของตลาดนัดสินค้าราคาถูกที่เข้าถึงชุมชนต่าง ๆ ในเขตอำเภอสามชุก นับเป็นแหล่งการค้าสำคัญแห่งใหม่ที่ดึงดูดใจผู้ซื้อสินค้าในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยสินค้าที่นำมาขายส่วนใหญ่มักเป็นสินค้าราคาถูกทุกชนิด ตั้งแต่พืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ เครื่องเทศ เครื่องปรุงรสต่าง ๆ ฯลฯ ตลอดจนเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ที่วางขายให้ซื้อหาเหมือนตลาดนัดขอมแห่งหนึ่งเลยทีเดียว โดยตลาดนัดที่ก่อตัวขึ้นยุคแรก ๆ ในเขตสามชุกนั้น มีขึ้นในช่วงทศวรรษ 2540 โดยจะตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสามชุกเป็นส่วนใหญ่ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 แห่ง ตั้งสลับหมุนเวียนไปตามแหล่งต่าง ๆ ทุกเขตพื้นที่ของเทศบาลที่เป็นแหล่งชุมชนหรือย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งการเกิดตลาดนัดถือเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับตลาดสามชุกเป็นอย่างมาก เพราะการเกิดตลาดนัดตามชุมชนต่าง ๆ ย่อมทำให้ลูกค้าขาประจำและขาจรที่เข้ามาจับจ่ายสินค้าในตลาดลดน้อยถอยลง เพราะลูกค้าเหล่านั้นต่างขยับขยายออกไปเป็นลูกค้าขาประจำของตลาดนัดมากขึ้น ซึ่งมากจนทำให้พ่อค้าแม่ค้าในตลาดหลายรายขาดรายได้และต้องหันไปยึดจับอาชีพอื่นแทน หรือไม่ก็หันไปทำอาชีพเสริมควบคู่ไปกับการค้าขายของตนจึงจะพออยู่รอดได้เรื่อยมา

⁹ อมรา จันทรมานะ, “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาดสามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), 63.

นอกจากนี้ การต้องเผชิญกับห้างสรรพสินค้าจากต่างประเทศขนาดใหญ่ อย่างเช่น แม็คโคร (MAKRO) และ โลตัส (LOTUS) ที่เติบโตขึ้นในช่วงหลังทศวรรษ 2540 ซึ่งมีการขายสินค้าทั้งปลีกและส่ง รวมทั้งยังมีการบริการสินค้าและศูนย์อาหารอันทันสมัยไว้โดยยุทธศาสตร์การค้าอยู่บริเวณริมถนนทางหลวงหมายเลข 340 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ครอบคลุมอาณาเขตจังหวัดสุพรรณบุรีและชุมชนใกล้เคียงหรือรอบนอก ก็เป็นอีกตัวแปรสำคัญที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดความซบเซาลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งไม่แตกต่างไปจากการเกิดตลาดนัดขึ้นในชุมชนเท่าใดนัก เพราะห้างสรรพสินค้าอันทันสมัยใหม่ทั้งสองแห่งนี้ เป็นคู่แข่งที่มีความพร้อมทั้งเงินทุน สินค้าและบริการ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับตลาดสามชุกก็ตาม แต่ด้วยการที่เป็นแหล่งรวมสินค้าที่มีความครบครันภายใต้อาคารติดแอร์ใ้हरुที่มีความเพียบพร้อมทั้งปริมาณสินค้า คุณภาพ และการบริการก็สามารถดึงดูดผู้คนจากทั่วสารทิศให้เข้าไปเลือกซื้อสินค้าได้เป็นอย่างดี เพราะห้างสรรพสินค้าอันทันสมัยเหล่านี้เป็นทางเลือกใหม่แก่ผู้บริโภคที่ต้องการความสะดวกสบาย ที่สามารถเลือกซื้อสินค้าทั้งปลีกและส่งในปริมาณที่ไม่จำกัด โดยที่ราคาสินค้าเกือบทุกชนิดก็ไม่แตกต่างไปจากท้องตลาดเท่าใดนัก และด้วยเหตุนี้ ตลาดสามชุกจึงไร้หนทางสู้ด้วยประการทั้งปวง จนทำให้ร้านค้าภายในตลาดหลายร้านเกือบต้องปิดกิจการลงกันเลยทีเดียว เพราะคู่แข่งอย่างตลาดนัดและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่ค้าปลีกและส่งในท้องถิ่นไม่ไหว และที่สำคัญผู้คนที่เคยเป็นลูกค้าประจำก็หันไปซื้อขายกับย่านการค้าแห่งใหม่เหล่านั้นกันเกือบหมด จนทำให้ตลาดที่เคยคึกคักกลับเงียบเหงาและร้างราผู้คนไปในที่สุด

ภาพที่ 58 ห้างสรรพสินค้าอันทันสมัยบริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 14 กุมภาพันธ์ 2550

5.1.3 การย้ายสถานที่ราชการ ไปตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่

จากการพัฒนาประเทศที่มีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ได้ทำให้การคมนาคมทางบกกลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ทางภาครัฐได้มีมาตรการในการพัฒนาและปรับปรุงมาโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2530-2540 ที่มีการก่อสร้างและปรับปรุงเส้นทางสายหลักเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพฯ ให้กลายเป็นถนน 4 เลน อย่างเช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 ที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งแต่อำเภอบางปลาม้า - เมืองสุพรรณ - ศรีประจันต์ - สามชุก - เดิมบางนางบวช เป็นต้น ซึ่งการขยายตัวของเส้นทางคมนาคมทางบกสายดังกล่าว ได้ส่งผลให้สถานที่ราชการหลายแห่งในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีเกิดการโยกย้ายไปตั้งอยู่ริมถนนสายดังกล่าวจำนวนมาก โดยเฉพาะสถานที่ราชการที่เคยตั้งอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุก อย่างเช่น สถานีตำรวจภูธรอำเภอสามชุก เป็นต้น ที่แต่เดิมจะตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ละแวกใกล้เคียงกับตลาด ต่อมาเมื่อทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 เกิดการขยายตัว จึงได้มีการโยกย้ายไปตั้งสถานีตำรวจขึ้นใหม่ริมทางหลวงสายดังกล่าว เนื่องจากทางสถานีตำรวจจะได้เล็งเห็นถึงความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่และป้องกันเหตุวุ่นเหตุน่ากลัวต่าง ๆ และที่สำคัญทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 เป็นทางหลวงระหว่างจังหวัด ในกรณีที่มีเหตุวุ่นเหตุน่ากลัวก็จะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันทั่วถึง ประกอบกับบริเวณที่ตั้งแห่งใหม่มีเนื้อที่กว้างขวางประชาชนสามารถเดินทางเข้ามาได้โดยง่าย จึงเป็นเหตุจูงใจในการโยกย้ายมาตั้งในบริเวณดังกล่าวในครั้งนั้นเรื่อยมา¹⁰

นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังพบว่ามีสถานที่ราชการอีกหลายแห่งในละแวกใกล้เคียงตลาดสามชุกได้มีการย้ายสำนักงานมาตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 ด้วยเช่นกัน เพื่อความสะดวกสบายในการเข้ามาติดต่อขอรับบริการ ได้แก่ สำนักงานที่ดินจังหวัดสุพรรณบุรี สาขาสามชุก ที่แต่เดิมตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนติดกับสถานีตำรวจภูธรในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุก ต่อมาได้ย้ายไปอยู่บริเวณตำบลย่านยาว ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 และสำนักงานประถมศึกษาอำเภอสามชุก แต่เดิมตั้งอยู่ใต้ถุนที่ว่าการอำเภอสามชุก ต่อมาได้ย้ายไปตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดิน 340 เป็นต้น

สำหรับการโยกย้ายสถานที่ราชการไปตั้งยังพื้นที่แห่งใหม่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 หลายแห่งนั้น ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการค้าขายภายในตลาดสามชุกเป็นอย่างมาก เพราะการโยกย้ายสถานที่ราชการออกไปเท่ากับทำให้จำนวนผู้ซื้อสินค้าในตลาดลดลงไปด้วย เนื่องจากผู้ซื้อสินค้าในตลาดสามชุก ส่วนหนึ่งก็คือข้าราชการที่อยู่ในหน่วยงานและผู้เข้ามาติดต่อราชการ

¹⁰ ชุมพล อักพันธานนท์, สามชุกตลาดร้อยปี (นครปฐม: สำนักพิมพ์ไปทำไม, 2550).

เหล่านั้นนั่นเอง ทั้งนี้สังเกตได้จากเหตุการณ์เมื่อครั้งที่ทางอำเภอสามชุกมีโครงการจะย้ายที่ว่าการอำเภอออกไปตั้งยังพื้นที่แห่งใหม่ตามสถานที่ราชการหลายแห่งที่ได้มีการโยกย้ายในช่วงก่อนหน้านี้ แต่ชาวบ้านในตลาดได้มีการขอร้องต่อทางอำเภอให้คงที่ว่าการอำเภอสามชุกเอาไว้ที่เดิม เพราะได้เล็งเห็นว่าหากมีการย้ายที่ว่าการอำเภอออกไปตลาดสามชุกคงจะล่มสลายลงอย่างแน่นอน ทำให้ท้ายที่สุดทางอำเภอจึงยอมระงับการโยกย้ายที่ว่าการอำเภอสามชุกลงในช่วงเวลาต่อมา เพราะหวั่นเกรงว่าชาวบ้านจะขาดรายได้มากไปกว่าเดิม จึงทำให้ที่ว่าการอำเภอสามชุกยังคงตั้งอยู่บริเวณตลาดสามชุกมาจนปัจจุบัน¹¹

สถานีตำรวจภูธรอำเภอสามชุก

สำนักงานที่ดินจังหวัดสุพรรณบุรี สาขาสามชุก

สำนักงานประถมศึกษาอำเภอสามชุก

ภาพที่ 59 สถานที่ราชการต่าง ๆ ที่มีการย้ายไปตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 14 กุมภาพันธ์ 2550

¹¹ สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณวรรณฉวี รัตนบรรพจ, เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป โรงพยาบาลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

ดังนั้น การมีสถานที่ราชการหรือหน่วยงานของทางราชการตั้งอยู่ในละแวกใกล้เคียงตลาด จึงถือเป็นสิ่งสำคัญต่อตลาดสามชุกเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยให้ตลาดสามชุกยังคงมีการเคลื่อนไหวของผู้คนอยู่เสมอ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากต้องมีการโยกย้ายสถานที่ราชการออกไปจากตลาดจนหมด บรรยากาศของการค้าขายที่มีแต่ความคึกคักเช่นเดิมคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้อีกต่อไป

5.1.4 วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540

จากวิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในปี พ.ศ.2540 ได้ส่งผลให้ความตกต่ำทางเศรษฐกิจแผ่ขยายไปทั่วประเทศ เนื่องจากระบบเงินไหลเวียนภายในประเทศไร้สภาพคล่อง ส่งผลให้ผู้คนที่เคยออกมาจับจ่ายซื้อข้าวซื้อของในตลาดสามชุกซึ่งในขณะนั้นมีน้อยรายอยู่แล้วยังมีน้อยรายขึ้นไปอีก เพราะต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายให้มากที่สุดตามภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ตลาดสามชุกที่ซบเซาในช่วงก่อนหน้าก็ยังเงียบเหงาจนร้างไร้ผู้คน จากที่เคยนับเงินได้วันละเป็นกอบเป็นกำกลับนับจำนวนคนที่เข้ามาซื้อของในตลาดแทบไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องตามคำบอกเล่าของชาวบ้านหลายท่าน อย่างเช่น คุณสำราญ กล้าหาญ เป็นต้น ซึ่งได้เล่าให้ฟังว่า “..หลัง ๆ ที่หนักที่สุดก็โลดสเข้ามาตั้ง แล้วยังมีตลาดนัดเข้ามาอีก แต่แย่มากที่สุดเป็นช่วงปี 40 ที่เศรษฐกิจแย่มาก ๆ 5-6 ปี สำหรับคนเป็นแม่ค้าทรมานนะ เคยขายได้แล้วมาเจิบ เคยลูกเงินทุกวัน”¹² ซึ่งบรรยากาศของการค้าขายภายในตลาดสามชุกในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้เป็นไปตามที่คุณสำราญ กล้าหาญ ได้กล่าวไว้ทุกประการ เพราะภายหลังจากเกิดวิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ความซบเซาของการค้าขายภายในตลาดยิ่งเพิ่มความยากที่จะทำให้ตลาดสามชุกสามารถฟื้นกลับคืนเช่นดังแต่ก่อนได้อีก และที่สำคัญความซบเซาของตลาดสามชุกยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้ราชพัสดุ ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินในตลาด มีนโยบายไว้รื้ออาคารภายในตลาดเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์แบบใหม่ขึ้นมาแทนที่ในครั้งนั้นด้วย นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่าในช่วงที่เกิดวิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ตลาดสามชุกที่เคยรุ่งเรืองในอดีตแห่งนี้ไม่สามารถฝ่าวิฤตการณ์ดังกล่าวให้รอดพ้นไปได้ ซ้ำยังเกือบต้องล่มสลายลงเลยทีเดียว ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมานโยบายของทางส่วนราชพัสดุจะถูกระงับลงไปด้วยประมุขิตของชาวบ้านในตลาดก็ตาม แต่ผลพวงของวิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่ทำให้ตลาดสามชุกซบเซาลงอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงหลังปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา

¹² อมรา จันทรมานะ, “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาดสามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี,” 64.

จากที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ การเกิดตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า การเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 และการย้ายที่ทำการราชการไปตั้งอยู่ในที่แห่งใหม่ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดการชะงักงันทางการค้าและเกิดความเสื่อมโทรมทางกายภาพในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมาแทบทั้งสิ้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้ลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเสื่อมถอยและปรับตัว เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ อย่างมากมาย จนทำให้ตลาดสามชุกที่เคยรุ่งเรืองเกือบจะต้องมีการรื้อถอนลงไปในที่สุด โดยลักษณะของตลาดสามชุกในยุคเสื่อมถอยและปรับตัวมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

5.2 สภาพชะงักงันของตลาดสามชุก

สำหรับสภาพทั่วไปของตลาดสามชุกในยุคเสื่อมถอยนั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ ความเสื่อมโทรมทางกายภาพ และการค้าขายที่ถดถอย ซึ่งทั้งหมดล้วนเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ตลาดสามชุกเกิดชะงักงันอย่างต่อเนื่องทั้งสิ้น โดยลักษณะทั่วไปของตลาดสามชุกในช่วงหลัง พ.ศ. 2530 เป็นต้นมานั้น มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากมาย ดังนี้

5.2.1 ความเสื่อมโทรมทางกายภาพ

ภายหลังจากการพัฒนาท้องถิ่นจากทางภาครัฐในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้สภาพทั่วไปทางกายภาพของตลาดสามชุกและละแวกใกล้เคียงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตของอาคารบ้านเรือนและส่วนราชการในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุก เนื่องจากในขณะนั้นการคมนาคมทางบกเริ่มเกิดการขยายตัว อาคารบ้านเรือนของผู้คนและส่วนราชการจึงเกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามมาด้วย อย่างเช่น การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนและส่วนราชการตามริมถนนสายต่าง ๆ ในละแวกใกล้เคียงกับตลาดสามชุก การก่อสร้างอาคารและตึกในบริเวณรอบ ๆ ตัวตลาด และการก่อสร้างตลาดสดที่มีชื่อว่า “ตลาดป่าจู้” ทางด้านตะวันตกของตลาดสามชุก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่รายล้อมไปด้วยอาคารบ้านเรือนและร้านค้าที่เป็นตึกเป็นอาคารตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹³

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในขณะนั้นการเติบโตของอาคารบ้านเรือนในละแวกใกล้เคียงจะเริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ในทางตรงกันข้ามอาคารบ้านเรือนภายในตัวตลาดส่วนใหญ่ก็เริ่มมีการทรุดโทรมลงไปเป็นอย่างมากเช่นกัน เพราะอาคารบ้านเรือนในตลาดสามชุกแทบทุกหลังคา

¹³ สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549.

เรือนเป็นอาคารไม้ที่มีอายุการใช้งานมากกว่าหลายสิบปี ดังนั้น จึงมีแต่การผุพังและผุกร่อนปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวชาวบ้านในตลาดส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการค้าขายมากกว่าการซ่อมแซมปรับปรุงอาคารบ้านเรือนของตน ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้สภาพทั่วไปของตลาดสามชุกในช่วงหลัง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา จึงมีแต่ความเก่าแก่และทรุดโทรมมาโดยตลอด จนในที่สุดทางราชพัสดุเกือบจะต้องประกาศรื้อถอนอาคารบ้านเรือนเหล่านั้นลงเพื่อสร้างเป็นอาคารพาณิชย์รูปแบบใหม่ เพราะห่วงเกรงว่าจะเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเลยทีเดียว¹⁴

ภาพที่ 60 สภาพทรุดโทรมของอาคารบ้านเรือนในตลาดสามชุกในช่วงก่อนทศวรรษ 2540
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

¹⁴ ชุมพล อักพันธานนท์, สามชุกตลาดร้อยปี.

5.2.2 การค้าขายที่ถดถอย

สำหรับในด้านการค้า ภายหลังจากการพัฒนาที่ธำโสมเข้าสู่ตลาดสามชุกและสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้การค้าขายภายในตลาดสามชุกเกิดการถดถอยลงเช่นกัน โดยราคาสินค้าที่ทำการซื้อขายกันในตลาดในขณะนั้น ยังคงมีการปรับราคาขึ้นลงตามราคากลางของทางจังหวัดสุพรรณบุรีแทบทุกรายการ ตามสภาวะการณ์และสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในทุก ๆ ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมา อย่างเช่น ข้าวสาร, ปลาช่อนสด, หัวหอมแห้ง, หัวกระเทียมแห้ง, ปูนซีเมนต์ (ตราเสือ) ถุง 50 กิโลกรัม, พริกขี้หนูสด (พริกหอม), ยางรถยนต์บรรทุก 10 ล้อ ขนาด 8.25-20 ฯลฯ (ภาคผนวก ง-จ) ซึ่งราคาสินค้าส่วนใหญ่ได้มีการถีบตัวสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จนทำให้ชาวบ้านเกิดการรำร้อกันโดยถ้วนหน้าว่า “ของแพง” และไม่สามารถจับจ่ายซื้อขายสินค้าฟุ่มเฟือยได้เช่นเดิมอีกต่อไป¹⁵

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ อย่างเช่น วันโกน วันปีใหม่ ตรุษจีน เกณฑ์ทหาร และงานศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำปี ฯลฯ ยังเป็นช่วงที่สามารถเรียกลูกค้าให้เข้ามาจับจ่ายเลือกซื้อสินค้าในตลาดได้อยู่บ้างก็ตาม แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวก็เป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ที่บรรดาพ่อค้าแม่ค้าพอจะทำมาค้าขายได้ ดังนั้น ภาพรวมของการค้าขายในตลาดสามชุกในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา จึงอยู่ในสภาวะการณ์ที่ย่ำแย่มาโดยตลอด เนื่องจากการค้าขายภายในตลาดได้เกิดการเสื่อมถอยลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้เครือข่ายทางการค้าที่เคยมีอยู่อย่างมากมายในอดีตเริ่มลดน้อยถอยลงตามมาด้วย ประกอบกับในช่วงทศวรรษ 2540 ได้เกิดวิกฤตการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ.2538 และปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 ยิ่งทำให้ลูกค้าที่เคยเข้ามาจับจ่ายใช้สอยในตลาดหันไปซื้อหาสินค้าจากตลาดนัดราคาถูกกว่ากันเป็นจำนวนมาก ทำให้บรรดาพ่อค้าแม่ค้าในตลาดสามชุกไม่สามารถนั่งเฉยต่อไปได้ ต่างจึงพยายามงัดกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดในขณะนั้น อย่างเช่น การนำสินค้าออกมาวางหน้าร้านเพื่อจูงใจลูกค้า การจัดร้านใหม่เพื่อให้โดดเด่นสะดุดตา และการลดราคา เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การค้าขายภายในตลาดขณะนั้นยังคงไม่สามารถแข่งขันกับตลาดข้างนอกได้มากมายนัก เพราะกำลังในการแข่งขันมีน้อย และที่สำคัญสภาพเศรษฐกิจการค้าและสภาพทั่วไปของตลาดในขณะนั้นไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้ตลาดสามชุก

¹⁵ สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุวิภา เหลืองศรีดี, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณปรางค์ สุวรรณวัฒน์กิจ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549.

เกิดความเจ็บเหงาและซบเซาลงเรื่อยมา¹⁶ จนทำให้ชาวบ้านต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในที่สุด

ภาพที่ 61 บรรยากาศน้ำท่วมด้านหน้าตลาดสามชุกและที่ว่าการอำเภอสามชุกในปี พ.ศ.2538
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

5.3 การปรับตัวของชาวบ้านในตลาดในยุคเสื่อมถอย

ภายหลังจากการเสื่อมโทรมทางกายภาพและการถดถอยทางการค้าในช่วงหลังปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้ชาวบ้านในตลาดสามชุกต้องมีการปรับตัวอย่างมากมาย ทั้งในด้านการทำมาหากิน ความสัมพันธ์และวัฒนธรรม และการต่อสู้และอนุรักษ์ เป็นต้น จนทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านมีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ ดังนี้

5.3.1 การทำมาหากิน

สำหรับการทำมาหากินของชาวบ้านในช่วงที่ตลาดซบเซาลงในปี พ.ศ.2530 นอกเหนือจากการทำมาค้าขายเป็นหลัก ชาวบ้านหลายรายที่พอมือที่ดินทำกินอยู่นอกตลาดยังได้ทำการเพาะปลูก

¹⁶ อมรา จันทรมานะ, “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาดสามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี,” 65.

พืชผลทางการเกษตรเพื่อเป็นอาชีพเสริมอีกด้วย เนื่องจากรายได้จากการทำมาค้าขายเพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอีกต่อไป โดยส่วนใหญ่จะทำการเพาะปลูกข้าว อ้อย พืชผัก ผลไม้ ดอกไม้ เป็นต้น ในขณะที่ชาวบ้านในตลาดที่ไม่มีรายได้เสริมก็ได้เริ่มมีการปรับกลยุทธ์ทางการค้า เพื่อความอยู่รอดเรื่อยมา ไม่ว่าจะเป็นการนำสินค้าออกมาวางหน้าร้านเพื่อจูงใจลูกค้า การจัดร้านใหม่เพื่อให้โดดเด่นสะดุดตา และการลดราคาสินค้า เป็นต้น ซึ่งการปรับตัวในการทำมาหากินของชาวบ้านในตลาดในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 นั้น ได้สอดคล้องกับคำบอกเล่าของคุณสายบัว พัวพลเทพ เจ้าของร้านบุญช่วยหัตถกิจ และชาวบ้านในตลาดอีกหลายท่าน¹⁷ ซึ่งได้เล่าให้ฟังว่า ในสมัยที่การค้าขายซบเซา ชาวบ้านในตลาดได้มีการปรับกลยุทธ์ทางการค้าอย่างมากมาย ทั้งการนำสินค้าออกมาวางหน้าร้านเพื่อจูงใจลูกค้า การจัดร้านใหม่เพื่อให้โดดเด่นสะดุดตา และการลดราคาสินค้า อย่างเช่น ร้านขายนาฬิกาบุญช่วยหัตถกิจ ที่ได้มีการนำนาฬิกาโบราณมาจัดโชว์หน้าร้าน และนำนาฬิกาสมัยใหม่ออกมาวางขาย เพื่อดึงดูดลูกค้า และร้านขายเสื้อผ้าของนายบูก หรือ นายฝูก แซ่เล่า (พรหมโชติ) บิดาของคุณจินดา พรหมโชติ เจ้าของร้านไพศาลสมบัติ ที่ได้มีการลดราคาเสื้อผ้าในช่วงเทศกาลปีใหม่ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ร้านค้าหลายร้านที่ได้มีการปรับกลยุทธ์ทางการค้าเริ่มมีเงินทุนหมุนเวียนและไม่ต้องปิดกิจการลงแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชาวบ้านจะมีการปรับกลยุทธ์ทางการค้าใหม่หลายลักษณะเพื่อให้รอดพ้นจากความซบเซาทางการค้า แต่ภาพรวมการค้าขายภายในตลาดในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ก็ยังคงไม่กระเตื้องมากนัก เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงพบว่าชาวบ้านต่างยังคงรอคอยลูกค้า และรอคอยให้ตลาดกลับมาคึกคักอีกครั้งภายใต้บรรยากาศเจียบเหงาและร้างราผู้คนอยู่ตลอดเวลา ดังคำสัมภาษณ์ของบุคคลท่านหนึ่งที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตลาดสามชุกในยุคซบเซาในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ในงาน “การแลกเปลี่ยนการสรุปบทเรียนตลาดสามชุกร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก” ณ ลานโพ วันที่ 17 ธันวาคม 2549 เวลา 13.00-15.00 น. ความตอนหนึ่งว่า

“เจียบเหงาเลย เรียกว่านอนขาย แยมมากเลยล่ะถึงขนาดที่เรียกว่า โคมาเลยล่ะ อย่างเช่น ตรงบริเวณตลาดเก่าแก่วัยวักกรู้งมาก มีของกองเรียกว่าเป็นรังหนู การค้าแม้กระทั่งเสาร์-อาทิตย์ไม่มีเลย ปิดตาย เป็นที่เก็บของ มีร้านเจ๊กอ้าว ร้านป้าเหวียง แต่ใครมานั่งกินก็เรียกได้

¹⁷ สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณชูหงษ์ แซ่เต้, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณจินดา พรหมโชติ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549.

ว่าดูไม่จี๊ดละ หยากไข่เต็มไปหมด เอาแค่บริเวณตรงนี้ (ลานโพปัจจุบัน) แต่ก่อนก็เหมือนป่า รกมาก มีต้นไม้ต้นหญ้าเต็มไปหมด ตรงคันโพนี่เป็นที่ทิ้งศาลเจ้าผู่ ๆ พัง ๆ ของชาวบ้าน”¹⁸

ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ชาวบ้านในตลาดสามชุกจะมีการปรับกลยุทธ์ทางการค้าในลักษณะต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่บรรยากาศของการค้าขายภายในตลาดก็ไม่ได้กระเตื้องขึ้นไปกว่าเดิม อีกทั้งยังความซบเซาอย่างคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 จนถึงปี พ.ศ.2543 จนทำให้ชาวบ้านหลายรายเริ่มหันไปประกอบอาชีพอื่นและบางรายต้องปิดกิจการลงในที่สุด

ภาพที่ 62 การลดราคาสินค้าของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดสามชุก ในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 6 เมษายน 2551

¹⁸ ญัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์ และคนอื่น ๆ , ย่านตลาดร้อยปีสามชุก กับกลไกชุมชนในมิติการอนุรักษ์ (ม.ป.ท., 2550), 20.

ภาพที่ 63 การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการค้าในตลาดสามชุก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่, 14 กุมภาพันธ์ 2550

5.3.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

สำหรับความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งการพัฒนาและกระแสแห่งความผันผวนทางเศรษฐกิจเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะตลาดสามชุกเคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางน้ำมาหลายทศวรรษ จึงทำให้ตลาดสามชุกเป็นตลาดที่มีความเป็นสังคมเมืองค่อนข้างสูง การสังคมนิยมวัฒนธรรมความเป็นเมืองจึงค่อย ๆ ก่อและฝังลึกผ่านการประกอบอาชีพค้าขายของชาวบ้านภายในตลาด ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนที่อยู่อาศัยในชุมชนไม่เกาะเกี่ยวกันนัก แม้ว่าภายในชุมชนตลาดสามชุกจะมีวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนที่มีการผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ตาม แต่พวกเขาเหล่านั้นก็ไม่ได้มาจากตระกูลหรือแซ่เดียวกัน เพราะภายในตลาดยังประกอบไปด้วยตระกูลมากมาย ที่ต่างคนต่างอพยพโยกย้ายมาจากถิ่นต่าง ๆ เพื่อที่จะมาค้าขาย สร้างรายได้ เพื่อความอยู่รอดของชีวิตตนเองหรือครอบครัว ดังนั้น การติดต่อกันของผู้คนภายในชุมชนตลาดสามชุกในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา จึงมีลักษณะของการรู้จักกันเพียงผิวเผินและเป็นทางการไปตามสถานภาพของตนเองเท่านั้น

ภาพที่ 64 วิถีชีวิตของชาวตลาดสามชุก ในช่วงหลังทศวรรษ 2520

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

นอกจากนี้ การประกอบอาชีพค้าขายยังทำให้คนมีเวลาในการอยู่ร่วมกันและปฏิสัมพันธ์กันน้อยลงอีกด้วย เนื่องจากต่างคนต่างค้าขาย ต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนจึงไม่แนบแน่นเหมือนสมัยก่อน จึงทำให้ขาดการเกื้อกูลในระดับชุมชน ขาดความรักความสามัคคีในตลาด ขาดการให้ความสำคัญของการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ขาดการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ประกอบกับในขณะนั้นผู้ที่เคยทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในตลาด อย่างเช่น ขุนจันจันจัน ก็ได้ลดบทบาทของตัวเองลงตั้งแต่มีการประกาศยกเลิกกิจการโรงยาฝิ่นทั่วราชอาณาจักรในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา โดยท่านได้หันไปทำไร่นาและใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกตลาด และไม่ได้เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับผู้คนหรือเข้ามาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดเหมือนเช่นเดิม¹⁹ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดยิ่งเกิดความห่างเหินต่อกันเรื่อยมา ซึ่งความสัมพันธ์ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นกับผู้คนในตลาดเท่านั้น แต่ความความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวยังเกิดขึ้นกับชาวบ้านในตลาดกับชาวบ้านจากต่างถิ่นที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับตลาดสามชุกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เริ่มมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินและมีการปฏิสัมพันธ์กันน้อยลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก

¹⁹ คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก, สืบสานงานศิลป์ ถิ่นสามชุก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 15.

มาก จนทำให้การค้าขายและร่วมแรงร่วมใจระหว่างชุมชนที่เคยมีอย่างเต็มเปี่ยมก็เริ่มลดน้อยถอยลงไปโดยปริยาย

ส่วนความสัมพันธ์ของชาวบ้านในตลาดกับส่วนกลาง ถึงแม้ว่ายังคงดำเนินต่อไปตามปกติ ในฐานะเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าที่ดิน แต่ในช่วงทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา กลับพบว่าได้เกิดปัญหากระทบกระทั่งระหว่างกันอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับส่วนกลางเริ่มแปรเปลี่ยนไปเป็นการต่อสู้และการเรียกร้องมาโดยตลอด โดยเฉพาะปัญหาการโยกย้ายที่ว่าการอำเภอสามชุกไปตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 และปัญหาการไล่รื้ออาคารบ้านเรือนในซอย 1 และซอย 2 เพื่อสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ใหม่ เป็นต้น²⁰

สำหรับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านในชุมชนตลาดสามชุกในช่วงหลัง พ.ศ.2530 ได้เริ่มมีหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาอยู่ในตลาดได้เกิดการผสมผสานและเกิดการยอมรับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ประกอบกับคนจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดส่วนใหญ่มักแต่งงานอยู่กินกับคนไทย ดังนั้น เมื่อมีบุตรหลาน จึงมักเลือกที่จะให้บุตรหลานของตนใช้ชีวิตอยู่ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้วัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างที่เคยเคร่งครัดของคนจีนเริ่มสอดแทรกและผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยเรื่อยมา อย่างเช่น การไหว้เจ้า การกินเจ การไหว้พระจันทร์ การกราบไหว้บรรพบุรุษ การฝังศพ และการจัดงานประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น

ส่วนขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของไทย ก็ได้มีหลายประเพณีถูกจัดขึ้นตามความเหมาะสมของวาระและโอกาสเช่นกัน โดยขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยังคงยึดถือและปฏิบัติสืบมานั้น ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา อย่างเช่น

²⁰ สัมภาษณ์ คุณสายบัว พัวพลเทพ, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุณีภา เหลืองศรีดี, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกถาราม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ ทรัพย์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณชู หงษ์ แซ่เต๋, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 28 ธันวาคม 2549.

การบวช การแต่งงาน การเผาศพ ฯลฯ และขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา อย่างเช่น การทำบุญตักบาตร การเวียนเทียน การแห่เทียน การลอยกระทง เป็นต้น

ภาพที่ 65 บรรยากาของการแต่งงานในตลาดสามชุก ในช่วงทศวรรษ 2530
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

ภาพที่ 66 การตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนาของชาวบ้านในตลาดสามชุก ในช่วงทศวรรษ 2530
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

5.3.3 การต่อสู้และอนุรักษ

สำหรับการต่อสู้และการอนุรักษของชาวบ้านในตลาดสามชุกได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนภายหลังจากที่ชาวบ้านในตลาดและส่วนกลางได้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างกันเรื่อยมา โดยปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในตลาดกับส่วนกลางนั้น ได้ปรากฏขึ้นในช่วงทศวรรษ 2540 ทั้งปัญหาการโต้แย้งในเรื่องการโยกย้ายที่ว่าการอำเภอสามชุกไปตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 และปัญหาการโต้แย้งระหว่างชาวบ้านกับกรมธนารักษ์ในเรื่องของการไล่รื้ออาคารเรือนแถวไม้ในบริเวณซอย 1 และซอย 2 เป็นต้น ซึ่งปัญหาการโต้แย้งในกรณีการโยกย้ายที่ว่าการอำเภอสามชุกไปตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 ตามการขยายตัวของกรมคมนาคมทางบกนั้น ได้ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมตัวกันขึ้นเพื่อเรียกร้องต่อทางอำเภอให้คงที่ว่าการอำเภอสามชุกเอาไว้ที่เดิม เพราะไม่เช่นนั้นตลาดสามชุกต้องปิดตัวลงอย่างแน่นอน เนื่องจากที่ว่าการอำเภอเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้คนเข้ามาจับจ่ายใช้สอย ซึ่งท้ายที่สุดก็ได้ข้อยุติที่ว่า ทางอำเภอยอมระงับการโยกย้ายที่ว่าการอำเภอสามชุกลง เพราะการเรียกร้องของชาวบ้านและการหวั่นเกรงว่าชาวบ้านจะขาดรายได้มากไปกว่าเดิม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ที่ว่าการอำเภอสามชุกยังคงตั้งอยู่ที่เดิมเรื่อยมาจนปัจจุบัน²¹

ส่วนปัญหาโต้แย้งระหว่างชาวบ้านกับกรมธนารักษ์ในกรณีของการไล่รื้ออาคารเรือนแถวไม้ในซอย 1 และซอย 2 นั้น ได้เกิดขึ้นจากการที่กรมธนารักษ์ หรือราชพัสดุ ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินมีแนวคิดที่จะทำการรื้อถอนอาคารเรือนแถวไม้ในซอย 1 และซอย 2 ที่เป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ออก เพื่อสร้างอาคารคอนกรีตให้มั่นคงถาวร โดยคาดหวังว่าการสร้างอาคารสามารถเก็บค่าเช่าเพิ่มจากผู้เช่าได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในพื้นที่บางส่วนของตลาดสามชุกเรื่อยมา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการมีแนวคิดในการอนุรักษและพัฒนาที่ไม่ตรงกัน ระหว่างหน่วยงานเจ้าของที่ดินกับชาวบ้านที่มีสัญญาเช่าอยู่ จากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันนี้เองได้ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงและไม่มั่นใจในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตลาดสามชุก เนื่องจากไม่มีความชัดเจนในแนวทางการดำเนินการเรื่องสิทธิในการเช่าของหน่วยงานเจ้าของที่ดิน เพราะการรื้อเรือนแถวไม้เป็นนโยบายที่กำหนดออกมาหลายปี ทำให้ชาวบ้านเกิดความกังวล และเกิดความ

²¹ สัมภาษณ์ คุณพงษ์วิน ชัยวิรัตน์, ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณสุณีภา เหลืองศรีดี, ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 25 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข, อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม จังหวัดสุพรรณบุรี, 26 ธันวาคม 2549; สัมภาษณ์ คุณศิริ สรหงษ์, ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี, 27 ธันวาคม 2549.

หวาตระแวงในความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยของตัวเอง²² จนกระทั่งในกลางปี พ.ศ.2544 คุณสุรพล จินดาอินทร์ ทายาทร้าน “กึ่งทองพาณิชย์” ได้มีจดหมายเชิงขอคำปรึกษาไปยัง ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและเป็นบุตรหลานของชาวตลาดสามชุก จึงได้แนวคิดว่าการอนุรักษ์ให้ตลาดสามชุกเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมดั้งเดิม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การกระตุ้นให้เศรษฐกิจดีขึ้นได้ ดังนั้น จึงได้มีการนัดหมายให้มีการประชุมของชาวตลาดสามชุก และจัดตั้งให้มีคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ขึ้นในปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา โดยคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกในขณะนั้น คือ ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล เป็นประธานกรรมการ และชาวบ้านในตลาดสามชุกเป็นคณะกรรมการและผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ตลาด ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างชาวบ้านกับกรมธนารักษ์เริ่มคลี่คลายลงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา²³

สำหรับการดำเนินการอนุรักษ์ตลาดสามชุกในระยะแรกนั้น ได้เริ่มต้นขึ้นจากการรณรงค์ชักชวนชาวบ้านในตลาดในลุกขึ้นมาทำความสะอาดตลาดหน้าบ้านของตน โดยคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์เป็นผู้ควบคุมดูแลและประสานงานในการพัฒนาตลาด และมีเทศบาลเป็นผู้อำนวยความสะดวก ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์ในการทำความสะอาดต่าง ๆ แม้ว่าโดยภาพรวมหลายบ้านจะยังไม่ออกมารวมมือด้วยดีนัก แต่ผลของการทำความสะอาด ก็ทำให้ตลาดสามชุกมีความโดดเด่นและสะอาดตามากขึ้น จนสามารถเรียกลูกค้ากลุ่มเดิมให้เข้ามาซื้อขายสินค้าภายในตลาดได้ในระดับหนึ่ง²⁴

นอกจากนี้ ในการอนุรักษ์ตลาดสามชุกยังได้มีการขยายผลไปสู่การจัดให้มีเวทีร่วมระหว่างเทศบาลกับชาวชุมชนตลาดในช่วงเวลาต่อมาอีกด้วย ซึ่งเป็นการประชุมออกแบบทางเดินริมแม่น้ำที่ทางเทศบาลสามชุกได้มีการปรับงบประมาณอุดหนุน พร้อมทั้งมีการประชุมโครงการ “ปลูกบ้าน” ให้กลายเป็น “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกับตลาด ภายใต้โครงการพัฒนาตลาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะของ “ตลาดโบราณ” โดยมีพิพิธภัณฑ์ขุนจำนางจินารักษ์ และ “พิพิธภัณฑ์ตลาดที่มีชีวิต” หรือ “บ้านพุดใต้” เป็นตัวถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน เพื่อ

²² ญัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์ และคนอื่น ๆ , ย่านตลาดร้อยปีสามชุก กับกลไกชุมชนในมิติการอนุรักษ์ (ม.ป.ท., 2550), 22.

²³ ชุมพล อักพันธานนท์, สามชุกตลาดร้อยปี.

²⁴ สุวัฒน์ คงแป้น, “เมื่อนำอยู่ ชุมชนนำอยู่,” วารสารชุมชนไท 4,14(กรกฎาคม 2547) :

ดึงดูดลูกค้าให้ได้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศเก่า ๆ เข้ามาศึกษาหาความรู้ และเข้ามาจับจ่ายซื้อขายสินค้าในตลาดเช่นเดิม ฯลฯ ซึ่งทางตลาดได้มีการหนุนเสริมในการประชาสัมพันธ์ของสื่ออย่างมากมาย ทั้งที่ผ่านโครงการฯ และสื่อเอกชนอื่น ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และบทความในหนังสือพิมพ์ เพื่อช่วยบอกเล่าถึงความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมของตลาดสามชุก, “บ้านขุนจันทน์จินารักษ์”, ความเป็นมาของตลาดร้อยปี และอาหารอร่อยที่สามชุก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลอดช่วงหลังปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา การอนุรักษ์และพัฒนาตลาดสามชุก จึงเริ่มประสบผลสำเร็จและปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้สังเกตได้จากการมีชีวิตชีวาของตลาด และการหลั่งไหลของนักท่องเที่ยว เป็นต้น จนทำให้ตลาดสามชุกสามารถยืนหยัดได้อีกครั้ง โดยไม่ต้องถูกรื้อถอนลงแต่อย่างใด

ภาพที่ 67 รายการโทรทัศน์ที่เข้ามาถ่ายทำรายการเกี่ยวกับ “ตลาดสามชุกร้อยปี”

ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (เอื้อเฟื้อโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับตลาดสามชุกในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 - พ.ศ.2540 ซึ่งเป็นช่วงที่ตลาดสามชุกเกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งในด้านการค้าขายและวิถีชีวิต ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการพัฒนาการคมนาคมทางบกที่ถาโถมอยู่ทุกขณะและความ

ผันผวนของเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว อย่างเช่น การปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ การเกิดตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 และการย้ายสถานที่ราชการไปตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่เงียบเหงาและร้างราผู้คนมาโดยตลอด จนทำให้ร้านค้าหลายร้านมีอันต้องขยับเลิกกิจการลงและบางร้านก็มีการโยกย้ายออกไปหาทำเลการค้าแห่งใหม่ที่สามารถค้าขายได้ดีกว่าเรื่อยมา ในขณะที่บางร้านที่ยังคงยืนหยัดทำการค้าขายอยู่ก็หาทางออกด้วยการหาที่ทางข้างนอกตลาดเพื่อทำการเพาะปลูกเป็นอาชีพเสริมทดแทนรายได้ที่เสียไปหรือไม่ก็มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการค้าใหม่ อย่างเช่น การจัดร้านใหม่ให้โดดเด่นสะดุดตา การเอาสินค้าออกมาวางหน้าร้านเพื่อจูงใจลูกค้า และการลดราคา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในการปรับกลยุทธ์ดังกล่าวก็ไม่ได้ช่วยให้การค้าขายเกิดการกระเตื้องขึ้นมากนัก เพราะในขณะนั้นภายในตลาดสามชุกยังคงปรากฏภาพของการรอคอยอยู่แทบทุกหลังคาเรือน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2543 เมื่อทางราชพัสดุได้มีนโยบายไว้รื้ออาคารเก่าภายในตลาดเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้นใหม่ ทางตลาดและชาวบ้านจึงได้มีการปรับกลยุทธ์ทางการค้าร่วมกันทั้งตลาดขึ้นอีกครั้ง เพื่อไม่ให้ตลาดเก่าต้องถูกรื้อถอนออกไป หลังจากนั้นจึงได้เกิดโครงการพัฒนาตลาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะของ “ตลาดโบราณ” โดยมีพิพิธภัณฑ์ชุมชนงานจิณารักษ์และร้านค้าในตลาดเป็นสถานที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนให้ผู้คนทั่วไปได้รับรู้ ส่งผลให้ในช่วงหลังปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา ประชาชนจึงเริ่มรู้จักตลาดสามชุกมากขึ้น เนื่องจากการเน้นเสริมในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ของสื่อ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และบทความในหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าภายในตลาดเริ่มมีทิศทางที่ดีขึ้นมาโดยตลอด จนทำให้ตลาดสามชุกเริ่มคึกคักและกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งในที่สุด โดยไม่ต้องถูกรื้อถอนลงแต่อย่างใด

บทที่ 6

บทสรุป

“ตลาดสามชุก” เป็นตลาดโบราณประจำอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีพัฒนาการมากกว่า 100 ปี ในอดีตตลาดแห่งนี้เคยมีบทบาทและมีความสำคัญต่อจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างมาก ในฐานะตลาดประจำอำเภอที่นำรายได้เข้าสู่จังหวัดสุพรรณบุรีอย่างมหาศาล อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมทางน้ำที่มีขนาดใหญ่ประจำภูมิภาคในยุคที่การสัญจรทางน้ำเฟื่องฟูอีกด้วย

ปัจจุบันตลาดสามชุกยังคงอบอวลและรายล้อมไปด้วยบรรยากาศเก่า ๆ ของอาคารร้านค้ากว่า 300-400 หลังคาเรือน ที่มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้สองชั้นขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายเป็นสายเป็นชอยอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันตก ในเขตเทศบาลตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอันเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมไทยและจีนที่ได้รับอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสอดแทรกและปรากฏให้เห็นอยู่แทบทุกหลัง ทั้งรูปทรงของอาคารบ้านเรือน ศิลปะบนกระเบื้องปูพื้นที่ตระการตาไปด้วยสีสันทัน และการประดับประดาด้วยลวดลายไม้ฉลุทั้งแบบไทยแบบจีนตามส่วนต่าง ๆ ของบ้าน อย่างเช่น ตามแผงประดับใต้หลังคา ช่อลม ราวกันตก หน้าจั่ว ประตู และหน้าต่าง เป็นต้น

นอกจากนี้ ภายในอาคารร้านค้าแต่ละหลัง ยังคงมีข้าวของเครื่องใช้ในอดีตอย่างมากมาย ที่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีแทบทุกชิ้นและยังคงถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นพัดลม โคมไฟ ตะเกียง ตู้ เตียง โต๊ะไม้ โต๊ะหิน แก้ว อี นานาพิศา ตู้เย็น จักรยาน ฯลฯ อีกทั้งยังมีสินค้าหลากหลายชนิดที่เคยทรงคุณค่าในอดีต อย่างเช่น ขนมหมากรฝรั่งมวนบุหรืตราแมวสีดำ ลูกอมรสโคลา ขนมหักเก็มแหวน ของเล่นสังกะสี เรือป๊อปปี้ ปืนแก๊ป ตุ๊กตาไขลาน ตุ๊กตากระดาษ ลูกโป่งวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ถูกนำกลับมาวางขายอย่างแพร่หลายเช่นกัน จนทำให้ตลาดสามชุกในปัจจุบันไม่เพียงแต่เป็นตลาดโบราณที่สามารถคงความเก่าแก่ได้อย่างสมบูรณ์เท่านั้น แต่ตลาดสามชุกในปัจจุบันยังเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ของเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง

สำหรับความเป็นมาของตลาดสามชุกนั้น แต่เดิมได้เริ่มต้นขึ้นจากการเป็นชุมชนริมแม่น้ำที่บริเวณท่ายาง ณ บ้านสามชุก ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน ตรงกันข้ามวัดสามชุก โดยในระยะแรกเริ่มของการก่อเกิดชุมชนก็คล้าย ๆ กับการก่อตัวของชุมชนริมน้ำทั่วไป แต่เนื่องจากสภาพที่ตั้งของชุมชนมีความพิเศษและเอื้ออำนวยต่อการเกิดกิจกรรมทางการค้ามากกว่าชุมชนอื่น ๆ จึงทำให้ชุมชนสามชุกเดิมสามารถพัฒนาจนกลายเป็นชุมชนริมน้ำที่มีการติดต่อค้าขายในช่วงเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะไม่ทราบแน่ชัดว่าชุมชนการค้าแห่งนี้ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อใด แต่ในช่วงปี พ.ศ.2370 ก็สามารถยืนยันได้ว่าชุมชนแห่งนี้ได้มีการรวมตัวขึ้นแล้วอย่างชัดเจน เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนได้มีการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อันเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นศาสนสถานขึ้นในชุมชน จึงแสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าวชาวบ้านทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นเองต่างก็ได้รับรู้และเข้าใจตรงกันแล้วว่าในบริเวณดังกล่าวได้กลายเป็นย่านแห่งการแลกเปลี่ยนสินค้าประจำท้องถิ่นขึ้นแล้ว ในขณะนั้น จนเกิดการเรียกขานชุมชนการค้าแห่งนี้ว่า “สามชุก” ตามชื่อ “หมู่บ้านสามชุก” อันเป็นที่ตั้งของชุมชนขึ้นมาในที่สุด

สภาพทั่วไปของชุมชนการค้าสามชุกในระยะแรก แม้ว่าจะยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนริมน้ำในลักษณะเดิมเท่าใดนัก แต่ในช่วงหลังทศวรรษ 2380 เป็นต้นมา ชุมชนสามชุกเดิมก็ได้เริ่มมีการขยายตัวทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนการค้าสามชุกเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นเพียงแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค ดังนั้น ชาวบ้านจากทั่วสารทิศจึงพากันเดินทางเข้ามาแลกเปลี่ยนค้าขายกันอย่างไม่ขาดสายเรื่อยมา

สำหรับความคึกคักทางการค้าของชุมชนสามชุกเดิม ยังคงมีความต่อเนื่องตลอดปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ต่อพุทธศตวรรษที่ 25 เพราะการค้าขายได้เกิดการขยายตัวทั่วราชอาณาจักรภายหลังการเปิดเสรีทางการค้าในปี พ.ศ.2398 เป็นต้นมา ดังนั้น จึงทำให้การผลิตเพียงเพื่อยังชีพของชาวบ้านในชุมชนสามชุกเดิมเกิดการผันแปรไปสู่การผลิตเพื่อค้าเพื่อขายภายใต้ระบบเงินตราอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการค้าข้าว เนื่องจากข้าวมีราคาดี ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงเริ่มหันไปบุกเบิกพื้นที่เพื่อเพาะปลูกข้าวเพื่อค้าเพื่อขายกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งการขยายตัวของการบุกเบิกพื้นที่เพื่อเพาะปลูกข้าวของชุมชนสามชุกเดิมนั้น ได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในช่วงหลังทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนชาวนาโดยการลดภาษีเมื่อมีการบุกเบิกที่ใหม่ทั่วราชอาณาจักร ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนภูมิภาคในปี พ.ศ.2438 ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวนาจำนวนมากเกิดแรงจูงใจในการเพาะปลูกข้าวเพื่อค้าเพื่อขายตามการขยายตัวของการค้าข้าวตลอดลำน้ำท่าจีนเรื่อยมา จนทำให้ชาวบ้านในชุมชนสามชุกเดิมหลายรายเกิดการอพยพโยกย้ายเข้าสู่ชุมชนแห่งใหม่ตามมาในที่สุด เนื่องจากชุมชนสามชุกเดิมเริ่มมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าว จึงทำให้มีชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมอพยพออกจากชุมชนไปสู่พื้นที่แห่งใหม่ที่อยู่มิไกลนักและมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า อย่างเช่น “บ้านสามเพ็ง” เป็นต้น เพราะสภาพทั่วไปของบ้านสามเพ็งในขณะนั้น มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานสูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน เนื่องจากบ้านสามเพ็งยังคงเป็นป่าเป็นดงอยู่มาก อีกทั้งการตั้งรกรากและอาศัยของผู้คนยังคงมีอยู่น้อย จึงทำให้การจับจองที่ดินเพื่อก่อสร้างบ้านเรือนและขยายการเพาะปลูกในบริเวณบ้านสามเพ็งสามารถกระทำได้ง่าย และที่สำคัญบ้านสามเพ็งยังตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนสามชุกเดิมเพียง 2 กิโลเมตร จึงสะดวกต่อ

การนำสินค้าลงมาค้าขาย ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมจึงอพยพโยกย้ายเข้าสู่บ้านสามเพ็งเรื่อยมา ซึ่งการอพยพของชาวบ้านจากชุมชนสามชุกเดิมเข้าสู่บ้านสามเพ็งอย่างต่อเนื่องในขณะนั้น ได้ส่งผลให้ “บ้านสามเพ็ง” ค่อย ๆ เติบโตขึ้นจนกลายเป็นชุมชนริมน้ำที่มีขนาดใหญ่ และเป็นพื้นฐานให้กับชุมชนสามชุกในปัจจุบันได้ในที่สุด

ส่วนการอพยพโยกย้ายจากชุมชนสามชุกเดิมเข้าสู่บ้านสามเพ็งในระยะแรกนั้น ชาวบ้านต่างยังคงเดินทางเข้ามาค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมอยู่เสมอ จนกระทั่งในช่วงก่อนปี พ.ศ.2439 ไม่นาน ชาวบ้านที่เคยเข้ามาแลกเปลี่ยนค้าขายต่างหันมาทำการค้าภายในชุมชนของตนมากขึ้น แทนที่จะเดินทางเข้าไปค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมเช่นแต่ก่อน เนื่องจากสะดวกสบายต่อการค้าขายและสะดวกสบายต่อการขนส่งผลผลิตจากไร่นามากกว่า จึงทำให้ “ชุมชนสามเพ็ง” กลายเป็นชุมชนการค้าประจำท้องถิ่นเช่นเดียวกับชุมชนสามชุกเดิมได้ในที่สุด และจากการที่ “ชุมชนสามเพ็ง” เป็นชุมชนการค้าแห่งใหม่ที่ตั้งทางตอนบนของชุมชนสามชุกเดิม ชุมชนสามเพ็งจึงกลายเป็นชุมชนการค้าที่ตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางเกวียนของชาวบ้านและชาวป่าไปโดยปริยาย โดยในช่วงหลังเกิดชุมชนการค้าสามเพ็งไม่นาน ชาวบ้าน ชาวเรือ และชาวป่าที่เคยเข้ามาค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมต่างเริ่มหันมาทำการค้ากันที่ชุมชนสามเพ็งกันเป็นจำนวนมาก แทนที่จะเดินทางเข้าไปค้าขายยังชุมชนสามชุกเดิมเหมือนเช่นสมัยก่อน ส่งผลให้การค้าขายของชุมชนสามเพ็งเกิดการเติบโตและขยายตัวขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ชุมชนสามชุกเดิมกลับค่อย ๆ ชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ชาวบ้านหลายรายที่ทำมาค้าขายอยู่ที่ชุมชนสามชุกเดิมต่างพากันทยอยออกจากชุมชนสามชุกเดิมมายังชุมชนสามเพ็งกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งมากจนทำให้ชุมชนสามชุกเดิมชะงักและต้องยุบเลิกลงไปในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบริเวณที่เป็นย่านการค้าของชุมชนสามชุกเดิมจะถูกยุบเลิกลงไปแล้วนั้น แต่ความเป็นชุมชนการค้าสามชุกเดิมก็ยังคงมีอยู่ และยังคงมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าภายในชุมชนการค้าแห่งใหม่ที่มีชื่อว่า “ชุมชนสามเพ็ง” เรื่อยมา เนื่องจากในปี พ.ศ.2439 ได้มีการเคลื่อนย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประจำชุมชนสามชุกเดิมมายังชุมชนสามเพ็ง โดยได้ทำพิธีอัญเชิญเอ้ารูปจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหลังเก่ามาใส่กระถางใหม่และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามธรรมเนียม ดังนั้น จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ชุมชนการค้าสามเพ็งที่เกิดขึ้นในช่วงหลังปี พ.ศ.2439 เป็นต้นมา ก็คือ ชุมชนสามชุกเดิมที่มีการอพยพโยกย้ายมาสู่ชุมชนการค้าสามเพ็งแล้วนั่นเอง

ภายหลังการโยกย้ายชุมชนสามชุกเดิมมายังบ้านสามเพ็ง การค้าขายภายในชุมชนเริ่มมีทิศทางที่ดีขึ้นมาโดยตลอด นับตั้งแต่มีการปลูกสร้างที่ว่าการอำเภอนางบวชหลังแรกขึ้นที่บ้านสามเพ็งในปี พ.ศ.2441 เป็นต้นมา เพราะการมีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ในชุมชน ได้ทำให้ผู้คนจากทั่วสารทิศมีการเดินทางเข้าออกชุมชนสามชุกกันอย่างไม่ขาดสาย ทั้งเข้ามาติดต่อราชการ เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

และเข้ามาติดต่อค้าขาย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ชุมชนสามชุกเกิดการขยายตัวทางการค้ามาโดยตลอด ถึงแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2457 จะได้มีการดำเนินการก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอนางบวชขึ้นใหม่อย่างถาวรก็ตาม แต่การก่อสร้างก็ไม่ได้ส่งผลต่อการค้าขายแต่อย่างใด เพราะการค้าขายของชุมชนสามชุกยังคงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2466 ไม่นานชุมชนการค้าสามชุกจึงสามารถก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมาได้อย่างมั่นคง เพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้าและธุรกิจต่าง ๆ ที่กำลังจะเติบโตตามมาได้ในที่สุด โดยผู้ริเริ่มก่อสร้างตัวตลาดขึ้นมานั้น คือ เจ้าแก้วห่วย แซ่เฮง และชาวบ้านในชุมชน นับแต่นั้นเป็นต้นมาชุมชนแห่งนี้จึงกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปในนาม “ตลาดสามชุก” ตลาดแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขายประจำอำเภอนางบวชเรื่อยมา

จากการก่อสร้างตัวตลาดสามชุกขึ้นมาอย่างถาวรในช่วงทศวรรษ 2460 ได้ทำให้ชุมชนการค้าสามชุกได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น “ตลาดสามชุก” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งการยกฐานะของตลาดสามชุกในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้ทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการขยายตัวทางกายภาพและการค้าขึ้นมาอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตของอาคารบ้านเรือนภายในชุมชน การเติบโตของส่วนราชการและกิจการของเอกชนในละแวกใกล้เคียง และการเติบโตของการค้าข้าวและถ่าน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดประจำอำเภอที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวางและกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปเรื่อยมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การผลิตเพื่อค้าเพื่อขยายภายใต้ระบบเงินตราจะได้เข้ามามีบทบาทต่อตลาดสามชุกแล้วก็ตาม แต่การผลิตจากภายนอกก็ไม่ได้แยกออกจากสังคมพึ่งพาอาศัยอย่างชัดเจนนัก อีกทั้งสภาพวิถีชีวิตของชาวตลาดยังมีการสืบเนื่องจากในช่วงก่อนหน้า ดังนั้น ลักษณะของตลาดสามชุกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นไปในลักษณะของการผสมผสานระหว่างความเป็นสังคมดั้งเดิมที่มีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ค่อนข้างสูง ควบคู่ไปกับการผลิตเพื่อค้าเพื่อขยายภายใต้ระบบเงินตราที่มีความพร้อมในการเติบโตและขยายตัว จนทำให้ตลาดสามชุกเริ่มมีการเติบโตทางกายภาพและการค้าขึ้นอย่างมั่นคงตลอดช่วงทศวรรษ 2460 - สงครามโลกครั้งที่ 2 และมีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

สำหรับตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 ถือเป็นช่วงที่ตลาดสามชุกเกิดขยายตัวและเกิดความรุ่งเรืองอย่างขีดสุด เนื่องจากตลาดสามชุกได้เกิดการขยายตัวและเกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะการขยายตัวทางกายภาพและการค้า ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของอาคารบ้านเรือนในซอย 5 การขยายตัวของส่วนราชการและกิจการเอกชน การขยายตัวของการค้าข้าวและอ้อย ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่มีความมั่นคง มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกลยังต่างลุ่มน้ำ และอุดมด้วยสินค้าหลากหลายชนิดเรื่อยมา

ส่วนลักษณะของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 นั้น แม้ว่ายังคงมีลักษณะของการเป็นสังคมพึ่งพาอาศัยกันอยู่ภายในชุมชน แต่การพึ่งพาอาศัยก็ได้แยกออกจากสังคมการผลิตจากภายนอกอย่างชัดเจน เนื่องจากบทบาทและหน้าที่ของผู้ผลิตและผู้ค้าเริ่มแบ่งแยกกันอย่างเด่นชัด ในขณะที่การพึ่งพาอาศัยและความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดก็ได้เริ่มแปรเปลี่ยนมาเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากเงินตราได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในตลาด ดังนั้น ลักษณะของตลาดสามชุกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จึงเป็นการพึ่งพาอาศัยที่แยกออกจากสังคมการผลิตจากภายนอกอย่างชัดเจน โดยมีความสัมพันธ์เชิงธุรกิจเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์แบบผสมผสานในลักษณะดั้งเดิมมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตลาดสามชุกจะกลายเป็นสังคมพึ่งพาอาศัย ที่แยกออกจากสังคมการผลิตจากภายนอกอย่างเด่นชัดและความสัมพันธ์ของผู้คนในตลาดจะเริ่มแปรเปลี่ยนไปสู่ความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจมากขึ้น แต่บรรยากาศในการค้าขายและความเจริญรุ่งเรืองของตลาดสามชุกก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ทศวรรษ 2520 จนส่งผลให้ทางภาครัฐเริ่มตระหนักและเริ่มมีมาตรการในการพัฒนาตลาดสามชุกและท้องถิ่นใกล้เคียงตามมาอย่างมากมาย เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของตลาดที่มีขึ้นอยู่ทุกขณะ ทั้งการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ และการพัฒนาการคมนาคมทางบก เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาของภาครัฐในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา กลับไม่ได้นำพาแต่ความเจริญเข้าสู่ตลาดสามชุกเท่านั้น เพราะในทางกลับกันการพัฒนายังนำมาซึ่งความถดถอยทางด้านการค้าและความเสื่อมโทรมทางกายภาพอีกด้วย เนื่องจากการพัฒนาได้ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าของตลาดสามชุกเริ่มลดน้อยถอยลงไปจากเดิม จนทำให้ท้ายที่สุดตลาดสามชุกที่เคยรุ่งเรืองอย่างขีดสุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กลับค่อย ๆ ซบเซาลงอย่างรวดเร็วและเกือบจะต้องมีการรื้อถอน ลงเลขที่เดียว

สำหรับความเสื่อมถอยของตลาดสามชุกในช่วงหลังปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การปรับปรุงถนนสายสามชุก-หนองหญ้าไซ การเกิดตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า การย้ายสถานที่ราชการไปตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ และการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดที่เงียบเหงาและร้างราผู้คนมาโดยตลอด จนทำให้ร้านค้าหลายร้านมีอันต้องยุบเลิกกิจการลงและบางร้านก็มีการโยกย้ายออกไปหาทำเลการค้าแห่งใหม่ที่สามารถค้าขายได้ดีกว่าเรื่อยมา ในขณะที่บางร้านที่ยังคงยืนหยัดทำการค้าขายอยู่ก็หาทางออกด้วยการหาที่ทางข้างนอกตลาดเพื่อทำการเพาะปลูกเป็นอาชีพเสริมทดแทนรายได้ที่เสียไปหรือไม่ก็มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการค้าใหม่ อย่างเช่น การจัดร้านใหม่ให้โดดเด่นสะดุดตา การเอาสินค้าออกมาวางหน้าร้านเพื่อจูงใจลูกค้า และการลดราคา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการปรับกลยุทธ์ดังกล่าวก็ไม่ได้ช่วยทำให้การค้าขายเกิดการกระตือรือร้นมากนัก เพราะในขณะนั้นภายในตลาดสามชุกยังคงปรากฏภาพของการรอคอยอยู่แทบทุกหลังคาเรือน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2543 เมื่อทางราชพัสดุได้มีนโยบายไว้รื้ออาคารเก่าภายในตลาดเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ใหม่ ทางตลาดและชาวบ้านจึงได้มีการปรับกลยุทธ์ทางการค้าร่วมกันทั้งตลาดขึ้นอีกครั้ง เพื่อไม่ให้ตลาดเก่าต้องถูกรื้อถอนออกไป หลังจากนั้นจึงได้เกิดโครงการพัฒนาตลาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะของ “ตลาดโบราณ” โดยมีพิพิธภัณฑ์ชุมชนจันทน์จันท์และร้านค้าในตลาดเป็นสถานที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนให้ผู้คนทั่วไปได้รับรู้ ส่งผลให้ในช่วงหลังปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา ประชาชนจึงเริ่มรู้จักตลาดสามชุกมากขึ้น เนื่องจากได้มีการหนุนเสริมในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ของสื่อ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และบทความในหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าภายในตลาดเริ่มมีทิศทางที่ดีขึ้นมาโดยตลอด จนทำให้ตลาดสามชุกเริ่มกลับมาคึกคักและมีชีวิตชีวาอีกครั้งโดยไม่ต้องถูกรื้อถอนลงแต่อย่างใด

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าตลาดสามชุกเป็นตลาดที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน และเป็นตลาดที่มีความน่าสนใจแห่งหนึ่งของลุ่มน้ำท่าจีนเลยทีเดียว เนื่องจากเป็นตลาดที่ก่อตัวขึ้นจากการเป็นชุมชนริมแม่น้ำท่าจีนขนาดเล็ก ที่สามารถพัฒนาจนกลายเป็นชุมชนการค้า และตลาดประจำอำเภอที่มีขนาดใหญ่ได้ แม้ว่าในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา จะถูกกระแสแห่งการพัฒนาและการผันผวนทางเศรษฐกิจโลกอยู่ทุกขณะก็ตาม แต่ตลาดสามชุกก็สามารถยืนหยัดมาได้จนปัจจุบัน และในขณะเดียวกันการต่อสู้ของชาวบ้านในตลาดก็ได้ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความสำนึกในการต่อสู้และยืนหยัดที่จะอนุรักษ์ตลาดสามชุกให้คงอยู่สืบมาจนปัจจุบันอีกด้วย

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนที่ย่านการค้าและตลาดในยุคปัจจุบัน พบว่า ยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก ในขณะที่ตลาดหลายแห่งได้พยายามพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะ “ตลาดเชิงอนุรักษ์” อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ดังนั้น ในช่วงที่ “ตลาดโบราณ” หลายแห่งกำลังได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษามุมชนในมิติประวัติศาสตร์มากขึ้น เพื่อให้ตลาดที่กำลังมีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถใช้เป็นแนวทางเรียนรู้และศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน จนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนออกสู่สาธารณชนได้ มากกว่าจะทำให้ “ตลาดโบราณ” กลายเป็นจุดขายตามกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนที่มีลักษณะเป็นตลาดนั้น ควรศึกษาชุมชนในด้านอื่น ๆควบคู่กันไปด้วย อย่างเช่น ด้านภูมิปัญญา วัฒนธรรม วิถีชีวิต และศิลปะ ฯลฯ เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ให้กับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน และรองรับการพัฒนาตลาดเชิงอนุรักษ์ในทิศทางต่าง ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 6 กระทรวงนครบาล. ร.6น.2/24.

“เรื่อง ร่างพ.ร.บ. เกณฑ์ทหาร พ.ศ.2460.” พ.ศ.2460.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ร.7กษ.1/1. “เรื่อง รายงานกรมชลประทานได้ช่วยเหลือชาวนาในมณฑลต่าง ๆ.” 15-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2472.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ร.7กษ.2/3. “เรื่อง ประกาศใช้พระราชบัญญัติรักษาคลองและเก็บค่าธรรมเนียมเรือผ่านประตูน้ำ.” 16-22 มกราคม พ.ศ.2468.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ร.7กษ.2/4. “เรื่อง ประกาศใช้พระราชบัญญัติรักษาคลองและกฎเสนาบดีเรื่องเก็บค่าธรรมเนียมเรือผ่านประตูน้ำ.” 16-22 มกราคม พ.ศ.2468.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ร.7กษ.6/3. “เรื่อง การ ออกโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับป่าฝืน.”

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ. ร.7ค.2/4. “เรื่อง แก้ไขพระราชบัญญัติฝืน.” 13 กรกฎาคม-27 สิงหาคม พ.ศ.2472.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. ร.7พ.9/2. “เรื่อง พระราชบัญญัติสหกรณ์.” 18 เมษายน - 21 มิถุนายน พ.ศ.2471.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. ร.7พ.7/14. “เรื่อง รายงานราคาข้าวเปลือก.” 11 กุมภาพันธ์ - 15 มีนาคม พ.ศ.2472.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงมหาดไทย. ร.7ม.26.5/108. “เรื่อง ข่าวน.ส.พ.เกี่ยวกับการค้าข้าว.” 15 ธันวาคม-7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2471.

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7 กระทรวงมหาดไทย. ร.7ม.26.53/9. “เรื่อง จังหวัดสุพรรณบุรี.” 2 พฤษภาคม พ.ศ.2471-16 พฤศจิกายน พ.ศ.2472.

สำนักทางหลวงที่ 10 สุพรรณบุรี. “หนังสือที่ คค 0634/2/ส.3/3170 เรื่อง รับมอบทางสายสามชุก-หนองหญ้าไซ.” 13 กันยายน 2539.

_____. “หนังสือที่ คค 0609/14364 เรื่อง ขอมอบโอนทางให้กรมทางหลวง เพื่อบูรณะ ปรับปรุงให้เป็นทางลาดยาง.” 30 มิถุนายน 2530.

สำนักทางหลวงที่ 10 สุพรรณบุรี. “หนังสือที่ คค 0616/2/11/2631 เรื่อง ขอรับมอบเส้นทางของ
กรมชลประทานเพื่อก่อสร้าง.” 8 ธันวาคม 2535.

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. เอกสารตรวจราชการเมืองนครไชยศรี. พระนคร : คุรุสภา,
2511. (พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพหม่อมลำดวน ศิสกุล ณ อุทยาน 22 กรกฎาคม 2511).
สารสังเขปเอกสารจดหมายเหตุ จ. สุพรรณบุรี ร.5-ร.7. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2546.

เอกสารชั้นรอง

วิทยานิพนธ์

- กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์. บทบาทของขุนนางไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึง
รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2367-2453).” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2534.
- ถนอม ตะนา. “กิจการโรงสีข้าวในที่ราบภาคกลางของประเทศไทย พ.ศ.2401-2481.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2527.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2411-2475).” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- นิภาพร กุลมาตย์. “สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบัวใหญ่ ระหว่างปี พ.ศ.2474-2506.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- นิรุบล อึ้งอรุณยะวี. “สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ ระหว่างปี พ.ศ.2476-2506.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- นิวัตร ต้นไพศาล. “บทบาทชาวจีนในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก พ.ศ.2411-2475.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534.
- ทิพย์รัตน์ วานิชชา. “การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดารโดยรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
พ.ศ.2501-2506.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2521.

- ธีระ แก้วประจันตร์. “สภาพเศรษฐกิจมณฑลนครชัยศรี พ.ศ.2438-2475.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534.
- ธรรมรักษ์ จำปา. “การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจข้าวในภาคกลางกับผลกระทบต่อสังคมไทยช่วง
พ.ศ.2460-2498.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.
- มัลลิกา เรืองระพี. “บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทย สมัยรัชกาลที่
1 ถึง รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- มณฑล คงแถวทอง. “เศรษฐกิจข้าวและน้ำตาลทรายในกลุ่มน้ำท่าจีน พ.ศ.2398-2453.” วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- รุจ รัตนพาหุ. “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.”
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- วิยะดา ทองมิตร. “การใช้แรงงานชาวจีนในสังคมไทย พ.ศ.2325-2453.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2527.
- สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์. “ภาษีฝิ่นกับนโยบายด้านการคลังของรัฐบาลไทย พ.ศ.2367-2468.”
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523)
- สุวิทย์ ไพบยวัฒน์. “วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2398-
2475.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2521.
- สุนทรีย์ อาสะไวย์. “การพัฒนาระบบชลประทานในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2431-2493.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- สุนทร หิรัญวงษ์. “เรื่องราวจังหวัดสุพรรณบุรีก่อน พ.ศ.2310.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2512.
- อมรา จันทรมานะ. “กระบวนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตลาด
สามชุก ตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
พัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

หนังสือภาษาไทย

กมล จันทรส. อิทธิพลของชาวจีนโพ้นทะเลและบทบาทของคนจีนในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน.

พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2506.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ชาวจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2517.

คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. กรุงเทพฯ: ศิริชัยการพิมพ์, 2526.

คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก. สืบสานงานศิลป์ ถิ่นสามชุก. ม.ป.ท., ม.ป.ป..

โคลงนิราศสุพรรณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศิวพร, 2512. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

พันจ่าอากาศโทสุรพล สมบัติเจริญ 16 สิงหาคม 2512).

จี วิลเลียม สกินเนอร์. สังคมจีนในไทย. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ คนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ:

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์, 2548.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2540.

_____. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ :

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2544. (ที่ระลึกในวาระครบรอบ 60 ปี).

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2541.

ชอบ ดีสวนโลก และคนอื่น ๆ. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนลุ่มแม่น้ำมูล ตั้งแต่ พ.ศ.

2475 จนถึงปัจจุบัน

. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2532.

ชัย เรืองศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ.2352-2453 ด้านเศรษฐกิจ. พระนคร: มูลนิธิโครงการ

ตำราสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์, 2522.

ชุมพล อักพันธานนท์. สามชุกตลาดร้อยปี. นครปฐม: สำนักพิมพ์ไปทำไม, 2550.

ไชยงค์ ชูชาติ และโสภิต ทองปาน. เศรษฐกิจการค้าข้าวของไทย. พระนคร: สำนักพิมพ์

แพรวพิทยา, 2503.

ฉิม วีระไวทยะ, ผู้แปล. การสำรวจเศรษฐกิจในชนบทแห่งสยาม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการ

ตำราสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์, 2525.

ณรงค์ พ่วงพิศ. นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2518.

ณัฐวุฒิ อิศวาทโกวิทวงศ์ และคนอื่น ๆ . ย่านตลาดร้อยปีสามชุก กับกลไกชุมชนในมิติการอนุรักษ์.

ม.ป.ท., 2550.

- ตรึงใจ นุรณสมภพ และคนอื่น ๆ . โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จ.สุพรรณบุรี. ม.ป.ท., ม.ป.ป..
- ถ้วน ลิเซิง และ คนอื่น ๆ . บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค
ตะวันตก: ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม. ม.ป.ท.: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2540.
- ชัยญารัตน์ อติชาติ และสุวิทย์ ชีรสวัสดิ์. เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสานห้าทศวรรษหลังสงครามโลก
ครั้งที่ 2 (พ.ศ.2488-2543) : กรณีศึกษาย่านโนนม่วง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2544.
- นิวัฒน์ จิมพาลี. รายงานการศึกษาชุมชนระดับหมู่บ้านในเขตลุ่มแม่น้ำท่าจีน. ม.ป.ท.: ภาควิชา
มานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.
- _____. พัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเคลื่อนย้ายของประชากรในเขต อ.นครชัยศรี จ.
นครปฐม. ม.ป.ท.: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสานห้าทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 : กรณีศึกษา
บ้านท่า. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.
- ประพิณ ออกเวหา. หนังสืออ่านประกอบชุดบ้านเมืองของเราสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
บรรณกิจ, 2542.
- ประวัติกรมป่าไม้ 2439-2514 กรมป่าไม้กระทรวงเกษตร. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป..
- เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. ประวัติศาสตร์ไทย : ไทยศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2543.
- พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม และ คนอื่น ๆ , ผู้แปล. สังคมชนบทและภาคเศรษฐกิจข้าวของไทย พ.ศ.
2423-2473. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมชาติ, 2530.
- พวงร้อย กล่อมเอียง และคนอื่น ๆ . โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมริมน้ำย่านตลาดพลู
จากคลองบางหลวงถึงคลองด่าน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ม.ป.ป..
- พลกุล อังกินันท์. บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว. ม.ป.ท.: วิทยาลัยวิชาการประสานมิตร, 2515.
- พอพันธ์ อูยานนท์. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์, 2546.
- มนัส โอภากุล. ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : จินตาสานการพิมพ์,
2524.

- ขงยุทธ ชูแว่น. ลัทธิศตวรรษของ “ท้องถิ่นศึกษา” ในมิติประวัติศาสตร์ : จากภายใต้กรอบประวัติศาสตร์ชาติไทยสู่การปลดปล่อยและพัฒนาพลังประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541. (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทยบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง : การประมวลความรู้เพื่อการพัฒนาการวิจัยประวัติศาสตร์ไทย”).
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2544. (พิมพ์เนื่องในโอกาสพระบรมราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542).
- วารุณี โอสการมย์. เมืองสุพรรณบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ พุทธศตวรรษที่ 8 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 25. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- _____. วิวัฒนาการเมืองสุพรรณ : ศึกษาพัฒนาการชุมชนเมืองจากพุทธศตวรรษที่ 6 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 24. ม.ป.ท., 2546.
- วิทยากร เชียงกุล. การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลาง : ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยม 2503-2523. ม.ป.ท., 2525.
- วิลาส โพธิสาร และสุวิทย์ ชีรสาคัด. เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสานห้าทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488-2543) : กรณีศึกษาย่านตระแสง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- ศิวกันท์ ปทุมสูติ, สุนันทา สุนทรประเสริฐ และอรอนงค์ โชคสกุล, ผู้รวบรวม. ตำนานท้องถิ่นสุพรรณบุรี. ม.ป.ท. : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี, 2534.
- สมชาย พุ่มสอาด, ผู้รวบรวม. สุพรรณบุรีในสมัยสุนทรภู่และสุพรรณบุรีในสมัยปัจจุบัน. ม.ป.ท., 2517.
- สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย. อนุสรณ์สุนทรภู่ 200 ปี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529).
- สวาท เสนาณรงค์. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- สรุปผลการดำเนินงานของเครือข่ายวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ประจำปี 2545. ม.ป.ท., 2545.
- สุวิทย์ ชีรสาคัด. เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสานห้าทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480-2544) : กรณีศึกษาย่านวังสวาบ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.
- สุวิทย์ ชีรสาคัด และคนอื่น ๆ. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนลุ่มแม่น้ำสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2530.

- สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. นิทานพื้นบ้านเมืองสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: ม.ป.ท., 2531.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี. ข้อมูลการค้าจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.2523-2524. สุพรรณบุรี: ม.ป.ท.,ม.ป.ป..
- เสาวภา พรศิริพงษ์. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลางชุมชนลุ่มน้ำนครชัยศรี: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม พลวัตและการท้าทาย. ม.ป.ท.: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ม.ป.ป..
- สุภาภรณ์ จินตมณีโรจน์. ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน. ม.ป.ท., 2532. (งานวิจัยเสนอต่อศูนย์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532).
- สุภางค์ จันทวานิช และ คนอื่น ๆ. ชาวจีนแต่เจ้าในประเทศไทยและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่หนึ่ง ทำเรื่องจากหลิน (2310-2393). กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- หนังสือสวนดงสามชุก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.
- อมตยกุล. เรื่องจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: ม.ป.ป.. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนาวาอากาศโททแก้ว สกลนันทน์ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม, 19 มีนาคม , 2513).
- เอนก นาวิกมูล. เยือนย่านร้านตลาด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548.

บทความ

- ชวนชื่น หวนชื่นชม. “100 ปี ตลาดสามชุก.” มติชน, 4 กรกฎาคม 2548.
- ธีรณ. “100 ปี ตลาดสามชุก...100ปี ของชุมชนยั่งยืน.” สกุลไทย 51,2642 (มิถุนายน 2548)
- ธีรณ. “100 ปี ตลาดสามชุก...100ปี ของชุมชนยั่งยืน.” สกุลไทย 51,2643 (มิถุนายน 2548)
- นันทนา ดันติเวสส. “ชุมชนชาวจีนในราชอาณาจักรสยาม.” วารสารศิลปากร 33,1 (2536): 74-80.
- “เปิดบ้านประตูบ้านขุนจีนารักษ์ อ่านวันวาน 100 ปี เมืองสามชุก” [online]. Accessed 13 June 2006. Available From <http://www.KAPOOK.com>
- ประวัติศาสตร์ตลาดสามชุก [online]. Accessed 12 February 2008. Available from <http://www.samchuk.in.th/>
- ประวัติศาสตร์เมืองสามชุก [online]. Accessed 21 August 2006. Available from <http://www.lek-prapai.org/samchuk 3.html>
- ประวัติสถานีตำรวจภูธรอำเภอสามชุก [online]. Accessed 5 January 2007. Available from <http://www.samcuk.police7.go.th/>

โรงเรียนสามชุกรัตน์โกการาม [online]. Accessed 5 January 2007. Available from

<http://school.obec.go.th/asomdej/3historyschool.html>.

โรงเรียนอนบาลสมเด็จพระวันรัต [online]. Accessed 5 January 2007. Available from

<http://school.obec.go.th/asomdej/3historyschool.html>.

โรชาล. “ตลาดสามชุกร้อยปี.” กรุงเทพฯวันอาทิตย์, 22 พฤษภาคม 2548.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. “ควบคุมชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.

2535-2435.” ศิลปวัฒนธรรม 13,4 (2535): 180-198.

“สามชุก” [online]. Accessed 12 June 2006. Available From <http://www.tv5.co.th/>

สุธน ศรีหิรัญ. “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี.” วารสารธรรมศาสตร์ 4,3(2518).

สุวัฒน์ คงแป้น. “ตลาดสามชุก ตลาดมีชีวิต พิพิธภัณฑน์มีชีวา” มองผ่านสายตารศ.ศรีศักร วัลลิโภดม

[online]. Accessed 12 June 2005. Available From <http://www.manager.co.th/>

อนเนก นาวิกมูล. “ตลาดสามชุก.” วารสารสารคดี 12, 211(กันยายน 2545): 18-19.

เอกสารอัดสำเนา

กฤตยา เสริมสุข. ประวัติอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. ประวัติตลาดสามชุก. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. สามชุก ลมหายใจแห่งอดีต. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. พิพิธภัณฑ์/การดำเนินงานสามชุก 100 ปี. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. ประวัติอำเภอสามชุก (โดยย่อ). ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. ภาพเก่าเล่าขานตำนานสามชุก. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. ความเป็นมาของโครงการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. สามชุก บ้านเรา. ม.ป.ท.,ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

ปรีชา ทวีสุข. ความคิดเห็นของคนตลาดสามชุก. ม.ป.ท., ม.ป.ป. (เอกสารอัดสำเนา)

พระศรีธวัชเมธี . “ชนกลุ่มน้อยเมืองสุพรรณบุรีกับเอกสารโบราณ.” บรรยายพิเศษในโครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์เอกสารโบราณแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในภูมิภาค ครั้งที่ 2 ภาควิชา, 17 มีนาคม 2548. (อัดสำเนา)

พุทธสมาคมสุพรรณบุรี. โฉมหน้าสุพรรณบุรี. ม.ป.ท.,2535. (เอกสารอัดสำเนา)

หนังสือภาษาต่างประเทศ

- Napharat Maneeret. The Tae Chew Chinese languages of Nakhon Pathom. Bangkok:Silpakorn University, 1983.
- Ingrame, James C. The Economic Change in Thailand 1850-1970. California : Standford University Press, 1971.

สัมภาษณ์

- กฤตยา เสริมสุข. อาจารย์โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2549.
- คมกฤษ ทิวะเวช. หัวหน้าฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2549.
- จินดา พรหมโชติ. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.
- เจ้หมั่น แซ่เหลียง. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2551.
- ชูหงษ์ แซ่เต้. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.
- ทเวช บุญลือ. หัวหน้าฝ่ายช่างกล โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2549.
- นิตยา ศรีสมบูรณ์. อาจารย์โรงเรียนประทีปศึกษา อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2550.
- น้อม จำปานิล. ชาวบ้านตำบลวังยาง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2549.
- บุญเลิศ ทองนิล. ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2549.
- ปราณี สุวรรณวัฒนกิจ. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.
- ปรีชา ทวีสุข. คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์. สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2549.
- พงษ์วิน ชัยวิรัตน์. ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์. สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2549.
- พิชัย ไม่หวาด. คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.

ภาค กฤษฎวงษ์. คณะกรรมการวัดบ้านทึง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์,

16 กันยายน 2549.

ขงยุทธ เขียวอมร. คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์. สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2549.

วรรณทณี รัตนบรรพจ. เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป โรงพยาบาลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

วันเพ็ญ คนกล้า. เจ้าหน้าที่บริหารงานสถิติ 5 แขวงทางหลวงสุพรรณบุรีที่ 1. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ.2549.

วิบูลย์ จิงเจริญสุขยิ่ง. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.

ศิริ สรหงษ์. ชาวบ้านตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2549.

สมชาย หงษ์สุพรรณ. คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์. สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2549.

สันทนา ลอยจินดารัตน์. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.

สายบัว พัวพลเทพ. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2549.

_____. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2550.

ศิริโฉม แจ่มประจักษ์. พนักงานธุรการชั้น 3 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2549.

สุนิภา เหลืองศรีดี. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2549.

สุมาลย์ จินารักษ์. ชาวบ้านในตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2549.

สุริยา ชำนาญศิลป์. เจ้าหน้าที่บริหารงานสรรพากรพื้นที่ สาขาสามชุก. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2549.

พระสมุห์โต ดิถีวิโร. พระภิกษุประจำวัดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2550.

อุทัยวรรณ คล้ายสำเนียง. เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 6 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2550.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก**หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล**

ที่ 1/2549

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
เรียน ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

ด้วย นางสาวอรุณี จำปานิล นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2524” มีความประสงค์จะขอ สัมภาษณ์ประธานกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เพื่อประกอบการทำโครงการวิจัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการนี้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอ ความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความร่วมมือและอนุญาตให้นักศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. พงทิพย์ เกียรติสกุล)

หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์

ที่ 2/2549

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตในการเก็บข้อมูล
เรียน คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

ด้วย นางสาวอรุณี จำปานิต นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2524” มีความประสงค์จะขอ สัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ เพื่อประกอบการทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการนี้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขออนุญาตจากท่านโปรดให้ความร่วมมือและอนุญาตให้นักศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. พงทิพย์ เกียรติสกุล)

หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์

ที่ 3/2549

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตออกรายการในการเก็บข้อมูล
เรียน ชาวชุมชนตลาดสามชุก

ด้วย นางสาวอรุณี จำปานิล นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2524” มีความประสงค์จะขอ สัมภาษณ์ชาวชุมชนตลาดสามชุก เพื่อประกอบการทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการนี้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขออนุญาตออกจากรายการโปรดให้ ความร่วมมือและอนุญาตให้นักศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. พงษ์ทิพย์ เกียรติสกุล)

หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์

ที่ 4/2549

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

เรียน อาจารย์ปรีชา ทวีสุข

ด้วย นางสาวอรุณี จำปานิล นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2524” มีความประสงค์จะขอ สัมภาษณ์ อาจารย์ปรีชา ทวีสุข เพื่อประกอบการทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการนี้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ ความร่วมมือและอนุญาตให้นักศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. พงทพิช เกียรติสกุล)

หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์

ที่ 5/2549

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

7 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
เรียน อาจารย์กฤตยา เสริมสุข

ด้วย นางสาวอรุณี จำปานิล นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2466-2524” มีความประสงค์จะขอ สัมภาษณ์ อาจารย์กฤตยา เสริมสุข เพื่อประกอบการทำโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการนี้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ ความร่วมมือและอนุญาตให้นักศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. พงทิพย์ เกียรติสกุล)

หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์

ภาคผนวก ข

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบริษัทเดินเรือขนส่งสุพรรณฯ

เรือแม่ล้นบริษัทสุพรรณ สร้างเป็นเรือมีหัวแหลมแบบเตารีดผ้าด้วยถ่านไฟสมัยโบราณ ซึ่งเป็นแบบเรือยนต์ของฝรั่ง มีหลังคาเป็นแผ่นแบน ๆ ยาวไปตามลำเรือ มีเสาเรือรองรับและมีผ้าใบผูกติดชายเรือสำหรับบังแดดและฝน มีเครื่องยนต์กลกลางลำเรือมีปล่องไอเสียขึ้นไปบนหลังคา มีพวงมาลัยเรืออยู่บนเรือ และที่ท้ายเรือมีส่วนเป็นห้องสุขา ตัวเรือทาสีแดงมีชื่อเรือติดที่กัปตันทั้งสองข้างทางตอนหัวเรือ ชื่อของเรือทุกลำเป็นชื่อตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น ขุนช้าง ขุนแผน พลายแก้ว พลายงาม พิมพิลาไลย พระพิรุณ พระไวยรนาถ นางแว่นฟ้า นางลาวทอง เถรวาด ศรีประจันต์ ฯลฯ ประมาณ 100 กว่าลำ

รูปแบบของเรือสุพรรณบุรี

ประกอบด้วยเรือต่อจากไม้ตะเคียน และไม้สักรวม 3-4 แบบได้แก่

1.แบบเรือชั้นเดียว รูปร่างเป็นเรือยนต์ฝรั่ง หัวเรือคล้ายเตารีดผ้าแบบโบราณที่ใช้ถ่านไม้ ยาวประมาณ 10-15 เมตร กว้างประมาณ 3 เมตร มีหลังคากันแดด เครื่องยนต์อยู่กลางลำเรือ ระยะแรก ๆ เป็นเครื่องยนต์ใช้น้ำมันใช้ฟันเป็นเชื้อเพลิง ต่อมาเปลี่ยนเป็นเครื่องยนต์น้ำมันเตา และโซล่า ของอังกฤษ เช่น GARDNER, LAY - LAND และ GAY MARINE ของอเมริกาตามลำดับ ที่ท้ายเรือมีส่วนเป็นห้องสุขา เป็นเรือบรรทุกผู้โดยสารจนได้ตั้งแต่ 50 - 100 คน ลำเรือภายนอกทาสีแดงเป็นพื้นทั้งลำ ท้องเรือทาสีดำ

2.แบบชั้นครึ่ง เรือแบบนี้เป็นเรือที่ต่อขึ้นสำหรับเรือลากจูงเรือบรรทุกลำใหญ่ ๆ เช่น เรือบรรทุกข้าวเปลือก ข้าวสาร และแพซุงไม้สัก เครื่องยนต์มีกำลังแรงมาก สามารถลากจูงเรือพ่วงต่อ ๆ กันหลาย ๆ ลำได้ เวลาวิ่งมีเสียงดังมาก

3.แบบสองชั้น เรือแบบสองชั้นนี้พัฒนามาจากเรือชั้นเดียว ทั้งนี้เพื่อให้สามารถบรรทุกคนได้มากขึ้นถึง 400 คน เป็นเรือขนาดใหญ่กว่าทุกแบบมีความยาวประมาณ 12 เมตร กว้างประมาณ 3 - 5 เมตร เครื่องยนต์อยู่ตรงกลางลำ มีพวงมาลัยบังคับเรือสำหรับคนขับอยู่ชั้นบน ชั้นบนด้านท้ายเรือบางลำจะมีที่นั่งสำหรับพระภิกษุ ทำยกพื้นต่างระดับขึ้นมาเล็กน้อย เรียกว่า “บาทลี” ภิกษุโดยสารฟรีทางบริษัทไม่เก็บค่าโดยสาร ภิกษุบางรูปเป็นเกจิอาจารย์จะมีผู้โดยสารในเรือที่เข้านั้นมาราบขอพรและสนทนากันเป็นจำนวนมากตลอดทาง ที่ท้ายเรือชั้นล่างมีห้องสุขาและชั้นล่างส่วนมากจะเป็นที่สำหรับบรรทุกสินค้าและผู้โดยสารปนกันไป เครื่องยนต์อยู่กลางลำเรือ ปล่องท่อไอเสียอยู่ท้ายเรือ

4.แบบเรือคว่น เรือแบบนี้เป็นเรือหัวแหลมแบบชะโงกไปข้างหน้า คล้ายเรือเครื่องติดท้าย หรือเรือชื่อตามที่คนไทยเรียกกัน แต่มีความยาวกว่ามาก ขนาดความกว้างประมาณ 2.5 เมตร ยาวประมาณ 12 เมตร มีเก้าอี้นั่งตลอดลำ เครื่องยนต์ค่อนข้างไปทางท้ายเรือ มีหลังคาบังแดดฝน วิ่งได้เร็วกว่าเรือแบบเดิม 1 เท่า เช่น ระยะทางจาก จังหวัดสุพรรณบุรี ถึงท่าเรือบริษัทสุพรรณบุรีที่จิวราย เดิมวิ่งใช้เวลา 8 ชั่วโมง เรือเร็วคว่นนี้ จะใช้เวลา 4 ชั่วโมง เท่านั้น สาเหตุที่สร้างเรือแบบนี้ขึ้นนั้นก็เพื่อจะบริการผู้โดยสารให้ทันใจ แข่งกับรถยนต์โดยสาร เพราะสมัยเมื่อยังไม่มีทางรถยนต์ ผู้คนนิยมใช้เรือโดยสาร เพราะไม่มีทางอื่น ในระยะหลังทางรถยนต์สายมาลัยแทนเชื่อมต่อระหว่างนครปฐมถึงสุพรรณบุรีผู้โดยสารเรือหันมาขึ้นรถโดยสารเพราะเร็วกว่า ทำให้ผู้โดยสารเรือลดลง ทางบริษัทจึงคิดต่อเรือที่มีความเร็วขึ้น เพื่อความอยู่รอดของกิจการเดินเรือก่อนที่จะเลิกกิจการในราว พ.ศ.2510

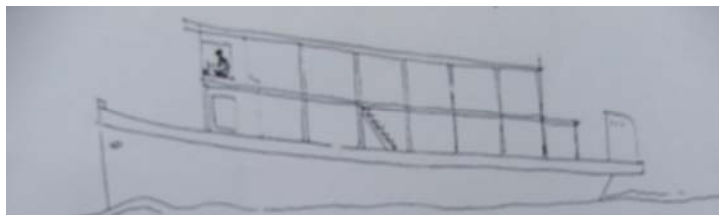
เรือมีเครื่องยนต์แรงม้าสูง

รูปที่ 1 เรือโดยสารบริษัทสุพรรณ แบบชั้นเดียว

รูปที่ 2 เรือโยง หรือเรือฟ่งบริษัทสุพรรณ

รูปที่ 3 เรือโดยสารบริษัทสุพรรณ แบบสองชั้น

รูปที่ 4 เรือด่วนของบริษัทสุพรรณ

เส้นทางการเดินเรือ บริษัทสุพรรณบุรีจนส่งมีที่ทำการบริษัทอยู่ที่ท่าเรือจี่วรายเป็นแม่ข่าย และมีที่ทำการสาขากระจายออกไปในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนหลายแห่ง เช่นที่ อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท จังหวัดอ่างทอง อุทัยธานี สุพรรณบุรี จี่วราย อำเภอนครชัยศรี ประตูน้ําบางยาง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา และท่าเตียน กรุงเทพฯ แบ่งการเดินทางเป็นสาย ๆ เช่น

- 1.จี่วราย – สองพี่น้อง – สุพรรณบุรี
- 2.จี่วราย – ประตูน้ําบางยาง – วัดบางปลา – วัดช่องลมสมุทรสาคร
- 3.ประตูน้ําบางยาง – หลัก 4 คลองดำเนินสะดวก – บ้านแพ้ว – จังหวัดราชบุรี
- 4.ประตูน้ําโพธิ์พระยา – บ้านกล้วย – สามชุก – ศรีประจันต์
- 5.บางลี่ – ท่าเตียนกรุงเทพฯ
- 6.ประตูน้ําบางยี่หน – เจ้าเจ็ด – พระนครศรีอยุธยา
- 7.สุพรรณบุรี – อำเภอสองพี่น้อง
- 8.มโนรมย์ – อุทัยธานี

- ฯลฯ -

สำหรับการเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ของชาวสุพรรณบุรี จะต้องโดยสารเรือสายสุพรรณเท่านั้น และมาโดยสารรถไฟที่สถานีวัดจี่วรายเข้ากรุงเทพฯ และบางกอกน้อย เช่น เริ่มจากอำเภอ

เดิมบางนางบวช ถึงเขื่อนสามชุก - ศรีประจันต์ - ประตูนันโทธิ์พระยา - ตลาดเมืองสุพรรณบุรี - บางปลาหม้า - สองพี่น้อง - ประตูน่ายายหน - บางหลวง - บางเลน - ห้วยพลู - ท่าเรือตลาดจี่วราย โดยสารรถไฟจากสถานีจี่วราย ผ่านสถานีต่อไปนี้ สถานีคลองมหาสวัสดิ์ - สถานีวัดสุวรรณ - สถานีศาลา - สถานีศาลาธรรมสพ - สถานีชุมทางคลังชั้น - สถานีฉิมพลี - สถานีบางกอกน้อย ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่ท่าเรือบางกอกน้อยไปยังท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ เป็นต้น

บริษัทประกอบกิจการมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ.2485 เรือมาจนกระทั่งในระยะ พ.ศ.2500 กิจการเริ่มทรุดลงเนื่องจากมีรถยนต์โดยสารมากขึ้น จึงได้ขยายกิจการและเปลี่ยนชื่อบริษัทไทยพัฒนาขนส่ง เปลี่ยนชื่อเรือเป็นลักษณะเรือด่วนแล่นเร็ว และในที่สุดก็ต้องเลิกกิจการลงใน พ.ศ.2510

ปัจจุบัน บริษัทสุพรรณบุรีขนส่ง เลิกกิจการแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 เหลือแต่ที่ดินอาคารเก่า ตลาดท่าจี่วรายเก่าซึ่งเปลี่ยนไปเป็นบ้านพักอาศัย สำนักงานของบริษัทที่ขึ้นลงตลาดจี่วรายเปลี่ยนเป็นบ้านพักอาศัย 2 หลัง แบบสมัยใหม่ ของนายสุรพล ทองสิมา โดยมีท่าขึ้นลงอยู่ข้างบ้าน สำหรับให้คนฝั่งตรงข้ามมาขึ้นรถไฟได้

ภาคผนวก ค

ประวัติของขุนจ้านงจินารักษ์ กรรมการพิเศษจังหวัดสุพรรณบุรี นายอากรสุรา

ขุนจ้านงจินารักษ์ เดิมชื่อ นายหุย แซ่เฮง เกิด ณ บ้านเรือนแพริมฝั่งลำน้ำสุพรรณบุรี ใกล้กับวัดโพธิ์ค้อย ตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นบุตรนายแมว แซ่เฮง (ซึ่งเป็นชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาจากชวเถามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทย) กับนางนวม ซึ่งเป็นคนไทย มีน้องสาว 2 คน ครอบครัวของท่านทำกิจการค้าขายเครื่องใช้ในครัวเรือน มีโรงเหล้าและโรงยาฝิ่น พออายุได้ 4 ขวบกว่า ๆ ถูกส่งไปเรียนหนังสือที่ประเทศจีน จนอายุ 20 ปีกว่าได้เดินทางกลับมาประเทศไทย

ต่อมาได้สมรสกับนางกู่เฮง แซ่เจ็ง เป็นบุตรสาวนายอากรเล้ง แซ่เจ็ง เจ้าของโรงสีที่ตลาดท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช มีบุตรธิดาทั้งหมด 3 คน ลูกชายคนโตชื่อ นายโต้วซัง (บุญส่ง) แซ่เฮง คนรองชื่อ นายตั้งซัง แซ่เฮง และคนสุดท้องเป็นผู้หญิงชื่อ ชั่วลั้ง แซ่เฮง (สุมาลย์ จินารักษ์) ภายหลังจากมีครอบครัวก็ได้แยกออกมาทำกิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นที่ตลาดสามชุก ได้เช่าที่ราชพัสดุบริเวณหัวซอย 2 ปลูกบ้าน 3 ชั้น เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กผสมไม้ในปี พ.ศ.2459 และได้ปลูกต้นกระดังงาเงินไว้ทางทิศตะวันออก อาคารหลังนี้ขุนจ้านงได้นำไม้บางส่วนจากการรื้อบ้านหลังเก่าจากบ้านเดิมที่โพธิ์ค้อยมาสร้าง ส่วนกระเบื้องปูพื้นเป็นกระเบื้องสีที่สั่งมาจากประเทศอิตาลี บ้านของท่านสง่างามมาก ลายปูนปั้นแข็งแรงแต่อ่อนหวานในชั้น 2 ไม้แกะสลักสวยงามในชั้น 3 หน้าต่างเป็นแบบยุโรป

ต่อมาโรงเหล้าและโรงยาฝิ่นของท่านรุ่งเรืองมากจนได้ขยายกิจการ ครอบคลุมพื้นที่ถึง 6 อำเภอ ในสมัยนั้นจังหวัดสุพรรณบุรีมี 7 อำเภอ นอกจากกิจการโรงเหล้าและโรงยาฝิ่น ท่านยังมีห้องแถวบริเวณรอบ ๆ บ้านสามชั้น และที่ตลาด อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ให้เช่าขายของ สมัยนั้นถือว่าบ้านสามชั้นหลังนี้เป็นศูนย์กลางสำคัญของชุมชน เป็นที่พักของชาวบ้านตลาดสามชุกทุกเพศทุกวัย ทั้งคนยากดีมีเงินทุกชนชั้น ใครมีเรื่องเดือดร้อนก็สามารถมาเยือนให้ท่านช่วยเหลือ แก้ปัญหาต่าง เช่น ปัญหาเรื่องเงินทอง ปัญหาการไม่ได้รับความเป็นธรรมปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน

ใน พ.ศ.2472 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็น “ขุนจ้านงจินารักษ์” ตำแหน่งกรรมการพิเศษ จังหวัดสุพรรณบุรี

กิจการโรงฝิ่นของขุนจ้านงจินารักษ์ดำเนินการมาจนกระทั่งในปี พ.ศ.2500-2501 เนื่องจากสมัยนั้นทางรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ประกาศสั่งยกเลิกการสูบฝิ่นทำให้กิจการโรงยาฝิ่นก็

ต้องปิดไป หลังจากที่ท่านเลิกทำกิจการทั้งหมดแล้วท่านก็ไปทำสวนผลไม้ที่บริเวณใกล้กับวัด
สามชุกและพักอาศัยอยู่ที่นั่นจนกระทั่งท่านเสียชีวิต พ.ศ.2517 มีอายุได้ 83 ปี

หมายเหตุ : เอกสารสมัยรัชกาลที่ 7 แต่งตั้งให้ขุนจันทน์จันทรักษ์ เป็นกรรมการพิเศษประจำ
จังหวัดสุพรรณบุรี นายอากรสุรา สักดินา 400 ไร่ พ.ศ.2474
ที่มา : ภาพถ่ายจากการสำรวจพื้นที่ (พิพิธภัณฑ์บ้านขุนจันทน์จันทรักษ์)

ภาคผนวก ง

ตารางความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าขายปลีกในปี พ.ศ.2523

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)
	หมวดอาหาร		
1	ข้าวสารเจ้า 5%	15 กิโลกรัม	100.00
2	ข้าวสารเจ้า 10 %	15 กิโลกรัม	95.00
3	ข้าวเหนียวเมล็ดสั้น 5 %	15 กิโลกรัม	-
4	เนื้อวัวสันนอก	กิโลกรัมละ	47.00
5	เนื้อหมูเนื้อแดง	กิโลกรัมละ	46.00
6	เนื้อหมูมันแข็ง	กิโลกรัมละ	28.00
7	ไก่สด	กิโลกรัมละ	27.00
8	เป็ดสด	ตัวละ	-
9	ปลาช่อนสด	กิโลกรัมละ	20.00
10	ปลาดุกสด (ปลาดุกค้ำ)	กิโลกรัมละ	30.00
11	ปลาเทโพ (ขนาดกลาง)	เข่งละ	4.00
12	ไข่ไก่สด	ฟองละ	1.40
13	ไข่เป็ดสด	ฟองละ	1.30
14	นมข้นหวาน (ตราหมี)	กระป๋องละ	8.75
15	นมระเหยน้ำ (ตราปลา)	กระป๋องละ	6.25
16	น้ำตาลทรายขาวธรรมดา	กิโลกรัม	12.00
17	น้ำมันหมู	กิโลกรัม	20.00
18	น้ำมันพืช (ตราไก่) บรรจุขวด 1 ลิตร	ขวดละ	25.00
19	ถั่วเขียวธรรมดา	กิโลกรัมละ	12.00
20	ถั่วดำ	กิโลกรัมละ	10.00
21	ถั่วลิสงกะเทาะเปลือก	กิโลกรัมละ	24.00
22	พริกแห้งขนาดใหญ่	กิโลกรัมละ	40.00
23	หัวหอมแห้ง ตัดหมวด	กิโลกรัมละ	17.00
24	หัวกระเทียมแห้งตัดหมวด	กิโลกรัมละ	20.00
25	มะพร้าวห้าว	ผลละ	10.00
	หมวดยารักษาโรค		
26	ยาธาตุน้ำแดงขององค์การเภสัชกรรม (300ซีซี)	ขวด	8.00
27	ยาเตรต้าไซคลิน (ตราเมอร์กซ์)	แคปซูลละ	1.00

(ต่อ) ภาคผนวก ง

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)
	<u>หมวดผ้าและด้ายเย็บผ้า</u>		
28	ผ้าดิบ (ครามน้ำเรือ) คุณภาพปานกลาง (10-11 ปอนด์ หน้ากว้าง 36")	เมตรละ	12.00
29	ผ้าติดเสื้อชนิดบาง (ครามน้ำฟ้าทอง) ฝ้ายผสมใยเทียม ที/ซี 65.35 (190 เส้น ต่อ 1 ตารางนิ้ว)	เมตรละ	22.00
30	ผ้าตัดกางเกง (ตราโทเร) เบอร์ 10,000 หรือ ที-2030 ใยสังเคราะห์ทีอาร์ 65.35 หน้ากว้าง 56" สีต่าง ๆ	เมตรละ	50.00
31	ด้ายหลอดเบอร์ 40 (ด้ายเข็มมือ) トラ سمو	หลอดละ	6.00
32	ด้ายหลอดเบอร์ 60 (ด้ายเข็มมือ) トラ วินัส	หลอดละ	9.00
	<u>หมวดวัสดุก่อสร้าง</u>		
33	เหล็กเส้นชนิดกลาง ขนาด 4 หุนเต็ม	เส้นละ	83.00
	เหล็กเส้นชนิดกลาง ขนาด 3 หุนเต็ม	เส้นละ	40.00
	เหล็กเส้นชนิดกลาง ขนาด 2 หุนเต็ม	เส้นละ	21.00
34	ตะปู (ตราช้าง 3 เสือ) ยาว 1 นิ้ว 3 หุน	กิโลกรัมละ	14.00
35	ปูนซีเมนต์ (ตราเสือ) ถุง 50 กิโลกรัม	ถุงละ	55.00
36	อิฐมอญ	ร้อยละ	28.00
37	กระเบื้องมุงหลังคาลอนคู่ 50+120 เซนติเมตร	แผ่นละ	27.00
38	สังกะสีลูกฟูก (ตรา 3 ดาว) 2½ ฟุต ยาว 8 ฟุต	ฟุตละ	6.00
39	ไม้ยาง ไม้พิน ขนาด 1"×6" - 8" ไม้ยาง	ลูกบาศก์ฟุตละ	160.00
40	ไม้ฝา ขนาด ½"×6"	ลูกบาศก์ฟุตละ	160.00
41	ไม้เนื้อแข็ง ไม้พิน ขนาด 1"×6" - 8"	ลูกบาศก์ฟุตละ	200.00
42	ไม้เนื้อแข็ง ไม้ฝา ขนาด ½"×6"	ลูกบาศก์ฟุตละ	220.00
	<u>หมวดยางนอกรถยนต์ จักรยานยนต์ และจักรยาน</u>		
43	ยางรถยนต์บรรทุกขนาด 7.50-14 ปีออฟ (8 ชั้น)	เส้นละ	850.00
	ยางรถยนต์บรรทุกขนาด 7.50-14 ปีออฟ (6 ชั้น)	เส้นละ	800.00

(ต่อ) ภาคผนวก ง

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)
	ยางรถยนต์บรรทุก (10 ล้อ) ขนาด 8.25-20	เส้นละ	2,550.00
44	ยางรถยนต์นั่งขนาด 5.60-13	เส้นละ	550.00
45	ยางรถจักรยานยนต์ ขนาด 250-17	เส้นละ	115.00
46	ยางรถยนต์ขนาด 28-1½ (พิเศษ)	เส้นละ	50.00
	ยางรถยนต์ขนาด 28-1½ (ธรรมดา)	เส้นละ	43.00
	<u>หมวดวัสดุเชื้อเพลิง</u>		
47	น้ำมันก๊าด	ลิตรละ	5.87
48	น้ำมันเบนซิน (ธรรมดา)	ลิตรละ	9.43
	น้ำมันเบนซิน (พิเศษ)	ลิตรละ	9.97
49	น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว	ลิตรละ	6.71
50	ไม้ขีดไฟ	กลักละ	0.50
51	ถ่านไม้เบญจพรรณ	กระสอบละ	80.00
52	แก๊สหุงต้ม (ตราเอสโซ่) ขนาด 12 กิโลกรัม	ถังละ	140.00
	แก๊สหุงต้ม (ตราซัมมิท หรือ เซลล์) ขนาด 15 กิโลกรัม	ถังละ	160.00
	<u>หมวดเครื่องใช้ไฟฟ้า</u>		
53	หลอดไฟฟ้า (ตราฟิลิปส์)	หลอดละ	9.00
54	หลอดไฟฟ้าฟลูออเรสเซนต์ (ตราฟิลิปส์) 40 วัตต์	หลอดละ	40.00
55	สายไฟฟ้า เบอร์ 14	เมตรละ	5.00
	สายไฟฟ้า เบอร์ 19	เมตรละ	3.00
56	ถ่านไฟฉายผลิตในประเทศไทย (ใหญ่)	ก้อนละ	2.50
	<u>หมวดสินค้าเบ็ดเตล็ด</u>		
57	สบู่หอม (ตราลัทธิพิเศษ ผสมครีมบำรุงผิว)	ก้อนละ	5.50
58	ยาสีฟัน (ตราคอลเกต) ขนาด 14 กรัม	หลอดละ	10.00
59	แปรงสีฟัน (ตราคอลเกต) ทวินแฮ็คชั่น	อันละ	6.00
60	ผงซักฟอก (ตราเพ็ญ) กล่องละ 500 กรัม	กล่องละ	15.00

(ต่อ) ภาคผนวก ง

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)
	<u>หมวดสินค้าที่จำเป็นของท้องถิ่น</u>		
61	ผักคะน้า	กิโลกรัมละ	5.00
62	ผักบุ้ง	กิโลกรัมละ	6.00
63	ผักกาดขาว	กิโลกรัมละ	5.00
64	ถั่วงอก	กิโลกรัมละ	4.00
65	ถั้วฝักยาว	กิโลกรัมละ	8.00
66	ต้นหอม	กิโลกรัมละ	-
67	ผักชี	กิโลกรัมละ	8.00
68	มะเขือเปราะ	กิโลกรัมละ	6.00
69	พริกชี้ฟ้าสด	กิโลกรัมละ	10.00
70	พริกขี้หนูสด (พริกหอม)	กิโลกรัมละ	35.00

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี, ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.2523-2524
(สุพรรณบุรี:ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), 36-39.

ภาคผนวก จ

ตารางแสดงความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าขายปลีก เปรียบเทียบปี พ.ศ.2523 กับปี พ.ศ.2524

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)		+ เพิ่ม - ลด
			ปี พ.ศ.2523	ปี พ.ศ.2524	
	หมวดอาหาร				
1	ข้าวสารเจ้า 5%	15 กิโลกรัม	100.00	115.00	+15
2	ข้าวสารเจ้า 10 %	15 กิโลกรัม	95.00	105.00	+10.00
3	ข้าวเหนียวเมล็ดสั้น 5 %	15 กิโลกรัม	-	110.00	-
4	เนื้อวัวสันนอก	กิโลกรัมละ	47.00	46.00	-1.00
5	เนื้อหมูเนื้อแดง	กิโลกรัมละ	46.00	45.00	-1.00
6	เนื้อหมูมันแข็ง	กิโลกรัมละ	28.00	25.00	-3.00
7	ไก่สด	กิโลกรัมละ	27.00	29.00	+2.00
8	เป็ดสด	ตัวละ	-	50.00	-
9	ปลาช่อนสด	กิโลกรัมละ	20.00	33.00	+13.00
10	ปลาดุกสด (ปลาดุกค้ำ)	กิโลกรัมละ	30.00	33.00	+3.00
11	ปลาทุ่นึ่ง (ขนาดกลาง)	เข่งละ	4.00	5.00	+1.00
12	ไข่ไก่สด	ฟองละ	1.40	1.50	+0.10
13	ไข่เป็ดสด	ฟองละ	1.30	1.50	+0.20
14	นมข้นหวาน (ตราหมี)	กระป๋องละ	8.75	11.00	+2.25
15	นมระเหยน้ำ (ตราอแลสกา)	กระป๋องละ	6.25	7.25	+1.00
16	น้ำตาลทรายขาวธรรมดา	กิโลกรัม	12.00	11.00	-1.00
17	น้ำมันหมู	กิโลกรัม	20.00	20.00	-
18	น้ำมันพืช (ตราไก่) บรรจุขวด 1 ลิตร	ขวดละ	25.00	25.00	-
19	ถั่วเขียวธรรมดา	กิโลกรัมละ	12.00	14.00	+2.00
20	ถั่วดำ	กิโลกรัมละ	10.00	12.00	2.00
21	ถั่วลิสงกะเทาะเปลือก	กิโลกรัมละ	24.00	15.00	9.00
22	พริกแห้งขนาดใหญ่	กิโลกรัมละ	40.00	40.00	-
23	หัวหอมแห้ง ตัดหมวด	กิโลกรัมละ	17.00	32.00	+15.00
24	หัวกระเทียมแห้งตัดหมวด	กิโลกรัมละ	20.00	35.00	+15.00
25	มะพร้าวห้าว	ผลละ	10.00	4.00	-6.00
	หมวดยารักษาโรค				
26	ยาชาดูน้ำแดงขององค์การเภสัชกรรม (300ซีซี)	ขวด	8.00	11.00	+3.00

(ต่อ) ภาคผนวก จ

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)		+ เพิ่ม
			ปี พ.ศ.2523	ปี พ.ศ.2524	- ลด
27	ยาเตรต้าไซคลิน (ตราเมอร์กซ์) <u>หมวดผ้าและด้ายเย็บผ้า</u>	แคปซูลละ	1.00	1.00	-
28	ผ้าดิบ (ตราม้าเรือ) คุณภาพปานกลาง (10-11 ปอนด์ หน้ากว้าง 36")	เมตรละ	12.00	12.00	-
29	ผ้าติดเสื้อชนิดบาง (ตรานาฬิกาทอง) ผ้าผสมใยเทียม ที/ซี 65.35 (190 เส้น ต่อ 1 ตารางนิ้ว)	เมตรละ	22.00	22.00	-
30	ผ้าตัดกางเกง (ตราโทเร) เบอร์ 10,000 หรือ ที-2030 ไยสังเคราะห์ที-อาร์ 65.35 หน้ากว้าง 56" สีต่าง ๆ	เมตรละ	50.00	50.00	-
31	ด้ายหลอดเบอร์ 40 (ด้ายเย็บมือ) ตรา สมอ	หลอดละ	6.00	6.00	-
32	ด้ายหลอดเบอร์ 60 (ด้ายเย็บมือ) ตรา วินัส <u>หมวดวัสดุก่อสร้าง</u>	หลอดละ	9.00	9.00	-
33	เหล็กเส้นชนิดกลาง ขนาด 4 หุนเต็ม	เส้นละ	83.00	76.00	-7.00
	เหล็กเส้นชนิดกลาง ขนาด 3 หุนเต็ม	เส้นละ	40.00	44.00	+4.00
	เหล็กเส้นชนิดกลาง ขนาด 2 หุนเต็ม	เส้นละ	21.00	21.50	+0.50
34	ตะปู (ตราช้าง 3 เศียร) ขาว 1 นิ้ว 3 หุน	กิโลกรัมละ	14.00	18.00	+4.00
35	ปูนซีเมนต์ (ตราเสือ) ถุง 50 กิโลกรัม	ถุงละ	55.00	65.00	+10.00
36	อิฐมอญ	ร้อยละ	28.00	28.00	-
37	กระเบื้องมุงหลังคาลอนคู่ 50+120 เซนต์ิเมตร	แผ่นละ	27.00	27.00	-
38	สังกะสีลูกฟูก (ตรา 3 ดาว) 2½ ฟุต ยาว 8 ฟุต	ฟุตละ	6.00	6.20	+0.20
39	ไม้ยาง ไม้พื้น ขนาด 1"×6" - 8" ไม้ยาง	ลูกบาศก์ฟุตละ	160.00	170.00	+10.00
40	ไม้ฝา ขนาด ½"×6"	ลูกบาศก์ฟุตละ	160.00	180.00	+20.00
41	ไม้เนื้อแข็ง ไม้พื้น ขนาด 1"×6" - 8"	ลูกบาศก์ฟุตละ	200.00	200.00	-
42	ไม้เนื้อแข็ง ไม้ฝา ขนาด ½"×6"	ลูกบาศก์ฟุตละ	220.00	220.00	-

(ต่อ) ภาคผนวก จ

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)		+ + - - เพิ่ม ลด
			ปี พ.ศ.2523	ปี พ.ศ.2524	
	<u>หมวดยานอกรถยนต์ จักรยานยนต์ และจักรยาน</u>				
43	ขารถยนต์บรรทุกทุกขนาด 7.50-14 ปีอัพ (8 ชั้น)	เส้นละ	850.00	950.00	+100.00
	ขารถยนต์บรรทุกทุกขนาด 7.50-14 ปีอัพ (6 ชั้น)	เส้นละ	800.00	850.00	+50.00
	ขารถยนต์บรรทุก (10 ล้อ) ขนาด 8.25-20	เส้นละ	2,550.00	2,850.00	+300.00
44	ขารถยนต์นั่งขนาด 5.60-13	เส้นละ	550.00	550.00	-
45	ขารถจักรยานยนต์ ขนาด 250-17	เส้นละ	115.00	120.00	+5.00
46	ขารถยนต์ขนาด 28-1½ (พิเศษ)	เส้นละ	50.00	50.00	-
	ขารถยนต์ขนาด 28-1½ (ธรรมดา)	เส้นละ	43.00	43.00	-
	<u>หมวดวัสดุเชื้อเพลิง</u>				
47	น้ำมันก๊าด	ลิตรละ	5.87	6.29	+0.42
48	น้ำมันเบนซิน (ธรรมดา)	ลิตรละ	9.43	11.57	-2.14
	น้ำมันเบนซิน (พิเศษ)	ลิตรละ	9.97	12.62	+2.65
49	น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว	ลิตรละ	6.71	7.57	+0.86
50	ไม้ขีดไฟ	กล่องละ	0.50	0.50	-
51	ถ่านไม้เบญจพรรณ	กระสอบละ	80.00	85.00	+5.00
52	แก๊สหุงต้ม (ตราเอสโซ่) ขนาด 12 กิโลกรัม	ถังละ	140.00	145.00	+5.00
53	แก๊สหุงต้ม (ตราซัมมิท หรือ เชลล์) ขนาด 15 กิโลกรัม	ถังละ	160.00	165.00	+5.00
	<u>หมวดเครื่องใช้ไฟฟ้า</u>				
54	หลอดไฟฟ้า (ตราฟิลิปส์)	หลอดละ	9.00	10.00	+1.00
	หลอดไฟฟ้าฟลูออเรสเซนต์ (ตราฟิลิปส์) 40 วัตต์	หลอดละ	40.00	46.00	+6.00
55	สายไฟฟ้า เบอร์ 14	เมตรละ	5.00	5.50	+0.50
	สายไฟฟ้า เบอร์ 19	เมตรละ	3.00	3.00	-
56	ถ่านไฟฉายผลิตในประเทศไทย (ใหญ่)	ก้อนละ	2.50	3.00	+0.50

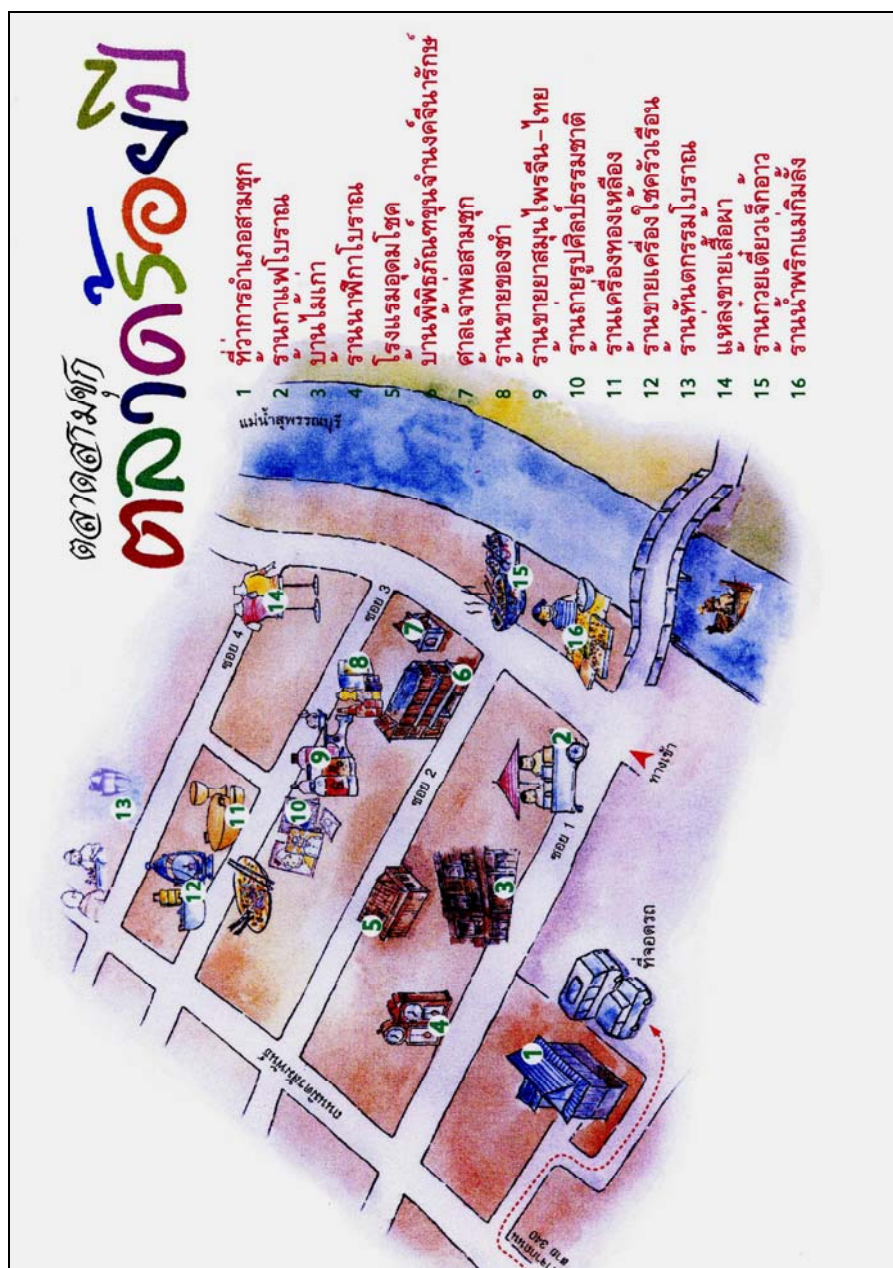
(ต่อ) ภาคผนวก จ

ลำดับ	รายการสินค้า	หน่วย	ราคาขายปลีก (บาท)		+ เพิ่ม
			ปี พ.ศ.2523	ปี พ.ศ.2524	- ลด
	<u>หมวดสินค้าเบ็ดเตล็ด</u>				
57	สบู่หอม (ตราลักษ์พิเศษ ผสมครีม บำรุงผิว)	ก้อนละ	5.50	6.00	+0.50
58	ยาสีฟัน (ตราคอลเกต) ขนาด 14 กรัม	หลอดละ	10.00	10.00	-
59	แปรงสีฟัน (ตราคอลเกต) ทวิน แอ็คชั่น	อันละ	6.00	6.00	-
60	ผงซักฟอก (ตราเฟ้น) กล่องละ 500 กรัม	กล่องละ	15.00	17.00	+2.00
	<u>หมวดสินค้าที่จำเป็นของท้องถิ่น</u>				
61	ผักคะน้า	กิโลกรัมละ	5.00	12.00	+7.00
62	ผักบุ้ง	กิโลกรัมละ	6.00	7.00	+1.00
63	ผักกาดขาว	กิโลกรัมละ	5.00	6.00	+1.00
64	ถั่วงอก	กิโลกรัมละ	4.00	6.00	+2.00
65	ถั้วฝักยาว	กิโลกรัมละ	8.00	15.00	+7.00
66	ต้นหอม	กิโลกรัมละ	-	15.00	-
67	ผักชี	กิโลกรัมละ	8.00	14.00	+6.00
68	มะเขือเปราะ	กิโลกรัมละ	6.00	15.00	+8.00
69	พริกชี้ฟ้าสด	กิโลกรัมละ	10.00	18.00	+8.00
70	พริกชี้หนูสด (พริกหอม)	กิโลกรัมละ	35.00	60.00	+25.00

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี, ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.2523 -2524 (สุพรรณบุรี:ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), 36-39.

ภาคผนวก จ

แผนผังนำเที่ยวของตลาดสามชุก

ภาคผนวก ข

กลอนชาวสามชุก โดย คุณศิริ สรหงษ์

กลอนชาวสามชุก

ชุมชนสามชุกแต่ก่อนเก่า	เป็นเรื่องเล่ากันมาถึงลูกหลาน
คำสามชุกนี้มีตำนาน	แต่โบราณคนเก่าแก่เล่ากันมา
บ้างว่าสมัยก่อนมีทรัพย์สิน	ฝังอยู่ในดินมากหนักหนา
ถึงสามสี่ชุกเป็นตรา	ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็นสามชุก
บ้างก็ว่าชาวบ้านมาค้าขาย	ทางแยกซ้ายขวาเป็นกระจุก
ไทย ลาว กะเหรี่ยง ค้าขายกันชุก	สามชุกสามภาษาขายค้ากัน
ส่วนชุมชนท้องถิ่นที่อาศัย	ปลูกบ้านเรียงรายไม่ลัดกัน
เพราะอาศัยชานน้ำอยู่กินกัน	แต่โบราณหลายชั่วอายุคน
การไปมาหาสู่ก็ลำบาก	ทางบกยุ่งยากต้องคั่นคั่น
มีแต่ทางเกวียนขี่ไปต่างตำบล	ต้องคั่นคั่นพงป่าหนาไพร
มีอีกทางทางน้ำสบายมาก	ไม่ยุ่งยากขึ้นล่องไปทางไหน
ใช้เรือเล็กเรือใหญ่แจวพายไป	เหนื่อยไหนพักกายชาวนที
เพราะร่มเงาพุดกษายู่ชายฝั่ง	แลสล้างสูงใหญ่มีหลายที่
ทั้งประยงค์ยางฝั่งนที	จำปาปีเรียงคู่ประดู่งาม
เรือแม่ค้าขายขนมขมรื่อง	แกงบวดฟักทองคนรื่องถาม
มีอย่างเดียวหรือค้าแม่ค้างาม	ต่างก็ถามหาขนมอย่างอื่นกัน
มีข้าวเม่าทอด กล้วยทอด ทั้งกล้วยแขก	วางแยกใส่กระจาดที่จัดสรร
คนละที่คนละทางให้ห่างกัน	พลาถหันหัวเรือเร่เข้ามา
สามสดาบศสองสดาบศสั่งซื้อของ	ใส่กระตุงใบตองยื่นของให้
บ้างก็เชื่อไว้ก่อนไม่เป็นไร	ต่างจำกันไว้ในใจเลย
ถ้าจะซื้อไม้ขีดไฟ น้ำมันก๊าด	ต้องไปตลาดสำเพ็งไม่นิ่งเฉย
ก็ต้องไปทางน้ำกันอย่างเคย	พายเอ๋ยพายจ้ำเหงื่อไหลคาง
น้ำมันก๊าดปีหนึ่งสามบาทสลึง	น้ำตาลปีบซึ่งหนึ่งยังจำได้
หกสดาบศต่อซังเขาซื้อขาย	ไม้ขีดไฟหนึ่งกล่องครึ่งสดาบศ

หมูไม่มีเนื้อแดงและสามชั้น
 ชั่งหนึ่งแปดสตางค์ไม่ยอหดค
 ย่อนกล่าวถึงชุมชนสามชุกนี้
 ปลุกข้าวปีละครั้งทุกปีไป
 ถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็เกี่ยวข้าว
 ตากดินเป็นลานกว้างยามจำเป็น
 แล้วนวดข้าวใช้ควายย่ำหัวฟ่อน
 แล้วชักกระดานเอาข้าวมากองไว้
 มีแต่เมล็ดข้าวปราศพงไฟ
 รอเวลาเอาไว้ได้ราคา
 ร้อยถึงได้ราคายี่สิบห้าบาท
 อาบเหงื่อต่างน้ำทำแต่งงาน
 สมดังคำคำรัสกษัตริย์กล่าว
 เสร็จกิจรวร่ำทำกินเอง
 ต่างปลูกผัก เลี้ยงปลา และเลี้ยงสัตว์
 ข้าพระบาทชาวไทยได้ทำกิน

เขาจะหันขึ้นขายเหมือนกันหมด
 หัวหมูสดสดแปดสตางค์
 อาชีพนั้นมีทำนาไร่
 ใช้วัวควายเทียมไถไม่ว่างเว้น
 มักเป็นฟ่อนฟ่อนข้าวใส่เกวียนเงิน
 จะได้เงินเอาฟ่อนข้าวมากองไว้
 ให้เมล็ดหลุดล่อนจนใช้ได้
 พัดวีผงไฟไล่ออกมา
 เก็บใส่ยุ้งฉางไว้ภายหน้า
 เจ็กมาซื้อหากิจจัดการ
 โอ้อนาจขานานาสงสาร
 ไม่พบพานร่ำรวยช่วยตัวเอง
 พวกเราทำกินไม่ข่มเหง
 พอเพียงต่างเร่งต่างทำกิน
 พระทรงตรัสบอกชาวไทยให้ทราบสิ้น
 ทราบสิ้นอายุชัยขอให้อ้วน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล นางสาวอรุณี จำปานิล
 ที่อยู่ 174 หมู่ 1 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000
 ที่ทำงาน HOME OF ENGLISH (PHAHOLYOTHIN) 404, PHAHOLYOTHIN
 CENTER 3-4th.Fl. PHAHOLYOTHIN Rd., SAMSENNAI
 PHAYATHAI BKK. 10400
 โทรศัพท์ 0-2271-4089-90, 0-2271-4094-95

สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
 โทรศัพท์/โทรสาร 0-2261-2096

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2547 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์
 วิชาโทกฎหมาย จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
 พ.ศ.2547 ศึกษาต่อระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา
 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2545-ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ สถาบันสอนภาษา HOME OF ENGLISH
 (PHAHOLYOTHIN) กรุงเทพฯ
 พ.ศ.2549 ครูอัตราจ้าง โรงเรียนวัดลาดตาล จังหวัดสุพรรณบุรี
 พ.ศ.2551 ภัณฑารักษ์ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร